

II, 2002 II
EPISODE DIN ISTORIA RĂZBOIULUI INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI

ISTORIA RĂZBOIULUI
Româno-Ruso-Turc

NEATĂRNĂREI ROMÂNIEI
ȘI A
CONSECINȚELOR SALE
1875—1878

DE
N. D. POPESCU

113880/60
9646/162
bdm 278383(11)
bd 278387(5)
— **PARTEA V** —

**Consecințele tractatului de la San Stefano. —
Lupta pentru păstrarea Basarabiei. — Congresul din
Berlin. — Perderea Basarabiei. — Intrarea triumfală
a oștilor române. — Intrarea Dobrogei în
stăpânirea României.**

EDIȚIUNEA IV-a

Jubilară, revădită, adăogită și ilustrată

BUCURESCI

Editura Librăriei H. STEINBERG

IO. — STRADA GABROVENI. — IO

1903

EDITURA H. STEINBERG

Amazoana de la Rachova	1-a	Ediție	1	Vol.
Băcu Haiducu, ilustrat	1-a	>	1	>
Băcu Haiducu și Cirjalii, ilustrat	1-a	>	1	>
Banul Mărăcine, ilustrat	2-a	>	1	>
Bătălia de la Călugăreni, ilustrat	2-a	>	1	>
Boerii haiduci, ilustrat	1-a	>	1	>
Bolbocean haiducul, ilustrat	1-a	>	1	>
Botezul de sînge, ilustrat	2-a	>	1	>
Bujor Haiducul, ilustrat	3-a	>	1	>
Căpitanul Buzdugan, ilustrat	2-a	>	1	>
Carte de basme, ilustrată	2-a	>	3	>
Chira Chiralina, ilustrată	1-a	>	1	>
Codreănu Haiducă, ilustrat	2-a	>	1	>
Constantin Brâncoveanu, ilustrat	2-a	>	1	>
Corbea haiducul, ilustrat	1-a	>	1	>
Corbea în închisoare, ilustrat	1-a	>	1	>
Drama din str. Sevastopol, ilustrată	1-a	>	2	>
Fata de la Cozia, ilustrată	2-a	>	1	>
Iancu Jianu Zapciu, ilustrat	3-a	>	2	>
Iancu Jianu Haiducu, ilustrat	3-a	>	1	>
Gealep Costea, ilustrat	1-a	>	1	>
Golea Haiducu, ilustrat	1-a	>	1	>
Gruia Grozăveanu, ilustrat	1-a	>	1	>
Iovan Iorgovan, ilustrat	1-a	>	1	>
Istoria Resbelului Româno-Turc	4-a	>	7	>
Junețea lui Mihaiu Viteazu, ilustrată	2-a	>	1	>
Junețea lui Radu Anghel, ilustrată	3-a	>	1	>
Maria Putoianca, ilustrată	3-a	>	1	>
Mórtea lui Golea haiducu, ilustrată	1-a	>	1	>
Mórtea lui Radu Anghel, ilustrat	4-a	>	1	>
Mórtea lui Brâncoveanu, ilustrat	3-a	>	1	>
Păunașu codrilor, ilustrat	1-a	>	1	>
Primul rănit, ilustrat	2-a	>	1	>
Prisionierul de la Plevna, ilustrat	4-a	>	1	>
Radu Anghel căpitan de tâlhari, ilustrat	3-a	>	1	>
Răsboiul dintre haiduci și Ruși, ilustrat	1-a	>	1	>
Sentinela de la Grivița	2-a	>	1	>
Stănilă Viteazu, ilustrat	1-a	>	1	>
Toma Alimoș, ilustrat	1-a	>	1	>
Vulcan haiducu, ilustrat	1-a	>	1	>

Și vor mai eși în curînd succesiv :

Alexandru Lăpușeanu, ilustrat	1	>
Epoca Fanarioților, ilustrat	8	>
Mihaiu Viteazu domn al Moldovei al Ardel, și al Țerei Romănesci	2	>
Mihnea cel rău, ilustrat	1	>
Mircea cel bătrîn, ilustrat	1	>
Mórtea lui Mihaiu Viteazu, ilustrat	1	>
Moștenitorii lui Radu Negru, ilustrat	1	>
Postelnicu Constantin Cantacuzino, ilustrat	1	>
Radu al III-lea cel frumos, ediție nouă ilustrată	1	>
Radu Negru și descălicătorea, ilustrat	1	>
Radu Vodă de la Afumați, ilustrat	1	>
Ștefan Vodă cel mare, ilustrat	1	>

RC 234/12

609/104

B.C.U. Bucuresti

C20043266

PARTEA V

**Consecințele tratatului de la San-Stefano. —
Lupta pentru păstrarea Basarabiei. — Congresul din
Berlin. — Perderea Basarabiei. — Intrarea triumfală
a oștilor române. — Intrarea Dobrogei în
stăpânirea României.**

I.

Pacea de la San-Stefano și consecințele sale.

Ceea ce începe bine, bine se sfârșește și spornice råde produce, iar ceea ce începe rău dă råde rele și nu ajunge la rezultate multumitoare. Asemenea råde aduse armistițiul de la Adrianopole, al cărui fruct fu pacea de la San-Stefano încheiată între Ruși și Turci, pace nedreptă și asupritore care cât p'aci fu să provoe un nou răsboiu și să scornescă o conflagrațiune europenă.

Nu se încheiase încă pacea, abia se deliberau condițiile armistițiului la Kazanlic, nu se scia nimic despre clausele ce va conține viitorul tractat, și deja lumea politică începuse să se îngrijurescă și să se intereseze de conținutul și consecințele sale. Ea fu îngrijurată mai ales că vedea că tratativele armistițiului se

făceaă numai între Ruși și Turci, fără conflucarea Românilor, Sêrbilor și Muntenegrenilor, care luase o parte activă la peripețiile războiului, și fără ca România, care a făcut cele mai mari sacrificii de bani și de omenii, și a contribuit într'un mod hotărâtor la dobândirea rezultatului final, să fie chemată să 'și dăcă cuvântul său atunci când a început să se desbată sôrta sa, și fără ca delegatul său să ia parte la deliberarea, redactarea și subscrierea actului final care avea să pue capăt războiului. Așa știu să răsplătésă Rușii serviciile primite.

Dintre tôte Puterile Europene, acelea ce fură mai mișcate, mai revoltate și mai îngrijurate de acéstă purtare samovolnică; cele ce se mișcară mai întâiū ca tôte fură Austria și Anglia, căci ele pe atunci aveaū cele mai mari interese angajate în Orient și aveaū mai mult ca tôte de pierdut, în cas când Rusia ar fi reușit să ia în stăpânire moștenirea bolnavului de la Cornul de aur.

Aceste două puteri, vedând nemulțumirea generală ce provoca ajungerea Rușilor la porțile Constantinopolului, precum și revolta obștăcă ce scornea în tôte sufletele îngâmfarea insultătoare a biruitorului de la Șipea, care deja uitase smerenia cu care ceruse ajutor Românilor după cele două dezastre de la Plevna; acele două puteri vedând că Rușii deja începuse a insulta pe tótă lumea, și mai cu sémă pe bine-făcătorii lor, după ce aceștia îi scăpase din impulsul în care se găsisă, avură cûragiul să ia de jos mânușă ce orgoliosul colos aruncase cu desfidere Europei întregi, după înnălțimile de la Silivri, și se grăbiră a primi desfiderea, a lua apêrarea celor nedreptățiți și a 'și însuși rolul de răsbunătoare ale celor atinși în amorul lor propriū, ale celor jigniți în interesele lor, ale celor nedreptățiți și nesocotiți, și mai cu sémă ale Europei întregi.

Mai întâiū ele se încercară pe cale diplomatică să aplaneze dificultățile cu binișorul, și Austria încă de la 21 Ianuarie 1878 trimise tuturor Puterilor semnătoare tratatului din Paris, o notă circulară, prin care le invita să ia parte la o conferință europénă, și le oferi Viena ca localitate în care să se adune acea conferință, dar Rusia respinse cu semeție propunerea, și nici nu vru să audă nici de Viena ca loc de întâlnire, și nici de conferință, căreia să

se supună în viitorul congres în totă întegimea tractatului ce se desbătea.

Vedând că propunerea sa în ceia-ce privea Viena nu era bine priimită de unele puteri, Austria în ziua de 3 Februarie propuse ca loc de întâlnire Baden-Badenul, orașiu situat în marele Ducat de Baden, și avu satisfacțiunea d'a vedea că propunerea sa a fost priimită de unele din Puteri, afară bine înțeles de Rusia care asemenea respinse, fără să mai intre în vre-un detaliu, chiar ideea adunării unei conferințe, căreia să i se supue spre examinare întregul tractat. În fine Austria ca să câștige în partea sa și pe Pr. de Bismark care pe atunci dicta în Europa, la 23 Februarie propuse Berlinul ca loc de întrunire pentru conferință, și Pr. de Bismark, ca să oprască pe Ruși d'a mai refusa, se grăbi a primi propunerea în numele Împăratului.

În urma acestei dibace învîrtiturî diplomatice, Pr. de Gorceacoff se simți cam jenat în manevrarea ișelor sale politice, căci de astă dată avea a face direct cu Pr. de Bismark și cu susceptibilitatea Împăratului Wilhelm, dar cu toate acestea la 14 Martie răspunse printr'un refuz hotărîtor la cererea Austriei, care în tot-d'a-una a fost sprijinită de Anglia în intervenirea sa, și spuse categoric că nu consimte d'a supune tractatul ce de curînd se subscriesese la San-Stefano în totă întregimea sa aprobării unui congres european. Față cu acest refuz categoric care de astă dată o atîngea direct, Austria în ziua de 9 Martie 1878 alergă și ea la mijlôce extreme; contele Andrassi obținu un credit de 60,000,000 fiorinî, puse pe picior de răsboiî cea mai mare parte din forțele sale militare împreună cu rezervele lor, montă vestitele tunuri Uhațius despre care se spunea felurite minuni, întări munții și trecătorele din Carpați vecine cu Rusia și cu România; trimise în ziua de 20 Aprilie, în Transilvania, în apropiere de fruntariî, mai multe corpuri de armată și asmuți presa oficiôsă să întreprindă un răsboiî de condee împungător și veninos, care făcu Rușilor mult sânge rêu.

Anglia fu în procedările sale mai categorică, mai fără de menajamente și mai brutală. Ea mai întaiî dătu ordin escadreî sale

din Mediterana ca să plece de la Malta și să acosteze la Besica în apropiere de strîmtórea Dardanelelor, și după ce ajunse acolo și vėdu că Rușii victorioși se apropiau cu pași grăbiți spre Constantinopole, ba încă aũ ajuns pãna la Ciorlu și Silivri, localități foarte apropiate de capitala imperiului otoman, care erau aședate pe nisce innãlțimi dominátore Bosforului, dătu ordin ca flota sa să pornescã din Besica, să ia pozițiune amenințátore în fața strîmtorei și să înconjure despre mare orașul Galipoli. Acest ordin fu adus la îndeplinire în ziua de 28 Ianuarie.

Dupã ce fu adus la îndeplinire și acest ordin, guvernul britanu se opri aci, ci merse cu mėsura amenințátore mult mai departe. În ziua de 1 Februarie D-l Layard ambasadorul Reginei Victoria, merse la Sublima Pórtã însoțit de întregul sėu aparat diplomatic și consular și comunicã într'un mod solemn Marelu Vizir cã, în considerația prea marelui apropieri a armatei rusești de porțile capitalei imperiului otoman și a pozițiunii amenințátore și desfidátore ce a luat ea, dînsul va fi silit, cu cea mai mare părere de rėu, spre a stabili un echilibru echitabil, să cheme escadra britanicã care deja a pãrãsit Besica și se afla în apropiere de Galipole, să forțeze strîmtorile, dacã din întãmplare ar întempina vre-o opunere, să sfãrime orice obstacol, să bombardeze tóte forturile imperiale, să intre în Bosfor, să ia pozițiune în fața Constantinopolulu, să debarce oricãte trupe îi va fi necesare pentru apãrarea persónei sale și ale intereselor britanice și să braveze orice opunere, oricare ar fi și ori de unde ar veni. Ca rėspuns la acėstã amenințare cãt se póte de direct îndreptatã contra Rusiei, în aceiași zi D-l Onu, trimis special din partea Rusiei la Constantinopóle, vesti pe Sultan cã, la cas d'a intra flota englezã în Bosfor, armata rusã va intra și ea în Constantinopole. Fața cu acėstã dublã amenințare, Sultanul convocã un mare consiliu extraordinar compus din persónele cele mai însemnate ale Turciei, care consiliu se adunã la Yldiz-Kiosc și hotãrî d'a protesta cu tótã energia contra mișcărilor forțelor ruse sau englezesci, dar d'a-ı lãsa în mod pasiv: pe unii să ocupe împrejurimile Constantinopolulu, iar pe alții să intre în Bosfor și să se apropie de capitalã.

Cu tot protestul Turciei și amenințarea Rusiei, în ziua de 2 Februarie escadra engleză cu 12 bastimente forță strimțorea Dardanelelor, nesocotind slaba rezistență ce le opusese forturile turcesci, și după ce trecu de canal, ea lăsă două bastimente la Galipoli, iar restul intră în marea de Marmara și prin ea în Bosfor, trecu Cornul de aur și se opri: 5 înaintea insulelor Principilor și 5 la gura Bosforului. Vădându-se ast-fel amenințat din toate părțile de trupe numeroase streine, Sultanul Abd-ul-Hamid se mâhni și se înfricoșă afară din cale, și în aprinderea surescitărei, luă hotărîrea d'a părăsi Constantinopolul într'o noapte, d'a abandona domnia sa din Europa în voia sorței și d'a se retrage în Brusa, spre a nu cădea prizonier în mânele Rușilor. Consilierii săi auzindu-l rostind această hotărîre cu o descărăgiare fatalistă, cădură cu toții la piciorele sale, îl rugară ferbinte stând în genuchi ca să renunțe la acea hotărîre funestă, îl implorară să rămăe pe loc și să-și păstreze tronul, și îl suplicară ca să lase ca împrejurările și dușmănia dintre Englezi și Ruși să-î vie într'ajutor ca tot-d'auna și să-l scape de primejdie. După multe rugăciuni și lacrimi, miniștri abia reușiră ca să îl înduplece să rămăe pe loc și să ție piept tare împrejurărilor.

Englezii vădend că Rușii nu s'aũ intimidat de demonstrația lor navală, ci aũ luat pozițiuni amenințătore siguranței flotei lor din Bosfor, și aũ îndreptat o parte din oști spre Galipole, fură nevoiți să bată în retragere, să-și pue vasele la loc de siguranță și să le retragă după trei zile de staționare în Bosfor în ziua de 5 Februarie în portul Mudania, care era mai ferit de bombele după uscat ale Rușilor, și la 26 Februarie după ce o parte din armata rusescă a pornit spre Galipoli, să se retragă în portul Ismid din afară de Dardanele. După aceia, nemulțumiți fiind cu propria lor acțiune, îndemnară pe Greci să asmuță pe Tesalieni și Epiroți la revoltă, și acea revoltă isbucni chiar în ziua în care a intrat flota engleză în Bosfor. În ziua de 4 Februarie avu loc bătălia de la Demargo și Platamos între Turci și Epiroți; la 9 Februarie avu loc a doua bătălie de la Platamos, la care luară parte și Tesalienii, care fură bătuiți; la 22 Februarie avu loc bătălia de la Alumino, și la 24 cea

de la Farsala, care amândouă fură favorabile insurgenților; la 2 Martie flota turcă porni spre apele Greciei spre a înăbuși revoltele; la 6 Martie acea flotă debarcă oști numeroase la Volo, și la 10 Martie avu loc bătălia de la Aghia, care fu defavorabilă răsculaților. La 21 Martie avu loc măcelărirea de către Turci a creștinilor din Macrinița, din apropiere de Volo, și la 22 avu loc bătălia de la Agrafa dintre Turci și Epiroți, care asemenea fu defavorabilă insurgenților. Abia la 8 Aprilie, în urma mai multor lupte sângeroase și crude măceluri, se încheiă, în urma intervenirei Angliei, care reușise în îndeplinirea planurilor sale d'a îndupleca pe Ruși să consimtă la aducerea la împlinirea dorințelor sale, un armistițiu între armata turcă și insurgenți.

Abia se potoli acéastă revoltă, și chiar în ziua bătăliei de la Aghia, la 10 Martie, isbucni revolta Pomacilor (Bulgarilor turciți) din munții Rodopului. Aceștia nu se mai luptară cu Turcii, ci luară pozițiune ostilă contra armatei rusesce, îi tae în mai multe rânduri comunicația de aprovizionare, și dădură mult de lucru armatei Tarului. Acești insurgenți deveniră atât de îndrăsneți, în cât în ziua de 27 Aprilie înconjurară o companie rusă din regimentul Koslav, în apropiere de Filipopole, și începură s'o măcelărescă. Ea scăpă de nimicire numai prin intervenirea generalului Stolopin, care veni în ajutorul său în fruntea unor trupe numeroase. La 2 Iulie Pomacii înconjurară de astă dată un regiment întreg cu 2 tunuri, aprópe de mănăstirea Bațcova, și începură iarăși să'l măcelărescă, dar scăpă și el de nimicire prin devotamentul colonelului Halițki, după o luptă care dură de cece ore. Promulgarea tractatului din Berlin puse capăt acestei revolte care încetă de sine, după ce a cauzat mari pagube Rușilor.

Pe când insurgenții din Tesalia, Epir și Rodop se băteau, în ziua de 3 Februarie, camera turcescă înființată de Mithad Pașa se închise ca să nu se mai deschidă vre-odată; la 4 Februarie flota engleză se retrase din fața Constantinopolului în portul Mudania; în ziua de 6 Februarie Rușii ocupară toate înălțimile din jurul Constantinopolului; în ziua de 10 Februarie înaintară de astă dată, cu învoirea Turcilor, până la San-Stefano, și în ziua de 19

Februarie, generalul Ignatiev amenință pe plenipotențiarul Turcilor că Rușii vor ocupa într'acea sêră Constantinopolul, dacă Sultantul nu se va lega a sprijini politica rusă în viitorul congres.

Sultantul de și infrînt și desarmat, refusă în mod categoric propunerea rusă, și amenință pe îndrăsnețul ambasador că Turcii vor măcelări pe toți creștinii și vor da foc Constantinopolului în cas când Rușii se vor încerca să facă vre-o încercare ca să intre într'insul; sub asemenea prietenesci și umane auspicii, se subscrie într'acea zi, în ziua de 10 Februarie, la 5 ore d. a. acel faimos tractat de pace ce fu numit tractatul de la San-Stefano, iarăși fără participarea delegatului român, tractat care provacă așa de mare furtună.

Vedënd că cu amenințările platonice și demonstrațiunile navale fără de nici un fapt împlinit, nu prea speria pe Ruși, Anglia în cele din urmă, trecu de la vorbe și evoluțiunii de paradă la fapte, și fără întârziere începu să armeze și să echipeze formidabila sa flotă cuirasată, să pue pe picior de răsboi armata sa de uscat și de mare din Europa, Asia și America, și să cêră Camerei comunelor creditele necesare. Ast-fel, în ziua de 15 Februarie, Englitera decretă mobilizarea gardei reginei și a întregii armate de uscat, în ziua de 17 Februarie puse pe picior de răsboi armata din insula Malta; în ziua de 25 Februarie flota engleză se stabili la Ismid, spre a fi pusă la adăpost de orî-ce amenințare rusă, și la 27 Februarie, guvernul britan în unire cu cel austriac, protestă în mod formal contra conținutului tratatului de la San-Stefano.

Într'acest timp Rușii ca și cum ar fi vrut să 'și riđă de Englezî, fraternisau cu foștii lor dușmani și o duceau într'o paradă și o petrecere. Ast-fel la 19 Februarie Sultantul în persónă comunică Țarului printr'o depeșe că s'a încheiat pacea între Ruși și Turci, la 25 Februarie ratifică tractatul de la San-Stefano, care fu ratificat de Țarul Alexandru la 5 Martie, în ziua de 13 Martie Marele Duce Nicolae escortat de un'numeros stat major merse la Constantinopole să facă o vizită Sultanului și în ziua de 14 Martie, spre a cimentă o trainică amicitie între comandantii trupelor rusesei și aceia ai trupelor turcesci, avu loc o mare recepțiune dată de Sul-

tanul în onórea Marelui Duce Nicolae în palatul de la *Beilerbeî*, cu care ocazie comandantul ambelor armate avură prilejul să facă cunoscință între ei și să-și strângă mânele cu care se gátuise reciproc. Cu tóte acestea, între doué străngerî de mână și doué îmbrățișeri nu se putură stăpâni ca la un moment dat să-și arate pumnul reciproc și să se repedă unul spre altul, zor nevoe și mai multe nu să se strângă de gât.

Ast-fel în mijlocul celei mai demonstrative manifestații de simpatie, în ziua de 4 Martie o parte din trupele rusesci ocupară fără voia Turcilor împrejurimile Galipolului spre a împedeca o nouă invaziune a flotei rusesci; la 8 Martie anteguarda rusescă porni fără de veste spre Constantinopole și ocupă satul Buiuc-dere de la porțile Capitalei, chiar în momentul în care grosul armatei simula preparative serióse de plecare spre Rusia. Imediat după aceia restul armatei porni la rându-î spre Constantinopole sub pretextul de a'l visita ca óste amică, dar Pórta otomană care nu ținea nici de loc la acea visită și la acea manifestație de amicitie, se grăbi și ea ca tot imediat să formeze un lanț de 40.000 ostași, rest al sfărâmăturilor învinse, care se întinse în jurul Constantinopolului de la *Apele-Dulci* și până la Belgrad, ca să împedice năvălirea Rușilor. Față cu acéstă demonstrațiune cât se póte de ostilă și cu urmări primejdióase, Rușii fură siliți ca să-și recheme anteguardele și să le reîntórne spre San-Stefano, dar în același timp suspendară preparativele ce luase d'a reîntórce o parte din oșți spre Rusia pe mare. În ziua de 12 Martie sosi din Harcov Osman pașa, învinsul de la Plevna, care se reînturna în fruntea unui mare număr de prizonieri repatriați, în urma încheerii păcii; cu acea ocazie pentru ca să facă o demonstrațiune ostilă Rușilor, atât Sultanul cât și miniștrii și întréga națiune turcescă îi făcură o priimire excepțional de entusiastă. Vêdend că cu réul nu mai mergea, Rușii fură siliți să schimbe fóia și să redevie iarăși amici ai foștilor lor dușmani.

II.

Atitudinea României fața de tractatul de la San-Stefano.

Într'acest timp România fără să vrea să scie că a intervenit un armistițiu să un tractat de pace între Rusia și Turcia, a continuat să bombardeze Vidinul până la 23 Ianuarie ; după aceea, vădând că Rușii au început să ia față de dânsa o atitudine mai mult ca ostilă, a încheiat un armistițiu special cu Izet Pașa, comandantul Vidinului ; la 3 Februarie a trimis Puterilor o notă circulară prin care le invita să îi recunoscă independența ; la 14 Februarie colonelul Fălcoianu a subscris împreună cu Izet Pașa o convențiune, în urma căreia armata turcască cu arme și bagage era liberă să iasă din Vidin și Belgargic și să se retragă, după ce i se vor da onoruri militare, prin Serbia-Veche ce era ocupată de armata sîrbă spre Constantinople, iar oștile Române să ocupe cetățile Vidinul și Belgargicul. După ce stătu într'aceste cetăți 13 zile, mai înainte d'a se decide ce-va în privința adunării unui Congres și d'a cunosce cuprinsul tractatului de la San-Stefano, guvernul român comunică celui turcesc și celui rusesc că în curînd oștile sale vor evacua acele două cetăți și la 18 Martie le părăsi spre a fi ocupate de trupe rusesci.

S'a vorbit multe, atât în diarele române cât și în cele streine, despre cauzele cari au provocat acea grabnică și neașteptată

evacuare, mai cu sémă curînd după eșirea la ivélă a conținutului tractatului de la San Stefano, prin care Rusia lua României, prin silnicie și prin călcarea art. II din convenția de la 4 Aprilie 1877, porțiunea din Basarabia ce i se retrocedase în anul 1857 prin tratatul din Paris, și o realiepa de vastul sėu imperiū. Într'acest timp acele două cetăți tari și puternice ar fi fost în mánile Románilor nisce prețioșe zálóge ce nu se putea lua cu înlesnire, și la nevoie ar fi putut servi și drept o bună compensație în schimbul celor trei districte ce amenințaū să fie pierdute; cu tóte acestea Románii nu ținură niči de loc sémă la avantajile ce pierdeaū prin evacuarea lor, ci le părăsiră cu óre-care grabă, își trecură tóte oștile dincoia de Dunăre și le concentrară în Oltenia.

Gazetele contimporane aū pretins că acea evacuare s'ar fi făcut: după unii în urma unor stăruitoře cereri făcute de Rusia care vrea să fie stăpână peste întréga Bulgarie, iar după alții de către Austro-Ungaria, care de mai mult timp pusese ochi pe insulița Adakale din mijlocul Dunărei între Verciorova și Turnu-Severin și vrea s'o ocupe cât de curînd, iar o armată română la Vidin 'i-ar fi stînjinit mișcările. Unele gazete chiar aū afirmat că D-I I. Bălăceanu, Agentul diplomatic al țarei la Viena, ar fi făcut óre-care destăinuirii într'acest sens. Ca să risipescă aceste svonuri, guvernul român în ziua de 10 Aprilie a publicat în «Monitorul Oficial» un comunicat prin care desmințea formal pretinsa convorbire ce ar fi avut loc între D-I Prim Ministru I. C. Brătianu și D-I Agent I. Bălăceanu într'acéstă privință.

Adevărata cauză care a silit pe Románi să părăsescă cu totul Bulgaria și să'si stringă armata în coprinsurile fruntariei sale, a fost numai tractatul de la San-Stefano care pentru ei conținea pe lângă hrăpirea Basarabia, și o mulțime de alte clause primejdióșe și amenințátóre existenței sale, pe care nu putea să le primescă fără a'si subscrie singură sentința sa de mórte. Pentru a înlătura acele primejdii, Capul Statului și guvernul român aveaū nevoie să aibă la îndemână și strînsă într'un mánuchiū întréga noastră armată, pentru ca la nevoie s'o trimetă din nou spre címpul de onóre ca să'i apere iarăși existența.

Românii de când s'au pomenit pe pământ au fost ursiți de sora ca să înfrunte primejdiile mari, să se lupte cu dușmanii mulți și puternici, să înlăture obstacole cu mult mai pre sus de puterile lor și să învingă pe adversarii cei mai de temut, dar când a venit vremea de plată și resplată, atunci s'au pomenit că erau recompensați prin nerecunoștință, prin defăimare, hulă și asuprire și prin cea mai neagră ingratură. Așa au fost tratați în tot-d'a-una, nu puteau să fie tratați alt-fel tocmai acum. Ei au înfrânt cerbicicia unui Baiazed Ilderim, a unui Mahomed al II-lea, a unui Sinan pașa și a unui Cara Mustafa, prin jertfirea a miilor da vieți a fiilor lor ; ei au oprit pe loc invazia Turcilor spre centrul Europei, au împiedicat ca Semiluna să înlocuiască Crucea după cupola Sf. Petru din Roma și au respins pe păgânii cu perderi înfricoșate din impunerarea Vienei, și cu toate acestea cu ce s'au ales în urmă ? Dacă vreți să știți și să vă convingeți, citiți istoria evenimentelor contemporane scrise de istoricii celor mântuiți de ei și veți vedea că numele lor nu figurează nicăieri ; cum vreți dar ca acum tocmai nisece Ruși, tocmai un Curopatkin, un Petru Dimitrievici Parensov sau oricare Rus ar fi el, să fie mai prieten cu adevărul istoric decât un european civilizat din Europa centrală. Minciuna, ingratură și defăimarea, iată moneda curentă cu care de ordinar se plătesc bine-facerile făcute omenirii de către Români.

Ce e drept, de astă dată istoricii, oamenii politici, militarii, oamenii competenți și gazetarii europeni, laudară cam mult, prea mult chiar, și scose prea în evidență toate calitățile războinice ale Românilor, lăsând câte o dată prea mult în umbră pe Ruși ; nu se putea dar ca aceștia să nu devie geloși, nervoși și supărați d'atâtea laude și să se gândescă la oare-care acte de război. Momentul cel mai priincios nu putea fi altul decât acela al încheierii armistițiului, precum și acela al subscrierii păcii.

Scim ce sânge rău și câte neajunsuri ne pricinuiră aliații noștri de ieri, cu ocazia tratatelor și încheierii armistițiului ; delegatul Român, precum scim, a fost ținut la ușă în tot timpul deliberărilor, și apoi, după ce s'a încheiat pacea fără de noi, l-a trimis înapoi în țară fără de nici o ispravă.

După aceea prin clausele tractatului de pace, recunoșcătorii noștri amici au fost și mai categorici, și mai prietenoși; mai întâiu ne-au luat cele trei județe din Basarabia, ce ne fusese date de Europa prin tractatul din Paris, dându-ne în schimb, fără să ne consulte, gurele cu delta Dunărei, care ne aparțineau chiar de la convenția din Paris încoace, precum și Dobrogea de mai jos de Silistra și până aproape de Constanța; după aceea, ca să nu se arate prea odioși în nerecunoștința lor, au recunoscut independența României, dar în ceea ce privește indemnitatea de război, au inserat în art. 5 în mod vag, că Românii își vor sprijini pretențiile lor la o indemnitate de război, atunci când se vor desbate între ambele părți un tractat direct de pace între Turcia și România, cum am dice la sf. Așteptă, dacă o dată tractatul de pace era încheiat între Ruși și Turci, în numele și în locul Românilor.

Ca să pue în respect pe noul Stat independent osîndit de ei, și să 'l reducă la neputința d'a împedica vre-odată tendințele Rușilor d'a ține întraga peninsulă balcanică sub dependența lor, noul tractat a creat alături de România o Bulgarie tot atât de mare și puternică ca și ea, care să se întindă de la Dunăre și până la munții Caradaci, Comanova, Cocianî, Calcandel, Corab, apoi, urmând cursul râului Veleștița până la revărsarea sa în Drina neagră, să meargă în paralel cu cursul Drinei, cu munții Linas, Gramos, lacul Castoria, riul Moglenița, râurile Vardar și Galico, lacul Belciuguel precum și râurile Struma și Kara-Su, până ce ar atinge laturile maritime ale Mării Albe sau a Arhipelagului. După aceea ar continua litoralul mării până la Buruguel, urmând direcțiunea nord-est, pe urmă ar trece pe lângă muntele Cial Tepe, munții Rodopului, până la munții Crușiovei, apoi ar merge paralel cu Balcanii negri, Eșek Culacci, Cepelion, Caracola și Ișiclar până la riul Arda. De acolo frontiera s'ar îndrepta spre orașul Arda, apoi ar lua direcțiunea spre orașul Cirmen, și, lăsând orașul Andrianopole la miez-zi, ar trece prin satele: Șugutlion, Kars-Hamza, Arnăut-Keui, Axardji și Ienige până la riul Tixederisi. De acolo se va îndrepta spre Lule-Burgas, pe lângă riul Sungeac-Dere până la satul Serguen, și de acolo pe virful dealurilor până la ma-

lul Mării Negre în dreptul lui Hakim Pabjasi. De acolo va urma țărmurile mării până la Mangalia și de acolo în linie dréptă până mai sus de Ostrov pe malul Dunării.

În coprinsul acestei limite intra Bulgaria propriu-*đisă*, o parte din Serbia veche, mai *tótă* Macedonia bulgară și *întreaga* Rumelia atât occidentală cât și cea orientală afară de Adrianopole. Acest nou stat mare și puternic avea să fie pus sub suzeranitatea Porții, dar sub o suzeranitate mai mult nominală de cât reală, și mai autonomă de cât aceia de care abia scăpase România în urma atâtor jertfe.

În art. 12 tractatul prevedea ca forterețele după malul Dunărei să fie dărimate, dar nu prevedea nici o sancțiune în caz de nesupunere și oprea Puterile d'a introduce în Dunăre alte bastimente de răsboiă afară de cele prevădute de tractatul din Paris. În art. 19, paragraf 2, litera *a* a stipulat ca sangeacul Tulcei (adică Dobrogea) cu insulele Deltei, și insula Șerpilor să fie cedate Rusiei, cu reserva d'a avea facultatea să-l schimbe cu România contra porțiunei din Basarabia cedată Moldovei prin tractatul din Paris.

Acest tractat în *tótă* întregimea sa, și mai cu *sémă* clausa din art. 19 produse în România o surescitare și o revoltă cu anevoe de descris, și de acéști dată uni *tóte* partidele politice pân'atunci dușmane într'un singur mánuchiū, și le făcu să protesteze cu energie contra acestei împietări a drepturilor lor antice și sacre consacrate prin felurite tractate și jurăminte. Păcat că cu acéști ocazie nu încetară și imputările, invinuirile, încriminările și acuzările reciproce de trădare, care ne slăbi mult față de streinătate și ne micșoră *fórté* mult mijlócele nóstre de luptă.

Într'același timp adică la 25 Februarie, guvernul român trimise Puterilor un memorandum relativ la drepturile României asupra Basarabiei, și într'aceiași *đi* ceru ca să-*i* dea dreptul să fie reprezentată la viitorul Congres; la 9 Martie trimise Puterilor o notă prin care le expunea cauzele care sileaū pe România d'a nu priimi cedarea Basarabiei, și la 24 Martie protestă contra conținutului tractatului de la San-Stefano în ceea ce privea pe România, cu *tótă* amenințarea ce *î* făcuse Principele Gorceacoff la 25 Martie

că 6stea rusescă va desarma pe cea română și va lua cu sila Basarabia în cazul în care guvernul ei n'ar primi acel tractat. Ca să dea dovezi cum că nu vrea să scie de clausele aceluï tractat, guvernul nostru făcu ce-va mai mult : la 22 Februarie se adresă direct celui turcesc, invitându-l să îi comunice dispozițiunile ce va lua în privința repatrierii prizonierilor ; și la 24 Martie primi cu mulțumire scirea că deja a plecat prin Odesa comisarii Turci însărcinați cu misiunea d'a lua în primire pe prinși de rășboi. La 25 Februarie (9 Martie) guvernul turcesc trimise prin Savfet Pașa, ambasadorul său la Viena și prin agentul nostru diplomatic de acolo, mulțumirile Sublimei Porți către guvernul român pentru graba ce a pus d'a schimba prizonierii de rășboi, și la 23 Martie (4 Aprilie) Sublima P6rtă adresă direct Ministerului Afacerilor streine al României nota sa cu No. 58, prin care îi comunică că Soliman Pașa, nu tristul ero6 de la Șipca, ci altul, precum și Azarian Efendi funcționar la Sublima P6rtă, vor veni în Bucuresci spre a proceda la repatrierea prinșilor de rășboi. Acești delegați a6 plecat din Constantinopole spre Bucuresci prin Odesa la 24 Martie și la 29 a sosit în Bucuresci.

Ministerul de rășboi6 comunică celui de afaceri streine, cu adresa sa de la $\frac{3}{15}$ Aprilie cu No. 5347, c'a numit delegați ai săi în comisiunea pentru regularea acelei chestiuni pe colonelul Al. Budișteanu, care fusese însărcinat cu îngrijirea lor și pe sub intendentul general N. Balaban, și chiar de a doua zi începură lucrările comisiunei. De-o-cam-dată, pentru a nu fi o povară prea mare pentru tesaurul român și a nu încărca prea mult suma de păgubirilor ce avea să plătescă guvernul turc, comisarii ambelor guverne se înțelese ca de-o-cam-dată să se repatriede vr'o 3500 soldați și grade inferi6re, și în ziua de 6 Aprilie subscribe o închiere într'acel sens, iar în nopțile dintre 7 și 8 și dintre 8 și 9 prizonierii fură expediați cu trenuri speciale spre Galați, de unde la 10 Aprilie porniră spre Sulina, în bastimentele italiene Flora și Doda, ca de acolo să m6rgă pe aceleași vase până la Constantinopole. Ajungând la Sulina, o furtună pe mare ce avu loc îi sili să stea câte-va zile în acel port, de unde porni abia la 14.

După sosirea prizonierilor la locul lor de destinațiune, guvernul turc în ziua de 29 Aprilie (10 Mai) a autorizat pe delegații săi să d'a trata, încheia și subscrie convenția de repatriare în sensul cererii guvernului român, și aceștia, după ce și-au vădit pe cei mai mulți și mai în nevoie dintre compatrioții lor la loc sigur, au cerut în ziua de 1 Mai cu insistență ca să se repatrieze și restul de 500 prizonieri, pentru care s'au și grăbit a închiria un vapor, dar despre regularea conturilor de cheltueli și de lichidarea lor n'au avut timp să se gândească. Vădând că guvernul român o dată păcălit nu mai vrea să fie păcălit înc'o dată și că nu consimțea a libera și pe ultimii prizonieri fără ca mai înainte să procedeze la încheierea socotelilor, Comisarii turci au lăsat lucrurile baltă și au plecat la Constantinopole spre a cere nouă instrucțiuni.

Abia pe la începutul lui Septembrie acești comisari s'au reînturnat învestiți cu depline puteri, și după aceea, în ziua de 7 Septembrie 1878, M. Sa Domnul a scris patentă prin care autoriza pe delegații români mai sus citați și a încheia cu plenipotențiarul turci convenția pentru repatriarea prizonierilor, plata întreținerii lor și modul cum se va face despăgubirea.

După reînceperea negociațiunilor, interveniră alte dificultăți și neînțelegeri provocate de Turci; ei nu voră să plătescă întreținerea dorobanților chemați peste rînd și însărcinați cu paza prizonierilor, și stăruiră cu atâta cerbicie în refuzul lor, în cât guvernul român ca să termine o dată, fu nevoit să cedeze, să renunțe la o cheltuială de peste 100,000 lei făcută exclusiv pentru prizonieri, el care la încheierea păcii făcută de Ruși în numele său, nu dobândise nici un ban ca cheltuială de război, și în ziua de 23 Noembrie delegații români împreună cu cei turcesci subscrie convențiunea. Printr'acel act guvernul român aproba repatriarea prizonierilor turci, iar guvernul turc se îndatora a plăti celui român 1,423,000 lei 65 bani pentru întreținerea generalilor, oficerilor superiori, a celor inferiori și a soldaților turci de la căderea lor în mânele Românilor și până la încheierea păcii; apoi 863,482 lei 65 bani pentru întreținerea lor de la încheierea păcii și până la plecarea spre Galați a celui d'al doilea convoiu, 41,684 lei și 89

banii întreținerea ultimilor prizonierii câți fusese găsiți prin provincie de la 1 Noembre și până la 1 Decembre 1878, și 560,000 costul transportului lor cu calea ferată până la Galați, în total 2,888,168 lei 19 bani. Acastă convenție a fost aprobată de Adunarea Deputaților la 24 Noembre și de Senat la 29 Noembre, a fost scrisă de M. Sa Domnul și promulgată la 30 Noembre 1878 și schimbul ratificărilor a avut loc la ¹²/₂₄ Aprilie 1879.

Cum vedeți, suma era frumoasă, de și foarte modest evaluată, banii cheltuiți, ba chiar cu asupra de către statul Român, care nu e tocmai bogat, dar ei n'au revenit nici-odată încasa acestui stat, căci mai întâiu Turcii ne-au oferit ca, drept compensare pentru o parte din datoriile, să ne vîndă materialul de război din Vidin, care, de și vechiu, totuși avea oare-care valoare, mai cu seamă istorică, căci acolo să găseau tunuri de toate sistemele și epocele, chiar din secolul al XV-lea, și guvernul român a priimit propunerea și s'a grăbit a trimite pe colonelul I. Algiu, ađi general în rezervă, ca să aleagă ceia ce i s'ar părea că era de vre-un folos, și să ia în primire tot ce va alege, dar când a ajuns acolo, a găsit magasiile lăsate pline de Români, góle, fiind deșertate fără nici un drept de Ruși, care ocupaú acea cetate încă de la 18 Martie 1878.

Remăind fără bani și fără de material, guvernul român ceru să fie despăgubit de către guvernul turc din tesarul său, dar acesta scóse la ivélă catastife vechi, ceru să i se ție în seamă plata tributului ce ar fi datorat România fostului său suzeran de la proclamarea independenței și începutul ostilității și până la încheierea păcii, contrariu dreptului gintelor, mai scóse la maidan și alte pretențiuni și termină prin a nu ne da nimic, nici măcar fier și material vechiu.

III.

Chestiunea Basarabiei.

Tóte aceste neajunsuri, nedreptăți, străgăniri, neplăceri și provocări supărătoare, ne veneau numai dintr'o singură și unică soriginte: de la provocările ce într'una ne făceau și de la asmuțirile cu care mereu ne gratulau buni, leali și recunoscătorii noștri aliați, Rușii, pe care de curînd îi scăpasem prin vîrsarea sîngelui fraților noștri de primejdie, de umilire, de rușine și chiar de peire, puindu-ne d'acurmezișul drumului dușmanului lor, și care drept grațitudine în cele din urmă vreau să ne sugrume.

Causele care au silit pe acești incomparabili amici să se pórte cu noi ast-fel, au fost multe și de diferite naturi; cele mai principale au fost două: mai întăiu mulțimea laudelor ce a recoltat de pretutindenă bravura oștenilor noștri și incomparabila competență și bărbăție a Marelui lor căpitan, și în al doilea rînd ca dată, dar în primul rînd ca importanță: chestiunea Basarabiei.

Cu mult mai înainte d'a începe războiul, chiar în luna lui Septembrie 1876, atuncî când D-II. C. Brătianu, pe atuncî președinte al Consiliului de miniștri, a mers la Livadia însoțit de Colonelul G. Sălăniceanu, Ministru de război, spre a saluta în numele M. Sale Domnului pe Împăratul Alexandru II al Rusiei, fiind prezentat M. Sale Împăratul, ar fi avut, după cum se spunea pe atuncî și după cum e probabil, lungi convorbiri politice atât cu M. Sa

cât și cu Principele Gorceacoff, Cancelarul imperiului și cu general Miljutinovič, Ministru de război dintr'acea vreme, în privința probabilității unui război între Rusia și Turcia. Se dice că atunci s'ar fi vorbit despre rolul ce ar avea să jöce și sörta ce ar avea să îndure România în cazul vre-unei asemenea eventualități, ba chiar s'ar fi pus bazele clauselor principale ale viitoareii convențiunii politice încheiate la 4/16 Aprilie 1877 între România și Rusia. Alții, spre pildă autorul broșurei intitulată «*Câte-va cuvinte asupra intrării în acțiune a trupelor noastre*», despre care am vorbit la finele părții a IV-a, pretindeau că acea convențiune s'ar fi încheiat cu mult mai târziu, adică cu câte-va zile mai înainte de 4/16 Aprilie 1877 la Kișineu; cum vedeți, păreri deosebite și nimic sigur.

În cursul anului 1876, se lățise în presa enropenă, dar cu örecare reserve, scirea cum că în întrevederea ce avusese loc la Reichstadt în Austria între împărații Germaniei, Austro-Ungariei și Rusiei, cei doi d'întăiu ar fi dat mâna liberă celui din urmă d'a relua înapoi Basarabia de la România, atunci când va găsi momentul oportun, și mai cu sémă când tractatul din Paris va fi înlocuit cu altul, dar această scire nici-odată afirmată ca pozitivă, a fost imediat desmințită de către cei în cădere prin organe autorizate. Cu tóte acestea organele de opoziție din România dintr'acea epocă, și mai cu sémă după luarea Basarabiei, au început o campanie înverșunată contra guvernului român, și fără să alégă armele, care une-orî treceau pe d'asupra guvernului, isbeau interese primordiale ale țerei și atingeau pe Capul Statului, au început să acuze pe D-l I. C. Brătianu și pe întregul său guvern de trădare națională.

Tot atunci, adică prin tóamna anului 1878, a apărut în tipografia «Lucrătorilor asociați» din Pasagiul Român, o broșură-pamflet anonimă, intitulată „*Crima de la Livadia*“ care pörtă sub prefață inițialele F. A. E...., care se pretindea a fi anagrama inițialelor fratelui unui fost ministru și om de stat. Într'acea broșură în care autorul imputa D-lui I. C. Brătianu, în nisce termenii neobicinuit de violenți și cu nisce expresiuni de o vulgaritate revol-

tătore, că *ar fi săvârșit la Livadia o trădare*, și în întrevederile ce ar fi avut cu Împăratul și Miniștrii săi, ar fi dat de bună voie, negreșit cu consimțimântul M. S. Domnitorului, de mai nainte cedarea Basarabiei. În susținerea afirmațiunilor sale nu aduce nici o dovadă, fără numai povești de diare mai mult sau mai puține Românofobe, câte-va fragmente de cuvinte trunchiate ale unor ômenî politici, care asemeni nu ne-aũ fost nici-o-dată amici, și pe care autorul le-aũ trunchiat cu intențiunea vedită d'a denatura sensul lor, precum și câte-va argumentații trase de pěr, pe sprijinul cărora nici cel mai pasionat om de rea credință nu ar fi putut să acuze și să osândescă ca trădător de neam, pe un om, pe un Român, mai cu sémă pe I. C. Brătianu, a cărui întregă viață a fost o continuă jertfire pentru neam și patrie.

Din norocire tôte afirmările, tôte acușațiunile, tôte suposițiunile și tôte insinuațiunile cad de sine înaintea unui fapt împlinit concret și de nimenî contestat, înaintea schimbului de depeși politice ce a avut loc pe la finele anului 1877 și începutul anului 1877 ce aũ fost publicate într'o carte verde a Min. Aface-rilor streine ce nu s'a împărțit publicului, pe care le reproduce în resumat și autorul cărții intitulată «*Notes sur la vie du Roi Charles de Roumanie*», și a tractatului politic de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877, care îngăduia trecerea oștilor ruse prin România, și care se presupune cu ôre-care certitudine că a fost conceput și redactat la 20 Septembre 1876, când D-I I. C. Brătianu a avut ultima audi-ență la Împăratul. Fiind-că considerațiunii politice mă împiedecă d'a reproduce în întregimea lor tôte depeșile și notele conținute într'acea carte verde, care prin conținutul lor ar spulbera tôte dușmănescele acușațiunii conținute în broșura mai sus citată, mă mărginesc a face acelaș lucru numai printr'o singură probă, prin mărturia tractatului de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877.

Într'acel tractat figuréză un articol, al doilea ca clasificare, în care se dice lămurit, fără încurcătură, fără cârmelă și fără loc de controversă, următorele rânduri: «Pentru ca nici un inconvenient sau primejdie să nu resulte pentru România din faptul trecerei trupelor ruse prin teritoriul său, *Guvernul M. S. Împăratul tu-*

turor Rusielor se angajază a menține și a face să se respecte drepturile publice ale statului român, ast-fel cum rezultă din legile interioare și din tractate, precum și a menține și apăra integritatea actuală a României.

Dacă ar fi existat vre-o înțelegere stabilită la Livadia între primul ministru român și cancelarul rus, cum pretinde autorul anonim al sus-numitei broșuri, de sigur că articolul mai sus citit n'ar fi avut o redactare atât de clară și de categorică, Rusia nu s'ar fi legat în numele Împăratului ei ca să mențină și să apere *integritatea actuală a României*, ci ar fi întrebuițat nisce expresiuni mai puțin categorice, mai șovăitoare și mai cu două înțelesuri, și D-l I. C. Brătianu și-ar fi rezervat o porțiță de eșire alcătuită cu meșteșugire, prin care să scape în momentul fatal a regulării conturilor. E probabil că Rușii subscriind acea convențiune, au făcut-o cu intențiunea ascunsă d'a o călca când le-o veni bine, dar au făcut-o atât de clară și de categorică numai ca să înduplece pe Români ca s'o iscăléscă, și au subscris tot ce le-au cerut Români, căci aveaū nevoie de învoiala subscrisă. Nu e admisibil ca să fi făcut aceleași rezerve mentale și miniștrii Români, căci, cum am mai dis, dacă ar fi fost în adevăr de rea credință, nu 'și-ar fi tăiat singuri craca de sub picioare, și n'ar fi redactat un text atât de clar.

Afară de acésta, nici D-l Brătianu și nici colegul D-sale D-l M. Kogălniceanu, orî-cât de chițibușiarî ar fi fost, după expresiunea opositorilor de atunci, n'ar fi avut mai apoi curagiul să apere menținerea Basarabiei pe lângă mama patrie cu curagiul, bărbăția și desperarea ce vom descrie mai la vale, și în cas când s'ar fi întemplat să aibă un curagiū atât de mare, diplomații ruși care la vreme priinciosă lor sciū să fie limbuți și indiscreți, n'ar fi stat un minut la îndoială, ar fi dat cărțile pe față și ar fi denunțat opiniunei publice și diplomației europene pe impostori, chiar în fața areopagului din Berlin, atunci când D-l I. C. Brătianu a avut curagiul să depue pe biroulul congresului convenția de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877, cu tôte opunerile Rusiei.

Cu tôte că logica și bunul simț comun așa credeaū, totuși în tot decursul răsboiului, de și fiii țerei se băteau și mureaū pe câmpul

de onoare, presa opozițiunii nu înceta d'a întreprinde un război crâncen contra guvernului pe această temă a trădării, efectuată la Livadia, care avea să aibă în curînd ca efect hrăpirea Basarabiei cu consimțimentul puterilor celor mari europene, spre a se aduce la îndeplinire promisiunea de la Reichstadt. Această campanie opozițiunea o agrementă din cînd în cînd cu aspre imputări făcute guvernului c'a intrat în război cu Turcii ca aliați ai Rușilor și că atunci cînd a trecut Dunărea, guvernul și Capul Statului n'au impus Rușilor aspre condiții în schimbul cooperării armatei române, și n'a pretins Țarului o nouă convențiune mai categorică, în care să se facă pomenelă specială despre Basarabia și să smulgă în moment de grea cumpănă Împăratului Alexandru o declarațiune formală și categorică, că la încheierea păcii nu ne va cere înapoi Basarabia.

Scim că nu s'a făcut acest act reclamat de către opoziție, în momentul oportun, adică cu ocazia trecerii Dunării, pentru că s'a găsit suficient cel de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877; scim că guvernului român și mai ales D-lui I. C. Brătianu li s'a părut a fi mai nobil, mai frumos, mai demn, mai românesc și mai în interesul României d'a trimite pe fiii țerei în foc, ca, prin vîrsarea sîngelui lor, să înlătore primejdia ce amenința mai cu sîmă pe România și pe Români; scim că Domn și guvern au preferat să se încredă în lealitatea unei națiuni cavalerescă și în cuvîntul dat de monarhul său, care ne-a garantat integritatea teritorială a României printr'un legămînt solemn; scim că Români au găsit de cuviință ca mai bine să fie prea încredători de cât să precupețescă cooperarea lor; scim că armata română a trecut Dunărea, s'a încoronat cu lauri și și-a dat tôte silințele să căștige recunoștința Rușilor și dragostea cavalerescului lor monarh; scim tot ce s'a întemplat pe urmă, dar a cui e vina dacă ne-am amăgit? A noastră nu; acel ce a călcat un tractat, putea să calce cu aceiași înlesnire și două și nouă.

Față cu un tractat atît de categoric, guvernul român putea să dormă liniscit și fără de grije pentru viitor; totuși guvernul român a fost îngrijurat de faptul că presa streină bine informată, repetă din cînd în cînd că la încheierea păcii ce se apropia cu

pași grăbiți, Rusia ne va lua Basarabia, în virtutea învoelii ce a avut loc între cei trei monarhi la Reichstadt, și dominată fiind d'acea îngrijire, a început să misce firele diplomației și să alerge după informațiuni. Ast-fel, ca să se încredințeze despre valoarea adevărului ce conține acea informație privitoare la acea învoială, pe la începutul lui Noembre 1877 a trimis prin Ministerul afacerilor streine câte o depeșă cifrată confidențială Agenților săi, și le-a cerut informațiuni privitoare la acea pretinsă învoială.

La această întrebare a răspuns la ^{18/30} Neembre 1877 D-1 I. Bălăceanu, asigurând pe D-1 M. Kogălniceanu că Împăratul Austro-Ungariei n'a promis Rusiei Basarabia cu ocazia acelei întrevederi, și că poate întreba în această privință chiar pe Principele de Gorceacoff, care într'acel timp se găsea la București. Negreșit guvernului Austro-Ungar nu îi convenea să se strice cu cel Român chiar în nise momente atât de critice, și să mărturisască greșala ce a făcut împăratul său d'a-și nesocoti interesele și d'a cădea în mrejele diplomației moscovite. D-1 Kogălniceanu însă prin o notiță trimisă prin D-1 G. Steriade, căpitan în rezervă, care luase parte la luarea Rahovei ca oficer de ordonanță al Colonelului G. Slăniceanu, îi respunse a doua zi, că toate probabilitățile sunt că Rusia va reclama retrocedarea Basarabiei, cel puțin până la gura Kiliiei, și aceea în schimbul Dobrogei, și că guvernul Austro-Ungar a fost informat într'acel sens și și-ar fi dat consimțământul său. Cel puțin ast-fel se lauda omenii politici cei mai înalți ai Rusiei.

Aceștia nici nu se sfiău d'a se lauda că la retragerea trupelor lor din România, după încheierea păcii, nu ne vor mai reda înapoi Basarabia, ci vor ocupa-o milităresce. Acastă notiță precum și circulara ce a precedat-o a fost provocată negreșit de indiscrețiunea voită ce și-a permis să facă, ca din scăpare din vedere, Principele Gorceacoff într'acel sens într'o convorbire ce a avut cu Ministru nostru de externe cu câte-va zile mai înainte, negreșit pentru a prepara terenul pentru o campanie viitoare. Prin acea notiță D-1 Kogălniceanu a spus categoric agentului său diplomatic că în orî-ce cas România nu va da de bună voe Basarabia, ci va lăsa-o ca să i-o ia numai atunci când va fi abandonată de Europa.

Drept răspuns la acea notiță la 30 Noembre (12 Decembre), D-I Bălăceanu a comunicat Ministrului său că Conteles Andrassi a făcut înaintea delegațiunilor declarația că Austro-Ungaria să intereseze cu multă scumpătate de afacerile Orientului, că ea își va apăra cu căldură interesele sale, și că la încheierea păcii România nu va mai putea să rămăe tot cum a fost mai înainte, adică vasală, însă despre chestiunea Basarabiei n'a făcut nici o pomenelă. După aceea prin altă depeșe de la 10 Decembre îi comunică că Anglia nu va tolera o pace directă, ci va impune Rusiei ca tractatul ce va subscrie cu Turcia să fie supus unui congres european care să decidă în ultima instanță; îi mai făcu cunoscut încă că la această cerere Rusia ar fi fost dispusă să se supue; despre Basarabia tot nu dice nimic.

Asemeni la ⁵/₁₇ Ianuarie 1878 D-I Calimachi Catargiu, Agentul țării la Paris, comunică Ministrului său că: având o convorbire cu Ambasadorul Marei Britanii dintr'acel oraș, Lord Lyons i-ar fi spus că a aflat cum că opiniunea publică din România ar fi foarte mișcată de șvonul ce s'a răspândit prin țiare, adică că Rusia ar avea de gând să cêră în proiectul de tractat de pace ce era aprópe să se închee reluarea Basarabiei; dar 'i-a comunicat într'același timp că nu se scia nimic nici acolo, nici la Londra despre adevêratele pretențiunii ce va formula Rusia la încheierea păcii, și a terminat declarând că nu putea să'î dea nici o informație privitoare la Basarabia și la intențiunile guvernului său într'acastă privință. Tot de o dată i-a spus că i s'a părut vrednică de mare interes declarația guvernului că nu va ceda de bună voe.

În ceea ce privește Franția, Ministrul afacerilor streine al republicei, într'o convorbire ce a avut cu D-I N. Calimachi Catargiu, care a fost comunicată Ministrului prin telegrama de la ⁶/₁₈ Ianuarie 1877, a comunicat agentului nostru, în urma solicitărei sale d'a sprijini drepturile României, că în ceea ce privește condițiunile păcii, guvernul său nu cunoșce încă pretențiunile Rusiei, și că în cazul special privitor la România nu cunoșce de cât șgomotele împărăsciate de țiare, ast-fel că pe simple bănuell nu se pôte formula o opiniune. Crede însă că rolul Puterilor, în cazul

în care Rusia le va comunica pretențiunile sale, va fi *d'a apëra pe cât va fi prin putință starea de lucruri creată prin tratate, și că într'asemenea caz Francia nu va lipsi d'a se uni cu Austria, Englitera și fără îndoială și cu Italia*. Pân'atunci însă guvernul său nu pôte să ia nici o inițiativă.

Pân'aci aflarea adevărului în privința chestiunei Basarabiei și a relațiilor dintre România și Rusia s'a mărginit numai la cerere de informațiuni și de sprijin, la pipăirea terenului și la preparative pentru o campanie mai activă. De aci încolo starea de lucruri ia o formă mai accentuată, relațiunile gingașe și jenante dar corecte devin din ți în ți mai reci și mai puțin amicale, ce-rul politic începe a se întuneca, furtuna mugesce din depărtare, raporturile ținice dintre Români și Ruși devin din ți în ți mai puțin bine-voitóre, mai încordate, mai agresive, și acestea tóte, nu din cauza noastră, care am păstrat tot atitudinea de mai nainte, ci din cauza autorităților militare și civile ruse care au găsit de cuviință să ne trateze aprópe ca pe o țără ocupată milităresce dacă nu chiar subjugată.

Ca să limpedescă într'un fel situațiunea, la 11 Ianuarie Ministerul afacerilor streine al României a trimis Baronului Stuart Agentul diplomatic al Rusiei, o lungă notă prin care îi punea în vedere cu curtuósie, dar cu óre-care amărăciune, starea de lucruri ce exista, și prin care îi comunica că, pentru a facilita relațiunile dintre guvernul român și Curtea imperiala rusă, pe de o parte, iar pe de alta cu capul armatei de operațiune din Turcia din Europa, a însărcinat pe generalul I. Ghica să plece la St. Petersburg în calitate de trimis extraordinar al M. S. Domnului nostru pe lângă M. S. Împăratul, și pe colonel Arion să se ducă la Kazanlic ca comisar general pe lângă Marele Duce Nicolae și ca deplin împuternicit d'a lua parte la deliberări și d'a subscrie instrumentele de armistițiú și de pace ce sunt pe cale d'a se încheia cu Turcia.

Tot de o dată a enumerat drepturile ce avea România d'a lua parte la acele deliberări, ca una ce a declarat răsboiú separat Turciei, pentru motive cu totul deosebite de Rusia, ca una ce în

prima fasă a războiului s'a bătut deosebit și pe câmpuri deosebite cu Turcia, și ca una ce atunci când s'a bătut alături de Rusia, în urma unei invitațiuni specială ce i'a adresat Marele Duce, armata sa s'a bătut sub comandanții deosebiți, urmând numai un plan comun, și și-a făcut datoria cu devotament, energie și o victorie, căreia a făcut omagiū în nenumărate împrejurări solemne însuși M. S. Împăratul precum și Marele Duce.

Ca răspuns la această notă, Baron Stuart comunică personal D-lui Kogălniceanu chiar în aceeași zi, adică în ziua de 11/23 Ianuarie, că generalul Ignatieff va sosi în curind la Bucuresci, mergând spre cuartierul general, și că până atunci roagă pe M. Sa Domnul să nu plece din Bucuresci, spre Calafat cum avusese de gând, ci să stea să primească în audiență pe trimisul imperial, care va avea să remită A. S. o scrisore din partea M. S. Împăratul.

Acastă misiune a Contelui Ignatieff, anunțată într'un mod atât de solemn de către Agentul diplomatic rus, produse în Bucuresci o senzație extraordinară și o revoltă unanimă, căci totă lumea se aștepta ca cu acea ocazie să se dea pe față intențiunea Țarului d'a ne răpi Basarabia. Acastă revoltă fu și mai vie atunci când se lăți scirea că Principele Gorceacoff, anunțând generalului I. Ghica că Conte Ignatieff a plecat spre cuartierul general al Marelui Duce Nicolae, i-a comunicat că la trecerea sa prin Bucuresci va remite M. S. Domnului o scrisore și va fi însărcinat să ia înțelegere prin viu grai cu M. S. în privința misiunii cu care era însărcinat printr'acea scrisore.

Situațiunea României era foarte dificilă, covârșitor de grea și atât de împovărătoare, în cât, după cum rezultă din depeșa D-lui Bălăceanu de la 13/26 Ianuarie 1878, guvernul Austro-Ungar nu credea că, în starea în care se găseau relațiunile noastre cu Rusia, noi Românii o să fim într'adevăr hotărâți d'a refuza cedarea Basarabiei. El își inchipuia numai că veleitățile noastre de rezistență au drept unic scop pe acela d'a smulge Austro-Ungariei o declarațiune, din dosul căreia să putem dice Rușilor : noi vrem să vă cedăm Basarabia, dar se opune Austria. Din cauza acestei bănueli, (sugerată pôte de ambasadorul Rusiei din Viena, N. A.),

Austro-Ungaria nu se va pronunța de cât în urma unui act formal din partea noastră.

Vedeți câtă deosebire e între actele diplomatice oficiale și oficiose schimbate între guvernul român și Puterile streine, atunci când a fost în desbatere chestiunea Basarabiei, și între afirmațiunile făcute și crâmpelile de acte reproduse de broșura : *Crima de la Livadia* ? Față cu actele mai sus reproduse, care sunt culese în resumat dintr'o carte verde a Ministerului Afacerilor streine, toate acușațiunile de duplicitate și trădare imputate de acel pamflet D-lui I. C. Brătianu, cad de sine, sunt respinse cu desgust.

Pentru ca să micșoreze întru cât-vă desastroasă impresiune ce a produs în publicul român vestea misiunii extraordinare a Contelui Ignatieff, Împăratul și cancelarul, în întrevederea ce acordă Principelui Ghica în ziua de Sâmbătă 7/19 Ianuarie 1878, ca răspuns la cererea categorică ce le făcu trimisul nostru, d'a trata și semna condițiunile armistițiului și ale păcii, îl asigură că interesele române vor fi puternic sprijinite la încheierea păcii, că independența ne era asigurată, și că țera va fi cu prisos despăgubită de toate sacrificiile ce a făcut prin dobândirea Dobrogei, dar amândoi nu se opriră d'a adăoga că le va fi peste putință d'a admite ca România să ia parte la conferințe, pentru că independența sa nu era recunoscută încă de Puterile europene și că ea n'ar putea să aibă o pozițiune limpede atunci când s'ar aduna un congres european care să examineze ore-care din condițiunile păcii. În ceia ce privesce Basarabia, amândoi s'au pădit d'a dice ceva.

Abia Contele Orloff, ambasadorul Rusiei la Paris, într'o convorbire ce a avut cu D-l Calimaki Catargi la 12/24 Ianuarie, vorbind de acea afacere, a dis în ceea-ce privesce emoțiunea ce a produs în România șvonul cum că Rusia va relua Basarabia, că D-sa, de și n'avea informații sigure într'acastă privință, precum și în privința diverselor condițiuni puse în vederea Turcilor cu ocazia desbaterei condițiunilor păcii, totuși nu se pôte opri de a-și exprima o părere personală într'acastă privință și d'a spune că *crede în probabilitatea unei asemenea cereri*, pentru că la Ismail și prin împrejurimi sunt un mare număr de amintiri și de

monumente ale luptelor glorioase care fac să bată inima orî-cărui rus ; că cedarea Basarabiei care reamintescă congresul din Paris, a costat pe Ruși mai mult de cât distrugerea flotei sale ; că Împăratul Alexandru da personal o mare importanță acestei chestiuni, și că *ea a fost pôte o cauză principală care a hotărît declararea răsboiului*. La obiecțiunea ridicată de agentul României care a ținut că, considerațiunii morale nu mai puțin serioase ne lăgă pe noi Români de acea parte din patrimoniul nostru, că în România s'a pus mare temei pe garanția coprinsă în convenția din 4 Aprilie, că încredătorii în acea asigurare, n'am menagiat nimic în ceea-ce privesce sacrificiile ce am făcut, și că acum ar fi foarte dificil ca guvernul să înduplece țera d'a primi un sacrificiu atât de dureros; la toate aceste obiecțiuni, țin, ambasadorul a răspuns că : în orî-ce cas acel teritoriū nu e de o importanță atât de mare pentru România, și că fără de îndoială *o să primim în schimb o compensațiune foarte mare*.

Cum vedeți, Ruși au avut neomenoasa tărie de inimă d'a ne sili prin căi piezișe ca să le dăm mână de ajutor ca să bată pe Turci și să iasă victorioși dintr'un răsboiū care a avut ca principal motiv hrăpirea Basarabiei; cum am ținut ne-a făcut să'î ajutăm ca să ne smulgă din stăpânire o bucată din corpul nostru, un mădular din ființa noastră, un os din oșele noastre, și după aceia, ca odiosul să fie complet și să trecă peste toate limitele, nu s'au sfiit d'a ne prepara încă un rol, pe acela de Iuda, și d'a ne îndemna prin înșelătoare promisiuni să vindem pe frații noștri *în schimbul unei largi compensațiuni* ! . .

Cu toate acestea în procedarea lor șirătă au procedat cu ore-care măsură, ne-au luat cu încetinelu, ne-au deprins de o cam dată cu ideea pierderii Basarabiei prin vești răspândite prin diare, pe care diplomații lor le tăgăduiau sau le ignoraū; după aceia și au mai deslegat limba și au început să facă jumătăți de mărturisiri ascunse încă după paravanul lui: se țin; pe urmă, după ce a plecat contele Ignatieff spre Bucuresci și s'a apropiat momentul desno-demintului, atunci și-au deslegat limba cum trebuie, au aruncat masca după ochi și au început să facă declarațiuni categorice,

mărturisiri brutale, destăinuirii singerinde și în cele din urmă a terminat prin a ne pune pistolul în piept și-a ne cere: Basarabia saă viața cu o violentă uimitore.

Intr'o nouă convorbire ce a avut cu Principele Ioan Ghica a doua și după plecarea lui Ignatieff, Impăratul și cancelarul său nu a mai găsit de cuviință să păstreze ore-care măsură și ore-care forme de menagiamente, ci i-a făcut cunoscut în mod categoric că avea intențiunea d'a relua Basarabia până la brațul Kilia și că, în compensație ne vor da Delta Dunărei și Dobrogea până la Kiu-stenge. Ca să fie și mai cruți în brutalitatea lor, a mai alergat și la arguții, a început să spue că Basarabia a fost dată Moldovei iar nu României și a fost smulsă Rusiei de tractatul din care n'a mai rămas nimic. « Am fi proști, a adăos cancelarul, dacă am păstra numai noi în ceia ce ne privesce și în detrimentul nostru, acel tractat ce s'a călcat de toți ». Impăratul s'a mărginit a dice: « Revendicarea Basarabiei e pentru Rusia o chestiune de onoare și de demnitate națională ».

În deșert reprezentantul României a spus că retrocedarea s'a făcut Moldovei fără nici o condițiune, că acest teritoriu e o bucată din corpul nostru, o posesiune ce ne aparține *ab-antiquo*, și că luarea sa ar provoca nisce complicațiuni cu urmări extraordinar de grave. Ca întempinare la toate aceste drepte argumentații, Impăratul și cancelarul său l'a făcut să înțeleagă prin nisce expresiuni curtenitore dar categorice, că Basarabia era cu desăvârșire perdută pentru noi și că generalul Ignatieff era însărcinat d'a trata direct cu M. S. Domnul modul reluării sale.

Pe când faciă cu guvernul român cel rusesc întrebunța volnicia și amenințarea, și ne silea ca să dăm Basarabia de frică, față cu puterile cele mari cânta pe altă strună și spunea fără de nici o rușine, cum că această chestiune era deja regulată între dânsa și noi și că deja am consimțit la retrocedare. La aceste svonuri Ministrul Afacerilor Streine a răspuns comunicând agenților săi că Românii nu sunt agenți provocatori, nu spun una și apoi fac alta și nu preocupesc pământul patriei lor; că guvernul român ține să aibă o atitudine francă și leală, că nu cere altora de cât ace-

iași atitudine și nu va consimți nici o dată să stea la ușă și să ascepte în genunchi decisiunea congresului.

«Independența am căpătat'o prin vitejia soldaților noștri, prin sacrificiile făcute de întreaga națiune și prin înțelepța și priceputa conducere a Capului Statului. Împăratul Rusiei deja a recunoscut acea independență, puind Steaua României și Virtutea militară pe peptul său; prin urmare Rusia e angajată față de noi și e obligată a ne conduce singură în cenaclu european, a stărui să ni se recunoscă acea independență atât de scump plătită și a ne păstra singură întregimea teritoriului, conform angajamentului ce 'și'a luat prin convenția de la 4/16 Aprilie 1878».

Pledoriile fură frumose și apărarea curagiosă, notele și depeșele scrise cu inflăcărea celui mai aprins patriotism, dar toate vorbele fură de clacă, toate încercările de convingere rămase zadarnice și toate năzuințele pe lângă cele-alte Puteri europene fură de prisos, căci atunci ca și în tot-d'auna cel slab fu jertfit în favoarea celui mare și puternic.

Principele Gorceacoff, într'o întrevedere ce a avut cu Principele I. Ghica, la 16 Ianuarie, la toate argumentările invocate de trimisu nostru, care ȳ-a reamintit convenția de la 4/16 Aprilie 1877, precum și depeșa din August, intrarea Românilor în foc atunci când Rușii se afla în mare primejdie, eroismul ce a desfășurat oștenii români și sacrificiile ce a făcut națiunea întregă, toate pentru a salva onoarea Rusiei, a răspuns într'un mod nervos și nerăbdător, că orî-ce vorbă e de prisos, că nu admite discuțiune într'această privință, că nu vrea să ție sémă de nici un argument și că Românii se găseau în fața unei necesități politice, ce prin nimic nu se putea înlătura. Omenii politici ai României trebuie să privească lucrurile din acest punct de vedere, să se gândească mai departe, să cugete mai matur, să renunțe la o campanie în contra Rusiei și să nu mai agite Europa întregă prin trimiși speciali în contra Rusiei, căci acest joc era foarte primejdios și în stare d'ăi înstreina simpatiele Împăratului. Să se mulțumescă Românii cu teritoriul ce li se dă în schimb, care are o întindere și o importanță mai mare ca peticele ce li se ia, și să fie cu minte, că odată România va avea să se laude

cu această soluțiune. La aceste amenințări și făgădueli, Agentul României a răspuns că Românii nu vor ceda, orî-ce s'ar întempla, și că acest litigiū nu se va rezolva de bună voe și fără de sgomot, nici fără dificultăți și complicațiuni.

Acastă convorbire fiind comunicată în Bucuresci în ziua de 14/26 Ianuarie, produse în sînul guvernului o indignare și o revoltă atât de mare în cât Ministru afacerilor străine răspundînd a doua zi, nu se putu stăpîni d'a 'și esprima acea indignare și d'a spune că î era peste putință d'a-și păstra sângele rece faciă cu acea nedreptate. «Ar fi fost echitabil, și se D-l Kogălnicenu ca Rușii să ne spue intențiunea ce aveaū atunci când aū încheiat convenția de la 4 Aprilie, mai 'nainte d'a trece armata noastră Dunărea și d'a se lupta vitejesce alături de armata rusă la Plevna. Va să dică noi ne-am vîrsat sângele și am sleit resursele țerei noastre, nu pentru a câștiga ceva și nici pentru a conserva aceia ce am avut, ci pentru a pierde. Dacă am fi stat neutri și daca Turcii ar fi eșit biruitori, de sigur Turcii nu ne-ar fi luat Basarabia. Nu vî vorbește ast-fel Ministru; el trebuie să aștepte sosirea D-lui Ignatieff; acum vî vorbește Românul, urmașul acelora ce aū protestat chiar sub jugul turcesc contra hrăpirei Bucovinei și a Basarabiei. Dea D-șeu să mă înșel și să nu serve luarea acestei fășii de pămînt ce se numesce Basarabia, drept pretext a o mulțime de mari complicațiuni».

În urma acestei depeși, Principile Ghica a mai avut o nouă convorbire cu Principele Gorgeacoff, și 'și-a dat din nou silința ca să l abată din calea ce a apucat și să l înduplece a fi mai echitabil față cu noi. La tôte argumentațiile trimisului României, cancelarul se mărgini a respunde numai că luarea Basarabiei era hotărâtă fără gînd d'a mai reveni, că nu mai admite discuțiune într'acastă privință, că orî-ce argumente am opune noi, Impăratul nu pôte modifica decisiunea ce a luat care e nestrămutată, și termină povățuind pe ómenii noștri politici ca să nu mai trimită reprezentanți ad-hoc pe la Curtile streine și să înceteze d'a mai îndemna populațiunea din Cahul și Ismail d'a mai subscrie petițiunii de protestare. La acest răspuns ce-l fu comunicat prin depeși la 17 Ianuarie, D-l Kogălniceanu răspunse în aceiași zi că n'a trimes pe

nimeni pe la Curțile streine ca să pledeze cauza Basarabiei și n'a pus pe nimeni să strângă semnături de protestare într'acea provincie. Din contră, consulul rus din Ismail smulge de mai mult timp de pe la țărani adheșiunii în favoarea anexării sale. Noi nu avem altă armă de cât art. 2 din convenție; cu el ne vom servi, el va fi arma și pavăza noastră. Dacă Rușii s'aუ însărcinat să ne sprijine interesele, cel puțin să-și aducă aminte că am jertfit mai bine de dece mii din soldații noștri pentru ei și că avem dreptul să cerem a fi consultați când e vorba să ne apărăm interesele. Autoritățile ruse ne tratéză ca p'o țără subjugată, sequestrându-ne drumurile noastre ferate, sub pretext că aუ nevoie de ele pentru transportul armatei lor, împiedecând în mod absolut tot traficul comercial, restrângend aprópe până la desființare transporturile celor necesare pentru întreținerea trupelor române concentrate în Oltenia, și provocându-ne ca să eșim din moderațiunea ce ne-am impus, tratându-ne în modul cel mai puțin tolerabil. Noi răbdăm și ne mărginim, numai a protesta, șiind un limbagiú care nu e duplicitate, cum suntem acuzați, ci limbagiul ce ține orí-ce Român fără distincțiune. Principele Gorgeacoff póte să se irite contra miniștrilor români care aუ curagiul d'a-í vorbi ast-fel, dar va fi silit, în orí-ce caz, să ne stimeze, căci noi, pierdând pămíntul nostru, nu vrem să pierdem și onórea noastră.

IV.

Misiunea Contelui Ignatieff pe lângă M. Sa Domnitorul României.

Într'acest timp întreaga societate română era frământată de o îngrijire, un neastâmpăr, o fervere și o agitațiune extraordinară de mare, și sosirea Contelui Ignatieff era așteptată ca o calamitate ce nu se poate înlătura, ca o ciumă, o holeră, o inundație, sau un incendiu de care nu poți să scapi, și care fatalmente te va ajunge dintr'un moment într'altul. Îngrijurarea se mărea și prin faptul, că în loc d'a pleca de unde a venit, soséu mereu din Rusia trupe prospete, care în loc d'a trece Dunărea, se stabiléu în țără și luău pozițiuni pe teritoriul nostru, ocupând mai ales toate punctele strategice vecine cu cursul din partea de mijloc a râului Argeș și cu drumul dintre Titu și Golești.

Pe lângă acesta începu să se grămădescă în Bucuresci un număr foarte mare de ofițeri superiori și inferiori, care începură să se porțe cu ómenii noștri din societate, și chiar cu populațiunea cea pacinică a capitalei, cu o aroganță și o țânțoșie extraordinară, și se încercară să provóce scandaluri prin localuri publice, să ia în batjocură armata noastră, să'și riđă de ofițerii noștri și să se laude că în curînd Rușii vor desarma armata română și vor lua Basarabia cu sila.

Se rătoiaă ei în bună voce, pentru că ofițeri români mai nu se găseaă în Bucuresci, totă armata română fiind concentrată în Oltenia, și cei care se găseaă în fruntea micăi garnisone ce pădea cazarmele și în serviciul Ministerului de răboi, aveaă ordin să evite pe Ruși, să nu frecventeze localurile publice frecventate de dênșii și să răspundă la ori-ce atac eventual prin cel mai suveran dispreț. Același lucru făcu și lumea civilă. Tôte salónele fură închise Rușilor, tôte legăturile de amiciție câte se innodase între Români și Ruși fură desfăcute și tôte localurile în care petreceaă Rușii fură părăsite. Un gol mare se făcu între ei și noi, și ei rămase, în mijlocul unui orașiă atât de populat și de sgomotos, isolați ca într'un pustiă. Acest ostracism îi costă fôrte mult, dar în loc de a-i desarma îi îndârji și mai rău în contra nôtră, ca și cum ar fi fost prin putință dragoste cu zorul.

Pe vremea acestui răboi surd dar din ce în ce mai violent și mai amenințator, diplomația rusescă fôrte supărată de resitența pasivă dar nestrămutată ce le opuneam, își da tótă silința ca să micșoreze efectul ce ar produce în streinătate călcarea convenției din 4 Aprilie și să asigure pe Puterile europene că guvernul român ar fi avut cunoscință de învoiala de la Reichstadt încă din luna Iulie 1877, că atunci când aă trecut trupele Române peste Dunăre ar fi avut cunoscință și chiar probe certe despre existența sa, și că prin urmare, trecând Dunărea, a aprobat în mod tacit reluarea Basarabiei și că tótă lupta ce se arăta că susținea în public contra Rusiei într'acel timp, era numai un act de duplicitate pentru ca să-și salveze popularitatea. Aceste învinovățiri moscovite, din nenorocire, fură colportate cu multă sfăruiță și rătăcite de către diarele politice ale opozițiunii nôstre dint'acele vremuri, de către conducătorii opozițiunii precum și de broșuri pamflete ca aceia intitulată: „*Crima de la Livadia*“ despre care am vorbit în capitolul precedent, care, pentru a sdruncina imensa popularitate a lui I. C. Brătianu, nu se sfiaă d'a compromite interesele cele mai vitate ale țerei.

Pe de altă parte ambasadorii ruși făceaă la Viena, Berlin, Paris și Roma, ôre-care destăinuirii în privința ôre-cărora clause din

viitorul tractat de pace și asigurau pe puteri că, la încheerea păcii, va cere Turciei : independența României și compensații de teritoriu, fără altă explicațiune, căci retrocesiunea Basarabiei era o afacere arangeată între guvernul român și cel rusesc. Acești diplomați nu s'au sfiit d'a afirma că D-1 Kogălniceanu nu s'ar fi împotrind la schimbul Basarabiei cu Dobrogea și că ar fi de părere să o cedeze pentru ca să înlătore orî-ce cauză de conflict. Au mai spus că partidul conservator asemenea nu s'ar fi opunând la retrocedare, dând ca dovadă conținutul óre-căror gazete de opoziție, care pledau pentru o învoire prin bună înțelegere, consimțind la cedarea Basarabiei în schimbul unei mari porțiuni din Dobrogea, o parte din sangiacul Vidinului și o însemnată sumă de bani ; iar Austro-Ungaria n'ar mai avea nici un interes d'a se mai teme de intrarea Basarabiei iarășî în mânele Rușilor, de îndată ce gurile Dunărei, atât de necesare pentru traficul comerciului austriac, ar fi date prin tractat României.

Tóte aceste pledoarii șirete și combinate cu mult meșteșug, avură ca efect înrădăcinarea în opiniunea publică europénă, cum că noi în chestiunea Basarabiei am fi jucând numai o comedie, că cedarea sa era de mai mult timp un fapt împlinit, și că tótă lupta guvernului, de și în aparență desperată, era numai o prefăcătorie. De acéstă părere fu mai cu sémă guvernul Austro-Ungar ; ea fu pusă în vederea guvernului român în ziua de 20 Ianuarie (1 Februarie) 1878, prin depeșa ce trimise ministrului sėu D-1 Agent diplomatic I. Bălăceanu, care pentru a doua óră 'î repeta același lucru.

Iată conținutul acelei depeși :

«Dacă Austro-Ungaria va ține cu orî-ce preț ca să se declare Dunărea neutră până la Marea Négră, Rusia nu va mai avea nevoie să ne céră Basarabia, devenindu-î inutilă, și póte ar consimți să renunțe la ea de bună voie, mai ales dacă ne vor vedea hotărâți a rezista până la sfârșit. Ea însă, după cum e asigurată, nu ne va face onórea d'a crede că suntem în adevěr decisi a rezista».

Cum vedeți, Austro-Ungaria șovăia, n'avea încredere în noi, diplomația ruséscă reușise să 'î sgudue credința. Numai Anglia pe

atunci se arăta nestrămutată în hotărîrea sa, își arma flotele, își concentra armatele, vota credite, făcea demonstrații, și prin D-I Witte, Agentul său diplomatic la Bucuresci, îndemna pe guvernul român ca să persiste în rezistență și să refuze orî-ce compromis, promițînd tot sprijinul guvernului său.

În mijlocul acestor frămîntări sosi în fine în Bucuresci, în ziua de 18 Ianuarie¹⁾ și contele Ignatieff, cel așteptat cu atîta nerăbdare și așa de mare îngrijurare, și de îndată ce sosi, cam pe sub sîră, el trase de la gară drept la localul Agenției rusești din Calea Victoriei ce se numea pe atunci: Podul Mogoșoiei, și a doua zi de dimineță, ceru printr'un dragoman al Agenției, audiență la M. Sa, ceea ce i se acordă pentru aceeași zi la ora 5 d. a. După ce îndeplini această formalitate, Contele în dimineța acelei zile merse la Ministerul Afacerilor streine și avu o lungă și forțe vie convorbire atît cu D-I M. Kogălniceanu cît și cu D-I I. C. Brătianu care ca cap al guvernului ținu să fie de față la desbaterea unei chestiuni atît de importantă și de ardătoare.

De acolo se întorse pe la amiazi la localul Agenției, și cu câteva minute mai înainte de ora cinci după amiazi, porni în trăsura închisă a Agentului spre Palat. De îndată ce se lăși scirea în public că audiența contelui la palat va avea loc într'acea zi la ora sus citată, se formă cu mult mai înainte în dreptul palatului o aglomerare de lume, care așteptă mai multe ore în picioare ca să vadă pe acel teribil om de Stat, care aducea cu sine fericirea sa nenorocirea patriei, pacea sa războiul, sora sa furtuna. El sosi, cum am dis, într'o trăsură închisă, și fu vădut numai de cei din curtea Palatului, care pe atunci era o piață deschisă, prin care se făcea comunicația cu strada Stejarului.

Audiența ținu cam lung, aprópe de două ore, dar lumea de afară nu fu nerăbdătoare; ea așteptă ca să vadă figura ce va avea contele la eșire, și din trásurile sale să ghicescă aceia ce s'a petrecut în intru. La intrare el părea țanțoș și înțepat, dar la eșire pierduse mult din țanțoșia sa, ba încă părea necăjit, contrariat, și abia stă-

1) Data e pusă după aceea din Notele privitoare la Domnia Regelui Carol.

pânindu-și mânia, ce de sigur clocotea în pieptul său. Dintr'acastă repede privire, cei din apropiere de intrarea în palat, au ghicit că în interiorul său nu s'au petrecut lucruri tocmai limpezi și senine, ci au avut loc scene amenințătoare de furtună și chiar într'acea seră s'a împrăsciat în oraș șvonul că între Români și Ruși va izbucni în curând un mare conflict care îngrijură pe toți, dar nu înspăimântă pe nimeni.

Într'adevăr publicul nu s'a înșelat, în audiența ce a avut loc, n'a fost linisece și pace, ci a domnit o furtună violentă, abia calmată de conveniențele diplomatice, protocolul Curții și distanța ce în tot-d'auna există între un Domn stăpânitor al orî-cărui Stat cât de mic ar fi și un trimis extraordinar al orî-cărui mare suveran ar fi. În audiența de dimineață, Ministrul afacerilor străine priimise din mâna contelui Ignatieff o notă din partea Principelui Gorceacoff, care imediat fu comunicat și chiar se găsea în mânele M. Sale Domnitorului. Iată conținutul acelei scrisori :

St. Petersburg, 11 Ianuarie 1878.

Domnule Ministru,

«M. S. Împăratul crede c'a sosit momentul d'a limpezi ore-care neînțelegeri ce deja am fost în pozițiune d'a aborda în termeni generali cu Excelența Vóstră în privința păcii viitoare.

«Pentru a le înlătura, Augustul mă Stăpân trimite pe adjutantul său general contele Ignatieff la Bucuresci. El vă va expune vederea cabinetului imperial. Excelența Vóstră cunoște deja direcțiunea generală. Ea scie că noi dorim să facem pentru România tot ce ne va fi prin putință pe tărîmul diplomatic. Dar scie asemenea că noi avem interese și drepturi de apărat, față de care nu putem să admitem nici o transacțiune.

«Ceia ce așteptăm de la guvernul român, este o apreciere justă și rațională a situațiunei sale și a nóstră. Pe această cale pot să se perpetueze și să se consolideze tradițiunile ce unesc România de Rusia. Țera vóstră îi datorază tot trecutul său, și cred că tot în Rusia va găsi cel mai solid sprijin în viitor.

«Pui mare temeiu pe înalta inteligență a Excelenței Vóstre și a D-lui Președinte al Consiliului, și compez că veți face să pre-valeze vederile înalte ale ómenilor de Stat față cu pornirile și patimele de partid, într'un moment care póte să fie decisiv pentru relațiunile dintre ambele nóstre State».

Gorceacoff

Acéstă notă care pomenea de servicií aduse de Rusia României în trecut, servicií care au făcut-o să piardă Bucovina și Basarabia și să îndure brutalitățile și aroganta presiune a unui Zaltutchin, Rícman, Dașcov, Kotzebue, Duhamel etc., abia a doua și după marele și hotărátorele servicií ce aduseser România Rusiei în fața Plevnei, supără fórté mult pe M. Sa, precum îl supérase și stáruința ce pusese baronul Stuart de a 'l face să renunțe la voiagiul ce proectase să facă la Calafat, spre a se vedea iarăși în mijlocul armatei sale victorióse, și acésta numai pentru a aștepta sosirea contelui Ignatieff, care avea să 'l comunice nisce amenințări cât se póte de puțin deghizate.

Contele Ignatieff fiind priimit în sala tronului (cea veche din fața stradei, căci cea nouă încă nu fusese clădită), mai întâiu de tóte, remise M. Sale o scrisóre din partea Împératului, care avea coprinderea urmátóre :

«Am încredințat adjutantului general contele Ignatieff, misiunea de a se explica lámurit cu Ministerul A. V. în privința câtor-va chestiuni ce sunt în legătură cu negociațiunile păcii. Contele Ignatieff cunoșce gândurile mele, sentimentele de afecțiune ce mă légă de A. V. și interesul simpatic ce port României. În acest sens el are instrucțiunii d'a ajunge la o înțelegere, prin care cred că acéstă țéră va găsi în viitor, ca și în trecut, cel mai bun gagiú al siguranței și prosperității sale. Contez fórté mult în concursul personal al A. V. ca să se înlătore obstacolele ce considerațiunii de partid ar putea să creeze.

«Rog pe A. V. să priiméscă încredințarea sincerei mele afecțiuni».

Alexandru

Din coprinsul acestei scrisori, se vede lămurit, că mare rău a făcut țerei acei care au răspândit svonul cum că cedarea Basarabiei a fost hotărîtă chiar de la întrevederea de la Livadia și că guvernul opunea rezistență la înapoierea sa numai de formă, numai ca să salveze nisce interese politice. Precum vedeți Rușii au făurit dintr'acest mijloc de luptă dintre partide o armă ascuțită cu care isbeau interesele cele mai-vitale ale țerei.

Citirea acestei scrisori în care amenințarea era abia deghețată, supără foarte mult pe M. Sa, și 'l scose pentru un moment din calmul și sângele rece, care în tot-d'auna a fost virtutea Sa cea mai mare, dar numai pentru un moment, căci imediat avu îndestulă putere să se stăpânescă, să 'și recapete sângele rece, și cu mintea Sa lucidă și raționamentul Său clar și neinfluențat de nici o iritare, ascultă lunga cuvântare ce ținu după remiterea sa contele, cuvântare care nu era alt de cât o parafrazare foarte prelungită a scrisorii Principelui Gorceacoff adresată D-lui Kogălniceanu.

După ce 'l ascultă cu răbdare și sânge rece până ce 'și termină discursul și 'l auzi enumerând toate bine-facerile făcute de Rusia României în trecut, precum și toate bine-facerile ce avea de gând să 'i mai facă în viitor, M. S. îl întrebă scurt și fără preambului dacă guvernul imperial e hotărît să pue singur pe tapet chestiunea unei rectificări de fruntarii? La această întrebare contele Ignatieff răspunde că Împăratul ține personal ca Basarabia să fie înapoiată Rusiei direct de către România.

— Nu sunt de această părere, răspunde M. S. și sunt convins că există în imperiul rusesc un curent politic foarte influent, care nu porcede de la Împăratul, care lucră fără scirea Sa la sulevarea unor asemenea pretențiuni și care 'și dă toate silințele ca să ție în depărtare persoana Împăratului. Voi scrie într'acest sens M. Sale, căci nu pot să dau adheziunea mea la cesiunea Basarabiei.

În deșert se încercă contele Ignatieff să 'i dovedescă că schimbul Dobrogei e un câștig pentru România, în deșert îi enumără el pericolele ce ar înfrunta M. Sa și țera fiind în conflict cu Rusia, și în zadar îl rugă cu ardore ca să aprecieze marele folose ce ar trage fiind mână în mână cu o putere atât de mare, căci nu fu chip

să schimbe opiniunea M. Sale. Asemeni în deșert prelungi audiența până la șese ore și jumătate, îi comunică condițiunile păcii și anunță că mai târziu se va aduna o conferință înaintea căreia orî-ce alte cerințe ale României vor fi susținute cu căldură de Rusia, căci M. Sa rămase nestrămutat și persistă în declarațiunea ce făcuse d'a nu ceda Basarabia cu orî-ce preț și d'a supune cererea Împăratului făcută prin organul său, la apreciațiunea Corpurilor Legiuitoare, sigure în cădere d'a se rosti, în conformitate cu Constituția, în privința înstreinării unei porțiuni de teritorii.

Chiar într'acea séră M. S. ayu o lungă convorbire cu D-I I. C. Brătianu, și amëndouî fură de acord d'a rezista cu orî-ce preț, d'a nu ceda până ce nu se vor slei tóte mijlócele ce se vor găsi pentru a evita acéstă pierdere și până ce nu se va rosti Europa într'o conferință într'acéstă privință. Autorul notelor relative la Domnia Regelui Carol, pretinde că D-I M. Kogălniceanul Ministru Afacerilor streine ar fi exprimat a doua-și părerea că ar fi fost bine ca să se prepare mai din vreme publicul cu ideea cesiunei, care prin nimic nu se putea evita, și că M. Sa s'ar fi opus din răspuțeri, invocând opiniunea mai sus-citată.

În séră acelei zile d'a doua, contele Ignatieff mîncă la Palat împreună cu perechia princiară, și în tot timpul mîncării întretinu cu meseniî o conversație fôrte viue, spirituală, semănată cu o mulțime de anecdote picante, dar despre politică și despre chestiunea arđetóre ce l'abătuse pe la Bucuresci nu făcu nici o pomenélă. Abia pe la finele mesei spuse în trecét că armistițiul definitiv și preliminările păcii se vor încheia îndată ce Rușiî vor ajunge în apropiere de Constantinopole, și că peste o lună saũ póte și mai târziu se va încheia pacea definitivă care va crea statul bulgar.

Ajungënd cu discuțiunea la acel punct, adăogă cu un ton mai încet, ca cum ar fi vrut să spună ceva cu totul confidențial, că cu ocazia alegerei Principelui noului stat, Împăratul Rusiei ar fi fost fôrte bucuros să susție alegerea Măriei Sale, și l'întrebă dacă, în prezența unei asemenea eventualități, ar priimi ca pe lângă tronul României să aibă sub stăpânirea sa și tronul Bulgariei. M. Sa, întelegënd unde vrea istețul diplomat să aducă lucrurile, răspunse

evasiv și schimbă numai de cât tema convorbirei ca să nu se anageze prea mult într'un sens saū altul într'acéstă chestiune.

Contele care vrea să trecă drept încăpăținat, lăsă ce e dreptul baltă tronul Bulgariei, dar abordă de astă dată chestiunea Basarabiei, și, urmând iarăși intențiunea d'a linguși amorul propriu al M. Sale, spuse așa fără de veste, că în ceia ce privea Basarabia 'și-a format convințiunea că Miniștrii ar fi mai dispuși în favórea unui schimb de cât M. Sa, și că tótă dificultatea ar proveni numai de la opunerea M. Sale. La acéstă insinuațiune M. Sa răspuse cu un ton serios și sever că Miniștrii Sĕi ca și M. Sa simt greutatea imensă a responsabilităței ce 'și iaū, dar cu tóte acestea toți cu toții mână în mână își iaū asupra-le acéstă povară fără ca să existe o codire saū o părere contrarie. După aceia dădu mai multe detalieri în privința situațiunei interioरे și a dificultăților ce vor resulta pentru El și țera Sa în urma cedării Basarabiei.

La acest tabloū real și basat pe probabilități sigure și desbrăcate de orī-ce ilusii amăgitoare, contele răspuse făcind la rindul sĕu un tabloū optimist din cele mai fantasiste și mai contrarie realităților, și se apucă să zugrăvescă numai în culóre rođa un tabloū ce ar representa viitorul României în cas când ea ar asculta povețile Rusiei, s'ar supune voinței împăratului și ar merge în viitor mână în mână cu marele imperiū moscovit și în cea mai perfectă înțelegere spre realizarea unui plan măreț și util ambelor state. Transilvania, Bucovina, Banatul, Mureșiana și Crișiana tóte sburără alipite de România pe dinaintea ochilor M. Sale prin lanterna magică mánuită de fostul disgrățiat de la Gorni Studen. În adever frumos era acel tabloū, dar din nenorocire pentru pictor, era zugrăvit chiar în ziua în care Rusia își călca cel mai solemn angajament ce-și luase vre-o dată față de România, care sdruncina orī-ce altă încredere în lealitatea sa pentru viitor.

A doua zi, adică la 21 Contele Ignatieff părăsi Bucurescii și plecă spre Constantinopole ca să subscrie instrumentul definitiv al păcii. Mai nainte d'a porni spre destinațiunea sa s'aū scris la Andrianopole instrumentul definitiv al armistițiului și preliminarile păcii, fapt care avu loc în ziua de 19/31 Ianuarie, în urma

unei depeși trimise în ajun de Sultanul Abd-ul Hamid, și a răspunsului ce Ți a dat imediat Împăratul Alexandru II. Iată conținutul acestor depeși :

«Guvernul meu a telegrafiat la 24 ale corentei plenipotențiarilor mei pentru a Ți autorisa să priimescă bazele generale propuse de A. S. I. Marele Duce Nicolae pentru încheierea armistițiului și restabilirea păcii; au trecut șese zile de atunci, fără ca guvernul meu să priimescă vre-un răspuns la această comunicare. După ce guvernul meu a priimit bazele generale ale armistițiului și ale păcii, prelungirea operațiunilor militare nu mai pôte avea ca consecință de cât mărirea suferințelor populațiunei mele deja prea crud încercată. Fac dar apel la sentimentele de umanitate ale M. V. I. și O rog să bine-voiască d'a da ordine comandanților armatei Sale ca să suspende ostilitățile».

Abd-ul-Hamid

La această scrisore Țarul a răspuns în chipul următor :

«Până acum n'am priimit încă scirea că plenipotențiarii M. V. au priimit la cuartierul general bazele armistițiului; de îndată ce vor fi produse, fratele meu este autorizat să acorde armistițiul. Să fie M. V. încredințată că împărtășese și eu în mod sincer dorința d'a revedea pacea încheiată, dar îmi trebuie, Țic chiar : ne trebuie o pace durabilă și solidă».

Alexandru

A doua zi după acest schimb de depeși ostilitățile încetară cu totul și armistițiul fu definitiv încheiat.

Acest eveniment care pe Români nu Ți bucură prea mult, din cauza chestiunei Basarabiei, fu comunicat M. Sale Domnului nostru de către Marele Duce Nicolae prin următoarea depeșe, care sosi în Bucuresci abia la 22 Ianuarie din cauza relei organizații a serviciului telegrafic din Bulgaria :

«Te felicit pentru fericita terminare a războiului. Bazele păcii propuse de noi au fost priimate de Pörtă ; un armistițiu a fost semnat pentru tot timpul negocierii păcii. Te rog în consecință

să dai ordine ca imediat să înceteze operațiunile militare și să te prepari ca să ocupi cu trupele tale Vidinul și Belgargicul care trebuie să ne fie date în primire de Turci. Termenul armistițiului și epocă evacuățiunei îți vor fi trimise prin poște».

Nicolae

M. Sa, răspuse la această depeșe prin următoarea telegramă datată din $23/4$ Ianuarie, care fu redactată într'un consiliu de miniștri ce avu loc într'acea zi :

«Am priimit depeșa prin care A. V. I. îmi anunță încheierea armistițiului. Mai întâiu vă felicit din fundul inimei, precum și brava armată imperială, pentru strălucitele succese și pentru gloriosul rezultat ce a obținut. Regret din suflet că nu s'a ținut la St. Petersburg compt de rugăciunea ce am făcut ca delegatul român să participe la încheierea armistițiului în calitate de reprezentant al unei națiuni beligerante și aliată. Acest fapt pune guvernul Meu într'o pozițiune foarte dificilă față de țară. Făcând reserve în privința acestei escluseri nemeritată, voiu da ordine d'a prepara ocuparea Vidinului și a Belgargicului, și voiu ține în gagiū aceste fortețe, precum și alte orașe după litoralul Dunărei, până la plata cheltueleur de răsboiū și a despăgubirilor ce Turcia datoréză României».

CAROL

După aceia, fiind îndemnat mai mult de umanitate și de repulsiunea d'a mări suferințele unu inimic deja sdrobit, guvernul român dădu ordin ca imediat să înceteze ostilitățile și să intre în tratative de evacuare a cetăților și de retragerea trupelor turcesci spre Constantinopole, și să tratețe cu Izet pașa precum și cu guvernul sârbesc prin al căruī teritoriū aveaū să se retragă garnisōna din Vidin și Belgargic. După aceia reveni la chestiunea principală ce l ocupa, la Basarabia, și reincepu cu vigōre lupta abia începută.

Atitudinea Corpurilor legiuitoare române față cu cererea cedărei Basarabiei.

În dimineața zilei de 21 Ianuarie, I. Brătianu s'a dus la Palat și a spus M. S. că, pe cât cunósce țera sa, e sigur că dēnsa *nicī o dată nu va consimți să cedeze de bună voe Basarabia* ! Deja s'a formulat la Cameră și Senat interpelări într'acest sens, și că 'i era témă să nu intervie din cauza acestei surescitații unanime nise complicațiunii cu urmări fōrte grave. Într'adevăr Principele D. Ghica, capul partidului centru drept, a adresat în maturul corp în ziua de 20 Ianuarie o interpelare, în care între altele șise :

«Între condițiunile proectate de pace citite în Camera Comunelor de către ministrul Angliei, se află și următorul paragraf : Independența României cu indemnitatea teritorială suficientă. Acéstă din urmă fasă putēnd da loc la diferite interpretațiuni, și pentru a înlătura ori-ce comentariu de natură de a pune în îndoială sentimentele bine-voitoare către noi ale guvernului imperial rusesc, saū a se bănui măcar că Româniī ar suferi de buna lor voe d'a se micșora teritoriul lor de astă-đi, interpelez pe guvern a face cunoscut Senatului dacā a participat întru ceva și țera nōstră ca beligerantă, la formularea acestor condițiuni de pace, dacā acele condițiuni sunt de natură a îngriji pe Români, și dacā gu-

vernul ne p \acute{o} te asigura c \acute{a} integritatea teritoriului patriei n \acute{o} stre, a \acute{s} a cum exist \acute{a} ast \acute{a} - \acute{d} i, are s \acute{a} fie respectat \acute{a} \acute{s} i men \acute{t} inut \acute{a} ».

Într'aceia \acute{s} i \acute{d} i D-l Profesor V. A. Ureche, deputat al Ismailului din Basarabia, anun \acute{t} \acute{a} în Adunarea deputa \acute{t} ilor interpelarea urm \acute{a} tore :

«Cunoscute fiind în esen \acute{t} a lor condi \acute{t} iele de c \acute{a} petenie ce Rusia pune la încheerea p \acute{a} cii cerut \acute{a} de Turcia, m \acute{e} simt dator de a veni \acute{s} i a pune ministerului întrebarea : dac \acute{a} a plecat urechea îngrijurat \acute{a} la nelinisea țerei, în fa \acute{t} a sgomotelor ce se r \acute{e} s \acute{p} indesc în privin \acute{t} a atingerei integrit \acute{a} ii teritoriale a țerei, integritate garantat \acute{a} de Constitu \acute{t} ie \acute{s} i recunoscut \acute{a} \acute{s} i prin conven \acute{t} ia subscris \acute{a} de M. Sa Împ \acute{e} ratul Alexandru, puternicul pe c \acute{a} t \acute{s} i lealul nostru aliat, de pe c \acute{a} mpul de b \acute{a} tae, \acute{s} i dac \acute{a} nu crede c \acute{a} e oportun \acute{a} \acute{s} i sosit \acute{a} ora în care reprezentan \acute{t} a țerei s \acute{a} fie pus \acute{a} în cunoscin \acute{t} a de ceia ce este sa \acute{u} nu este real din sgomotele îngrijitoare care se înt \acute{e} tesc pe t \acute{o} t \acute{a} \acute{d} ia în presa str \acute{e} in \acute{a} \acute{s} i Rom \acute{a} n \acute{a} ».

În \acute{d} ia de 21 Ianuarie, senatorul din Bolgrad, iar \acute{s} i din Basarabia, a anun \acute{t} at o nou \acute{a} interpelare prin care cerea guvernului s \acute{a} depue pe biuroul Senatului actele diplomatice privitoare la participarea la r \acute{e} sboi \acute{u} , conven \acute{t} ia în virtutea c \acute{a} reia România a consim \acute{t} it la acea participare, s \acute{a} r \acute{e} s \acute{p} und \acute{a} dac \acute{a} Rusia a cerut Rom \acute{a} niei cedarea Basarabiei în schimbul Dobrogei, \acute{s} i s \acute{a} explice de unde vine ideia acestei rectific \acute{a} ri de frontier \acute{a} , c \acute{a} c \acute{i} dup \acute{a} art. 2 din Constitu \acute{t} ie teritoriul Rom \acute{a} niei e nealienabil».

Fa \acute{t} cu ac \acute{e} st \acute{a} agita \acute{t} ie M. Sa, ca s \acute{a} evite o mare nenorocire, trimise în \acute{d} ia de 22 Ianuarie pe colonelul Al. Candiano Popescu eroul de la Grivi \acute{t} a, ca s \acute{a} duc \acute{a} Împ \acute{e} ratului urm \acute{a} tore \acute{a} scris \acute{o} re a M. Sale. Iat \acute{a} copriinderea sa :

«Generalul Ignatieff 'm \acute{i} -a înm \acute{a} nat epistola ce M. V. m \acute{i} -a f \acute{a} c \acute{u} t on \acute{o} rea d'a-m \acute{i} adresa \acute{s} i 'm \acute{i} -a vorbit despre dorin \acute{t} a guvernului imperial d'a vedea efectu \acute{a} ndu-se la încheerea p \acute{a} cii \acute{o} re-care modific \acute{a} ri teritoriale.

«M. V. scie c \acute{a} t de fericit m'am sim \acute{t} it în to \acute{t} -d'auna d'a- \acute{i} fi personal agreabil, \acute{s} i c \acute{a} t m \acute{e} simt de m \acute{a} ndru c \acute{a} am putut, în cursul

ultimelor evenimente, să ți dovedesc, pe măsura slabelor mele mijloce, câtă dorință am d'a satisface dorințele M. V.

«Trecutul dar, este un garant sigur de bunele dispozițiuni ce am d'a căuta și d'a găsi nisece soluțiuni care ar fi de natură să împace totul.

«Chestiunile de rectificare a frontierei sunt în tot-d'auna cele mai delicate, pentru că ele ating de aproape susceptibilități naționale și merită prin urmare o atențiune cu totul particulară.

«E dar de datoria Mea d'a nu ascunde M. V. marele dificultăți ce ar întâmpina în România propunerea ore-căror schimbării de asemenea natură.

«Încreșător în magnanimitatea de care M. V. a dat probe atât de luminoase când Dênsa a luat în mâni apărarea naționalităților apăsate din Orient, și când Ea a știut, prin strălucitele victorii raportate de armatele sale, să asigure succesul marelui cause al căruia triumf a fost urmat cu o persistență atât de generoasă de toți Suveranii Rusiei; încreșător asemeni în prețioasele asigurări ce am avut fericirea să culeg din gura M. V., cutez a spera că guvernul M. V. va găsi o soluțiune care n'ar micșora demnitatea României, și ar apăra interesele sale.

«In asemenea cas, M. V. va vedea crescând încă, dacă e prin putință, sentimentele de recunoștință și de devotament de care sunt pline inimele Românilor față de Augusta Vóstră persoană».

CAROL

Acéstă scrisóre, precum și depeșa adresată Marelui Duce în privința negocierilor cu Rusia, fură supuse în ziua de 23 Ianuarie în ședință secretă Camerei și Senatului, în mijlocul unei ferberii și unei surescitații covârșitor de mare a reprezentanților poporului, care declarară că România nu se va lăsa să i se ia Basarabia de cât cu sila.

D-l Kogălniceanu a însărcinat chiar într'acea zi pe generalul Ion Ghica să facă cunoscut Principelui Gorceacoff impresiunea trăsuitoare ce exigențele Rusiei au provocat în totă țera, și mai cu sémă în Moldova, fără deosebire de partid; să l facă atent asu-

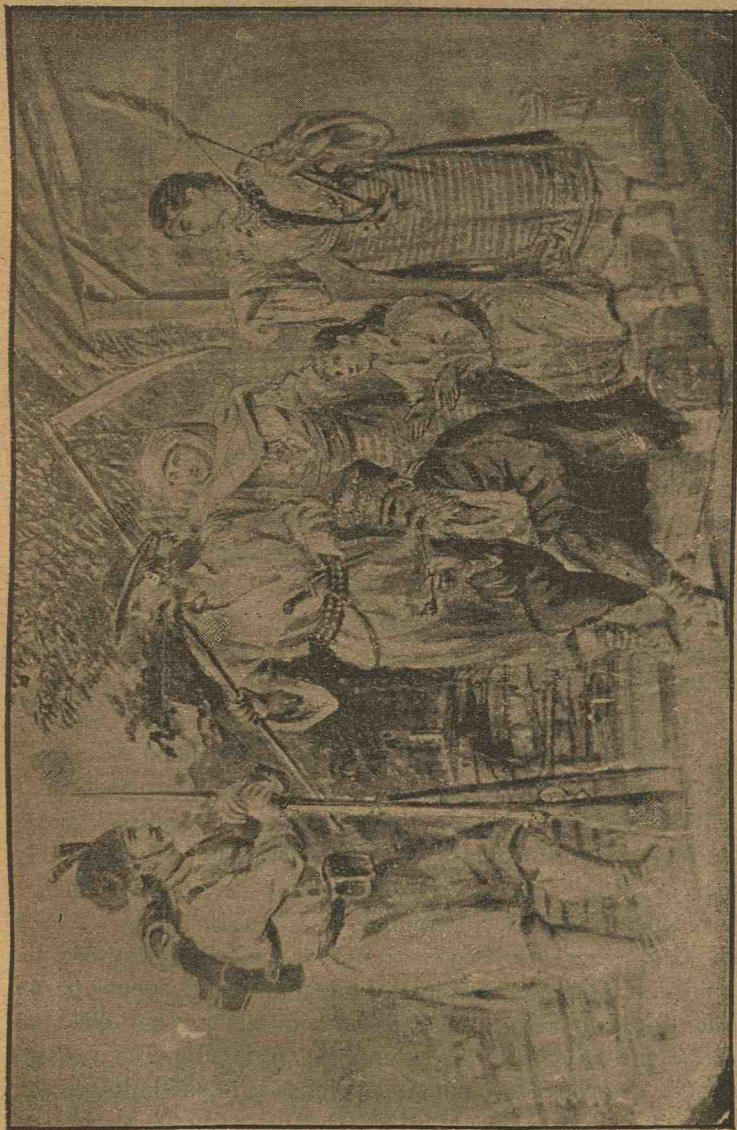
pra faptului că spiritele sunt foarte agitate și, dacă vrea să se încredințeze, să cêră informații de la Agenții și Consuli săi din România, care sunt în măsură d'a-î da informații sigure și să-l încredințeze că nu se va găsi un singur român, din orî-ce partid ar fi, care ca ministru să semneze actul de retrocedare a unui teritoriū care ne-a fost înapoiat de către Marele Puteri în considerația drepturilor nōstre *ab-antiquo*. S'a mai rugat să-î spue că în calitate de aliați leali și fideli, noi ne simțim datorî a-l preveni la timp de trista impresiune ce acêstă cerere ar produce în țeră, precum și relele consecințe ce ar putea să resulte.

Prin depeșa de la 24 Ianuarie, acelaș ministru rugă pe Principele I. Ghica să comunice Principele Gorceacoff că, drept rēspuns la propunerea contelui Ignatieff, Dōmnul și guvernul Sēu au rēspuns că nu putem să priimim a da înapoi o parte din țeră nōstră, care ne-a fost înapoiată în virtutea drepturilor nōstre *ad-antiquo*, și că aparține numai Puterilor care ne-au înapoiat-o d'a se pronunța asupra unei chestiuni care e privită de noi nu numai ca națională dar asemenea ca eminentemente europeană.

A doua și Principele I. Ghica rēspunse că chiar în ziua în care a priimit prima depeșă s'a dus la Principele Gorceacoff și i-a comunicat durerōsa impresiune ce a produs în Bucuresci misiunea contelui Ignatieff, privitoare la înapoiarea Basarabiei, precum și intențiunea guvernului român d'a nu priimi schimbul ei cu Dobrogea și d'a nu ceda de cât forței saū hotărîreii Europei.

El a priimit fără a rēspunde nimic comunicarea ce i s'a făcut privitoare la intențiunea guvernului român, și în urma repetitelor cereri făcute cu insistență de către Trimisul Român ca guvernul imperial să se pronunțe, dacă împărtășesce saū nu părerea guvernului român, d'a supune decisiunei unei Conferințe cererea retrocesiunei unui teritoriū anexat României tot prin o conferință, aușind acêstă propunere a sărit din loc și a isbucnit strigând :

— Vreți conferință, vreți cêrtă, vreți scandal ? fie, le veți avea. Vē dăm în schimb o compensațiune teritorială, și după cum îmi pare, nu vreți s'o priimiți. Fōrte bine. Chestiunea va fi resolvată alt-unde-va. Acêstă cerere însă nu e de competența Puterilor eu-

**Reînturnarea Curcanului de la Grivița în satul său după ce și-a încins fruntea
cu laurii de eroi.**

ropene, după cum vrea Englitera, contrariu părerilor altor puteri. D-nii Ion Ghica și Câmpineanu au sondat terenul la Viena și Berlin și nici unul nici cel alt n'au priimit încurajeri. Afară de acésta e inutil d'a mai vorbi despre așa ce-va.

În urma acestor vorbe, cu totă insistența ce a pus trimisul român d'a dobândi un răspuns mai lămurit, Cancelarul n'a mai vrut să dea nici o lămurire, și abia după mai multe cereri stăruitoare, a adăogat numai că : n'are nici un răspuns de dat la comunicația ce i s'a făcut, că a ascultat numai și că se mărginea a atrage atențiunea guvernului nostru numai asupra celor ce a spus și va mai spune generalul Ignatieff.

Din acest răspuns sibilic reșea numai că: în cazul în care vom persista în refuzul teritoriului ce ne oferea, țera va rămâne fără compensațiune, că chestiunea retrocedării se va rezolva aiurea, adică printr'un tractat direct cu Turcia care va retroceda Basarabia tot cum a cedat'o în 1812, adică prin abus, că drept n'avea ea putere suzerană să dispue de teritorul României, și în virtutea principiului menținut în tot-d'a-una în actele diplomatice schimbate între Turcia și puterile europene, cum că România ar fi făcând parte integrantă din imperiul otoman. Tot de-odată mai reese că guvernul rusesc nu va face nici un cas de opunerea noastră și nu va ține sémă de obiecțiunile noastre la cererea ce ne-a făcut, în considerație că hotărîrea ce a luat e definitivă și irevocabilă.

Din nenorocire aceia ce a spus Principile Gorceacoff că majoritatea Puterilor va primi cu indiferență propunerea Rusiei d'a relua României Basarabia, s'a realizat pe deplin în cel mai scurt timp posibil. Mai toți miniștri marelor Puteri, după ce mai întâiu au spus agenților noștri că nu sciau nimic despre o propunere de retrocesiune din partea Rusiei, de îndată ce s'a dat acéstă cerere pe față prin misiunea generalului Ignatieff și prin conținutul preliminarilor păcii, marii diplomați mai întâiu au început să pară foarte uimiți de îndrăsnéla cu care ne opuneam pretențiilor rusesci, apoi ne-au povățuit să așteptăm până la adunarea conferinței și să avem încredere în înțelepciunea și imparțialitatea ei, și în cele din urmă au început să ne povățuiască să fim cu minte,

să nu creăm dificultăți restabilirei liniștei, să nu ne opunem unei puteri mari ca Rusia și să priimim schimbul propus.

Numaî Englitera de o cam dată a făcut excepție, ne-a înbunat cu câte-va cuvinte încurajătoare, ne-a îndemnat să ne opunem cu ori-ce preț, să refuzăm Dobrogea și să apărăm Basarabia din toate puterile noastre, și ne-a promis tot sprijinul său și probabil și p'al Austro-Ungariei care lucra în acord cu dânsa în resolvarea chestiunii orientului. Frumose și înbărbătătoare au fost aceste promisiuni, dar din nenorocire toate aceste încurageri și făgădueli au durat numaî atât cât a avut ea interes să dureze, adică până ce a ajuns la o înțelegere cu Rusia. Pe urmă ne-a lăsat și ea tocmai când ne crăpa buza mai mult. Austro-Ungaria fu și mai puțin încurajătoare pentru noi; ea nu ținu un limbăgiu tot atât de categoric și de neșiovăitor, ci, ca în toate demersurile sale politice, o scâldea, promitea cu gura jumătate, își exprima totă indignarea sa, dar nu se angaja la nimic. Ast-fel la 24 Ianuarie, chiar după plecarea contelui Ignatieff, contele Andrassy spuse D-lui Bălăceanu că guvernul Austro-Ungar nu considera chestiunea retrocedării Basarabiei ca formulată și că ea trebuie să fie produsă înaintea unei conferințe; unele persoane cred, adăoga contele Andrassy, că nici nu va fi adusă înaintea conferinței. În altă convorbire D-sa a spus că ambasadorul Rusiei din Viena ar părea descurajiat și ar fi șis că afacerea Basarabiei e o încurcătură aruncată de armata rusescă în spinarea diplomației sale. Ba s'a încercat să legene pe agentul român cu speranța că Rusia nu avea nici măcar speranța d'a obține Basarabia de la conferință. Ea, adaoșe contele, cu regret v'o spun, speră s'o dobândescă direct de la Români.

Într'altă convorbire comunicată Ministerului la 29 Ianuarie, contele Andrassy l'a însărcinat să-i spună că nu e nici un cuvânt adevărat din pretinsa promisiune făcută de Austro-Ungaria la Reichstadt relativ la retrocedarea Basarabiei. Austro-Ungaria nu și-a luat nici-odată angajamente de asemenea natură față cu Rusia, și că în curînd se va aduna o conferință, dar nu în Viena, ci în alt oraș încă nedeterminat. În schimbul acestei făgădueli

sinceră saŭ mincinosă nu se scie, D-l de Zwiedeneck, Agentul Diplomatic al Austro-Ungariei în Bucuresci, a făcut cunoscut guvernului Român că guvernul său nu va consimți nici-odată la anexarea Vidinului la România, și că invita pe guvernul român să refuze priimirea sa, în cas când i s'ar oferi de Rusia împreună cu teritoriul său ca spor de compensațiune pentru Basarabia, propunere ce ei se tem că noi o vom priimi. Cum vedeți și de astă dată, ca în tot-d'auna Austro-Ungaria, s'a arătat față de noi bănuitor, temător, neîncrezător în cuvântul dat de noi și nepuind temeiu pe cinste și probitate.

Într'acest timp în România se prepara încetul, fără precipitare și fără sgomot și ostentațiune, cel mai mare eveniment din toate câte s'aŭ petrecut vre-o dată în România: declararea luptei față de mică națiune române cu marele colos de la Nord, cu preaputernicul imperiu rusesc.

În ziua de 24 Ianuarie, D-l I. C. Brătianu, făcu cunoscut M. S. Domnului emoțiunea ce domnea în Cameră și Senat. Într'acea zi avu loc în sala Adunării Deputaților o ședință secretă a ambelor Camere întrunite, în care D-l M. Kogălniceanu ceti deputaților și senatorilor totă corespondența diplomatică privitoare la resboiu și la chestiunea Basarabiei. La 25 Ianuarie avu loc a doua ședință secretă, în care fu terminată citirea actelor diplomatice. După ce luă cunoscința de acele acte precum și de mai multe destăinuiri privitoare la întrevederea de la Livadia, primele propuneri de cedere a Basarabiei, peripețiile prin care a trecut încheierea convenției de la 4/16 Aprilie și invoiala privitoare la trecerea Dunărei, reprezentațiunea poporului rămăse nestrămutată în hotărîrea ca România să apere integritatea teritoriului său cu arma în mână, până la cea din urmă extremitate.

Curentul ostil față de Rusia capătă în urma acestor ședințe proporțiune atît de mare, în cât toți începură să se témă să nu isbucnescă dintr'însul un pericol mare, dificultăți cu anevoie de învins. Era de îngrijurat mai ales că ómenii de Stat cei mai calmi și mai experimentați, și mai cu sémă căpeteniile opozițiunii, angajau guvernul la o energică rezistență.

În sfârșit sosi și ziua de 26 Ianuarie (6 Februarie), în care avea să aibă loc atât în Adunarea deputaților cât și în Senat, dezvoltarea interpelărilor privitoare la misiunea contelui Ignatieff și la cererea retrocedării Basarabiei. Înainte d'a se deschide ședințele, avu loc în cabinetul de la Senat rezervat consiliului de miniștri, o consfătuire intimă cu deputații și senatorii cei mai fruntași, în care Președintele Consiliului a rugat cu stăruință pe reprezentanții națiunii să fie moderați în cuvântările ce vor ține, sobri în expresiuni și cât se poate de puțin agresivi. D-l I. C. Brătianu i-a rugat călduros să se ferescă d'a fi provocatori la adresa Rusiei și să dea dovadă de înțelepciune, cumpătate și înalt tact politic, mărginindu-se a fi energici și neabătuți numai în termenii rezoluțiunii ce vor vota. Acastă rugăciune fu făcută de capul guvernului, în urma înțelegerii ce a avut loc în consiliul de miniștri ținut la Palat în dimineața acelei zile, sub președinția M. Sale Domnului.

Reprezentanții țerei fură pătrunși de gravitatea situațiunii, de marea responsabilitate ce și luaș asupra lor și despre solemnitatea momentului prin care treceaș, și toți fără deosebire de culore politică fură la înălțimea situațiunii.

Ședința Senatului se deschise la 3 ore d. a. și D-l D. Ghica unul din membri cei mai marcanți ai matorului Corp, luă cuvântul spre a și desvolta interpelarea, și rosti o cuvântare scurtă, concisă, moderată și scântetore de patriotism. Între altele D-sa și dise :

«Ar fi o crimă ca noi Români să punem un singur moment în dubiū mărinimia și lealitatea Prea puternicului Suveran al Rușilor, care prin faptele sale a făcut și face admirațiunea Europei întregi. Voiū numai a proba că națiunea română nu vrea să trafice pământul strămoșesc, voiū a proba că noi nu am intrat în luptă pentru a face conchiste».

La acastă cuvântare răspuse D-l M. Kogălniceanu Ministrul Afacerilor străine, care asemeni ținu o cuvântare moderată ca formă dar tot asemeni de inflăcărută. D-sa între alte mai multe și dise :

«Am fi dorit ca în privința durerosei cestiuni a innapoerei Basarabiei, să fim puși în pozițiune de a putea da publicității co-

respondența oficială care a urmat între guvern și deosebiții săi Agenți, ca țera împreună cu D-v. și totă Europa să vadă că într'osemenea mare cestiune, precum și în toate cestiunile mari; și Miniștrii sunt Români, și prin urmare nu pot cugeta, vorbi și lucra de cât românesce. Înainte însă ca România să pótă vedea susținerea în mod oficial, suntem datorii a vă spune că da, ni s'a făcut uverturi cum se dice, ore-carî propunerii, de și nu în mod oficial, pentru înnapoierea Basarabiei cu compensațiune. Eram siguri de mai înainte că lucrăm românesce, că eram interpretul glasului țerei, când ne-am mărginit a răspunde de îndată cu un singur cuvânt: *Nu putem*, și când am rostit acest cuvânt am comptat pe dreptul nostru, pe convenția încheiată la 4/16 Aprilie, convenție care ne garantéză integritatea teritoriului nostru, și pentru care am făcut atâtea sacrificii și am vërsat atâta sânge, și conțând pe dreptul nostru și pe sentimentele de înaltă dreptate a Împăratului, am răspuns: *Nu putem*.

În Cameră după ce se deschise ședința la 4 ore d. a. luă mai întâi cuvântul deputatul de Ismail din Basarabia, profesorul de istoria țerei la universitatea din Bucuresci, D-l V. A. Ureche, spre a desvolta interpelarea pusă în discuțiune, și printr'osecriere sumară a întregului nostru trecut istoric, reaminti auditorului tot sângele român vërsat în Basarabia, toate evenimentele cele mari petrecute pe acel pământ, care a devenit sacru pentru întregul popor român, și termină dicënd că e peste putință ca Rusia, după ce a fost martoră la chipul prin care Români s'și-au recăștigat independența, prin eroismul armatei sale la Plevna, să vrea să ia aliatei sale o bucată din țera sa. În tot casul România nu va da nicî o dată consimțimântul său.

După D-l Ureche D-l I. C. Brătianu se ridică ca să răspundă. Un fior de emoțiune trecu într'acel moment prin inimile tuturor deputațiilor și ale asistenților; părea că însăși patria română se ridică ca prin organul său să și dică ultimul cuvânt și să protesteze cu energie, dar într'același timp cu cumpănire contra marelui nedreptăți ce i se prepara. Iată în resumat părțile cele mai esențiale ale cuvântării sale:

— Pricep sentimentele pline de îngrijire patriotică ce au provocat această interpelare, dar nu mă pot opri d'a vedea în ea o mare dificultate ce se crează guvernului prin adresarea și desvoltarea sa, căci Rusia pân'acum n'a formulat pretențiunile sale în mod oficial, ci numai oficios, și guvernul român numai la această cerere oficioasă a răspuns că nici o dată națiunea română nu va consimți, nu la cesiunea, dar nici chiar la schimbul unei părți din teritoriul său, fie măcar cu despăgubirile cele mai avantagiöse ;.... nici odată România nu va ceda nici cea mai mică bucățică din teritoriul său, chiar contra celor mai favorabile folöse.... căci D-lor, când un proprietar mic, un moșnean, are o moșioră de la moșii lui rămasă, pe care fie-care străbun al lui a apêrat-o și a asigurat-o prin sudorea și chiar prin sângele lui, acela iubesc cu drept cuvânt pământul său, și orî-ce schimb i s'ar propune nici odată nu va da mica lui moșioră pe acel schimb... Sper, și sunt convins chiar că, în cele din urmă, ómenii influenți ai Rusiei își vor da sémă de nedreptatea cererii lor, și sunt încredințat că M. Sa Împêratul, care a recunoscut și celebrat în toate circumstanțele bravura armatei române, ne va cruța de această crudă încercare ».

Imediat după ce D-l Brătianu termină discursul reproduș măisus în substanță, D-l G. Vernescu, fost ministru de interne, ținu o scurtă cuvântare prin care scotea în evidență importanța pasului ce se făcea, și după aceea propuse Camerei următórea moțiune :

«Ascultând esplicările ministerului în privința dispozițiunelor ce au arêtat guvernul Rusiei d'a lua o parte din teritoriul român, în schimbul unor pământuri de peste Dunăre ;

«Avênd în vedere că integritatea României e garantată de marele Puteri europene,

«Avênd în vedere că prin convențiunea din 4 Aprilie 1877, Rusia în special a garantat din nou această integritate prin art. 2 în coprindere : «Pentru că nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România, prin faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Măriei Sale Împêratului tuturor Rușilor, se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român, ast-fel cum rezultă din legile interióre și tractatele

existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României».

«Considerând că România și-a îndeplinit cu fidelitate obligațiile care decurg din acea convențiune, și deplin convinsă de sentimentele de înaltă dreptate a M. Sale Împăratului Rusiei ;

«Considerând marele sacrificiu, și chiar sacrificiul de sânge, făcute de țără pentru consolidarea independenței sale ;

«Considerând că o Românie independentă și omogenă răspunde atât la interesele vecinilor săi, cât și la acele ale Europei întregi ;

«Adunarea declară că este hotărâtă a menține integritatea teritoriului țerei, și a nu admite o înstrăinare din pământul ei sub nici o denumire și pentru nici o compensațiune teritorială sau desdaunare și trece la ordinea zilei».

Acastă moțiune ce fu priimită cu salve de aplause, fu priimită cu unanimitatea celor 93 de deputați prezenți. În urma proclamării votului, luă cuvântul D-l I. C. Brătianu președintele consiliului de miniștri, și după ce mulțumi Adunării pentru această manifestațiune patriotică, o vesti că și Senatul a votat o moțiune identică iarăși cu unanimitatea celor 46 senatori prezenți, și după aceea o rugă, pentru ca în momente atât de grave să nu mai fie prigonire, nici motive de ură și dușmănie între fiii aceleiași țări, și pentru ca toate gândurile, toate ocupațiunile și toate sforțările tuturor Românilor să se concentreze numai în a apăra Basarabia, Adunarea să renunțe d'a mai cere darea în judecată a ministerului trecut, și să retragă acțiunea.

De și guvernul conservator număra printre deputați un număr foarte mare de adversari hotărâți d'a duce procesul deschis până la Casație, totuși această propunere fu priimită cu 55 voturi contra 6 și 3 abțineri.

Cele două moțiuni identice fură comunicate imediat prin Agenții noștri diplomatice tuturor Puterilor europene, care o priimiră cu surpriză, cu uimire, cu emoțiune și chiar cu admirațiune, căci într'adevăr demn de admirațiune e curagiul unui popor mic d'a se pune în pricină cu un imperiū a-tot-puternic și d'a îndrăсни să i se împotrivescă.

Chiar guvernul austro-ungar, acela ce, luându-se după insinuările organelor de opoziție de la noi, pune în suspiciune buna credință a guvernului român, chiar guvernul austro-ungar, ȳic, declară D-luĳ Bălăceanu, și acesta comunică la 27 Ministrului sĳeu, că acest vot a produs la Viena o profundă impresiune, că recunoșce că e un act de mare însemnătate, și că guvernul rus e demn de plâns că a intrat în asemenea încurcătură.

Atât de surprinzător a fost la Curtea din Viena votul Camerilor române, în cât chiar, după ce s'a dat conținutul sĳeu publicității în mod oficial, declarația solemnă făcută prin el n'a dobandit creĳemint, și unul dintre cele mai acreditate dintre organele oficiose, acela care reproducea gândurile intime ale Miniștrilor, și mai cu sĳemă p'ale contelui Andrassy: «Corespondența generală austriacă», nu s'a putut opri d'a serie :

«Împotrivirea ce manifestă guvernul român cu ore-care ostentațiune contra retrocedării Basarabiei către Rusia, în schimbul unei compensațiuni în Dobrogea, este în genere considerată aci ca prefăcută. Toți cred că e vorba numai de o manoperă preparată mai din 'nainte cu scop de a potoli agitația populațiunii din România».

Acĳastă credință, prefăcută sau sinceră, nu pot spune, dar întemeiată pe insinuările șoptite a mai tuturor ómenilor noștri politici ostili guvernului de atunci, și pe afirmările spuse în gura mare de organele lor de publicitate, fură adevăratele cauze ale pierderii Basarabiei. Nu învinovătesc pe nimeni pentru ceia ce a făcut într'acest timp de mare febere, dar nu pot sĳe mă opresc d'a spune că acele șiópte ne-au instrĳinat încrederea și simpatia tuturor Puterilor semnatare tractatului din Paris, și tot ele ne-au alienat firescele simpatii ale națiunelor cu care ne înrudim prin sânge, căci nimic nu e mai uricios ca duplicitatea și nimic nu e mai detestat ca prefăcătoria în lumea politică, de și cea mai principală armă a diplomației e chiar duplicitatea și prefăcătoria. Aceste róde culege o țĳeră orĳ de câte orĳ în sinul ei luptele politice și pasiunea merg prea departe, fug după terenul unor divergințe de principii și alunec pe terenul primejdios al calomniei care aduce

atingere siguranței și chiar existenței patriei și provocă furtună, prigoniri și mari împerecheri atât între popore cât și între fiii aceleiași țeri.

Unde votul Camerilor a produs o impresiune mai mare a fost la St. Petersburg; acolo el a înmărmurit pe toți și a scornit o uluială, o zăpăcălă și o furie neînfrănată. Ișbitura sa a produs în lumea conducătoare a moscovismului o lovitură atât de puternică, în cât ea ameți chiar capetele cele mai tari de la Curtea imperială, întocmai ca și cum ar fi priimit o isbitură de măciucă. Cancelarul rus a fost coprins de o furie nebună, și în aprinderea sa Principele Gorceacoff a trecut peste limitele până unde pôte să mérgă un diplomat.

În ziua de 28 Ianuarie, Principele I. Ghica comunică D-lui Kogălniceanu că votul Senatului și al Camerei în privința Basarabiei a iritat foarte mult pe cei din cabinetul imperial. Abia acum, adaoase D-sa, guvernul din St. Petersburg a început să recunoscă că această chestiune va provoca mari complicațiuni. Ambasadorul Rusiei din Londra a comunicat guvernului său că guvernul Britan a dat ordin flotei sale ca să intre în Bosfor.

Din ziua în care a luat cunoștință de moțiunea Camerilor române, Principele Gorceacoff n'a mai vrut să priimescă pe reprezentantul României în audiență, și l'a lăsat să se înțelégă cu D-l de Giers. Prin D-l de Giers, trimisul român a comunicat cancelarul rus cererea guvernului român privitoare la admiterea delegatului său d'a subscie instrumentul definit al armistițiului și preliminările păcei, și tot printr'acelaș organ Principele a răspuns că nu mai pôte da nici un consiliu guvernului român, că s'a răcit relațiile cordiale dintre ambele state din ziua în care s'a votat moțiunea citată mai sus, pe care guvernul imperial o considera ca o ofensă directă adusă Împăratului și ca un act de ostilitate contra Rusiei, și tot prin el l'a comunicat că era indiferent d'a sci aceia ce noi suntem nevoiți a face cu ocazia negociărilor viitoare.

Se arăta rusul supărat, indignat, furios, prin urmare nu mai încăpea îndoială că l'era frică și că se temea de grave complicațiuni.

VI.

Lupta dintre opoziție și guvern, provocată de evenimentele politice, în sinul Corpurilor legiuitoare române.

Tóte aceste rezultate cu puternic efect, le-am dobândit numai printr'un singur act de unire și de solidaritate ; din expunerea acestor rezultate orî-cine 'și póte face idee de succesele ce am fi putut dobândi dacă deputații și senatorii ar fi rămas în tot-d'una pe acest teren de acord și de unanimități unisone. De sigur într'asemenea caz Rusia, după ce s'ar fi arătat cât-va timp ursuză, supărată și amenințătoare, vedându-ne că noi rămânem uniți, mână în mână și în perfect acord, și-ar fi luat séma, ar fi intrat la grije, ar fi mai muiat tonul și ar fi renunțat la amenințări. După ce s'ar fi răzgândit în destul, n'ar mai fi stăruit ca să ne privescă tot așa de sus, n'ar fi mai tratat pe trimisul român cu atâta asprime, ci de sigur ar fi mai slăbit córda, s'ar fi mai îmbunat, și s'ar fi luat cu noi mai cu binele, căci unirea face puterea, și o putere fórte mare chiar și în țerile mici.

Asemeni dacă ar fi vedut unirea persistând între reprezentanții țerei și guvern, cele-l-alte Puteri ar fi început să aibă mai multă încredere în vorbele și faptele nóstre, ne-ar fi sprijinit cu mai multă căldură, și póte ađi Basarabia ar fi fost tot a nóstră. Din nenorocire însă vrajba și zâzania care multe rele face, a reintrat

în rîndurile ómenilor noştri politici şi ne-a făcut cel mai mare rău putincios, chiar când speram mai mult că vom culege róde bune.

În primul moment al entuziasmului şi al apelului patriotic făcut de D-II. C. Brătianu, animosităţile au amuţit, patimele au stat înfrânate şi ura nu s'a deslănţuit cu furie, spre a produce păgubitoarele sale ravagii. Toţi deputaţii şi senatorii au mers la vot ca un singur om, şi 'şi-au depus bila ast-fel cum dictau interesele ţerei. Din nenorocire acest *unison* patriotic n'a durat prea mult, concordia s'a spulberat abia peste câte-va zile, şi veninul a început să colcăe în pieptul duşmanilor liberarilor cu îndoită furie şi cu împătrită vigóre.

Pe atunci D-I D. Sturdza, actualul cap al partidului naţional-liberal, nu făcea parte dintr'acest partid, ci făcea parte împreună cu D-nii C. Grădişteanu, Al. Golescu Arăpila şi alţii ómeni politici, din gruparea moderaţilor condusă de marele om de Stat I. Ghica. Acea grupare nu făcea opoziţie guvernului, dar a opus o vie rezistenţă la participarea României la război, şi D-I D. Sturdza care a luat cuvântul în Senat ca să combată convenţia încheiată la 4/16 Aprilie, a prevestit de atunci că Rusia nu va respecta acea convenţie şi va călca-o în părţile ei cele mai esenţiale. Consecinţe fiind atitudinii sale ostile Rusiei, a desvoltat în ziua de 30 Ianuarie, interpelarea sa privitoare la încheierea armistiţiului definitiv de la Andrianopole şi a preliminarilor păcii, fără participarea delegatului României, care a fost trimis acolo dar n'a fost priimit să ia parte, şi a fost foarte agresiv faţă de Rusia. În lungul şi documentalul său discurs dintr'acea zi, firesce, D-I Sturdza a rostit nise cuvinte foarte crude la adresa conducătorilor imperiului moscovit, dar faţă de guvern a fost moderat, condescendent şi chiar bine-voitor. A dovedit istoricesce că România în tot-d'auna s'a bucurat de independenţă şi de dreptul d'a purta război şi d'a încheia pace cu orî-cine, fără amestecul Turciei, şi a cerut ca la încheierea păcii definitive, guvernul să stăruiască ca să se admită introducerea între delegaţi şi p'a delegatului său, care să cêră recunoscerea independenţei şi neutralitatea României. Terminând a propus o moţiune într'acest sens.

Guvernul, prin organul D-lui M. Kogălniceanu, n'a priimit acea moțiune care fu privită de D-sa ca un vot de blam deghisat, ca una ce punea în dubiū aceea ce a spus D-sa c'a făcut pân'atunci, și ceru cu insistență mai bine un vot de blam fățiș de cât isbituri pe furiș. Pân'aci patimele stătuse înfrinate; de aci încolo ele se deslănțuiră cu furie și începură să musce guvernul cu o înverșunare regretabilă. Cel ce le dădură drumul și fu executorul neînfrinat față de guvern fu D-l M. Kostache Epureanu, fostul președinte al Consiliului de Miniștri în guvernul coalițiunei de la Mazar Pașa din 1876, acel ce demisionase peste trei luni dintr'acel minister, declarându-se singur ca orfan răătăcit într'un guvern liberal omogen, dar cu alte opinii ca ale lui, și care de curând devenise organul partidului conservator, care nu putuse să răsbéscă în Corpurile legiuitoare la alegerile trecute.

Maî întâiū D-sa a început să persifleze guvernul și să'l acuze că a fost prea optimist, prea încredător în promisiunile făcute și prea neprevădător, ast-fel că fără să bage de sémă s'a pomenit în spinare cu pretențiunī greū de realizat, dacă nu chiar imposibile. După aceia ũ-a imputat duplicitatea că ar fi jucând un rol cu două fețe și că s'ar opunē în public cedării Basarabiei cu o ostentațiune prea bătătoare la ochi numai ca să amăgescă opiniunea publică, iar într'ascuns ar fi pentru cedare. Ca dovadă D-sa a adus un număr din organul oficios al Ministerului Afacerilor străine austriac, care afirma acea duplicitate, și susținu că guvernul a stat 72 de ore în cumpănă până ce să răspundă la interpelările anunțate, pentru că nu'ī venea la socotélă să se pronunțe în public într'un sens. După aceia a început să impute cu violență guvernului că n'a știut să se impue Rușilor, n'a știut să'ī strēngă în ușă la timp, atunci când ei aveaū nevoie de noi și n'a fost îndestul de dibaciū ca să introducă pe delegatul său în desbaterea tratativelor de armistițiū și de pace, și în fine a terminat pătimașul său atac dīcēnd : «v'am spus D-lor Miniștri cu tótă franchiseța apreciațiunile mele într'un mod leal ; vē las acum pe D-v. judecătorī asupra cuvintelor mele, judecătorī asupra faptelor D-v. și apreciatorī de ce aveți de făcut; însă, precum vē las onórea pentru ceia ce va fi bine, asemenea vē

las și răspunderea pentru ceea ce va fi rău. A D-v. gloria, a D-v. răspunderea».

După D-sa luă cuvântul D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu, și cu o voce mișcată și plină de amărăciune și de indignațiune, începu cuvântarea sa în chipul următor : «Am fost foarte mirat cum nu numai memoria dar și simțul Onor. D-l Epureanu a fost așa de turburat, în cât să vie astă-đi să afirme înaintea D-v. și a țerei, că noi am esitat 72 de ore ca să ne pronunțăm în favórea moțiunii priimită de Senat. N'am putut să 'mí explic acésta de cât că, cu tótă buna-voința care a avut-o D-l Manolache Kostache ca să 'și comprime veninul, totuși el a debordat și a făcut să se turbure tóte sentimentele D-sale, căci veninul se scie cât turbură pe om».

După aceia a răspuns pe rând la tóte acușațiunile acusatorului D-sale, a spus tot ce a făcut în ședințele secrete ce aű precedat desvoltarea interpelărilor, tot ce a făcut pentru a dobândi simpatia Împăratului și recunoscința Rușilor, fără a le atinge susceptibilitățile, cerându-le în momente critice mai mult de cât ceea-ce deja reușise a obține cu multă greutate; a spus că la încheierea convenției de la 4 Aprilie, art. 2 a fost alt-fel redactat, adică mai puțin clar și categoric, și că a căpătat redacțiunea definitivă în urma unei stăruitoře cereri a Ministrului român; mai spuse încă și tot ce a făcut spre a obține admiterea delegatului român la desbaterea armistițiului și a păcii, și a terminat promițând că guvernul își va face tótă datoria până la capăt, dar nu stânjinit de suspiciuni și de moțiuni care să'í dicteze și să'í impue o linie de conduită anumită, ci prin încredere absolută. În fine a terminat rugând pe D-l Sturdza să 'și retragă moțiunea, ceea ce D-sa se grăbi a face în aplausele Senatului, care imediat trecu la ordinea ȃilei.

De la Senat răsboiul întreprins contra guvernului trecu la Cameră, însă mult mai domol și mai temperat în expresiuni. Aci D-l I. Sturdza, în ȃiua de 8 Februarie, interpelă guvernul în privința încheierii armistițiului de la Andrianopole, fără participarea României, și, de și era amic al guvernului, totuși D-sa îi făcu aspre imputări că n'a reușit să înduplece pe Rusia să admită pe dele-

gatul român la încheierea aceluï armistițiũ. La acẽstã interpelare rãspunse D-l Kogãlniceanu care declarã cã ceea ce a fost prin pu-tințã omului sã facã, a fãcut spre a 'și ñice și România cuvẽntul seũ la încheierea armistițiului, și cã sperã cã în cele din urmã, la încheierea pãcii definitive, va reuși ca vocea sã sã fie ascultatã. În urma acestuï rãspuns, D-l D. Giani propuse o moțiune de încre-dere, pe care o combãtu D-l interpelator și D-l C. Grãdișteanu; în fine rãspunse D-l Prim-Ministru, și D-sa justificã conduita guver-nuluï și promise cã va apãra cu cãldurã interesele țerei pãnã la capẽt. În urma acestuï rãspuns D-l C. Grãdișteanu propuse o altã moțiune de încredere dar condiționatã, dar imediat dupã propu-nera sa interveni D-l N. Ionescu, care ceru retragerea orĩ-cãrei moțiuni, spre a dovedi Europei cã guvernul se bucura de încrederea tuturor, și rugã Camera sã lase mãnã liberã guvernuluï, care avẽnd tãtã rãspunderea constituționalã, trebuia sã fie scutit de orĩ-ce umbrã de control. În urma acestuï apel, tãte moțiunile furã retrase, și Camera trecu la ordinea ñile.

De aci rãsboiul trecu iarãși la Senat, și de astã datã isbucni cu ñdoitã violențã ca în trecut, fiind vorba sã se dea guvernuluï un vot de neîncredere. În ședința de la 13 Februarie, Principele D. Ghica interpelã pe guvern în privința viitãrelor condiții de pace dintre Rusia și Turcia, și întrebã dacã i s'au comunicat acele condiții, care sunt principiele care au sã conducã pe guvern fațã cu viitorul congres, și ce dispoziții a luat spre a apãra pe calea di-plomaticã interesele țerei.

De astã datã Principele D. Ghica n'a mai pãstrat calmul din ñiua de 26 Ianuarie, ci 'și-a adus aminte cã era capul partiduluï ñtitulat „*juna drẽptã*“, și a atacat guvernul cu o violențã puțin comunã, și mai cu sãmã pe D-l Kogãlniceanu, dupã ce D-sa a rãspuns la cererea ce 'i-a fãcut. Tot discursul D-sale n'a fost de cãt un șir de chestiuni personale direct adresate Ministeruluï Aface-rilor strãine, pe care 'l-a executat într'un mod agresiv. Fiind în legitimã apãrare, D-l Kogãlniceanu a rãspuns pe același ton per-sonal, și a fost tot atãt de agresiv în explicațiunile ce 'i-a dat. Dupã aceia a vorbit D-l P. P. Carp, dar D-sa în loc d'a potoli lucrurile,

a fost și mai violent, a făcut acușaiuni îndoite de grave și a denunțat țerei pe D-l Brătianu ca pe un agent ocult dar devotat al Rusiei. D-sa a afirmat că în tot-d'auna, și mai ales de la 1870 încoace, D-l Brătianu a fost în înțelegere cu Rusia, că în toamna aceluși an, într'o întrunire publică ținută la Slătineanu, în timpul războiului franco-german, pe când generalul Ignatieff propunea puterilor ca de atunci să lase pe Rusia a ne lua Basarabia, D-sa a spus că acolo unde este ortodoxia, e și interesul României. După aceea îl învinovăți că prin faptele sale pripite și greșelile comise d'a intra în război fără o înțelegere prealabilă, a pierdut pe de o parte încrederea Europei, iar pe de alta a surpat conștiința națională.

După D-l Carp a vorbit D-l N. Voinov, apărând cu căldură guvernul, manifestându-și deplina sa încredere în patriotismul său și aprobându-și faptele. În urma D-sale vorbi D-l D. Sturdza. D-sa, într'un discurs bine preparat, dar moderat și nepasionat, critică actele guvernului, dar termină conjurându-l să lucreze cu fermitate și să nu se impacienteze când vre-un deputat și senator intră în prea multe amănunțimi, căci nu este cu intențiune rea. După aceea presentă o moțiune cam în copriinderea următoare: «Senatul încredințat că în împrejurările în care se afla, guvernul va apăra drepturile și interesele României, trecând la ordinea zilei, afirmă din nou aceea ce este dorința nestrămutată a țerei : 1° A se cere de la marele Puteri garantarea independenței și a integrității României ; 2° A se dobândi de la Puteri ca România să fie reprezentată în viitorul congres european ca să 'și pótă să 'și apere interesele ; 3° A se feri de a intra în examinarea sa și tratarea vre-unui schimb de teritoriū ; 4° A se considera ca nule și neavenite pentru România ori-ce stipulațiuni făcute între Rusia și Turcia fără participarea directă a țerei și 5° A se rechemă armata de pe malul drept al Dunărei în țără.

Acastă moțiune fu desbătută într'o ședință de noapte, împreună cu o altă moțiune presentată de D-l Voinov, prin care D-sa spunea că : Senatul în urma explicațiunilor date de banca ministerială, își exprima deplina încredere că guvernul va întrebuița toate mijlocele fără a cruța nimica, pentru a apăra drepturile și interesele

**Eroi, de eri și eroii de mâine intrând împreună în casa părintescă spre
a aduce bucuria și pacea.**

țerei la viitorul congres, conform voturilor unanime ale Camerei și Senatului.

Cel ce luă mai întâiu cuvântul într'acea ședință fu D-l M. Costache Epureanu ; cu această ocazie D-sa fu mai violent ca ori-când, impută guvernului din nou duplicitate, și insinuă că ar fi trimis în Dobrogea o comisiune care să cerceteze câți funcționari ar trebui pentru administrarea sa. Acastă afirmare fu desmițită cu energie de D-l Kogălniceanu, dar D-sa o repetă din nou, și urmând innainte cu acușatiunile, a făcut mai multe destăinuirii în privința celor dișe de miniștri în ședința secretă. După D-sa vorbi D-l C. Racoviță, care făcu ca persónă independentă apel la senatori să nu slăbescă prin încriminările lor puterea guvernului ce i s'a dat la 26 Ianuarie. În urma D-sale luă din nou cuvântul Principele D. Ghica, care atacă din nou guvernul cu îndoită violență, cerindu-și să apere neinstreinarea Basarabiei. După D-sa vorbi D-l B. Boerescu care rosti un discurs magistral ca formă și ca fond, dar ostil guvernului. D-sa îi impută că trecând Dunărea și alipindu-se cu Rusia, a derogat de la politica națională, tradițională și practică, a rupt tractatul din Paris, și prin duplicitatea sa și-a înstreinat simpatia Europei. După ce a desvoltat cu multă elocință aceste trei capete de acușatiune, a terminat făcând întregului guvern imputarea c'a trecut armata țerei peste Dunăre fără a lua în prealabil noi garanții. După D-sa vorbi D-l G. Leca care impută cu amărăciune Senatului că a făcut greșala d'a degenera discuțiunea și d'a tiri o chestiune d'asa mare importanță, de care țera e atât de preocupată, pe un tărîm de personalități. Tot de odată făcu un călduros apel la înțelepciunea și patriotismul Senatului.

În urma acestor oratori luă în fine cuvântul și D-l I. C. Brătianu, și cu o voce foarte mișcată și cu o vedită amărăciune și revoltă sufletescă, se apăra de toate acușatiunile ce i s'a adus, reaminti toate sfortările ce și-a dat spre a apăra interesele cele mai vitale ale țerei și a face față la toate necesitățile, respinse cu indignațiune acușatiunea de duplicitate și dădu adevărata explicațiune a cuvintelor rostite în anul 1870 în sala Slătineanu, care n'au avut nici de loc sensul ce și-a atribuit D-l Carp, ci cu totul contrariu.

D-sa a spus atunci numai că e Român și ortodox, creștin ca moșii și strămoșii săi, și că în tot-d'auna va păstra religiunea părinților săi, iar nici de loc că va face politică ortodoxă rusescă.

Cu acea ocazie a mai spus că, fiind răspândită în lumea politică europenă temă că va izbucni, ca consecință a războiului franco-german, o conflagrație europeană care ar pune sôrta țerei sale într'o grea cumpănă, D-sa ca simplu particular și ca orî-ce patriot român, de și pe atunci se afla în opoziție, s'a preocupat despre orientarea ce ar trebui să 'și dea țera sa, prin care să scape de primejdie, și a trecut într'o revistă minuțioasă avantajele și desavantajele ce ar oferi fie-care dintre puterile vecine.

D-sa într'acea ședință a Senatului a mai dat și ôre-care explicațiuni în privința cedărei Basarabiei, a spus că Rusia a formulat dorința d'a o relua chiar de a doua și după subscrierea convenției de la Paris, și că a fost formulată în mod oficial și categoric în anul 1870, cu ocazia întrunirii la Londra a congresului european chemat să statueze asupra ôre-căror clause dintr'acea convenție. D-l Boerescu, adaoase D-sa, avea cunoscință de acea cerere, și fiind atunci la putere n'a luat nici o măsură care să facă pe Ruși să renunțe la cererea lor. Pe urmă a mai spus că mergând la Livadia, Rușii n'au făcut nici o pomenelă de intențiunile lor într'acastă privință, că D-sa a deschis mai întâiu vorba asupra acestei chestiuni, ca să sondeze și să cunoscă dispozițiile Rușilor, și că Pr. Gorceacoff a tăgăduit și a protestat cu energie. Tocmai mai pe urmă a intervenit contele Ignatieff și a dis că Rusia într'acea parte n'avea fruntarii și că se mira de ce Români țineau așa de mult la acea porțiune de teritoriū fără însemnătate, care însă ar putea să le dobândescă independența. La aceste insinuări D-sa a răspuns în mod sincer, apărând interesele țerii și importanța ce are pentru dânsa acea mică porțiune de teren, care pentru Rusia nu pôte fi de nici o utilitate, ci din contră de pagubă, căci ar pierde simpatia a cincî milioane de Români.

Aceste cuvinte ale contelui Ignatieff l-a silit pe D-sa să ție neiscălită convenția de trecere a ôștilor rusesci prin România în decurs de șese luni, și c'a iscălit-o numai atunci când s'a convins

că războiul devenise inevitabil și când a constatat prin Agenții stabili și trimișii speciali ai guvernului cum că Puterile europene nu erau nici de loc dispuse să ne garanteze independența. Cu aceea ocazie a ținut armata rusescă la hotar mai mult timp, și delegatul său n'a subscris-o de cât atunci când guvernul rus a priimit redactarea art. 2 propusă de guvern cu garantarea integrității teritoriale a României; dar și atunci a subscris-o numai de temă să nu trecă Rușii fără de convenție, să ocupe țera mlităresce și să desființeze tron, Constituție, și autonomie.

După încheierea convenției n'a mai fost vorba despre cedarea Basarabiei de cât o dată în luna lui Iunie, la Ploesci, când Principele Gorceacoff a pus această chestiune D-lui Kogălniceanu cam în glumă, pe când D-sa accepta pornirea trenului, chestiune ce a rămas fără răspuns, fiind întreruptă prin semnalul de plecare. Ea a fost repetată numai după căderea Plevnei. Aiurea și fără scirea noastră însă acea propunere s'a făcut, și anume de contele Șuvailoff, ambasadorul Rusiei la Londra, printr'o notă comunicată Lordului Derby, încă de la 8 Iunie 1877 mai 'nainte de trecerea Dunării. Conținutul acestei note n'a fost comunicat la timp guvernului român; ea a devenit publică abia de câte-va zile.

În ceea ce privea tratatul de alianță, D-II. C. Brătianu spuse că i s'a propus de Rusia mai 'nainte d'a trece Români Dunărea, dar că D-sa nu 'l-a priimit de temă să nu desființeze printr'acest pas tratatul din Paris, să nu dea Rușilor motiv de amestec în afacerile ce ne priveau numai pe noi, și să nu se schimbe printr'o interpretare greșită suzeranitatea nominală a Turciei cu o altă suzeranitate mult mai periculoasă, fiind efectivă și foarte stăruitoare. Îndemnat numai de aceste temeri și de dorința nestrămutată d'a păstra neatinsă neutralitatea țerei și a armatei sale, D-sa s'a ferit de acest act de alianță și de orî-ce noui convenții.

Terminând, D-sa declară în mod solemn că a fost corect, sincer și leal în toate acțiunile sale, că a smuls cu multă greutate de la Ruși o redacțiune atât de clară și de precisă a art. 2 din convenția de la 4/16 Aprilie 1877, mărturisesc că de nevoie s'a înțeles cu Rusia pentru că cele-lalte Puteri mai 'nainte d'a începe răs-

boiul l'a oprit d'a intra în conflict cu Rusia, și termină ȳicând opoziției : «Voiți puterea ? Suntem gata să v'o dăm. Veniți însă și v'e afirmați ca partidă, spuneți cine sunteți ? ce reprezentați și cu cine vreți să veniți la putere ? faceți-v'e programa, spuneți-ne care v'e este politica atât în afară cât și în întru, căci avem dreptul să v'e impunem ac'asta, fiind-că suntem consilierii Tronului, și când îl vom consilia ca să v'e cheme la putere trebuie să scim ce idei aveți și ce scopuri urmăriți ? Trebuie să v'e afirmați iar nu să umblați cu cotituri, spuind unii că ați priimit convențiunea, alții că n'ați priimit'o, unii c'ați votat'o, alții că n'ați votat'o, unii c'ați stat, alții că ați fugit».

În urma acestui discurs se presintă o moțiune de neîncredere subscrisă de Pr. D. Ghica, și D-nii B. Boerescu, P. P. Carp și D. P. Vioreanu, prin care se afirma că ministerul n'ar avea destulă autoritate morală pentru a apăra adev'eratele interese ale țerei față cu viitorul congres. Ac'estă moțiune pusă la vot fu respinsă cu 36 voturi contra, av'end 16 pentru. După aceia D-l. D. Sturdza care din ce în ce devenea mai puțin ostil guvernului, înțeleg'end scopurile ce urmărea opoziția, își retrase moțiunea sa, și se votă aceia a D-lui Voinov, care fu priimită cu 39 voturi albe contra 6 negre și două abțineri.

VII.

Înnăsprirea relațiunilor dintre România și Rusia.

Rușii în relațiunile lor internaționale de toate zilele au fost în tot-d'auna față de guvernul român politicoși, condescendenți, culanți și cât se poate de puțin șicanatori și gâlcevitori. Chiar pe vremea în care capitulațiunile turcescî erau în flóre și în deplină funcționare, în prejudiciul autonomiei noastre interioare, Rusia nu prea și-a arătat colții și ghiarele, nici atât cât se silea să și arate ténérul regat grecesc abia scăpat din lanțurile robiei. Ea a fost cea d'întâiu care a desființat închisórea corecțională consulară și a lepădat uniforma rusescă după spinarea guardianilor consulari; ea s'a silit a întreține relațiuni pur administrative cât se poate de corecte cu autoritățile române și tot ea a făcut puțin uz de tribunalele sale consulare. Nu ating nici de loc printr'aceste rënduri rolul politic ce au jucat consuliî rusescî pe vremea protectoratului de la punerea în aplicare a Regulamentului Organic și până la înlocuirea sa prin Convenția din Paris. Ađi asemenea Rușii întrețin cu noi cele mai corecte, mai pacínice și mai cordiale relațiuni politice, diplomatice și contencióse; însă în timpul înnăspririi relațiunilor dintre noi și ei se schimbase cu totul lucrurile.

Când vrea Rusul ca să schimbe fóia și să și manifeste dorința d'a fi cuî-va ostil, atunci nu mai ține nici o mėsură, trece peste orî-ce limită, calcă în picióre cele mai elementare convenințe, își

scóte la ivélă ghiarele de urs sêlbatec și isbesce pe adversar cu o brutalitate uimitóre. Ast-fel se purtă cu noi în anul 1878. În cariera mea de șef de arhivă la Ministerul afacerilor streine, am citit în anul 1878 multe note redactate de D-l de Jomini și subscrise de generalul Drenteln, capul cancelariei armatei ruse din România, și am vêdut din conținutul lor că une-orî diplomația rusescă te făcea să nu scii ce să admiri: eleganța formei saú înălțimea sentimentelor, și alte-orî putea să scótă din fire și să revolte chiar pe omul cel maí calm.

Fapteleasemeni aú fost la înălțimea expresiunilor. Tóte măsurile cele maí nedrepte, cele maí umilitóre și cele maí jienitóre sentimentului de mândrie și de demnitate națională, fură luate, une-orî chiar fără nici o utilitate, numaí pentru ca să ne supere, să ne înjosescă, să ne amărască și să ne scótă din răbdare. Maí întâiú direcțiunea militară rusă a căilor de comunicație a recurs la măsura cea maí vexatorie, secuestrând întréga rățea a căilor ferate române, fără nici un profit pentru armata rusescă care 'și avea itinerariul asigurat, lăsând să putrezescă stând prin gări, în loc d'a merge la destinația lor, o cantitate imensă de mărfuri, și maí cu sémă recolta de gráne a doí aní consecutivi, singura avere națională care asigura existența populațiunei Statului român.

Afară de acésta, n'a luat nici o dispozițiune impusă de legile igienice în ceea ce privea transporturile militare făcute de pahonții ruși cu vite venite din zone bântuite de ciurma siberiană, și printr'acéstă neglijență voită a introdus cea maí teribilă epizootie între vitele române care aprópe a nimicit speța de animale de jug în România. Ca cum ar fi făcut'o într'adins, Rușii aú lăsat neîngropate d'a lungul Dunărei, și maí cu sémă în insula Mocanu și pe ambele laturile drumului dintre Frătesci și Zimnicea, tóte vitele câte aú murit: fie de bóle, fie de fóme, fie de frig și fie de ostenéla produsă de excesivul și neîntreruptul transport ce nu le cruța o clipă. Aú mers cu neîngrijirea, pot díce cu neumanitatea, și ceva maí departe: aú lăsat neîngropat chiar un mare număr de ómení uciși de viscol și obosélă. Măsurile de desinfecțiune fură fórté neîndestulátóre, și din cauza acestei neîngrijiri, chiar tifosul

a început să se ivescă prin spitalele pline cu răniți, printre medicii ce-i îngrijeau cu un devotament mai pre sus de ori-ce elogiū, prin orașele vecine cu Dunărea și chiar în Bucuresci, ast-fel că mânia Rușilor față de noi amenința să transforme țera întrégă într'un vast cimitir.

Pahonții ruși erau populațiunea rurală a vastului imperiū, luată de beilic din casa sa, trimisă cu d'asila spre negrul necunoscut, împreună cu cai, boi și carele lor, care constituiaū unica lor avere, și urniți spre țera noastră cu carele încărcate cu proviante și munițiuni spre a asigura întreținerea armatei. Acești nenorociți erau de la pornirea din capitala guverniei lor dați pe mânele unor contraccii aprópe în unanimitate ovrei lacomi și hrăpăreți, care mai în tot-d'a-una îi trimeteau în lunga călătorie fără nici o resursă, fără merinde pentru ei, fără nutreț pentru vite și fără nici o copeică în pungă. Acești nenorociți de îndată ce călcaū pe teritorul României furaū de svântaū pământul, jefuiaū tot ce le eșea în cale, și ca să pótă trăi ne trata țera care era aliata Rusiei ca pe o țeră robită, iar la tóte reclamațiunile făcute de Comisarii Români, general Drenteln saū tăgăduia saū își apăra pahonții. Ceī mai prigoniti de către aceste lăcuste cu chip oménesc fură țeraniū Români, care asemeni avură să sufere cele mai mari pagube de la ei precum și de la trupele în mers, și cu tóte acestea Principele Obolenski, comisarul general al marelui imperiū, care a pornit să se resboiască pentru ocrotirea țerânimei creștine, la lichidarea socotelelor pagubelor cauate de răsboiū, abia s'a îndurat să le dea, nu despăgubirea la care aveaū drept pentru stricăciunile suferite, nu 12.000.000 lei perduți din averea lor, ci ca bacșiș, abia 2.000.000 lei, și aceia după numeroase strapățe și mari stăruințe.

Tot din cauza pahonților și a contracciilor lor regimul vamal fusese aprópe desființat de fapt în România, mulțumită complicităței unor înnalți funcționari ruși sus puși cu diferiți antreprenori și angrosiști puțin scrupuloși. Prin convențiunea militară încheiată la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877, tóte mărfurile necesare spitalelor și Crucei roșii rusesci erau scutite de vamă. Mulțumită acestei clause, sub pretext d'a îndulci tisana răniților și a inferbânta instrumen-

tele chirurgicale ale medicilor, s'a'ă introdus în România Țeciuri de milioane de chilograme de zahăr și tot atâtea litruri de spirt scutite de vamă, în urma cererei administrației spitalelor rusești, iar pachete de tutun rusec de la mahorcă și până la cel mai fin produs, s'a'ă importat în România ca bumbac îmbibat în iod sau acid fenic, purtând d'asupra eticheta crucei roșii.

Ca să se pue virf la tôte aceste vexațiuni, începură să curgă din Rusia trupe noi rusești aduse din interiorul Rusiei mari și chiar din Siberia, care în loc d'a trece în Bulgaria unde nu mai aveau ce căta, armistițiul definitiv fiind încheiat, ocupară mai întâi Giurgiu și împrejurimile sale ; după aceia se urcară pe Sabar și Argeș în sus, se stabiliră în România orientală ca la ei acasă, și luară pozițiune pe marginea riului Argeș de la satul Mihălescî din județul Vlașca, situat în partea de jos la dreapta riului, și până dincolo de Găescî din județul Dâmbovița, care e situat la o mică depărtare de partea de mijloc a aceluî rîu. Într'același timp o diviziune întregă, a 11-a de infanterie, luă pozițiune în marginea Bucurescilor la Băneasa, și stătu acolo mai bine de două luni, cu tôte energicele protestări ale guvernului român, Țiind mereu cu gurele îndreptate spre capitala țerei, tunurile artileriei sale.

Într'acest timp guvernul român, încređător în lealitatea aliatului său, licențiasc o parte din trupele diviziunei a IV-a armatei sale, care fusese mai mult ca tôte expusă focului inimic în reboiul din jurul Plevnei, desconcentrasc regimentul al XIII-lea de dorobanți, trimițend pe soldați pe la căminele lor, iar o parte din trupele care condusesc pe prizonieri până la destinația lor, fusesc trimesc să ocupe garnisonele Oltenița și Călărași părăsite de Ruși după capitularea Plevnei. Pe când Curcanii din Iași, Vaslui, Suceva, Dorohoi, Botoșani, Neamțu, Roman, Bacău, etc., reintrau în căminul părintesc, unde fură priimiți de ai lor cu lacrămile în ochi și cu brațele deschise, și pe când ei povesteau consătenilor lor tineri și bătrâni care îi ascultau cu nesațiū, o parte din isprăvile săvârșite de Peneș Curcanu, care deja devenisc legendar prin actele de bravură desfășurate pe parapetele și prin șanțurile Griviței, camaradii lor din cele trei diviziuni, după capitularea Vidi-

nului, intrară și se stabiliră într'insul, iar cea mai mare parte din ei se aședară în Oltenia și încetul cu încetul se apropiară din ce în ce mai mult de malul Oltului, ca să stea față în față cu aceia ce până mai deunăđi stătuse alături de ei.

Pentru ca să se înlătore orî-ce echivoc și mai ales un eventual conflict, care ar fi provocat nisce complicații d'o gravitate excepțională, Ministrul de Resbel, încetul și pe nesimțite retrase din Bucuresei întreaga garnisónă câtă mai rămăsese, dând posturile în îngrijirea gardei naționale; retrase asemeni garnisónele din Oltenița și Călărași, rechemă sub steag Diviđia IV-a și regimentul al 13-lea de dorobanți, care fusese trimise pe la vetrele lor și de curênd reconstituite, și le trimise și pe ele în Oltenia, lăsând pe Ruși stăpâni peste întreaga porțiune orientală a teritoriului său împreună cu capitala Țerei cu guvern cu tot, și dându-le ca limită linia perpendiculară Predeal-Giurgiu.

Într'acest timp, adică în ziua de 2 Februarie 1878, Ministrul afacerilor streine al României cređu de cuviință să trimetă Principelui Gorceacoff o notă responsabilă la ceea ce'i fusese remisă de contele Ignatieff.

Printr'aceea notă D-sa spunea lămurit că «în ceea ce privea chestiunea Basarabiei, opiniunea publică s'a exprimat solemn prin moțiunea votată în unanimitate de Senat și Cameră în ziua de 26 Ianuarie trecut.

«Că, de și independența României n'a dobândit consacarea Europei, totuși Româniî răspund cu un sentiment de profundă demnitate a unui popor care are consciință de el însuși, că nici o porțiune din teritoriul său nu póte să fie de ađi până mâne deslipit de patrimoniul său fără consimțimentul său.

«Că propunerile contelui Ignatieff aũ fost prezentate într'un chip atât de neașteptat în cât toți: Suveran, Miniștrii și națiunea aũ fost isbiți de o surpriză durerósă, căci nimeni nu se aștepta ca, în schimbul serviciilor ce a făcut și a greutăților ce a suportat, să câștige... perderea unei porțiunî din teritoriul său, că mărirea ce spera se va transforma într'o micșorare și recompensa ce merita se va schimba în mod brusc într'un crud sacrificiũ.

«Mi-aduc aminte și recunosc, țice D-l Kogălniceanu, că la începutul rășboiului, mai înainte d'a fi chemați la un concurs militar efectiv, A. V. m'a pomenit despre cedarea Basarabiei în termenii generali, dar și A. V. cred că 'și aduce aminte ea și mine, că nici n'a pus chestiunea în discuțiune, căci n'a cerut răspuns. Acastă idee asupra căreia A. V. n'a insistat, putea trece, ast-fel formulată, ca o abatere de la convorbire, ca una din miclele ipoteze ce fură propuse și înlăturate, care se nasc și pier în cursul unei convorbiri.

«De atunci și în decursul celor șese luni cât ați stat în Bucuresci, orî-ce alusiune privitoare la această chestiune a fost înlăturată, și A. V. n'ați pomenit nimic despre ea nici Principelui, nici Miniștrilor, nici ómenilor politici care, fără a se ocupa în mod activ de afacerile publice într'acest moment, nu încetéză însă d'a se preocupă de viitorul țerei.

«La cuartierul general M. S. Împăratul, A. S. I. Marele Duce Nicolae și persoanele cele mai influente prin poziția lor, interpreții cei mai autorizați ai gândului lor, n'aũ avut de cât făgădueli în favórea României, fără ca să ne facă să întrevădem eventualitatea altor sacrificii, de cât acelea inerent cooperațiunei militare. Afară de acesta, pozițiunea noastră de stat aliat, era oficial recunoscută și atestată.

«Fericiti de aceste manifestațiuni, pėtrunși de generósele cuvinte culese din gura M. S. Împăratului, atunci când în momentul d'a părăsi Iașiul, a bine-voit să mă însărcineze d'a repeta Principelui, că de acum încoa s'aũ format între Rusia și România nisee legăturii indisolubile, și că Românii pot în viitor să compeze în toate ocasiunile pe simpaticul și puternicul său sprijin, incredințat în fine că aceste auguste asigurări, aveaũ o țarie mult mai mare ca tractatele cele mai formale, noi așteptam plini de încredere ora soluțiunei viitoare și recompensa echitabilă a conduitei noastre.

«Cât de penibilă n'a fost însă surpriza noastră când am vedut că la termen am fost părăsiți și dați la o parte, și că cererea noastră d'a participa, în ceea ce ne privesce, la negocierile armistițiului și la ficsarea preliminarilor păcii, n'a fost luate în băgare

de sémă. Am trimis la Kazanlic un reprezentant al intereselor noastre, dar persóna sa și deplinele puteri ce poseda n'au fost luate în sémă și ni s'a spus ca să ne adresăm la Petersburg. Demarșele ce am făcut într'acest sens acolo prin Trimisul nostru special, n'a dobândit alt rezultat de cât o trimitere pur și simplă la generalul Ignatieff, care venind în Bucurescî ne-a cerut Basarabia.

«A. V. în decursul celor șese luni de ședere în Bucurescî a putut să cunóscă și calitățile și defectele noastre. A putut asemenea să judece ce impresiuni trebuie să producă în România refuzul d'a nu ne admite pe terenul diplomației, cu același titlu cu care ne-a admis pe câmpul de bătae, și mai cu sémă scirea prea pozitivă adusă de un om de stat autorizat, cum că guvernul imperial cere într'un mod hotărit retrocedarea Basarabiei.

«Opiniunea publică, surd neliniștită de la începutul tratativelor armistițiului și ale păcii, s'a pronunțat față cu revelațiunile prezente cu o exploziune de viuă și legitimă emoțiune. Partidele unite prin instinctul de conservare și de demnitate națională, s'a confundat într'un avânt de patriotism universal, și au emis, fără nici o disonanță și într'un perfect acord, votul lor unanim, expresiunea sentimentelor întregii națiuni.

«Nu mă voiî întinde mai mult asupra unei decisiuni asupra căreia iaú libertatea d'a semnala A. V. importanța, nu pentru a o justifica, căci nu e de nevoie să fie justificat aceia ce e drept, dar pentru a'î da în mod exact valórea ce are. Generalul Ghica vè va da explicațiuni mult mai detaliate.

«Mă voiî mărgini numai a ruga pe A. V. d'a nu privi rezoluțiunea noastră ca o manifestațiune ostilă Rusiei și ca o lipsă de respect față de persóna M. S. Împăratul. Atitudinea noastră din trecut garantéză îndestul realitatea sentimentelor ce avem față de Marele Imperiú și pentru Magnanimul Liberator al Orientului creștin.

«Noi ne-am manifestat și rămânem a fi tot aliați fideli și leali; noi am fost mândri că am putut să vèrsăm sângele nostru pentru a contribui la triumful operei glorióasă întreprinsă de Rusia, sub auspiciile Augustului sèu Suveran, și noi suntem gata a re-

începe, dacă această operă ar fi amenințată. Prea multe legături unesce pe România cu Rusia, prea multe interese comune ne lîgă de Puterea pe care A. V. o represintă într'această generoasă politică, pentru ca un desacord într'un singur punct să pótă subsista, și pentru ca noi să ne dăm tóte silințele d'a înlătura cea mai mică neînțelegere între noi, un mic stat, și marele Imperiú care, noi cei d'întâi recunóscem și proclamăm, că ne-a făcut multe bine-faceri.

«În speranța că A. V. care în tot-d'auna e animată de un înalt spirit de echitate, va aprecia sinceritatea ce 'mí-a dictat aceste linii, rog pe A. V. să bine-voiască a priimi etc.».

Acéstă notă fu însoțită de altă notă adresată generalului Ion Ghica, prin care 'l vorbea în mod mai clar despre sentimentele și aspirațiunile României, despre gândurile M. Sale și ale guvernului, și despre dificultățile ce ar crea în țéră stăruița guvernului rusesc d'a ne lua Basarabia. Prin ea 'l recomanda să apere cu tărie interesele țerei și individualitatea sa atît din punctul de vedere militar cât și administrativ.

'I-a recomandat să aducă aminte guvernului rus desaprobaria ce cuartierul general rus a cređut să ne adreseze într'o formă bleasantă la începutul răsboiului, și după aceia schimbarea atitudinei sale față de noi și apelul grăbit al cooperării armatei noastre ce ne-a făcut de îndată ce, sub isbitura nesuccesului, a întrevěđut nisce mari primejdii ce ar fi putut deveni fatale Rușilor. 'L-a rugat să scótă în evidență importanța serviciilor ce le-am adus în fața Plevnei și mărimea sacrificiilor ce am făcut în cele mai largi proporțiuni, pentru că noi nici o dată n'am precupețit nici resursele noastre, nici sângele nostru pentru a măsura triumful operei comune.

'I-a cerut ca să spue Principelui Gorceacoff că pozițiunea noastră de la începutul participării noastre la luptă și până la căderea Plevnei sub greutatea sfortărilor combinate ale Rușilor și Românilor, a fost aceea a unui Stat amic și aliat, că acea pozițiune a fost de nenumărate ori recunoscută și oficial atestată în declarațiuni scrise și verbale ale Împăratului și Marelui Duce ; ordinele

de ți și corespondența dintre suverani și dintre cartierele generale o dovedesc.

«Eram dar în drept, adaogă D-1 Kogălniceanu, d'a crede că solidaritatea cimentată pe câmpul de răsboi va continua și pe terenul diplomatic ; eram în drept d'a ne aștepta ca aliații noștri militari să rămăe și aliați politici, și că se vor feri d'a căuta să se despăgubescă în prejudiciul nostru de sacrificiele ce a făcut repurtând victoriile ce au dobândit cu ajutorul nostru. Evenimentele ce au urmat ne-au desamăgit în curënd și cele mai triste decepțiuni ne-au dovedit cât de mari erau iluziunile noastre.

«În ajunul plecării principelui Gorceacoff, preocupat de tăcerea absolută ce păstra în privința viitorului, 'mă-am luat asupra-mi sarcina d'ai cere să ne spue vederile guvernului imperial privitoare la sorta țerei noastre, și 'mă-am exprimat părerea că ar fi venit pentru noi momentul d'a ne pronunța în privința intereselor noastre. A. Sa 'mă-a răspuns număi că interesele României sunt în mâni bune și că Rusia le va apăra cu căldură. Am însoțit pe Principele Gorceacoff până la Iași, în speranța că voiți obține în fine de la el lămuriri mai categorice și mai detaliate, în privința intențiunilor cabinetului imperial față de noi și în privința rolului ce ne va fi rezervat în soluțiunile ce vor urma ; dar am constatat cu regret că A. Sa stăruia să înlătore orî-ce convorbire politică».

După aceia Ministrul spune că de îndată ce Împăratul a părăsit teritoriul nostru, autoritățile ruse au început să calce convenția de la 4/16 Aprilie, a secuestrat drumurile de fier și a început să facă guvernului român tôte miseriile descrise mai sus. După aceia, cu «tôte că eticheta cerea ca să fim invitați d'a participa la soluțiune, cum am participat la acțiune, totuși delegatul nostru a fost lăsat afară, nu 'l-a priimit să ia parte la negociațiuni, nu ni s'a comunicat rezultatul, am fost dați uitării. Așa la Kazanlic, asemenea la Andrianopole, delegatul nostru s'a vedut sistematic exclus d'a participa la regularea tuturor chestiunelor care ne privea de aprăpe, și au urmat d'a dispune de noi fără de noi. Noi avem un reprezentant la St. Petersburg, acreditat ca trimis extraordinar, și generalul Ignatieff trecënd prin Bucuresci, ne co-

munică propunerea retrocedării Basarabiei, cu un ton care, dacă n'a fost tocmai amenințator, totuși a fost îndestul de îngrijurător. Acesta fu recompensa ce ni s'a păstrat pentru toate serviciile ce le-am adus, sacrificiile ce am făcut, resursele ce am cheltuit și sângele ce am vărsat.

«Și când opiniunea publică în România va formula în mod solemn prin organele sale legale, prin vocea unanimă a reprezentățiunei naționale, hotărârea sa nestrămutată d'a nu abandona nici o bucățică din pământul românesc, și când vom declara că nu putem să dăm consimțimântul nostru la un act ce echivalază pentru noi cu o sinucidere, atunci pôte ni se va aplica faimósa imputare că speriem lumea prin ingratitudea noastră.

«Iată D-le Trimis extraordinar, tema ce veți desvolta, adăogând la ea, după propriile Vóstre inspirațiuni, argumentele de echitate, de logică și de sentimente ce vi se vor părea mai nemerite pentru apărarea și succesul causei noastre. Veți invoca strînsele legături precum și interesele comune și multiple ce ne unesc cu Rusia, și 'i veți încredința că dorința noastră cea mai scumpă e d'a vedea dispărând cea mai mică aparență de desacord între noi și o Putere căreia, ne place a'î recunósce bine-facerile în trecut, și pentru care ne-am simți fórte fericiți dacă am putea să conservăm neschimbate și în viitor sentimentele noastre de cea mai adâncă grațitudine.

«Dacă cabinetul din St. Petersburg, luminat de voi asupra impresiunei ce a produs în România propunerea al căreia interpret a fost generalul Ignatieff, și asupra complectei armonii ce există în toate clasele și în toate partidele într'acéstă privință, va reveni la o mai justă apreciere a situațiunei, și va renunța la un proiect a căreia executare ar altera strălucirea operei sale din Orient, atunci să sciți că ați adus țerei vóstre cel mai însemnat dintre serviciuri».

De odată cu aceste note Ministru afacerilor streine a expediat tuturor agenților sêi, în ziua de ³/₁₅ Februarie, o notă circulară prin care cerea Puterilor să recunósce independența României mai nainte de încheierea păcii și de hotărîrea ce ar da un viitor

congres. Același lucru ceru și Sublimei Porți prin ambasadorul său din Viena. Printr'acea notă D-l M. Kogălniceanu explica într'o scurtă expunere motivele care au silit pe România să intre în război cu Turcia, aducea omagie meritului bravurii armatei turcesce și promitea în viitor, atunci când va avea în apropiere de frontierele sale o Românie independentă și liberă pe faptele sale, nise relații dintre cele mai leale, mai amicale și mai cordiale. Acastă intervenție care în cazul d'a fi fost acceptată ar fi procurat Europei și mai ales Turciei ocazia d'a da indirect Rusiei o isbitură dintre cele mai puternice, nu fu priimită în mod favorabil de nici o putere, nici chiar de Anglia care pe atunci se afla în stadiul cel mai înverșunat al luptei sale de preponderență în Orient cu Rusia, ci toate în unanimitate, unele mai amical, altele mai puțin amical, sfătuiră pe Români să aibă răbdare, să se astîmpere și să aștepte liniștiți soluțiunea ce va găsi cu cale să dea viitorul congres ce de sigur se va aduna, pe atunci nu se scia încă bine unde, dar se va aduna.

Românii se astîmpără și cerură de o cam dată ca Europa să admită pe unul sau două reprezentanți ai săi cu vot deliberativ, care să 'i apere interesele și să 'i susție cauza în sinul aceluși congres; dar nici această nouă cerere n'a fost admisă de Puteri în totă întregimea sa, din cauza situațiunii sale de țară vasală. Conte de Bismarck a spus prin D-l de Bülow sub-secretarul său de Stat din Berlin, Agentului României, că cererea României d'a fi reprezentată în conferințele Marilor Puteri, este de natură a întâmpina obstacole, România însă poate fi sigură de dispozițiunile bine-votătoare ale Germaniei, care va interveni la timp, ca aspirațiunile sale să fie luate în considerație. Cu toate acestea, de și guvernul german e dispus să susție interesele României, și tot ce va putea fi de natură să fortifice și să desvolte această țară, totuși nu va putea să se opue dorinței unui stat ca Rusia, când cele-l'alte Puteri vor fi de acord ca să 'i dea Basarabia. În tot cazul Germania va apăra libertatea navigațiunii pe Dunăre, și va stărui ca atunci când se va lua în desbatere cauza sa, un delegat sau doi să fie admiși ca să 'i pledeze și să 'și formuleze revendicările și plângerile, fără

nică un alt drept, mai ales de deliberare. Aceiași promisiune a făcut și D-l de Waddington, în numele Franciei, adăogând că România avea drept să 'și apere interesele, cel puțin în aceiași măsură ca și Grecia, dar s'a ferit d'a promite să ia inițiativa unei propunerii în asemenea sens, care să obțină consimțimentul celor-lalte Puteri; ba încă ceva mai târziu s'a răsândit, și-a luat vorba înapoi, n'a mai promis că va susține admiterea unui delegat român nici ca jeluitor în sinul Congresului, de teamă să nu formuleze și Serbia sau Grecia asemenea pretenții, și sfătui pe guvernul român să încredințeze formularea și apărarea intereselor sale unuia din delegații celor șapte puteri ce va alege.

Față cu asemenea rezerve și cu rēcēla ce întēpinā pretutindenī, în cele din urmă guvernul Român fu silit să temporizeze și să se resemneze așteptând dispozițiunii mai favorabile.

Într'acest timp deputații și senatorii Români, membrii ai diverselor grupări din opozițiune, gāsirā de cuviință a renunța la acordul și unirea ce dāduse nisce rezultate atāt de bune, a se lua la harță cu guvernul și a adresa miniștrilor cele mai grele și mai ofensātore imputări, precum am vēđut din reproducerea în extras a cător-va cuvēntări rostite de ei, în capitolul precedent. La asemenea atacuri, firește, miniștrii au fost siliți să răspundă și să facă nisce destāinuirī indetel de grave, din care reeșea și mai în evidență dreptatea nōstrā și nedreptatea Rusiei, dar într'aceleā timp ne slābea fōrte mult puterea de rezistență ce opuneam dușmanului comun. Într'acest timp de armistițiū internațional, guvernul imperial rus nu vrea cu nică un preț ca să stea liniștit și astāmpērat, ci se apucā să ne ațāte, să ne scōtā din rābdare și să ne provōce la cine scie ce conflict, pentru ca să justifice ore-care mēsuri d'o gravitate excepțională față de noi. El ne căta gālcēva cu luminarea și ne împingea spre un pripor primejdios ca, vēdindu-ne căđuți în cursă să ne silēscā pe urmă, ca să scāpām, să încheiem de fricā o convenție directă cu dēnsul, prin care să 'i cedām de buna nōstrā voe Basarabia, mai 'nainte d'a se aduna congresul proiectat, și printr'acēsta să ne împedice d'a duce înaintea congresului convenția de la 4/16 Aprilie și d'a dovedi Eu-

ropei întregi, puindu-î în vedere originalul acelei convenții parafat chiar cu iscălitura sa, că Împăratul Alexandru II și-a călcat iscălitura. El dorea să dobândească ceva și mai mult, vrea să ne silască să iscălim un tractat de alianță ofensivă eternă, care să ne lege pentru tot-d'auna de Rusia, un schimb de suzeranitate, precum și un drum militar prin Dobrogea. Din norocire Românii au fost cu minte și mai răbdători în fermitatea lor de cât se așteptaŭ Rușii, și au lăsat ca furtuna să trecă pe d'asupra capetelor lor, fără ca să 'i ia în virtejul ei.

Pe când scornea și ticluia acele întăritări provocătore de furtună, în ziua de 19 Februarie, D-l Kogălniceanu priimi de la Baron Stuart, Agentul și Consulul general al Rusiei din Bucuresci, nota următoare :

D-le Ministru,

«Mă grăbesc d'a vă transmite traducțiunea unei telegrame adresată de A. S. I. Marele Duce Nicolae, M. Sale Împăratului, cu data St. Stefano, 19 Februarie, 5 ore d. a. din care mi s'a trimis o copie :

«Sunt fericit d'a felicita pe M. V. cu ocasiunea semnătorei păcii. Bunul D-șeu a vrut să permită ca marea operă întreprinsă de M. V. să fie încoronată în ziua emancipării țeranilor. La aceeași dată aș adus la îndeplinire liberarea creștinilor de sub jugul otomanilor. N'am să adaog nimic ; faptul e îndestul de elocuent prin el însuși».

A doua zi, M. Sa Domnul nostru priimi direct de la St. Stefano depeșa următoare :

«Cu bucurie și plăcere te anunț că pacea a fost semnată aș».

Nicolae.

Tot de o dată generalul Ignatieff anunță asemenea prin telegraf încheierea negociărilor păcii, atât M. Sale cât și Primuluŭ Ministru Brătianu, fără însă a comunica și condițiile acelei păci.

Negreșit această veste produse o bucurie mare în totă Rusia, în lumea slavă, în cartierul general rus din St. Stefano și în corpul

diplomatic, oficeresc și administrativ rus din Bucurescî. Mai cu seamă la St. Stefano bucuria trecu peste marginile conveniențelor, și degeneră într'un delir aprópe frate cu nebunia, care coprinse pe tótă lumea, începënd de la Marele Duce și terminând cu cel din urmă cazac. Cu acea ocașie se oficiá un te-deum de mulțumire de către toți preoții regimentelor pe o câmpie întinsă, în mijlocul unui mare careu de soldați, în care toți îngenuchiară până chiar și Marele Duce și toți generalii săi cei mari, atunci când preoții asemenea îngenuchiați se rugau ferbinte, aducënd din adâncul inimei laude de mulțumire lui D-đeu care a bine-voit să dea creștinilor biruința. Intr'acel minut nimeni nu s'a gândit să aducă o vorbă de mulțumită Românilor care prin ajutorul lor energic, eficace și venit la timp a fost pentru Ruși cea mai mântuitoare providență.

Cu tóte acestea destinul a vrut ca chiar în ajun să sosescă în Bucurescî Pr. Obolenski venit de la St. Stefano, după o întârziere de 11 zile petrecute în defileurile de la Șipca, pe care n'a putut să le trecă din cauza viscolului și a poleului, și să dea în mâna M. Sale Domnului nostru la Palat, pe lângă o copie autentică a întregului act al armistițiului, și scrisórea următoare :

San. Stefano, 7/19 Februarie 1878.

Monseniore,

«Am onóre d'a vă remite odată cu presenta epistolă decorațiunile ruse destinate militarilor din armata română, pe care M. V. a bine-voit să mi-î desemneze că s'aú distins într'un mod mai deosebit în luptele din jurul Plevneî, precum și administratorilor și medicilor care s'aú deosebit prin îngrijirea ce aú dat trupelor în mers și militarilor bolnavi saú răniți.

«Am supus într'același timp M. S. Împératului propunerî relative la decorațiuni de un rang mai înalt, care nu'mi aparține mie să confer în mod direct. A. V. sunt sigur e încredințat ca și mine că aceste propunerî vor întâmpina o bună și bine-voitoare priimire. De sigur Împératul va profita de acea ocașie pentru a

Vă da dovezi de cele mai cordiale sentimente ce-ți inspirați și de simpatia sa pentru armata română.

«Mă simt fericit că trimițându-vă decorațiile aci alăturate, pot să aduc un nou omagiū bravurei și calităților militare ce armata română a sciut să -dea la ivelă, sub inspirațiunea demnului comandant șef al armatei de investire a Plevnei.

«Profit cu grăbire de această ocaziune, Monsenior, d'a vă re-înnoi încredințarea sentimentelor de înaltă considerațiune și cordială afecțiune cu care sunt al A. V. Serenisime bun văr :

Nicolae.

Aceste vorbe măgulitoare, acestemărturisiri de admirațiune pentru armata română și aceste expresiuni de înaltă stimă și considerațiune, nu erau eșite din inimă, nu erau expresiunea unor adevărate și sincere sentimente, ci era numai poliala cu care Marele Duce vrea să acopere hapul amar al hrăpirei Basarabiei ce era precis stipulată în convențiunea de la St. Stefano. El spera ca prin vorbe bune și laude ditirambice să înduplece pe M. Sa Domnul nostru și pe guvernul său să dea de bună voie Basarabia, fără a mai duce cazul înaintea unui congres european; dar nu se prinse, șiritlicul nu reuși, și laudele făcute nu ameți capul limbenui și nici nu ne schimba sentimentele față cu subscrierea aceluī tractat care numai bine nu se putea aduce.

De și prin el ni se recunosea independența, visul de aur al străbunilor noștri, totuși nu fu bine priimit de nici un Român și nici nu produse în Bucuresci cea mai mică manifestațiune de bucurie și de entusiasm, ci din potrivă el pricinui în toate clasele societății române mâhnire și indignare, căci s'a scris de alții pentru noi fără participarea delegatului român. General Denteln se grăbi a veni chiar în séra acelei zile să felicite pe M. Sa pentru încheerea păcii, dar M. Sa îi priimi căldurósele sale manifestațiuni de entusiasm cu curtoasie dar cu fórte multă răcélă, și după plecarea sa adresă Marelui Duce Nicolae următórea depeșă :

20 Februarie (4 Martie) 1878.

«Îți mulțumesc pentru amabila comunicare a subscrierii păcii. Primesce te rog sincerile mele felicitări și urările ce fac ca această pace să fie fericită și durabilă pentru Rusia».

CAROL.

În ziua de 23 Februarie M. S. scrise și Împăratului o epistolă, prin care : pe de o parte îi mulțumea pentru că Ț-a trimis ca dar nise frumoșe vase de mare valoare artistică, ce Ț-au parvenit prin Baronul Stuart, iar pe de alta îl felicita pentru încheierea păcii. Iată conținutul acelei epistole :

Sire,

«Să 'mi permită M. V. mai 'nainte de tôte d'a O felicită din tôte inima mea pentru încheierea păcii, pentru încoronarea marelui o-pere ce a costat pe M. V. atâtea sacrificii și atâtea nelinise. Nu mai e nevoie d'a asigura pe M. V. despre interesul palpitant cu care am urmărit mersul înainte al vitezei armate, și dacă am avut un regret, a fost acela că n'am putut să o urmez în trecerea sa prin Balcani, care se va număra printre cele mai glorioșe treceri prin defileuri de munți.

«M. V. ne-a causat o foarte viue plăcere prin magnificul cadou ce ne-a trimis, nu numai prin valoarea sa de obiect de artă, ci mai ales prin amintirea ce e legată de dânsul. În tot acest teribil și sângeros răsboiu, pentru mine a fost un singur punct luminos : figura M. V. calmă și senină în mijlocul furtunei, suportând cu eroism fără să se plângă și fără să murmure, tot ceia ce altora ar fi părut mai presus de puteri. Am profundă convingere că fără prezența M. V. lucrurile s'ar fi petrecut cu totul alt-fel. Ea ne încuraja și ne electrisa pe toți.

«Ne va fi tot-d'auna dulce d'a ne gândi că M. V. a bine-voit să primescă ospitalitate sub acoperământul nostru, că a știut să ne facă să uităm tôte grijele prin cuvintele sale afectuoșe, și prin miile de probe de încredere și de amicitie ce 'mă-a arătat atunci când cerul era întunecat de nori. Dea D-zeu ca pacea ce s'a încheiat

acum, să fie lungă și durabilă, și că M. V. să aibă satisfacțiunea, după atâtea lupte, să resolve acea teribilă chestiune a Orientului care agităză Europa de atâta timp. Reiterând, etc.

Sunt, Sire, al M. V. V. etc.

CAROL

Acéstă epistolă, pentru a merge la destinație fără de nici o piedică, fu încredințată de M. Sa Baronului Stuart, care o dădu unui adghiotant imperial, care plecă într'acea séră spre St. Petersburg. Ea, fie din greșelă, fie din întâmplare, fie din calcul său alt-ceva, nu sosi la timp la destinațiunea sa, ci avu o sórtă curiosă, despre care vom vorbi mai la vale.

Pe când acéstă epistolă care era ramura de măslin care să stornicéscă pacea între foștii aliați, zizania sufla într'una din fóle ca să transforme în incendiū focul deja ațîtat și întărâta nemulțumirile și animozitățile.

Încheierea păcii fu un nou motiv de zizanie. Româniî n'au vrut să fie nici mulțumiți nici veseli că pacea s'a închiat, dar Rușiî care au fost și au avut pentru ce să fie, au vrut ca să înduplece pe Români cu d'asila să fie veseli și să'și maninifeste prin acte solemne acea veselie de poruncelă, și dacă n'au reușit s'au supêrat și 'și au manifestat supêrarea lor prin acte diplomatice și cereri de satisfacțiunî.

În nóptea dintre 19 și 20 Februarie pe la o oră după mieđul nopții D-l Kogălniceanu a fost deșteptat din somn de către un courier al Consulatului rus care 'i-a înmănat următórea notă :

Bucuresci, 19 Februarie (3 Martie) 1878.

D-le Ministru,

«Am onóre a informa pre Excelenția Vóstră că mâne, Lunî 20 Februarie la 11 ore de diminéță, va avea loc un te-deum cu ocazia încheerii păcii. Priimiți etc.».

Stuart.

Acel te-deum avu loc a doua și la ora fixată în biserica Krețulescu și asistă la el: Agentul și Consulul general Rus cu întregul

personal al Consulatului general, Principele Obolenski, generalul Drenteln cu totă cancelaria sa și toți ofițerii ruși de toate gradele și toate armele aflați în București, toți furnizorii și contracțiii armatei imperiale și întreaga colonie rusă, dar dintre Români nimeni afară de preoții și personalul bisericeii. Nici un ministru, nici un reprezentant al Casei Regale, nici Primarul Capitalei său vre-un consilier comunal, nici Prefectul Poliției Capitalei său vre-un inspector sau comisar, nici un funcționar sau ofițer român mare sau mic, nimeni fără numai Ruși.

Acastă demonstrațiune cât se poate de categorică și pe față suferă foarte mult pe Ruși și făcu pe Baron Stuart să iasă din obișnuita sa rezervă, și în loc să adreseze Ministrului Afacerilor streine o notă chiar plină de imputări și de amenințări, conform usurilor diplomatice, se duse a doua zi la Palat și se plânse direct M. Sale de lipsa de atențiune din partea guvernului român. El exprimă regretele tuturor Rușilor aflați în București pentru mahnirea ce le-a cauzat atitudinea ostilă luată de guvernul și de presa română față de Rusia, și de faptul că România n'a luat parte la te-deumul de mulțumire pentru încheierea păcii. M. S. răspunde că nimeni nu poate să ceară cuiva să serbeze o pace, la care n'a luat parte și ale cărei condițiuni nu-i sunt cunoscute. Cât pentru ceea ce privesce surescitarea ce domnesce în totă România, ea e consecința ultimilor evenimente și nimeni n'are drept să fie surprins.

Ca răspuns la această procedare neusitată, D-l Kogălniceanu se feri d'a cere explicațiuni Baronului Stuart, ci adresă Pr. I. Ghica la St. Petersburg următoarea telegramă:

22 Februarie (6 Martie) 1878.

«Baronul Stuart m'a informat printr'o scrisoare privată ce mi s'a trimis Dumineca trecută la miezul nopții, că a organizat un te-deum pentru Luni, cu ocazia încheierii păcii. Condițiunile păcii necomunicându-ni-se, și cunoscând prin căi indirecte că ea era în detrimentul nostru, guvernul n'a crezut de cuviință să asiste la te-deumul organizat de Baron Stuart.

«Ceva mai mult, dacă un te-deum trebuia să aibă loc în privința păcii, trebuia ca guvernului țerei ca aliat și ca beligerant să-î aparțină inițiativa, iar nu Consulatul Rusiei. Ca urmare a incidentului te-deumului, Baron Stuart s'a dus la palat pentru a întreține pe M. S. în privința acestei chestiuni, în loc d'a veni să mă vadă a doua zi ca să se esplice cu mine. Atunci ar fi avut ocazie să se încredințeze că abținerea nu era un act ostil Rusiei, căci cu o zi mai înainte, cu ocazia unui altui serviciu divin celebrat cu ocazia aniversării suirei pe tron a Împăratului Alexandru, Presidentul consiliului a asistat la te-deum în numele guvernului român».

Drept răspuns la această notă, general Ghica trimise Ministrului în ziua de 24 Februarie o depeșe cifrată prin care îl făcea cunoscut că D-1 de Giers cu care a vorbit n'avea cunoștință de incidentul te-deumului, dar că Consulatul General rus din București s'a plins printr'un raport în privința unor proceduri ale guvernului român prin care atâta spiritele contra Rusiei, încuragea animositățile în loc d'a le calma, și provoca neînțelegeri în loc d'a le evita. D-sa a adăogât că suntem prea susceptibili, prea porniți d'a mări lucrurile și prea greșiți că vrem să ducem lupta contra Rusiei peste orî-ce limită, atât în țară cât și în străinătate.

D-1 Ghica a replicat că acest război n'a început de cât de atunci de când Rusia și-a manifestat pe față intențiunea d'a relua Basarabia, și că întăritarea nu s'a mărit de cât din momentul în care Româniî au luat cunoștință de memorandumul ambasadorului Rusiei la Londra, în care s'a propus retrocedarea Basarabiei ca preț al recunoscerei independinței noastre. Țera vedându-se amenințată să piardă unul din membrele sale, se apără și se va apăra până la capăt. Asemeni poporul s'eu a devenit umbragios și bănuitor, pentru că interpretă în rău tăcerea ce păstrează Rusia față de el de la propunerea ce a făcut. El crede că Rusia a tranșat chestiunea printr'un tractat cu Turcia; el crede tot, și, cât va fi sub impresiunea acestei perderi, nu e de sperat să se liniștească. Această stare de lucruri e provocată de Rusia iar nici de loc de România.

D-l de Giers a răspuns că propunerile Rusiei adresate nouă nereușind, cabinetul imperial n'a mai avut ce să răspundă până la încheierea păcii ; a mai răspuns în privința încheierii unui tractat cu Turcia, că versiunea cunoscută nu e exactă. El asigură pe trimisul României că acest tractat stipulează numai cele următoare : 1° Independența României cu mărire de teritoriū ; 2° Cesiunea Dobrogei Rusiei, cu facultatea d'a usa de ea cum va crede de cuviință. Trebuie să meditam serios în privința acestor două puncturi.

În urma priimirei acestei depeși, și mai 'nainte d'a avea cunoștință de textul tratatului de la St. Stefano, guvernul român adresă tuturor Puterilor, prin Agenții săi diplomatici, în ziua de 25 Februarie 1878, un memoriū prin care explica cauzele care sileaū pe România să apere cu căldură păstrarea Basarabiei și să respingă schimbul său cu Dobrogea. La acest memoriū însă Puterile răspunse printr'un non-possumus aprópe categoric, prin câte-va cuvinte consolátore, și prin îndemnul d'a avea răbdare până la întrunirea unui viitor congres ce va avea loc, de astă dată de sigur la Berlin, în care se va desbate și chestiunea Basarabiei. Aceiași povață: răbdarea, fu recomandată guvernului român și de D-l de Giers care, ca răspuns la memoriul ce i s'a înmănat, diise : «să aveți răbdare și să așteptați până ce veți vedea ce curs va lua acea afacere». Chiar Austria care la început ne provoca la o rezistență din ce în ce mai pronunțată, începu s'o mai móe și să spue că cauza Basarabiei ar fi de sigur perdută dacă nu vom avea răbdare.

VIII.

Furtuna ce a provocat publicarea tractatului de la St. Stefano.

Cât timp s'a desbătut între Anglia și Rusia prin felurite demonstrațiuni și preparative războinice ținerea și neținerea unui congres european, pe masa căruia să se pună viitorul tractat spre a fi examinat, Rusia se arăta saū indiferentă saū supărată pe noi; Principele Gorceacov nu vrea să primească în audiență pe Trimisul nostru extraordinar; D-l de Giers se mărginea a ne recomanda numai răbdare și așteptare, iar autoritățile militare și civile rusesci din țară ne amăra dăilele prin grosolăniile, brutalitățile și provocarea lor la gâlceavă. Ei așteptaū subscrierea tractatului și după aceia să vadă ce va fi de făcut spre a ni-l impune cu forța. De îndată însă ce se subscrie tractatul, și vedū că adunarea unui congres devenise inevitabilă chiar mai 'nainte d'a fi cunoscut conținutul său, numai de cât marele cancelar schimbă foaia, găsi timp ca să priimască pe general Ghica, ba chiar îl căută, și aflându-se față în față cu el, găsi de cuviință să fie arogant și amenințător și să calce orî-ce regulă de cuviință, pentru a ne lua sporul, a ne înspăimânta și a ne sili ca de frică să ne înduplecăm a încheia un tractat separat cu guvernul său, prin care să dăm Rusiei Basarabia de bună voe, pentru ca să pótă să se presinte înaintea viitorului congres cu un fapt împlinit într'acest punct ce jena mai mult ca tóte pe împăratul Alexandru II.

Maî nainte d'a avea loc acéstă audiență, în ziua de 26 Februa-rie, Principele I. Ghica avu o întrevedere cu D-l de Giers, vice-cancelarul, și D-sa îi dîse din partea Cancelarului că cabinetul imperial ar fi dispus să încheie cu guvernul român o nouă convenție militară care să înlocuiască pe cea de la 4/16 Aprilie ce era pe cale d'a expira, care convenție ar avea de obiect acordarea unei căi militare prin România cu o durată de doi ani, pentru trupele ce s'ar întorce din Bulgaria treptat cu organizația militară ce ar dobândi acel Principat în formațiune. După aceia adăogă: «Dacă la acéstă cerere, care dovedesce spiritul nostru de conciliațiune, guvernul vostru va răspunde în mod afirmativ, noi ne vom grăbi d'a trimite la Bucuresci o persónă competente pentru a negocia și încheia acéstă convențiune. Într'acest caz, după părerea mea, ar trebui ca guvernul vostru să ne facă cunoscut prin voi puntele principale ce va crede că trebuie să fie stipulate într'acéstă convențiune, pentru a nu perde prea mult timp și pentru ca trimisul nostru să nu aibă a se ocupa de detalii, ci numai de încheierea acesteî convenții.»

Acéstă propunere comunicată imediat guvernului din Bucuresci de o cam dată nu priimi nici un răspuns, și nici guvernul rus nu maî insistă, vom afla maî la vale pentru ce.

În ziua de 27 Februarie curtea imperială rusă a serbat aniversarea nasterii Principelui imperial, care deveni peste trei ani împăratul Alexandu III, printr'o recepție diplomatică ce a avut loc în palatul de vară, la care a luat parte ca invitat și generalul I. Ghica în calitate de trimis extraordinar al României. În timpul recepțiunei, Împăratul apropiindu-se de Principele Ghica și adresându-se către dînsul, îi dîse cu o voce foarte puțin bine-voitoare:

— Ași dori ca România să-și aducă aminte de imensele servicii ce ȳ-a făcut Rusia și de sângele ce ea a vîrsat pentru dînsa; mi se pare că dînsa a uitat prea de vreme și prea cu înlesnire.

Ca să maî îndulcescă intru cât-va tonul aspru și vedit agresiv cu care s'a servit Împăratul rostind aceste cuvinte, interveni împăratésa, și adresă Trimisului român, care rămăsese pe loc trîsnit, câte-va cuvinte bine-voitoare, cerînd câte-va informații privitoare

la sănătatea M. Sale Dómna, dar Împăratul îi făcu semn să precurme vorba, îi oferi brațul și o conduse într'alt salon, lăsând pe Pr. Ghica în mijlocul salonului înțelenit și obiectul privirilor curioase ale tuturor persónelor ce 'l înconjuraū și care fusese martore involuntare la acéstă scenă fórte puțin diplomatică și cu totul în desacord cu caracterul împăratului care era din fire bun, drept și mai ales fórte curtenitor în relațiunile sale, mai ales cu diplomații. Acéstă purtare puțin usitată fu comunicată imediat Ministerului Afacerilor streine al României, dar nu fu cea din urmă.

După acéstă recunóscere și acéstă ciocnire de anteguardă, veni adevăratul atac care avu loc în ziua de 28 Februarie. Într'acea zi Pr. de Gorceacoff găsi de cuviință să priiméscă pe Pr. I. Ghica, și cum îl vėdu intră fără multe preamburii în discuțiunea chestiunei Basarabiei. El a tratat'o din punctul de vedere al intereselor rusesci, D-I I. Ghica dintr'acela al drepturilor Românilor; de aci resultă discuțiune sterilă și fără efect. Cancelarul în cele din urmă se aprinse, începu să blameze conduita țerei nóstre care tinde a tiri pe împăratul la bara Europei, și a ne imputa ingratitudea noastră care am uitat serviciile ce ne-a adus Rusia. La acéstă imputare trimisul român a răspuns că România și-a plătit tóte datoriile de recunoscință din trecut cu sângele fiilor sėi vėrsat pentru Rusia, și că guvernul imperial prin cererea de retrocesiune nesilesce să facem apel la Europa. După aceia l'a rugat să'l lumineze asupra viitórelor intențiuni ale cabinetului imperial în privința acestei chestiuni. La acéstă întrebare cancelarul a răspuns supărat și fórte enervat :

— De grabă vė faceți iluziuni. Nicí odată Împăratul nu va mai reveni în privința acestei cereri ; hotărírea sa este nestrămutată ; țipetele și agitațiunile vóstre se vor sfărâma isbindu-se de voința sa. Eū sunt de părere că nu trebuie să fie supusă acéstă chestiune decisiunei congresului, căcǐ nicí un interes european nu e legat de ea, și dacă va fi supusă de cine-va congresului, eū voiū respinge acéstă cerere, mai cu sémă după ce Rusia a sciut să garanteze interesele europene angajate pe Dunăre. Noi vrem să tratăm cu voi direct ; dacă nu vom putea să vė înduplecăm, atunci vė vom

lua cu d'asila teritoriul cerut și nu veți avea nici o compensațiune. Ce veți face atunci? Vă veți opune cu armele? Va fi inutil și primejdios pentru voi.

La toate încercările făcute de Trimisul român d'a combata ideile sale și d'a face apel la sentimentele sale de dreptate, el respunse printr'un refuz neabătut.

Pe când Rușii deveneau atât de aspri și de agresivi față de noi, diplomații celor-l'alte Puteri și chiar ai Germaniei, de la aflarea unor puncte din faimosul tractat ce abia se iscălise, dar se păstra încă secret, începu să se arate mai bine-voitori față de noi, să ne promită tot sprijinul pentru a obține admiterea unor delegați ai noștri în sinul congresului, atunci când se va discuta cauza noastră, ba încă unii din ei începură să întrevedă un pericol pentru libertatea navigației pe Dunăre, de care erau legate atâtea interese europene, din alipirea Basarabiei pe lângă Rusia și intrarea ei în stăpânire a canalului Chilia, ramura Stary Stambul din gurile Dunărei, care ar putea cu cheltueli nu tocmai mari să devie navigabil chiar pentru monitoare de război; (ceea ce s'a și întâmplat în anul 1900, când nisce torpiloare rusești veniră pe gura Chilia ca să evolueze în fața Galaților), și au început s'o spue pe față Agenților noștri diplomatici și să ne promită sprijinul lor în fața congresului.

Austria începu iarăși să ne fie favorabilă, să ne încurageze ca să nu capitulăm și să ne promită ajutorul său chiar armat dacă va fi nevoie; iar contele Andrassy făcu pe D-I Bălăceanu într'o audiență ce i-a acordat să speră că Basarabia încă nu era perdută pentru noi. Cât despre Anglia, ea, fiind tocmai în toiul luptei cu Rusia, ne îndemna prin Agentul său din București ca să resistăm cu ori-ce preț, să nu ne speriem de amenințările cancelarului rus și să ne menținem cu curagiū pe calea ce am apucat, aceea a apărării drepturilor noastre și să ne luptăm până la extremitate.

Cu toate acestea M. Sa Domnul, care trăise mai multe luni în viața de toate zilele și în cea mai strânsă intimitate cu Împăratul, vedând că de la St. Petersburg, cu toate încercările făcute de guvernul român d'a calma întăritarea și d'a dispune pe cei puter-

nicî d'acolo în favórea nóstră, nu venea alt de cât vorbe amenin-
 țătóre și semnele unei hotărîri nestrămutate d'a ne lua Basarabia,
 intră la îngrijurare, începu să se desmereze de sórta Basarabiei
 și avu între 22 și 25 Februarie cu D-l I. C. Brătianu mai multe
 convorbiri într'acéstă privință. Cu acea ocașie, M. Sa se sili să con-
 vingă pe primul Sěu ministru că Rusia nu va mai renunța la pre-
 tențiunea sa d'a ne lua Basarabia, că nicî una din puterile cele mari
 nu se va interesa să ne ia apěrarea, că după părerea M. Sale, acéstă
 parte din teritoriul nostru era pierdută pentru noi, și că România,
 prin limbajul violent al presei și agitațiunea ce domnesce în țera,
 va provoca pe Rusia într'un mod inutil, și 'și va face singură mult
 rău. La acéstă opiniune personală, provocată de marea îngrijire ce
 îi causa incurcata situațiune în care se găsea țera, D-l Brătianu își
 exprimă categoric părerea, că era mai preferabil d'a continua re-
 zistența, cu speranță că România in cele din urmă va reuși să scape
 de sacrificiul celor trei districte, și că își assumă tótă respunderea
 de cap al guvernului, continuând innainte cum a început, dar n'avea
 curagiū să propue țării capitularea, cedarea de bună-voie, părăsi-
 rea în voia sórtei a unor frați nenorociți. În asemenea caz, nicî o
 Cameră nu se va găsi ca să aprobe convențiunea înstreinării, și
 poporul infuriat l'ar omori cu pietre. În urma acestor convorbiri,
 M. Sa consimți să ducă rezistența mai departe, dar tot cu tactul și
 moderațiunea păstrată până atunci, și să se menție pe těrimum de
 legitimă apěrare fără a provoca pe cine-va.

Pentru ca să prevină orî-care eventualitate, și să facă față orî
 și căror împrejurări, M. Sa se gândi tot la brava sa armată, tot
 la scutul ocrotitor al individualității, independenței și existenței
 patriei, tot la viteza sa oștire care, de și mică, totuși a dat probe
 că scie să 'și făcă datoria până la cel mai suprem sacrificiū, și
 pentru ca să pótă s'o aibă la timp la îndemână, spre a se spri-
 jini de brațul ei, chemă din Bulgaria tótă óstea câtă se mai găsea
 acolo, pe care o strînse în Oltenia, și anume : 1-a divițiune la
 Calafat, a 2-a la Craiova, a 3-a aprópe de Olt și a 4-a Severin,
 brigada de roșiori la Craiova și cea de călărași la Bechet. Peste
 Dunăre lăsă numai un batalion care să ție garnisóna din Belgar-

gic și două regimente de infanterie, unul de linie și altul de doboranți la Vidin.

Tot într'același timp, adică în ziua de 28 Februarie, Ministrul afacerilor streine, comunică Ministrului afacerilor streine al Turciei prin ambasadorul său la Viena, că guvernul român a vrut să și retragă toate trupele din Bulgaria și dintr'aceste două cetăți, dar că întréga populațiune musulmană a rugat ferbinte și cu stăruință pe comandanții români, în numele umanității, ca să le fie milă de ei și să nu-i lase expuși resbunărilor Bulgarilor, care nu așteptaū de cât evacuațiunea militarilor pentru a se da pe urmă la tot soiul de excesuri. Comunicându-i acéstă împrejurare, l'a rugat ca în înțelegere cu generalul Nepokoicinsky să ia măsurile necesare pentru menținerea ordinei, căci guvernul român din cauza marelor cheltueli nu mai putea să și ție trupele într'aceste două cetăți.

Intr'aceiași zi făcu o comunicare identică și generalului Nepokoicinsky. Raportul prin care făcea cunoscut Ministerului de războiū acéstă rugăciune a populațiunei musulmane din cele două orașe, purta data de 17 Februarie și era scris de colonel St. Fălcoianu șeful statului major general român.

La acéstă intervenire răspunse generalul Nepocoicinski prin o telegramă cu data 1 Martie, prin care îi făcea cunoscut că a luat dispozițiunile necesare ca să ocupe fără întârziere cu trupe rusesci cele două cetăți. Tot prin acea depeșe și-a exprimat mirarea că guvernul român a recurs și la cel otoman într'o afacere ce privea numai pe Rusia, care a informat pe guvernul român că cetățile în chestiune au fost date ei în virtutea armistițiului.

Acéstă depeșă n'a rămas fără de răspuns; în ziua de 4 Martie D-l M. Kogălniceanu trimise generalului Nepokoicinski o depeșă prin care, după ce îi mulțumea pentru măsurile luate în privința ocupărei celor două cetăți, îi făcea cunoscut că demersul făcut de guvernul român pe lângă cel turcesc, prin care îi atrăgea atențiunea asupra populațiunei musulmane din ambele localități, a fost făcut în urma stăruitoarelor, repetatelor și desperatelor interveniri ale acelei populațiuni pe lângă autoritățile militare ro-

mâne din localitate, care au declarat formal că, în cazul în care ruga lor nu va fi ascultată, toți cu toții, împreună cu nevestele, copiii și bătrânii lor își vor părăsi casele și tot avutul lor și vor veni să se stabilească în România spre a 'și scăpa viețile, care după credința lor ar fi fost foarte amenințate rămânând numai cu Bulgarii. Afară de acesta, în aceeași zi, guvernul român a adresat o cerere identică și celui rusesc ; și această unică cale era indicată guvernului român prin faptul că până atunci România încă n'avea informație oficială despre încheierea armistițiului și despre punctele privitoare la preliminările păcii. Acest răspuns a avut ca rezultat nota Baronului Stuart de la 18/30 Martie 1878, prin care îi făcea cunoscut că generalul Cerchezoff a trimis un regiment din a 13-a divizie de infanterie ca să ocupe cele două cetăți, și faptul că în cursul lunii lui Martie a sosit din Rumelia un detașament de trupe rusești, și din Rusia consilierul Tuholca; trupele înlocuiri pe cele române care trecură în Calafat, iar consilierul deveni guvernatorul Calafatului.

M. Sa Domnitorul nemulțumit de dese amestecuri ale Rușilor în afacerile ce ne privesc, și prevădând un nou amestec provocat de acest incident al schimbului de garnisóne, pentru a dovedi într'un mod și mai manifest dorința Sa d'a înnoda și întreține în viitor cele mai bune și mai strinse legături de amicitie cu Sultanul și cu Turcia, în ziua de 27 Februarie priimi în audiență pe Ephem pașa și Halmek pașa, cel trecut în contróle sub numele de Ahmed, am aflat pentru ce, ambii generali de divizie, făcuți prizonierii de trupele române la Opanez ; la finele audienței dădu la fie-care câte o sabie de mare preț în schimbul săbiilor lor ce depuseseră în mânele învingătorilor în ziua capitulării, le acordă libertatea și le dădu voe să se reîntorcă în patria lor, pe calea ce 'și vor alege, care cale fu a Vârciorovei spre Triest.

Acastă pornire a acestor primii prizonierii avu loc în ziua de 2 Martie, a treia zi după ce M. Sa priimi de la Marele Duce Nicolae o depeșă prin care îi comunica că nu adera la schimbul prizonierilor, această măsură fiind încă prematură. Ea se făcu în mod ostentativ și cu ore-care ceremonie militară ; acești două gene-

Generalul Ignatieff citește delegaților turci textul tratatului de la San Stefano.

rali fură întâmpinați la gară de un mare număr de oficeri români sub nasul celor rusesci, și pornirea lor fu salutată cu urale simpatice. Acastă demonstrațiune fu făcută ca protestare fățișe contra amestecului direct al Marelui Duce Nicolae în afacerile noastre pur interioare, care amestec supărase și mâhnise foarte mult pe M. Sa Domnul, care dorea din suflet pacea și armonia între foștii aliați.

«Amestecul Marelui Duce în afacerile sale, țice autorul *Notelor privitoare la Domnia Regelui Carol I*, dădu Principelui trista certitudine că relațiunile între România și Rusia, stabilite de M. Sa cu prețul unei mari stăruințe, se găsea în acel minut foarte rău sguđuite, căci pretutindenți domnea neîncrederea și lipsa de bunăvoință, și că cu greu se putea readuce pe drumul cel bun nisce lucruri atât de rău abătute!».

Într'acest timp de amărăciune, dacă nu tocmai de descurgare în care se găsea Domn și guvern, veni de la Berlin o depeșă care amări și mai mult pe M. Sa, căci îl atingea în mod direct și ăre-cum îl jena. Printr'acea depeșe D-l Várnav Liteanu, agentul țerei, comunica Ministrului afacerilor străine că în convorbirea ce a avut cu D-l de Büllow, acesta 'i-a făcut cunoscut în mod categoric și în numele Principelui de Bismark, că Germania, în considerația strinselor legături ce exista între Împăratul său și acela al Rusiei, nu va putea să ia inițiativa în viitorul congres în favorea României. Tot atunci veni și depeșă D-lui Kalimaki Catargiu, agentul la Paris, prin care făcea cunoscut guvernului său, că nu era de sperat ca Franția să iasă din pasivitatea sa spre a da mână de ajutor României.

Din aceste sciri contradictorii care se schimbaă de ađi până mâne, și treceaă fără nici o tranșițiune de la optimismul cel mai trandafiriu la pesimismul cel mai întunecat, reese lămurit că nesiguranța, nelinisea și temerea care domnea în România, domnea și în întréga Europă, că nimeni nu scia ce va aduce ăiua de mâne și nimeni nu cuteza a se aventura în promisiuni care angaja viitorul.

Într'acest timp Rușii începură să ocupe milităresce Basarabia cu trupe prospete și numeroșe aduse din Rusia, și guvernul imperial, prevăđend că, cu tătă opunerea sa, se va aduna un con-

gres său o conferință căreia să se supue spre aprobare tractatul de la San Stefano, începu să se încerce d'a da o nouă interpretare art. 2 din convenția de la 2/14 Aprilie încheiată între Rusia și România. Într'adevăr într'o întrevedere ce avu loc la 1 Martie, cancelarul comunică generalului Ghica că convențiunea a fost încheiată în vederea unui război cu Turcia, în care România putea să fie teatru, că Rusia prin art. 2 s'a angajat să apere și să garanteze pe totă linia drepturile României și integritatea ei teritorială numai în contra Turciei. Acastă stipulațiune nu se raporta nici de loc la Rusia, căci acastă convențiune nu era un act prin care ea se lega față de România sau prin care Rusia a luat pentru ea însăși obligațiunile conținute în articolul citat. În urma acestei interpretări machiavelice a unui angajament atât de categoric, generalul Ghica depeșă în ziua de 2 Martie la Bucuresci că vedea tôte în negru, că perderea Basarabiei i se părea aprôpe inevitabilă, că chiar adunarea congresului era problematică și că prezența sa acolo a devenit inutilă.

În ziua de 4 Martie veni de la Viena o scire și mai gravă, aceia că reuniunea congresului de la care se spera scăparea Basarabiei era subordonată unei înțelegeri prealabile dintre Englitera și Rusia, și că nu era nici o speranță ca acea înțelegere să ajungă la un rezultat multumitor; de acea Anglia continua să 'și armeze trupele și rezervele. Austro-Ungaria, ale cărei relațiuni cu Rusia s'au încordat și mai mult, se ferea în acastă situațiune turbure d'a brusca lucrurile mai înainte ca Anglia să se angajeze într'un sens sau altul, atât cât să nu mai pótă să se dea înapoi, dar că și ea își aduna și într'arma rezervele.

Scirea cum că reuniunea congresului a început să devie problematică a fost confirmată înc'odată de generalul I. Ghica din St. Petersburg, care a raportat Ministerului la 5 Martie, că de câte-va zile gazeta din St. Petersburg, nu înceta d'a amenința că situațiunea se va limpedi prin alt mijloc, fără a da explicațiuni, și prin aluđii da a se presupune că în locul congresului va avea loc o reuniune, în care vor figura reprezentanți ai Austriei, Germaniei și Rusiei, care vor lua sub direcțiunea lor afacerile din Orient. Acastă

scire a fost desmințită de guvernul Austro-Ungar, care a afirmat că va susține cu energie reuniunea congresului.

Asemenea sciri și contrasciri neliniști și măhni forte mult pe M. Sa și 'l făcu ca în cele din urmă într'o conferință ce a avut loc între 5 și 8 Martie, să 'și exprime din nou părerea că ar fi mai preferabil d'a ajunge la o înțelegere cu Rusia și d'a intra în tratative cu ea pentru a examina folósele reale ce ne-ar oferi, în schimbul cedării de bună-voe a Basarabiei care, nu mai încăpea nici o îndoială, era cu desăvârșire pierdută pentru România. Acéstă părere personală a M. Sale fu împărtășită și de D-l M. Kogălniceanu, care enumeră într'o scurtă cuvântare pericolele ce ar fi înfruntat România dacă ar mai fi continuat lupta dintre ea și Rusia, care din diplomatică amenința să degenereze dintr'un moment într'altul într'o luptă armată. Ca să illustreze argumentația sa cu un fapt concret, spuse că un mare număr de pahonți ruși s'aũ grămădit în jurul capitalei și aũ început să intre în conflict și bătăi cu căruțașii români, pe care poliția și jandarmeria română i-a despărțit cu multă greutate, dar cu îndestul tact ca să nu degenereze în conflict cu puterea armată rusă.

Auđind părerea colegului său, D-l Brătianu o combătu cu multă vigóre. D-sa spuse că țera nu póte și nici n'are drept să dea o parte din teritoriul său de bună-voe altei Puteri, ci numai prin silnicie saũ prin decisiunea unui congres european ; spuse că nu e demn de un popor cavaleresc ca să vîndă pe banii sânge de frate, și termină prin a spune că ar fi chiar periculoasă pentru siguranța statului acéstă cedare, căci dacă s'ar face ruptórea și s'ar crea un precedent, póte că cine scie, mâne orí poimâne, Rusia saũ altă putere ne-ar cere să-'l dăm, negreșit tot pe banii : Moldova, Oltenia saũ țara întrégă, și dacă n'am vrea atunci ne-ar invoca precedentul, și noi în asemenea situațiune am pleca capul în jos rușinați, și n'am avea curajul d'a ne apëra ca acum individualitatea noastră. Afară de acésta, D-sa scie că într'un guvern omogen domină o singură părere; nu înțelege dar cum póte să fie douë păreri opuse în acelaș cabinet. După aceia animându-se din ce în ce mai mult, impută D-lui Kogălniceanu faptul că D-sa a avut cu-

noscință despre intențiunile Principelui Gorceacoff încă de la începutul războiului, că chiar a avut o convorbire cu D-sa la Ploesci într'această privință și că n'a comunicat nimic colegilor săi, și mai cu seamă Președintelui consiliului de miniștri. În cele din urmă a terminat spuind că a intrat scisiune în partid din cauza D-sale, că liberalii vrea să-l răstórne și că ar fi prudent ca D-sa să iasă din minister pentru cât-va timp, în urma eșecului suferit în chestiunea Basarabiei, și să reintre după aplanarea conflictului, căci în caz contrariu dacă D-lui nu va consimți, atunci D-sa ca cap al guvernului și direct răspundător către țară, va fi silit a provoca o criză ministerială și a chema opoziția la putere.

Vedând că se îngroșa gluma și era în primejdie să izbucnescă dintr'acest incident o criză ministerială într'un moment atât de neprielnic unei schimbări de guvern, vedând iarăși că rezolvarea prin bună înțelegere a chestiunei Basarabiei era peste putință, fiind provocătoare de scisiune în partidul de la guvern, ceea ce ar fi fost mai primejdios într'acele momente chiar de cât un conflict cu Rusia, M. Sa renunță d'a mai susține opiniunea Sa, se sili d'a împăca pe D-l Brătianu cu D-l Kogălniceanu, la care ținea foarte mult ca să'l aibă Ministru de externe într'acele momente, și se simți foarte mulțumit când vedu că a reușit fără multă greutate, să restabilească pacea și concordia între membri aceluiăș guvern; a reușit pentru că D-l Brătianu nu era sanchiul la inimă. După ce isbuti să aplaneze neînțelegerea din guvern, M. Sa se hotărî d'a duce lupta cu Rușii mai departe, însă cu moderațiune, deși nu mai spera nimic în privința Basarabiei.

Din norocire, ca să dic așa, și spre folosul buneii armonii dintre Capul statului și guvern și dintre miniștri săi între dênșii, în ziua de 9 Martie sosi în Bucuresci un număr din „*Journal de Saint Petersburg*“ trimis de general Ghica, care conținea în tótă întregime sa tractatul de la San Stefano și care avu darul d'a imprăscia zizania dintre miniștri și d'a-î strânge pe toți într'un mănuchiú nedeslipit. Iată articolele dintr'insul care priveau pe România:

Art. 5. «Sublima Pórtă recunósce independența României, care va face să valoreze drepturile sale la o indemnitate ce se va desbate între ambele părți.

Până la încheierea unui tractat direct între Turcia și România, supușii români se vor bucura în Turcia de toate drepturile garantate supușilor celorlalte Puteri europene.

Art. 8. Armata otomană nu va mai sta în Bulgaria, și toate vechile fortărețe vor fi dărimate pe costul guvernului local. Sublima Pörtă va avea dreptul să dispună după cum va găsi cu cale de materialul de război și alte obiecte aparținând guvernului otoman, și care vor fi rămase în fortărețele după marginea Dunărei deja evacuate, în virtutea armistițiului de la 19/31 Ianuarie, precum și în cele ce se vor găsi în cetățile Șumla și Varna.

«Până la formarea completă a unei miliții indigenă îndestulătoare pentru menținerea ordinii, siguranței și liniștei, al cărui număr se va fixa mai târziu printr-o înțelegere între guvernul otoman și cabinetul imperial al Rusiei, trupe rusești vor ocupa Bulgaria și vor da mână de ajutor comisarului în caz de trebuință. Această ocupațiune va fi limitată asemenea la termenul aproximativ de doi ani. «Efectivul corpului de ocupațiune rusă, compus din șese diviziuni de infanterie și din două de cavalerie, care va staționa în Bulgaria după evacuarea Turciei de armata imperială, nu va trece peste 50.000 oameni. El va fi întreținut în socotela țerei ocupate. *Trupele de ocupațiune rusă din Bulgaria vor păstra comunicațiunea cu Rusia, nu numai prin România, dar asemenea prin porturile din Marea Neagră: Varna și Burgas, unde ele vor putea organiza pentru durata ocupațiunii depozitele necesarii.*

Art. 12. Toate fortărețele Dunărei vor fi dărimate. Nu va mai exista de aici încolo nici o cetate pe malurile acestui riu, nici bastimente de război în apele Principatelor: într-ale României, Serbiei și Bulgariei, afară de staționarele usitate și bastimentele mici destinate pentru poliția fluvială și serviciul vămirilor.

«Drepturile, obligațiunile și prerogativele comisiunii internaționale a Dunărei de jos se mențin intacte.

Art. 13. Sublima Pörtă ia în sarcina sa restabilirea navigabilității trecerii prin brațul Sulina, precum și despăgubirea particularilor a căror avere a suferit din cauza faptului războiului și din întreruperea navigațiunii, afectând pentru ambele despăgubiri o sumă de 500.000 franci ce se va reține din ceea-ce li datorază Comisiunea Dunărenă.

Art. 19. Indemnitațiile de război și pierderile impuse Rusiei, pe care M. S. Împăratul le reclamă, și Sublima Pörtă s'a angajat a plăti, se compun din: a) Sangiacul Tulcei, adică cazalele (plășile): Kilia, Sulina, Mahmudie, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hirșova, Kiustendje și Medjidie, precum și insulele deltei Dunărei și insula Șerpilor.

«Ne dorind să își anexeze acest teritoriu și insulele Deltei, Rusia își rezervă facultatea d'a le schimba contra părții din Basarabia detașată de tractatul din 1856 și limitat la miază-zi de thalvegul brațului Kilia și gura lui Stary Stamboul. Chestiunea partajului apelor și a pescăriilor vor fi regulate de o comisiune ruso-română în spațiul unui an după ratificarea tractatului de pace...».

Conținutul acestui tractat, și mai cu sémă dispozițiunile din art. 8, care dispunea a se acorda trecerea unei armate străine prin România fără consimțimentul ei, cea mai fățișe și mai violintă călcare a autonomiei țerei, precum și cele din art. 19 litera a) care ne lua Basarabia și ne da fără voia noastră în schimb Dobrogea, înfurie până la paroxim pe Român, și avu darul d'a împăca pe toți membri guvernului, d'a determina pe toți ómenii politici, pe: guvernamentală și oposanți la o opozițiune desperată contra acestei fățișe încălcări ale drepturilor ab antiquo ale țerei, și d'a indigna pe M. Sa Domnul atât de mult în cât îl determină ca de aci încolo să intre direct în luptă și s'o ducă până ce saú va reuși, saú va ceda înaintea voinței Europei întregi.

În prada acestei inferbântări de care se folosi fórte mult opoziția spre a isbi în guvern, D-l Em. Protopopescu-Pache, un amic intim al D-lui G. Vernescu fostul ministru de Interne până la 4 Aprilie 1877, anunță și desvoltă în Adunarea Deputaților în ziua de 15 Martie, o interpelare relativă la atitudinea ce va avea guvernul față cu condițiunile păcii dintre Rusia și Turcia, precum și față cu interesele țerei noastre. La acéstă interpelare moderată, calmă și obiectivă, respunse D-l M. Kogălniceanu care asigură Camera că guvernul își va face tótă datoria în apărarea drepturilor țerei, care aú priimit prin tractatul de la San Stefano o lovitură ce noi nu o putem priimi. D-sa mai adaogă că articolul relativ la indemnitatea de răsboiú era ilusoriú și că guvernul român nu va fi în stare să nu consimță la trecerea armatelor ruse prin România în timpul duratei ocupațiunei rusesce, de și Rusia va avea la dispoziția sa porturile bulgare după Dunăre și Marea Négră, care ar face de prisos acel drept de trecere jignitor independinței și linișcei țerei. Fiind că acest tractat a fost încheiat fără participarea noastră, guvernul român nu póte de cât să decline responsabilitatea, și să apelede la Puteri, căci atinge drepturile țerei. În ceea ce privesce Basarabia, guvernul e ferm hotărit să nu intre în nici un fel de negociațiune cu nimeni și d'a nu ceda cu nici un preț.

După aceia interveni D-l N. Ionescu care recomandă guvernului ca să fie calm și rece, dar ferm în atitudinea sa, și să pue în

Tedeumul de mulțumire pentru subscrierea păcii, oficiat în ziua de 19 Februarie 1878, în mijlocul armatei rusești, pe platoul de la San-Stefano din fița Constantinopolului.

vederea Camerilor actele diplomatice spre a lucra în cunoștință de cauză. După un schimb de vederi între D-nii Kogălniceanu și N. Ionescu în privința oportunității depunerii actelor diplomatice, interveni D-l G. Vernescu care din și în și devenea mai puțin amic guvernului din care făcuse parte, și sprijini cu óre-care animositate cererea D-lui Ionescu. După aceea vorbi D-l Prim-Ministru care rugă Camera ca să fie mai îngăduitoare și să mai aștepte cât-va timp până ce va putea să se facă fără nici un inconvenient depunerea actelor cerute. Mai vorbi după aceea D-l Kogălniceanu care mai dădu câte-va explicațiuni, și iar D-l Ionescu care ceru cu insistență ca să se publice acele acte secrete, și după aceea discuția se închise și Camera trecu la ordinea zilei.

A doua și 16 Martie D-l N. Ionescu care nu iubea nici de loc pe D-l Kogălniceanu, interpelă pe guvern dacă era esactă saũ nu scirea că guvernul va trimite pe D-l Kogălniceanu să apere interesele României înaintea viitorului congres, și prin desvoltarea interpelării sale, își exprimă neîncrederea în Ministrul Afacerilor străine. La această interpelare răspunse D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu, care declară că de o cam dată nu s'a hotărît nimic într'această privință, nefiind nici de loc vorba de trimiterea cui-va din partea României la viitorul congres care nu se scie când se va aduna și nici daca se va aduna, dar că mai 'nainte d'a sosi acel moment, va pleca însuși D-sa, și chiar în séra acelei zile la Viena și după aceea la Berlin, spre a sonda terenul în privința dispozițiunii Curții Austro-Ungariei și a Curții Germaniei față de noi. În urma acestei declarații s'a închis și acest incident.

În séra acelei zile de 16 Martie, D-l Brătianu plecă la Viena. Mai 'nainte de plecarea D-sale precum și de desvoltarea acestor interpelări, adică la 12 Martie, D-nii Brătianu și Kogălniceanu spuse M. Sale c'ar fi de părere să protesteze contra art. VIII din tractatul de la San Stefano, care acorda drum de trecere pentru armata rusă pe teritoriul României fără consimțimentul său, iar după ce trecu două zile, guvernul luă hotărîrea într'un consiliu de miniștri presidat de M. Sa Domnul ca să protesteze contra întregului tractat, ba chiar să respingă și independența dată de un trac-

tat care hrăpea României autonomia, dispunând de teritoriul său fără voia sa și luându-î o porțiune din patrimoniul său. Acastă protestare s'a făcut printr'o notă circulară adresată Agenților noștri diplomatici în ziua de $16/28$ Martie, prin care enumăra prelung, cauzele care determina pe guvernul român d'a face acea protestare și d'a respinge darul ce i se oferea și sacrificiile ce i se impunea. Acest protest fusese precedat de alte două circulări, una cu data de $8/20$ Martie și alta cu data $10/22$ Martie, din care fie-care conținea câte un lung istoric al relațiunelor noastre cu Rusia de la Petru cel mare și până în zilele noastre. Intr'acele note erau consemnate toate suferințele ce au îndurat Românii în decurs de aproape două secole din cauza Rușilor, precum și o lungă enumerare a sacrificiilor și neajunsurilor de tot felul încercate de locuitorii celor două Principate, din care s'a format România, precum și suferințele îndurate de Români în decursul nenumăratelor războaie petrecute între Rusia și Turcia, în care cele două principate au fost: sau teatre ale războielor, sau grănarele oștilor rusești ce regulat le au ocupat milităresce.

Acastă notă de protestare a fost urmată de altă notă cu data 24 Martie, (5 Aprilie) prin care guvernul român se declara nemulțumit de toate articolele din tractat cât priveau pe România, și cerea Puterilor ca ea să fie admisă a participa la viitorul congres, nu în acelaș rang ca Puterile semnătore tractatului din Paris, nu cu drepturi egale d'a discuta toate chestiunile generale ce se vor supune aceluï congres, ci numai cu dreptul d'a avea reprezentanți în areopagul european, înainte cărui să expunem noi înși-ne tabloul fidel al drepturilor și intereselor noastre. Afară de această cerere acel protest mai atingea și punctele ce ne privea din tractatul de la San Stefano, explica în detaliu până la ce punct acel tractat atingea vechile noastre drepturi și enumăra motivele nemulțumirilor noastre.

Aceste note fură bine primite de către Puteri. Conte Andrassy spuse atât D-lui Bălăceanu cât și D-lui Brătianu când sosi acolo, că era foarte favorabil participării României la congres și că nu s'aștepta să opue vre-o putere óre-care obiecțiune într'acastă pri-

vință, mai ales că România nu reclama aceleași drepturi ca și puterile semnătore tractatului din Paris. De îndată însă ce se va proclama recunoșcerea independenței sale, pentru care Austro-Ungaria simțea cel mai viu interes, atunci ușile congresului i se vor deschide.

Intr'acest timp în care Româniil se sbuciumau într'o fervere și un neastâmpăr foarte îngrijurătoare pentru siguranța și chiar existența lor, foștii dușmanii până erii, Rușii și Turcii petreceau împreună și și dau mânele încă roșite de sânge într'o mare serbare dată de Sultanul Turciei în onórea Marelui Duce Nicolae al Rusiei: acéstă serbare a avut loc în ziua de 14/26 Martie în palatul de la Beilerbei. Cu acea ocazie, generalul Todleben a dat mâna cu Osman Pașa apărătorul Plevnei, vestitul Scobeleff a făcut cunoscință cu Veisel Pașa învinsul de la Șipca, și fugosul Gurco s'a îmbrătoșiat cu Reuf Pașa a cărui armată a sfărîmat'o în apropiere de Filipole.

Numai Româniil care au luat partea cea mai strălucită la osteneii și la sacrificii, după ce au dat aliaților lor biruința, acum stau la o parte uitați și amăriți, așteptând ca dintr'o di într'alta să fie atacați cu dușmănie de către foștii lor aliați. Intr'acest timp presa rusescă credea că în loc d'a le aduce mulțumiri, să le aducă insulte și defăimări, lor și națiunei lor.

Intr'adevăr într'acest timp, «Gazeta de St. Petersburg» cu data de 16/28 Martie, a găsit de cuviință ca drept răspuns la resumatele istorice conținute în notele de la 8 și 10 Martie ce fusese comunicate și guvernului rus, să publice în colónele sale că: «acele resumate istorice sunt produsul unor animosități de partid care când se deslănțuesc asupra unei națiuni puțin matură, reușesc să turbure drépta judecată și să întunece inteligența. Ar fi o copilărie ca să se ia în serios asemenea aberațiuni. Articolul adaogă că: «1° Basarabia n'a fost cedată României ci Moldovei, ca una ce era vecina cea mai fără însemnătate; că 2° Tractatul din Paris, care e singurul sêu titlu de proprietate, a fost violat de Moldova când s'a unit cu Valahia, de Principatele unite când au chemat pe tron un Principe străin și de România când a declarat războiul Tur-

ciei și a proclamat independența sa. Titlu legal de posesiune ne existând, dreptul de posesiune încetază prin el însuși; 3° Scopul pentru care puterile garante au stipulat abandonul acestui teritoriu nu mai există, pentru că libertatea navigațiunii Dunărei este astăzi deplină și întregă și garantată de comisiunea internațională; 4° că e un clișeu d'a mai spune că dezvoltarea navigațiunii și a comerțului la gurile Dunărei se datorază faptului cesiunii acelu teritoriu Moldovei. Acastă dezvoltare este consecința naturală a lucrărilor Comisiunii Europene a Dunărei; 5° că *participarea României la război n'a fost un sacrificiu, pentru că ea a beneficiat, fără a pune la socotela ploia de aur ce războiul a făcut să cadă peste țera*; 6° că Românii n'au să impute nimului, fără numai lor, dacă în loc de gratitudine au găsit că fac bine să răspundă prin proceduri rău voitoare și ostile. Provincia turcă, ce România e liberă să desprețuiască, îi fu oferită în compensațiune și în schimbul teritorului revendicat, ce ea n'a știut să exploateze și care n'a avut de cât să sufere din cauza desordinii și abuzurilor autorităților române; dovadă părăsirea salinelor din Ismail. Acastă regiune a fost ruinată de către administrațiunea română pe care o prăpădesce luptele între partide și neonestitatea funcționarilor. Articolul se termină ast-fel: Ne mărginim a constata numai că Moldova aji nu mai are nici un titlu d'a posedea acest teritoriu. Chestiunea ast-fel pusă se va rezolva la timp și loc».

Acest articol de diar fu pentru Români o aruncătură de unt-de-lemn peste foc, ceea-ce îi revoltă și mai mult contra teribilelor lor aliați de erii, dar nu îi miră de loc, căci de cât-va timp Rușii aruncau cu găleata unt-de-lemn peste focul ce singurii ațitase pentru a mistui bunele relațiuni ce se legase între noi și ei prin așa mari sacrificii. Două noi motive de întăritare se ivi între noi și ei mai într'acelaș timp; iată-le în câte-va cuvinte:

În ziua de 16 Martie sosi în Bucuresci Pr. Alexandru de Battemberg, care mai apoi deveni Principe al Bulgariei, venind din Rusia și fu în decurs de două zile oșpele M. Lor Domnul și Dómna României. El venea din Rusia și peste scurt timp avea să plece ia-

răși în Rusia ca să dea din nou ochi cu Împăratul cu care a dat și cu ocazia primei călătorii. Într'acest timp el spuse M. Sale Domnului nostru că Împăratul era foarte mâhnit și indignat că a priimit felicitări pentru încheierea păcii de pretutindenți, numai de la M. Sa nu.

Aușind aceste cuvinte, M. Sa rămase foarte surprins și se grăbi a răspunde că era la mijloc o încurcătură, că încă de la 22 Februarie a scris M. Sale o epistolă de felicitare și că, pentru a fi sigur de predarea sa, a înmănat' o Baronului Stuart ca s' o trimetă la destinațiune. După aceea, pentru a afla ce era la mijloc, a trimis imediat la agenția Rusă ca să i se dea informații, și în curînd a aflat că epistola a fost încredințată unui aghiotant imperial care chiar într'acea sêră a plecat spre St. Petersburg prin Viena.

Aflând acêstă scire, M. Sa surise cu amărăciune, nu mai vru să cerceteze prin ce întâmplare s'a rătăcit acea epistolă și pentru ce n'a sosit la destinațiune, și s'a mărginit numai d'a se plînge óspetelui sêu de puțina considerațiune cu care se pòrtă guvernul rusesc față de România, și l'a rugat să comunice plîngerea sa Împăratului. Principele a promis, și în sêra acelei țile a plecat spre Petersburg în tovărășie cu D-I I. C. Brătianu care a plecat spre Viena, purtând o scrisóre a M. Sale Domnului adresată Împăratului Franț Iosif, prin care l' ruga să acorde ministrului sêu înalta favóre d'a-î supune direct la cunoscință pászurile și dorințele României.

Al doilea motiv de întăritare fu mișcările ce începuse de cât-va timp să facă trupele ruse în România, despre care voiú vorbi mai pe larg în capitolele următóre. Aceste mișcări siliră mai cu sémă de cât orî-care alte motive pe D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu să plece în misiune spre Viena și Berlin. Acêstă misiune mai avea de scop și orientarea sa în privința calei ce trebuia să apuce, și dobândirea unor puternici protecțiuni, care devenise foarte necesare în urma situațiunei turbure în care se găsea România și mai ales a altitudinei Engliterei care nu admitea întrunirea unui congres mai înainte ca Rusia să consimtă d'a supune întregul tractat de la San Stefano examinării aceluí congres, ceia-ce precum scim Rusia n'a priimit.

IX.

Amenințarea făcută de Rusia d'a desarma armata română.

Anglia intrase de cât-va timp într'un război fățiș, dar de o cam dată prin note diplomatice, față de Rusia, și 'și da tóte silințele și grăbea tóte preparativele pentru a l' transforma într'un război real, concentrând la insula Malta forțe considerabile de uscat și de mare și armându-și cuirasatele. În ziua de 21 Martie Marchizul Salisbury care înlocuise de curind pe lord Derby ca ministru al afacerilor streine, trimisese tuturor cabinetelor o circulară prin care declara că Englitera nu putea să accepte tractatul de la San Stefano, pentru mai multe motive, între care era și faptul că prin el devenea infailibilă voința și suveranitatea Rusiei peste Marea Négră și peste țările vecine; ca dovadă cita articolul care se raporta la luarea Basarabiei. Acea circulară remarcabilă se încheia angajând Europa ca să-'și opréscă atențiunea, nu asupra cutărei sau cutărei stipulațiunii în particular, ci asupra efectului combinat al tuturor părților din el.

Principele Gorceacoff prevédând acea circulară, și ardând de dorința d'a da o lovitură de teatru și d'a păcăli pe Englezii, presentându-se înaintea congresului cu un fapt împlinit în punctul ce supéra mai mult pe Împăratul Alexandru, în chestiunea Basarabiei, se hotărî să ne dea o nouă lovitură de grație, să ne ia sporul, să ne sperie și să ne siléscă a capitula de frică. Pentru a 'și

ajunge la scop, cancelarul marelui imperiū chemă în ziua de 21 Martie la sine pe Principele I. Ghica, și cum îl vede, îi dize așa fără veste și fără de nici o introducere :

— Adevărat e că guvernul vostru vrea să protesteze contra art. 8 din tractatul din San Stefano, care rezervă armatei din Bulgaria comunicațiunile sale cu Rusia prin România ? Dacă Împăratul, care e foarte rău dispus contra voastră, din cauza atitudinii ce ați luat în chestiunea Basarabiei, va afla că ați făcut o asemenea declarațiune, să știți că va perde totă răbdarea. M'a însărcinat ca să vă spun să comunicați guvernului vostru, că dacă veți avea intențiunea să vă opuneți articolului menționat, *va ordona ocuparea României și desarmarea armatei Române*.

În prezența unei declarațiuni atât de isbitore, care semăna cu o lovitură de trăsnet, ale cărei consecințe puteau să fie fatale țerei, Trimisul român se mărgini a răspunde cu sfială și abia stăpânindu-și emoțiunea și indignarea :

— Am priimit într'acastă privință o telegramă foarte scurtă, în care se dize că : țera și guvernul găsesc că art. 8 atinge drepturile noastre și rănesce demnitatea noastră. Nu cu Turcia, care nu poate să stipuleze nimic pentru noi, ci cu România trebuia să se înțelégă Rusia în tot ceea ce privea comunicațiunea armatei sale prin teritoriul nostru. Chiar această stipulațiune probază că Cabinetul imperial consideră durata convențiunei privitoare la dreptul de trecere al trupelor imperiale prin țera noastră ca expirat.

«În loc d'a redeschide negociațiuni cu guvernul nostru și d'a încheia un nou aranjament saū o prelungire, Cabinetul imperial trece peste drepturile noastre, și tratéză această chestiune cu Turcia, care n'are calitate să decidă. Guvernul meū a protestat la Cameră nu numai contra acestui articol, dar contra tuturor celor ce jienesc drepturile și interesele noastre, și a declarat că va face apel la Puteri, reunite saū nu în congres. Iată tot ce știū.

— N'am mai vrut să avem a face cu voi, răspunse Cancelarul, din cauză, o repet, a conduitei vóstre față de noi ; afară de acesta e inutil d'a mai discuta. Ceia ce ne importă e numai să știți că noi ținem la libera noastră trecere prin țera voastră ; vă rog dar să trans-

**Sultanul Abd-ul-Hamid în conferință cu Marele
Duce Nicolae după subscrierea păcii
de la San Stefano.**

mitetii guvernului vostru declarațiunea Împăratului: trebuie ca guvernul vostru să scie bine ceia ce vrem de la el, și să se explice categoric într'această privință. Par-că D-v. ați vrea să spuneți că e divergință numai asupra formei, dar nu și asupra fondului. Aceasta e și opiniunea guvernului vostru ? să se explice; e hotărît da sau nu să se opue la dreptul ce ne rezervăm printr'acest articol ? Să și aducă aminte de cuvintele Împăratului.

Fiind comunicată imediat această convorbire la București, ea produse o emoțiune și o indignare cu anevoie de descris. Cel mai afectat și mai revoltat dintre toți fu M. Sa Domnul. Imediat ce i se comunică depeșa, însărcină pe D-l Kogălniceanu să convoce pe Baron Stuart la o audiență și să trimită numai de cât generalului Ghica o depeșă, prin care îl însărcina să facă cunoscut Cancelarului Rusiei din partea M. Sale, *că o armată care a combătut la Plevna sub ochii Împăratului Alexandru II poate să fie sfărîmată, dar ea nu se va lăsa nici o dată să fie desarmată.*

Acastă depeșă fu trimisă la St. Petersburg în ziua de 24 Martie ; ea împreună cu convorbirea de mai sus, fu comunicată atât D-lui I. Brătianu, care încă se găsea la Viena, cât și Agentului diplomatic la Berlin, spre a o comunica guvernului imperial.

În ziua de 23 Martie, la 5 ore d. a., M. Sa priimi în audiență pe Baron Stuart, și după ce îi repetă prin viu grai ceia ce conținea depeșa de mai sus, îi mai spuse în mod categoric că: armata română va sci să și facă în tot-d'auna datorია, cum și-a făcut-o pe câmpurile de bătălie din Bulgaria. «Dar, adăogă M. S. nu pot admite că această amenințare poate să vie chiar de la M. Sa Împăratul ; nu îi cu putință ca M. Sa să ordone desarmarea unei armate care s'a bătut cu atâta bravură sub ochii săi, și care a dobândit din mâna Sa, pentru fapte de vitejie, mai multe sute de cruci ale Sf. George. Puteți să puneți aceste vorbe ale Mele la cunoscința guvernului vostru, să-î reamintiți că pe tronul României e un Hohenzollern, și tot de o dată că cea mai mare și mai sinceră dorință a mea este aceea d'a ajunge la o înțelegere cu Rusia, și d'a restabili cu ea cele mai cordiale relațiuni. Cel mai bun mijloc de reușită e acela d'a pune bună-voință și dintr'o parte și dintr'alta».

Ca să facă memorabilă amintirea acestei zile, care în analele istoriei bărbăției némului românesc, se pôte considera cu aceea a primei ciocniri cu dușmanul, când Românii au dovedit că nu știu de frică, M. S. Domnul a iscălit decretul prin care institua medalia *Trecerei Dunărei*, ce s'a împărțit mai apoi la toți oștenii români care au trecut peste Dunăre, precum și la toți oștenii ruși care au luat parte la înconjurarea Plevnei.

Curajul și bărbăția în tot-d'a-una dă róde bune, fie pe câmpul de răsboi, fie pe câmpul luptelor de cabinet; prin urmare, atitudinea bărbată și curagiosă a Românilor nu rămase fără de efect și nu fu considerată de nimeni ca o bravadă sau fanfaronadă, ci fu prețuită după justa sa valóre.

În audiența ce a dobândit D-l I. C. Brătianu în ziua de 23 Martie la Hofburg, Împératul Franț Iosif s'a exprimat în privința Prințului și a armatei sale în termenii cei mai simpatici și mai elogioși, și a dat deplină dreptate patriotismului ce desfășurau în comun.

M. Sa a mai dat D-lui Brătianu asigurări că România va găsi în Austro-Ungaria un sprijin puternic și sincer.

Cu totul contrariu acestei atitudinii favorabilă nouă, Conte Andrassy în convorbirea ce a avut cu generalul Ignatieff în trecerea sa p'acolo, a luat o atitudine fôrte amenințătoare față de Rusia, a declarat că, în urma situațiunei datorată succeselor militare ale Rusiei, compensațiunea necesară siguranței monarhiei Austro-Ungare ar trebui să fie împinsă mult mai departe de cât limitele prevădute și d'a se întinde până la Salonic; ceva mai mult, a declarat că: orî-ce aranjament care ar interveni într'acéstă privință nu pôte avea valóre pentru Austria de cât numai dacă va fi consacrat prin sanctiunea Europei. În urma acestui limbagiu atât de puțin așteptat, contele Ignatieff a spus că n'avea instrucții suficiente într'acéstă privință, și a plecat.

D-l Calimachi Catargiu a comunicat la 28 Martie guvernului său că răspunsul făcut de Ministrul Afacerilor Streine român în Cameră cu ocazia interpelării de la 15 Martie și atitudinea ulterioară a M. Sale și a guvernului Său, a mărit simpatiile Puterilor occidentale în favórea noastră. Cu acea ocazie unul dintre diplo-

mați 'și-ar fi exprimat părerea că ar fi util de a urma direcțiunea ce am apucat și d'a accentua și mai mult hotărîrea luată de guvern d'a nu recunoște Rusiei dreptul d'a stipula singură în privința poziției noastre în viitor, de a intra fără întârziere în negocierii directe cu Pórta pentru a o îndupleca să încheie un tractat special care, consacránd independența și drepturile noastre, ar putea pe urmă să fie supuse sancțiunei fie-căreia dintre Puterile garante.

D-l Tisza, Primul Ministru al Ungariei, răspundénd în Camera ungară la o interpelare, în ziua de 29 Martie, a ȳis că : «Ungaria și România sunt împinse una spre alta prin forța intereselor care le sunt comune, și că a început să fie recunoscut acest adevér atât la Pesta cât și la Bucuresci.

Guvernul Austro-Ungar a declarat că atitudinea luată de guvernul englez față de chestiunea Basarabiei, ne asigură definitiv posesiunea acestui teritoriú. Austro-Ungaria nu se va separa de Anglia, atât asupra acestui punct, cât și asupra celor-l'alte, și anexarea cu forța a Basarabiei noastre de către Rusia, și chiar ocupațiunea României întregi nu vor fi de cât o provocare la rêsboiú după care pacea ce-í va da sfirșit ne va aduce noué mari folóse. Numai să nu slăbim. A mai declarat cum că în ochii ómenilor politici ai acestui imperiú chestiunea Basarabiei é neseparabilă de chestiunea libertății Dunărei. Aceste declarațiuni au fost raportate de D-l Bălăceanu Ministerului român prin depeșele de la 29 și 30 Martie 1878.

Într'același timp, adică la 27 Martie, Ministrul Afacerilor streine al Franciei și lord Lyons, ambasadorul Engliterei în Paris, comunicară D-luı Calimaki Catargiu că sciaú bine că situațiunea în România era fórte mult încordată, dar că nu credeaú că Rusia ar fi dispusă să încerce a împinge lucrurile până la ultima extremitate, căci ea era în poziție să scie că o asemenea conduită va provoca o reprobare generală și póte chiar un conflict. În ceea ce privea Congresul, credeaú că, în prezența marelor împotriviri ce întempina Rusia de pretutindení, în cele din urmă ea va fi nevoită să se supună unui arbitragiú european. Cu tóte acestea până într'acel moment nu era nimic hotărít într'acéstă privință.

Pe când puterile ne legănau cu asemenea promisiuni adormitoare, Româniî, fără să ascepte ca să priimască asemenea manifestațiunii de simpatie, continuară d'a urma calea ce au apucat și d'a se împotrivi cererilor Rusiei, fără însă să fie provocatori. D-l General Ghica comunică în ziua de 21 Martie ministerului său că, în urma desfășurării recentelor evenimente, prezența sa în Bucuresci era necesară pentru a fi în comunicațiune directă cu guvernul și a-i împărtași prin viu graiu toate impresiunile ce a cules, neputând a se întinde prea mult la vorbă prin telegrame cifrate. În ceea-ce privea motivul absenței sale va spune cancelarului că plecă la Bucuresci spre a interveni, conform dorinței sale, ca să se limpedască situațiunea și să dobândască o soluțiune grava chestiune ce Ex. Sa 'i-a pus în vedere în dimineața acelei zile.

Ca răspuns la această cerere, D-l Kogălniceanu a depeșat Prințului Ghica, la 22 Martie, ca să stea pe loc, să aștepte nota de protestare contra tractatului de San Stefano, ce i se va trimite în curând și s'o remită Cancelarului, căci în lipsa Președintelui consiliului de miniștrii, nu poate lua o decisiune atât de importantă, care poate să fie interpretată în diferite sensuri. «După ce veți primi răspuns la acea notă, adaoase D-sa, eu singur vă voi ruga să veniți la Bucuresci. Dacă nu veți avea să ne aduceți altce-va de cât tot amenințări ca cele deja transmise, atunci venirea voastră aici e de prisos». După ce 'și exprimă ast-fel părerea în privința plecării sale din St. Petersburg, Ministrul Afacerilor străine mai adăoga adresându-se tot generalului I. Ghica :

«Nimeni într'această țară, începând cu Suveranul, nu va putea să priimască ideea unei treceri a trupelor rusesci prin România, în decurs de doi ani. Cine poate prevedea și garanta aceea ce se poate petrece în decurs de doi ani? Din partea Rusiei, trecerea poate să degeneze în ocupațiune; din partea României, afectată cum e astă-zi cu bună dreptate din cauza clauselor tractatului din San Stefano, un permanent pericol. Ce guvern va fi îndestul de tare ca să răspundă în decurs de doi ani de resemnarea națiunii? *Dacă e vorba să alegem între două morți, e mai bine să preferăm o morțe demnă de cât o morțe servilă.*

«Nu putem de cât să protestăm contra art. 8, sciiți foarte bine că nu suntem nici de loc partisanii ai măsurilor extreme, și că eu, personal, deplor din tot sufletul încordarea relațiunilor dintr'acest moment. Dar sunt dator să constat, că ea nu pôte să fie imputată Românilor, căci ei au dat Rușilor cu deplină încredere tôte resursele lor. Care le-a fost răsplata ?

«Cât voiü fi ministru, eu imi voiü da tótă silința ca să înlătur măsurile extreme și să ocolesc dificultățile, dar acéstă sarcină e foarte dificilă».

Maî nainte d'a sosi protostarea energetică a M. Sale Domnitorului și a guvernului său, guvernul rus prevëdând'o, a găsit de cuviință să apuce innainte, și pentru ca să 'i micșoreze efectul ce de sigur ar fi produs în lumea diplomatică, să bată în retragere și să arunce vina pe noi Români, servindu-se de o cam dată de tăgădueli. Așa dar D-l de Jomini a fost nevoit să ñică D-lui Ghica într'o întrevedere ce a avut chiar în séra ñilei de 21 Martie, că Cancelarul s'a înșelat saü că a înțeles rău pe Impëratul când a spus că intențiunea Sa ar fi să ocupe România și să desarmeze armata română. Acéstă soluțiune extremă ar fi numai eventuală. M. Sa s'a mărginit numaî în a da ordine ca să se mărescă și să se întărescă trupele rusesçi aflate în România. Apoi adaose cu un ton indoios: Dea cerul ca acéstă măsură să dea un bun rezultat.

Cu tôte aceste amenințări și tăgădueli care în realitate nu erau de cât nisce afirmări deghisate, Ministru Af. Streine al României trimise în ñiua de 24 Martie nota sa circulară prin care protesta contra tractatului de la San Stefano, și prin care incheând ñicea: «Noi protestăm leal și solemn contra tractatului de la San Stefano, pentru că acest tractat e maî întâiü oneros pentru țără și în al doilea rind, pentru că tinde să scótă pe România în afară de dreptul public european și afară de garanția colectivă a Marelor Puteri, care este asigurată prin tractatul din Paris. Acéstă garanție ne este prețioasă, ea e egida noastră apărătore. Noi vom continua dar d'a o invoca chiar în caz când Rusia și Turcia ar fi regulat singure și ar fi decis asupra drepturilor și interesurilor națiunei noastre».

După ce priimi protestarea M. Sale și a vădut manifestările de simpatie ce România a dobândit de pretutindenă, guvernul Rus a îmbrățișat și mai călduros tactica denaturărilor cuvintelor rostite și a tăgăduelilor. Mai întâi D-l de Giers în audiența ce a acordat Pr. Ghica la 30 Martie a dis :

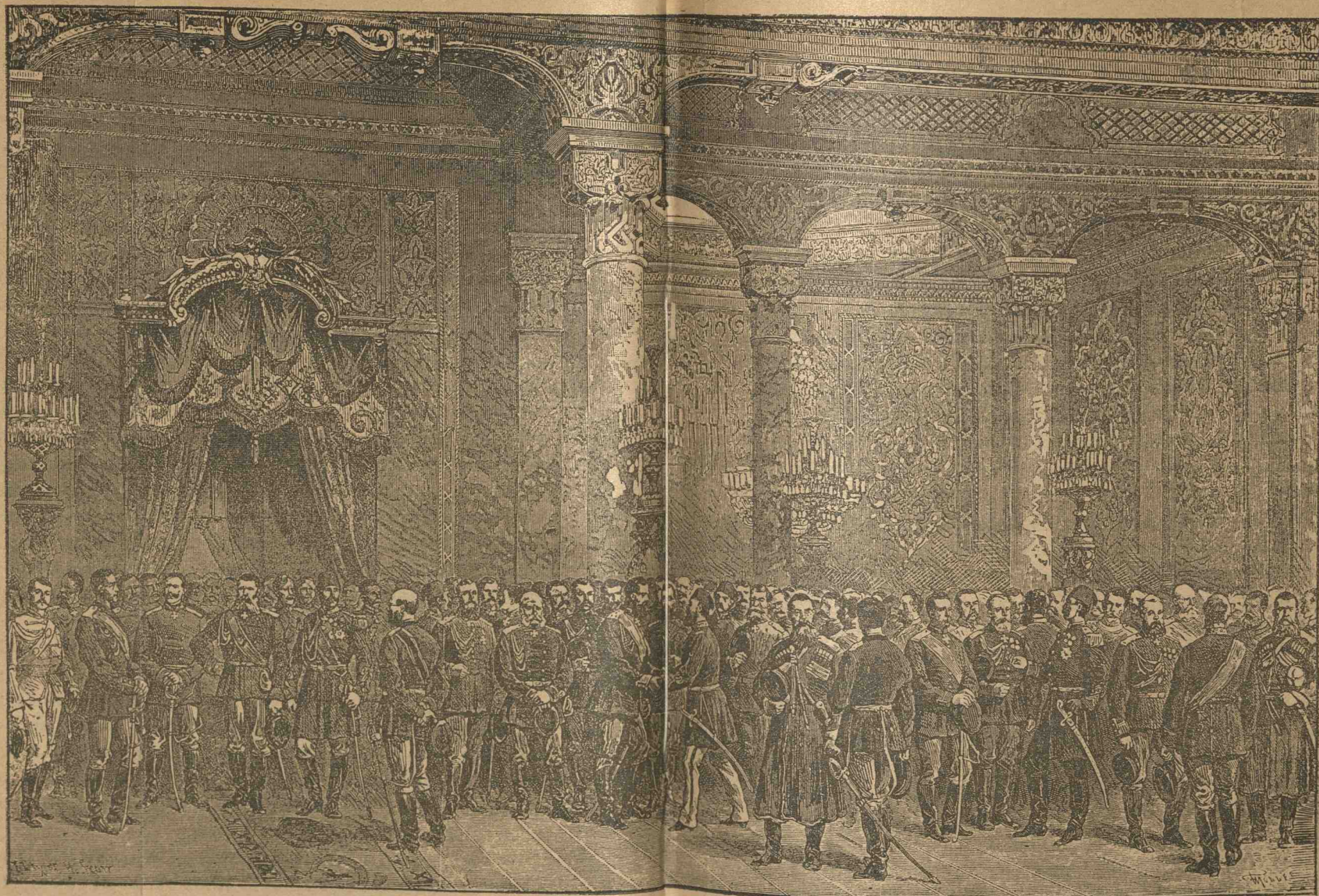
— Guvernul vostru a telegrafiat agentului vostru la Viena care aș parvenit până la cabinetul din Londra, că cancelarul v'ar fi declarat că guvernul imperial nu va introduce în sinul congresului chestiunea Basarabiei. Domnia sa nu-și aduce aminte să vă fi făcut o asemenea declarațiune care nu se potrivește cu cele ce a trimis cabinetului din Londra în privința tractatului în întregime sa. După aceia a citit copie după telegrama voastră și depeșa trimisă ambasadorului Rusiei din Londra în privința acestui tractat. La această tăgăduială D-l Ghica a răspuns :

— Fac apel la lealitatea Cancelarului și'l rog să 'și consulte memoria și să 'și aducă aminte că acea declarațiune a făcut' o în audiența ce 'mă a acordat la 28 Februarie, la 7 ore séra în cabinetul său. Probă că acea declarațiune e adevărată, e că dînsa e repetirea esactă a tuturor declarațiunilor ce neîntreput mi-a făcut la fie-care întrevedere, din prima și a sosirei mele la St. Petersburg. La vîrsta mea am încă memorie și ureche bună. Nu accept dar o desmințire și mențin tot ce am raportat.

Față cu această declarare atît de categorică, D-l de Giers a fost nevoit să răspundă :

— Nu e vorba de o desmințire, ci numai de faptul că Cancelarul nu pôte să 'și aducă aminte în ce termenă a făcut acea declarațiune. Pôte că i-a scăpat în timpul convorbirei niscaî-va expresiuni rostite într'un moment de expansiune și de supărare, nisce cuvinte care exprimă cugetarea în mod greșit și chiar contrariu intențiunei.

— Când tratez cu Ministru Afacerilor streine, replică Principele Ghica, am obiceiul d'a considera ca oficial orî-ce cuvânt ce mi se adresază. Mi-ar fi peste putință să pot deosebi cuvintele dișe la necaz de cele oficiale. În căderea Ministrului e d'a cîntări cuvintele și d'a alege expresiunile ce trebuie să rostescă. Afară

Invingătorii și învinșii la recepțiunea ce a avut loc în palatul Bellerbey din Constantinople, în ziua de 14 Martie 1878

M. Duce Nicolae	Prinț	General Reuf Pașa.	General	General	General	Omer Pașa.	General	General Rauch.	General	Fuad	Colonel	Colonel
fiul oomand. șef. Imeritinsky.	Gurco.	Levițky.	Nepocoicinski.	Scobelev fi.		General	General Rauch.	Schuvaloff.	Pașa.	Sealon.	Iucoff	

de acesta nici nu p \acute{o} te încăpea umbră de contradicere între cele două declarațiuni ale Principelui în privința Basarabiei, și că prima e conformă cu principiul celei d'a doua. Într'adevăr în cea relativă la întregul tractatului, D-sa a declarat că Rusia își rezervă dreptul d'a declina discuțiunea în privința unor articole, și în cea privitoare la Basarabia a desemnat chiar un articol care intră în acea categorie.

Într'acest timp în țeră domnea o ferbere îngrijitoare. Declarațiunea amenințătoare a Principelui Gorceacoff contra României a fost adusă prin indiscrețiunea unor diplomați streini la cunoștința Europei întregi și a Camerilor române. Presa în genere luă apărarea României contra Rusiei și amenințarea de desarmare avu ecoū chiar în Camera comunelor din Englitera. Față cu această întărătare a spiritelor din întreaga Europă, Rușii recurse iarăși la tăgăduială, și ambasadorul rus din Viena avu curagiul să declare că amenințarea atribuită Principelui Gorceacoff era o scornitură a guvernului român.

Guvernul român îngrijurat peste măsură de această întărătare care creștea în fie-care ȃi, intră la mare grije, și M. S. conferi în ȃiua de 26 Martie cu D-I Kogălniceanu și ȃi adresă întrebarea dacă n'ar fi bine, în caz de necesitate, să ia dispozițiunii ca guvernul împreună cu armata să se retragă în Oltenia. Cu o ȃi mai nainte D-nii I. Ghica și D. Sturdza care se înturnase de curând din o misiune diplomatică și confidențială ce îndeplinise la Viena, Berlin, Paris și Londra, după ce își dăduse séma de rezultatul misiunii ce le fusese incredințată, care nu li s'a părut nici de loc încurajator și făgăduitor de mari speranțe, își exprimase părerea într'o audiență ce avusese la Palat cam într'același sens și ceruse cu insistență M. Sale ca Guvernul să adreseze Puterilor o protestare cât se p \acute{o} te de energică contra tractatului de la San-Stefano, ceea ce, precum scim, era deja un fapt implinit, și să ȃi sprijine întreaga sa speranță numai în dreptul său și în apărarea cu căldură și statornicie a acelor drepturi. În séra ȃilei de 26 Martie la prinȃul ce a avut loc la Palat, Baron Stuart care era între invitați, spuse M. Sale după masă, că a raportat la St. Petersburg conținutul con-

vorbirei de la 23 și că i s'a răspuns d'acolo că ar fi fost foarte mulțumiți cei de la Curtea imperială dacă s'ar fi răspuns într'un mod mai împăciuitoare și dacă s'ar fi dus D-l Brătianu de la Berlin la St. Petersburg ca să se înțeleagă direct cu Pr. Gorceacoff.

Abia la 27 Martie M. Sa priimi de la Împăratul Alexandru II următoarea depeșă :

« Abia ađi am priimit scrisórea Vóstră de la 21 Februarie. Vă mulțumesc în mod sincer și fac aceleași urări ca și Voi pentru ca pacea să devie solidă și durabilă. Simpatiele și amicicia mea pentru Voi și pentru Princesa Elisabeta vor rămânea ne schimbate, dar nu pot de cât să regret atitudinea persónelor care sunt în capul guvernului vostru și care au creat raporturile atât de încordate și cu totul în contradicțiune cu adevăratele interese ale României ».

De îndată ce priimi această epistolă M. Sa dătu ordin să întrebe pe Baron Stuart despre cauzele care au făcut ca scrisórea de la 21 Februarie să sosescă așa de târziu la St. Petersburg, și consulul a răspuns că va face o anchetă. Din acea anchetă a rezultat constatarea cum că aghiotantul căruia i s'a încredințat s'o ducă, a căđut greu bolnav de îndată ce a sosit la Viena și n'a cutezat s'o încredințeze alt-cu-va mai înainte de însănătoșire. Ce nu se póte constata de cine-va când vrea să cocoloșescă o faptă uriciósă!

Într'acest timp M. Sa era foarte îngrijit de faptul că de la Berlin nu priimise încă nici o informațiune dacă D-l Brătianu a vorbit sau nu cu Pr. de Bismarck ; abia priimise de la D-l Liteanu informația cum că tótă lumea admira atitudinea curagiósă a M. Sale față cu amenințările rusesci. Acestă neliniște fu mărită și prin faptul că în séra acelei ăile veni la palat D-l Ministru Kogálniceanu și Ț comunică cu o vie emoțiune că, după cum i s'a făcut cunoscut, Rușii au început să ocupe poziții strategice în țară și că au început să se îndrepteze spre Slatina. Prin urmare ar fi de părere ca tótă armata română câtă mai se găsea dincoă de Olt să fie concentrată imediat în Valahia mică.

Principele se arată mai puțin alarmat și foarte sceptic față de aceste comunicări. M. Sa aflase cum deja că general Zimerman tre-

cuse cu corpul său al XIV din Dobrogea în Basarabia, pe care o ocupase aprópe milităresce, ce diviđia a XIa ocupat Giurgiu și s'a întins spre Nord d'a lungul Sabarului și Neajlovului, că trupe prós-pete venite din Rusia aũ înconjurat Bucurescĩ, că antegarda rusă de cazaci deja s'a ivit pe la Titu și a început să se îndrepteze spre Nord-Vest, și că oficerii de stat-major rus s'aũ ivit pe la Ploesci, Sinaia și Predeal spre a ridica planuri, dar tóte aceste mișcări de trupe rusesci nu'l făcuse încă să credă că Rușii prin ele ar fi făcut nisce pasuri ostile contra armatei române. De și tóte acestea nu'l speriasse prea mult, totuși nu se putu opri d'a scrie D-lui Brătianu la Berlin, și d'a-l ruga să vie în grabă, căci prezența sa a început să fie necesară în Cameră și Senat, care reclama să se facă o protestare mai energică și mai formală ca cele deja făcute la 16 și 24 Martie. Într'acea ȃi, M. Sa priimi prin D-l Kogălniceanu, de la D-l Bălăceanu, scirea că Principele Gorceacoff a desmințit în mod formal convorbirea privitoare la desarmarea armatei române ce a avut cu Principele I. Ghica.

Într'acest timp de frământări de tot soiul, opozițiunea parlamentară care în Senat era mai puternică și mai dirză ca în Cameră, găsi cu cale să mai intervie încă o dată ca să facă dificultăți guvernului și să neliniștescă și mai mult opiniunea publică din țeră deja alarmată. În ȃiua de 29 Martie, D-l B. Boerescu desvoltă în Senat interpelarea sa relativă la scopul ce a avut călătoria D-lui I. C. Brătianu la Viena, și la cauza politică saũ de altă natură a întârzierii sale în străinătate într'un timp atât de turbure, în care sórta țerii era pusă în joc. După ce răspunse D-l M. Kogălniceanu, care dătu mai multe explicațiuni și conchise spuind că : D-l Brătianu va veni peste patru ȃile, interveni în discuțiune D-l D. Sturdza. D-sa pe atunci nu era amic al guvernului liberal, dar nu'ı era nici inimic, și adesea 'l-a menagiat și chiar a îndeplinit misiuni diplomatice spre a'ı da mână de ajutor ; de astă dată însă a cređut de cuviință să'ı fie ostil și să ție un discurs cât se póte de agresiv contra guvernului.

După ce a făcut o introducere istorică și a descris în conformitate cu modul D-sale de vedere peripețiile evenimentelor ce s'aũ desfășurat în ultimele luni, D-sa a făcut responsabil pe D-l

Kogălniceanu pentru faptul că Principele Gorceacoff a amenințat țera cu ocupația armatei sale și cu desarmarea, că a trimis din Rusia trupe prospete, care vin mereu în România spre a înconjura Bucureștii, și că Cancelarul Rusiei a dis că dacă vom protesta saă ne vom opune, armata rusă va ocupa țera de drept, și va ține-o ocupată oricât va vrea. Tot o dată a învinovățit guvernul că sta în inerție din pricina lipsei Președintelui Consiliului ; ast-fel că pe când D-sa vorbește cu Miniștrii și chiar cu suveranii austriaci și germani, țera suferă, și prin absența D-sale pôte să se pericliteze existența sa. « În împrejurări ca acestea grave, adăogă D-sa, eu nu înțeleg ca o acțiune a guvernului să fie posibilă fără prezența șefului Cabinetului. Dar când înaintea tractatului de la San Stefano și înaintea aplicării lui reale, el nu scie ce are să facă, atunci trebuie să declar franc că *nu pot să am încredere în guvern*, și mai ales în D-l Ministru de externe, care nu scie să apere drepturile țerei, nu scie ce trebuie să facă și așteptă pe Președintele Consiliului de Miniștrii.

« Rusia tinde să facă cu noi o convenție, pentru ca să recunoșcem art. 8 al tractatului de la San Stefano, care sfișie drepturile noastre externe, dreptul nostru de stat independent. Va să dică întâi Rusia vine și sfișie acele drepturi, și pe urmă vine să reguleze cu noi acest lucru, ca să abdicăm noi înșine la drepturile noastre cele mai sacre, să acceptăm noi înșine ceea ce tractatul din San Stefano vrea să facă... și să reinființeze protectoratul rusesc desființat prin tractatul de la 1856.... Rusia vrea să devie suzerana noastră reală; în acest scop trimite plenipotențiarul pentru a încheia pe basa art. 8 al tractatului de la San Stefano o convenție prin care vrea să ne sinucidem ».

La această cuvintare atât de agresivă, D-l Kogălniceanu răspunde că n'avea ce răspunde, mai ales în ceia ce privea partea finală a discursului D-sale care atingea art. 8 din tractatul de la San-Stefano, pentru că cuvintarea D-lui Sturdza în privința acestui punct intrand în altă ordine de idei care ar trebui să facă obiectul altei interpelări anunțată la timp. Dacă vrea să priimescă răspuns într'această privință D-sa trebuie să facă o nouă interpelare.

După acest răspuns și după câte-va cuvinte înepătore,mise de D-I Epureanu, Senatul trecu la ordinea zilei.

Acastă trecere la ordinea zilei fu numai o suspendare de ostilități până la reînturnarea D-lui I. Brătianu care avu loc în ziua de 3 Aprilie. Adevărata furtună izbucni în Cameră în ziua de 5 și 6 Aprilie privitoare la sgomotele de ocuparea țerei de către trupele rusesce și la desarmarea armatei române, și în ziua de 4 Aprilie la Senat cu ocazia interpelării privitoare la încheerea unei noi convențiuni militare; mă voiu ocupa în capitolul următor despre rezultatul acestor interpelări.

Intr'acest timp de sbuciumări și de sgudueli lăuntrice, M. Sa lucra cu generalul Cernat, Ministru de resbel, la măsurile de luat pentru a întâmpina ori și ce eventualitate și pentru dislocarea ore-căror corpori de trupe; priimea pe comisarii turci sosiți de la Constantinopole pentru a regula repatriarea prizonierilor; priimea pe Baron Stuart care îi comunică o depeșe telegrafică din partea Pr. Gorceacoff prin care îi făcea cunoscut că Rusia ar fi dispusă să încheie o nouă convenție cu România, propunere ce fu priimită cu mare rezervă; priimea și pe general Drenteln care s'a înturnat de la San Stefano.

Pe când M. Sa își ocupa ast-fel timpul în prada sbuciumărilor de tot felul provocate de felurite influențe și curente contradictonii, unele interioare și altele exterioare, și pe când M. Sa se silea ca cu răbdare și cumpănelă să facă față la tôte, să se lupte cu tôte, să ție sémă din tôte și să făurască din tôte o cârmă bună care să'l ducă la bun liman, iată că de o dată și fără de veste veni de afară scirea că medalia s'a întors pe cea altă față și că, după laude și incurajări, a început iarăși să bată vîntul imputărilor și al în-criminărilor. Mai întâiu începu se ne sfircuiască *Gazeta Germaniei de Nord*, care se apucă să pue chestiunea Basarabiei pe un tărîm cu totul deosebit, să spue că România datoréză existența sa sângelui rusesc, că prin sacrificiile făcute de Rusia ea și-a dobândit independența și că ar comite un act de mare ingratitude dacă nu și-ar arăta recunoscînța primind cererea sa de a retroceda Basarabia. Cum vedeți într'acel timp de mare îngrijurare

tóte neplăcerile și decepțiunile ne veneau mai întâiu din Germania, și mai cu sémă de la Principele de Bismarc care nu ne iubea nică de loc.

După aceia veni rîndul Engliterei ca să schimbe tonul și să cante pe altă strună. Într'o convorbire ce a avut cu D-l N. Calimachi Catargiu, care fusese trimis în misiune timporarie la Londra, Marchisul de Salisbury, ministru afacerilor streine al Marei Britanii a dis în ziua de 4/16 Aprile 1878, că opiniunea publică și guvernul britanic erau foarte bine dispuși în favórea României și că, fie în congres, fie în cas de răsboi, noi putem să comptăm pe sprijinul lor eficace, dar că, trebuie să mărturisescă, sunt chestiuni care interesază direct pe Englitera care, dacă va interveni o înțelegere cu Rusia în privința acestor puncte esențiale, guvernul britan va fi silit să nu împingă lucrurile până a lua armele în favórea noastră și numai pentru noi. Cu acea ocazie a pus trimisului român o întrebare în ceea-ce privea pe Austria și în privința concursului ce ne-a promis, și după aceia a dis că Anglia se îndoesce că contele Andrassy, la un moment critic, se va decide la o acțiune energetică în favórea noastră, fiind împedicat de influența mereu crescîndă a elementului slav din imperiū. Acéstă convorbire a fost o dușă cu apă rece pentru speranțele ce punea România în concursul eficace al Engliterei, și un îndemn foarte eficace pentru a ne hotări să urmăm calea înțeleptă și într'acelaș timp energetică ce am urmat până atunci, adică d'a nu eși din liimitele buneii cumpăneli, luându-ne după înșelătorele făgădueli ale unor diplomați străini prea mult făgăduitori. Acéstă dușă a răcit cu totul entusiasmul cu care Românii îmbrățișase cauza Engliterei, entusiasm înflăcărat prin imboldul D-lui Witte, care îndeplinea în Bucuresci în mod officios postul de Agent și Consul general al Engliterei, fără să fie încă investit cu execuatorul de vigóre și a oprit pe Miniștri noștri d'a mai da ascultare îndemnurilor acestui diplomat cu grai de sirenă, mai cu sémă după ce au aflat că marele cancelar al Germaniei împreună cu contele de Bülov secretarul său de Stat, își dau tóte silințele ca să împace pe Rusia cu Englitera, și să îndeuplece pe acești adversari d'a și îndepărta de o cam dată forțele

lor respective din jurul Constantinopolului, pentru ca apoi să p^otă înlesni, prin nisce noui negociațiuni, posibilitatea reuniunii congresului care, din cauza antagonismului ce domnea între aceste două puteri, devenise foarte problematică.

Dușea cea mai rece ne-o aplică încă o dată tot Germania, și mai cu s^emă Principile de Bismarc, care deja începuse să j^oce rolul samsarului cinstit între t^ote puterile Europene spre folosul tuturor, și numai în paguba noastră. Ac^eastă gentileț^ă crudă și foarte durer^osă pentru noi, fu rezultatul animosității ce ne păstra marele cancelar încă dela 1870—1871 pentru că ne-am exprimat atât de pe față simpatiele n^ostre în fav^orea Franciei în timpul războiului franco-german, pentru că a avut loc incidentul de la sala Slătineanu și pentru atitudinea n^ostră energică în afacerea Strusberg. Ca să se răsbune pentru nisce greșeli ce am săvârșit dintr'un îmbold nobil și generos, pentru că ne-am exprimat într'un mod p^ote prea expansiv recunoștința ce datoram Imp^eratului Napoleon, D-sa găsi de cuviință să uite că avem pe tron un Hohenzollern, că suveranul nostru purta pe piept cel mai mare ordin militar german, medalia: *pour le merite*, dobândită prin bravura armatei române, și că simpatiele Românilor au luat în decurs de șapte ani ce au trecut de atunci, o altă orientare care era în îndrumare spre adoptarea unei politice pe cât se p^ote de favorabilă politicei germane în orient, și a găsit de cuviință să fie față de noi pe atât de crud pe cât a fost de nedrept.

În audiența ce a acordat D-sa D-lui I. C. Brătianu în ziua de 26 Martie, în care Primul ministru al României a expus situațiunea critică creată țerei sale de către tractatul din San Stefano, Principile de Bismarc a găsit de cuviință ca prin cuvintele ce a pronunțat să-l descurageze cu totul, să-l facă să piardă speranța că în viitorul congres România va fi sprijinită de Germania și să-l sil^esca să plece înapoi spre țara sa, mai curind de cât fusese hotărât. Nu e vorbă, după plecarea sa, D-l de Bülow s'a încercat să dr^egă puțin lucrurile și să spue D-lui Liteanu, în convorbirea ce a avut la 9 Aprilie, că Principile de Bismarc n'a putut ghici aceea ce spera D-l Brătianu să obție de la Berlin. Dorea să scie aceea ce

gândea Germania despre chestiunea Basarabiei? Dar i s'a spus că trebuia să fie rezervată Congresului. Vrea ca guvernul german să se pronunțe mai dinainte asupra sórteii acestei provincii române? Dar Europei iar nu unei singure puteri aparținea d'a lua o decisiune într'acéstă privință. Spera să surprindă opiniunea personală a Cancelarului? dar Principele de Bismarc își reserva facultatea d'a o spune înaintea Congresului.

«Acum nici o putere nu póte să se pronunțe într'un mod decisiv în privința unui articol isolat din tratatul din San Stefano, și cancelarului îi e mai dificil ca orî-cuî, d'a se exprima într'un mod hotărîtor în privința unei chestiuni, în situațiunea în care se găsește cu un milion de baionete la dispozițiune. «Pentru ce dar să vë descuragiați? adaose D-sa: Credeți că guvernul german nu va acorda chestiunei Basarabiei atențiunea ce merită? Noi n'avem nevoie să reamintim A. Sale că libera navigațiune a Dunărei, nu cea proclamată într'un tratat, ci aceea ce rezultă din starea actualelor posesiuni, e în interesul celor două Puteri germane. El scie că Româniî sunt continuarea acelei zone ce separă de la Nord la Sud cele două grupe slave, și că dinșîi forméză între eî un centru de rezistență, care împiedică formarea unui imens imperiû slav.

«Dar afară de pozițiunea geografică, România ocupă o escelentă poziție de drept. Ea nu póte să fie legată prin tratatul de la San Stefano, la care n'a luat parte și care póte lega cel mult părțile contractante. Eû sciû că în marile afaceri ale acestei lumî, mai la finele unui rêsboiû *forța priméză dreptul*. Dar așa ceva se petrece în condițiunii ca acelea de la San Stefano între învingător și învins, dar nici de loc într'un Congres, într'un mare consiliû european. Sprijinul moral al Europei nu póte fi acordat de cât numai drepturilor României. Ce conține ultimul discurs al lordului Beaconsfield? Primul-ministru englez declară că clausa importantă a tratatului din Paris, care privesce cesiunea Basarabiei României, a fost apărată de lord Parlmenton cu așa mare energie, în cât Congresul amenința să fie disolvat din cauza sforțarilor făcute de Rusia spre a obține anularea sa».

D-l Liteanu după ce comunică aceste dișe ale D-luî de Bülov, adaogă ca conclusiune adresându-se Ministruluî sêu: «Să-mî per-miteți aadaoga, că după aceste declarațiuni ale cabinetuluî Britan și German, după atitudinea fermă a Suvêranilor noștri, a miniștri-lor sêi și a țerei, nu rămâne guvernuluî român alt-ce-va de făcut, de cât d'a calma spiritele, d'a potoli agitațiunea, d'a asigura inte-resele și d'a încredința Cesaruluî aceia ce aparține Cesaruluî, vreaî să diș Europeî grija d'a regula chestiunea Basarabiei, ca tot ce e de un interes general. Nu maî avem dreptul d'a transige».

X.

Concentrarea trupelor rusești în România.

Pe când Româniî în paroxismul supărării și al indignării ce le cauza atâta potop de nedreptăți cădută pe capul lor, iar streinii care ne îndemnase până atunci la rezistența cea mai tenace acum începuse să bată în retragere, să ne părăsescă pe nesimțite și să ne îndemne să fim de aci încolo cu minte și să dăm Cesarului aceea ce e al Cesarului, adică Muscalului aceea ce-î venise poftă să ne ceară; pe când Rusul se tocmea cu Englezul care mai de care să ia parte mai mare la împărțirea între ei a haînelor ce compuneaî patrimoniul micului Stat românesc, și Româniî asceptaî resemnați dreptatea de la cei prea puternici, Rușiî încetul și pe nesimțite începură să pue în aplicare amenințarea Împăratului Alexandru II-lea d'a ocupa milităresce România, ca, apoi să-î desarmeze armata, chiar într'acele momente în care Principele Gorceacoff avea cutesanța să spue în lumea diplomatică streină că aceea amenințare era o scornitură a guvernului român.

Din nenorocire pentru ei cât și pentru noi în curind adevărul eși aevea, fără să mai fie puțință d'a fi tăgăduit, și fu consemnat în mai multe acte publice, mai ales într'o notă oficială adresată de Ministerul afacerilor streine al României la $\frac{1}{14}$ Aprilie Agentului diplomatic al Rusiei la Bucuresci, asemeni într'o circulară trimisă de același Minister agenților noștri din streinătate în ziua de 5

Aprilie 1878, într'un jurnal al consiliului de miniștri cu data de 6/18 Aprilie 1878, și dintr'o altă notă a Ministerului Afacerilor streine al României adresată Agentului Diplomatic și Consulatului general al Rusiei, în ziua de 12/24 Aprilie 1878. Iată în resumat și concentrat la un loc conținutul acestor acte publice:

«Orașele și chiar orașelele din Basarabia română s'au ocupat de trupe rusesci, din care unele sunt stabilite chiar prin sate; că în districtele de dincolo de Prut domnesce o adevărată ocupațiune; Reni, Chilia și Bolgrad au devenit centre de aglomerațiune ale trupelor rusesci; transporturi considerabile de arme venite din Bender sosesc acolo în fie-care zi, și la Reni Rușii au început construirea unui cheiū chiar în fața orașului;

«Că un corp însemnat rus a luat pozițiunii strategice și permanente la porțile Bucureșilor, și a ocupat linia Neajlovului și Saba-
rului, care ocupare a luat un caracter permanent și prin urmare nu corespunde cu asigurările date de generalul Cerchesoff că diviziunea XI-a de infanterie, ce ocupa pozițiunile din județele Vlașca și Ilfov, ar fi menită să se reîntórne în Rusia, și că ar fi cantonată numai până la pregătirele trebuincioase pentru reîntórcerea sa în coprinsul imperiului;

«Că la Ploesci, Focșani și în alte puncturi s'au cerut locuri pentru aședare de tragere la semn, iar în fapt unele din acele lucrări sunt adevărate retransamente de apărare;

«Că la Galați s'a cerut un local pentru aședarea unui parc de artilerie; și că două bataliōne de sapeuri și unul de telegraf s'au anunțat că se vor stabili acolo pentru mai mult timp;

«Că la Buzău intendența armatei active a cerut un teren spre a aședa deposite de grine și de alte proviziūni hrănitōre în trebuința trupelor imperiale atât în marș cât și în garnisōna Buzău și că acest teren trebuie să fie la dispozițiunea intendentului până la venirea totalei armate concentrată în Principatul României, precum acesta se dice textual în adresa intendentului armatei imperiale: Maior Corvin Bicevsky către Primăria de Buzău cu data 30 Martie 1878; și că s'au luat dispozițiunii ca autoritățile rusesci să stabiléscă un lagăr întărit la Furcenii, și au instalat cuptōre de

copt pânea în Tecuci, și trupe rusesci considerabile au început să ocupe linia Oituz-Iași-Ungheni ;

«Că la Iași, Galați, și într'alte localități mai mulți generali ruși au închiriat case pentru ei și familiile lor pe un timp de mai multe luni, ceea-ce indică proiecte de reședință îndelungată iar nu o trecere pur și simplă.

«Că în Basarabia română unii din comandanții trupelor pe unde trec, anunță luarea Basarabiei de către Rusia și neliniștesc pe locuitorii, iar pe de alta îi invită a nu plăti contribuțiunile către statul român și a nu da nimic de rechizițiune dacă li se va cere de către guvernul român ; ast-fel că autoritățile noastre nu pot lua nici o măsură contra lor, în fața forțelor rusesci ;

«Că în ziua de 31 Martie au traversat Bucureștii două regimente de Cazaci, și după aceea s'au dus de s'au stabilit la Băneșa, la porțile capitalei, fără ca autoritățile române să fi fost informate de trecerea și de destinațiunea lor ;

«Că actele ce autoritățile rusesci săvârșesc atât în Dobrogea cât și în Basarabia dau justa măsură a piedecelor ce sunt rezervate comerțului român și al Europei întregi, în acest punct al cartei sale, dacă dominațiunea rusescă asupra-î va fi legalmente recunoscută ;

«Că acele autorități au preparat pe cheurile portului Tulcea o cantitate considerabilă de blocuri de piatră destinate să împiedice din nou libera navigațiune a Dunărei, și au oprit cu rigurositate exportul cerealelor din afară de Dobrogea, chiar negusturilor streine care au făcut cumpărări mai înainte d'a fi dat acel ordin ;

«Că au înființat o taxă de zece centime pe tonă pentru toate bastimentele care intru și es dintr'acel port ;

«Că a împiedicat libera navigație pe Prut, contrariu stipulațiunii din 1864 iscălită și de Rusia, aședând poduri stabile care se desfac numai o dată pe săptămână, și care a scumpit prețul navlului de la trei la zece lei de tonă, împiedecând printr'acastă măsură libertatea negoțului precum și exportul de cereale cultivate în Moldova de sus ;

«În fine că au concentrat trupe rusești în mai multe puncte ale țării, fără ca guvernul român să fie prealabil avisat, contrariu prevederilor din convenția ruso-română, și ceea ce este și mai grav, acestei concentrări se fac într'acea parte a României, care nu se găsește în drumul ce trebuie să traverseze trupele imperiale spre a reintra în Rusia, și stau la un loc, fără a se mișca, mai mult de cât timpul strict necesar pentru odihnă, prevăzut de art. XVIII dintr'aceiași convenție.

«Față de aceste măsuri arbitrare ale autorităților militare și civile ruse.

«Luând în considerare că convenția de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1868 nu dă armatelor imperiale de cât dreptul de trecere în Bulgaria, și că acea trecere e determinată pe anume linii de etape, în care trupele nu au dreptul de a se opri de cât timpul material cerut pentru trebuințele repaosului, sau din cauza obstacolelor independente de voința lor, și nu vor dura de cât timpul strict necesar pentru acest sfârșit ;

«Luând în considerare că procedarea trupelor imperiale și statornicirea lor în mod permanent, și în deosebite puncturi și linii strategice, este o adevărată ocupațiune militară a țerei, operată fără prevestirea și încuviințarea guvernului, și prin urmare este făcută prin surprindere ;

«Că prin urmare, această ocupațiune este o violare flagrantă a Convențiunei din $\frac{4}{16}$ Aprilie, este o amenințare și o călcare a drepturilor acestei țări, în contra cărora și guvern și țară sunt datorate a protesta.

«Pentru aceste motive Consiliul de Miniștrii hotărăsca :

«D-l Ministru va da ordine tuturor autorităților administrative și comunale de a se mărgini, în dispozițiunile Convențiunei din $\frac{4}{16}$ Aprilie, la înlesnirile ce se cuvin trupelor imperiale, numai întru cât ele sunt trecătoare și în timpul trecerei lor. Ele se vor abține de la darea orî-cărui concurs pretutindenea unde trecerea este prefăcută în o ocupație permanentă, sau ia un caracter contrariu unei simple treceri ; autoritățile pretutindenî unde se vor găsi față cu o asemenea cantonare de trupe, înfățișând caracterul

permanenței, vor refusa orî-ce cerere de înlesnire, ca contrarie convenției.

«Aceste dispozițiuni de urmare se vor comunica de Ministerul Afacerilor streine comisarilor guvernului român, spre întocmăi urmare în relațiunile lor cu șefii armatelor imperiale; se va comunica Agentului diplomatic al Rusiei călcarea convențiunei de către autoritățile militare ruse și dispozițiunile luate de guvernul român și se va aduce la cunoștința Agenților noștri diplomatice pe lângă puterile streine, protestând prin ei în contră violațiunei ce armatele rusesci fac suveranităței și teritoriului României».

Aceste dispozițiuni care fură tot atât de grave pe cât era și cauza care le-a provocat, aū fost luate în urma desvoltării unei interpelări ce a avut loc în Adunarea Deputaților în ziua de 5 Aprilie și a rezoluțiunei votată de Cameră în ședința de la 6 Aprilie. Iată coprinderea acelei rezoluțiuni: «In urma interpelării D-lui deputat N. Furculescu și a explicațiunelor date de guvern în privința ocupării de fapt a unei părți a României de trupele rusesci, și în privința măsurilor luate pentru apărarea drepturilor țerei, Camera convinsă că guvernul are să apere cu energie aceste drepturi și independența țerei, trece la ordinea zilei».

Față cu aceste dispozițiuni care imediat fură puse în aplicațiune, agentul diplomatic al Rusiei, temîndu-se să nu vadă într'un moment armata rusă în neputință d'a-și procura din țără aprovizionarea necesară, saū d'a și le procura de la locuitorii cu forța, fără concursul autorităților române, ceea-ce ar fi provocat imediata lor intrare în conflict cu România și prin urmare o stare de lucruri cu consecințe d'o gravitate excepțională, Baron Stuart țic, se grăbi a răspunde guvernului român mai nainte d'a raporta guvernului său, printr'o notă explicativă cu data tot din 12 Aprilie 1878 ce purta nota ce promise de la Ministerul afacerilor streine, însă numaîla câte-va din punctele citate mai sus câte fusese semnalate de guvernul român în nota sa de la 1/13 Aprilie.

Printr'acea notă D-sa spunea că: «după cum resultă din informațiunile ce a priimit de la General Drenteln, a 11-a diviziune împreună cu o brigadă din a 32-a cu artileria și cavaleria lor, s'aū

transportat dincoă de Dunăre pe teritoriul României, și s'a stabilit temporar pe linia Argeșului și a Sabarului, cu scopul d'a se pregăti pentru repatrierea lor în Rusia. Imperioasa necesitate d'a prepara apărarea sa despre gurile Dunărei și d'a preîntâmpina o invaziune dușmană prin marele fluviu despre mare, ne-a obligat d'a dispune ca să concentrăm trei regimente din a 36-a diviziune cu artilerie și cavalerie în regiunea Dunărei de jos și d'a dirigea spre Galați prima brigadă de sapeuri, compusă din două bataliune și din două parcuri de telegraf. Acest din urmă detașament a fost îndreptat spre Dunărea de jos pentru a putea să construiască, în caș de necesitate, baterii indispensabile și să stabilească poduri și trecători peste ape, pentru trupele ce se vor îndrepta spre Rusia înturnându-se din Dobrogea.

«General Drenteln adaogă că, în tot timpul duratei războiului noi am avut în tot-d'auna stabilite trupe d'a lungul drumului Brăila-Galați-Reni și Ismail. Numărul acestor trupe a fost în tot-d'auna cu mult mai mare ca cel de acum. Ast-fel că în decursul unui timp ore-care, rașa acestei linii era ocupată, afară din o parte din a 36-a diviziune, de o diviziune de rezervă compusă din 12 bataliune cu 4 baterii de artilerie. Într'acest moment această diviziune n'are în partea de jos a Dunărei mai mult de 3 bataliune, iar restul este înșiruit d'a lungul liniilor de etapă (oprire). Cu acest mod am putut obține posibilitate d'a expedia în Bulgaria aproape întreaga totalitate a celor două diviziuni de rezervă care ocupă până atunci liniile de etapă din România. Din numărul de trupe aședate în Dunărea de jos, am fost siliți să cantonăm o parte la Bolgrad, Cahul și prin câte-va sate din împrejurimele lor. Această dispozițiune este deplin justificată prin considerațiuni igienice, și prin dorința d'a evita pe cât va fi cu putință aglomerarea de trupe prin orașele și țirgurile după marginea Dunărei, și d'a evita ast-fel dificultățile ce ar fi întâmpinat cantonarea soldaților noștri.

«Sgomotele comunicate guvernului român relative la intențiunea noastră d'a concentra trupe la Tecuci și d'a stabili un lagăr la Furcen, sunt cu totul neadevurate. Nică un detașament de trupe n'a fost expedit spre acele puncte, și autoritățile noastre militare

n'are nici de loc intențiunea d'a dispune de trupe într'acele localități. General Drenteln declară asemeni că sunt lipsite de fundament sgomotele propagate, fără îndoială de ómeni cu intențiuni rele, privitoare la concentrarea trupelor nóstre pe linia Roman-Oituz-Ițcani. Guvernul român póte cu înlesnire să se convingă, că d'a lungul întregii linii de drum de fier: Bucuresci-Iași, nu se găsesse acum de cât nisce mici detașamente, care aũ drept missiune protegierea podurilor și a altor uvragiuri de artă după linie și că aũ ocupat acea linie de la intrarea trupelor nóstre în România.

«Generalul recunósce că un regiment de cazaci, care se îndrepta spre Rusia, a traversat în ultimele zile ale lunii trecute Bucurescii. Acest regiment nus'a stabilit la Bănésa ci a făcut acolo un pópas d'o di mai 'nainte d'a continua mersul seũ în direcțiunea Benderului. Printr'o regretabilă neînțelegere comandantul regimentului l'a făcut să traverseze capitala în loc d'a lua drumul de înconjurare care este indicat trupelor care se dirígază prin Giurgiu și Bucuresci spre Ploesci.

«Acest incident a provocat luarea măsurilor necesare ca un asemenea caz să nu se mai repete în viitor. Cât privesece introducerea de arme și de munițiuni în România prin Bender, acest fapt este cu totul neadevêrat, căci nu numai că nu s'a produs ceva asemenea, dar din contră deja am început să trimetem spre Bender materialul de artilerie deus la Cotroceni și Bănésa. O parte dintr'acel material a fost dirigeat spre Galați pentru ca de acolo să fie îndreptat spre Rusia prin calea ferată Bender-Galați, pe când cea-l'altă urméză calea fluvială. Este în adevêr esact că se construesce o linie ferată între Dunăre și Reni, precum și un debarcader într'aceia parte. Aceste construcțiuni s'aũ făcut pentru ca să înlesnescă transportarea bolnavilor aduși la Reni cu bastimentele și provenind din spitalele din Bulgaria. Acéstă măsură va reduce în mod simțitor transitul bolnavilor prin România și va înlesni scurgerea bagagelor aparținând trupelor și destinate a fi reexpediate în Rusia.

«Generalul Drenteln conchide informându-mă că: a dat ordine precise ca de acum încolo guvernul român să fie avisat, prin or-

ganul Comisarului General de trecerea tuturor detașamentelor ce vor traversa teritoriul României pentru a se reînturna în Rusia».

Acastă notă care, cum am dis, răspundea mai mult la reclamația din ziua de 1 Aprilie de cât la acea de la 12, ținea ore-cum sémă de dispozițiile convenției de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877, și tăgăduind chiar evidența, aducea fără de voe un omagiū de respect și de dreptate reclamațiunilor Române, pe care le găsea drepte, și prin răspunsul ce făcea, une-orī tăgăduind și alte orī mărturisind, recunosccea temeinicia reclamațiunelor guvernului Român. Din nenorocire nu fură toți atât de sinceri și de leali, ci alții mai sus puși găsiră de cuviință să și dea masca jos, să dea adevărul pe față și să mărturisescă adevărul în totă uriciōsa lui golicieune. Ceī de la St. Petersburg aū spus lămurit că măsurile militare luate erau nisce mișcări strategice îndreptate contra armatei române concentrate în Oltenia și contra unei eventuale invasiuni a armatei Austro-Un-gare care deja începuse să ocupe ore-care puncte importante din Transilvania.

Interpelările din Cameră și Senat provocate de atitudinea ostilă a Rusiei față de România.

Față cu aceste dispozițiuni care erau pe cât se póte de vedit ostile nouă, Corpurile legiuítóre române, fiind legitim alarmate de atitudinea enimamente dușmănosă față de noi a armatei imperiale ruse, adresară prin deputații și senatorii lor cei mai autorisați, nisce interpelări prin care provocară pe guvernul român ca imediat să le dea tóte explicațiunile necesare.

Iată peripețiile prin care aú trecut desvoltarea acelei interpelări și votarea acelei moțiuni :

În ședința de la 3 Aprilie D-l P. Ghica a cerut ca în acea și să aibă loc o ședință plenară secretă, în care guvernul să expună în tóte amănuntele sale adevărata situațiune a țerei, pentru ca mai apoi, în cunoscință de cauză, Camera să ia rezoluțiunile necesare care să dea guvernului tóte puterile de care ar avea nevoie.

Acéstă propunere fu combătută ca deputat de către D-l C. A. Rosetti, președintele Camerei, care ceru Corpului legiuitor să amâne discuțiunea până la înturnarea din străinătate a D-lui Prim-Ministru, care avea să aibă loc chiar în séra acelei zile, « pentru că în lipsa D-sale, și se D-sa, noi, nici în secret, nici în public nu putem desbata nici una din chestiunile zilei, prin urmare suntem siliți să

asceptăm până la reînturnarea D-sale». După ce mai vorbi încă o dată D-I P. Ghica, care 'și susținu părerea, propunerea sa cădu, nefiind susținută conform art. 20 din regulament de dece deputați. Interpelarea s'a desvoltat în ziua de 5 Aprilie, de către D-I deputat N. Furculescu; ea a fost anunțată cu cinci zile mai 'nainte, în modul următor:

«In fața cuvintelor amenințătoare ale Prințului Gorceacoff, de a ne ocupa țara milităresce și de a desarma armata română, în cas de a protesta contra Art. 8 al tractatului de la San Stefano;

«In fața protestului, făcut de România contra aceluși articol, care este atingerea drepturilor sale seculare de independență;

«In fața realității lucrurilor, că deja amenințările ce s'a făcut, au început a avea o realitate de fapt, prin concentrarea trupelor rusesci în mai multe puncte strategice ale României;

«In fața declarațiunei D-lui Northcote în Camera Comunelor, că guvernul englez nu este oficial informat de ocuparea României de către trupele rosiene;

«Interpelez pe D-I Ministru de Externe de a ne încunosciița dacă a însciințat Puterile Europene de toate acestea, sau are de gând a lua măsurile necesare pentru apărarea țerei».

Desvoltarea interpelării a avut de obiect amplificarea acestor puncte, însoțite de mai multe detalii și informațiuni culese din svon și din diarele române și streine; ea a fost presărată cu aspre imputări făcute guvernului rus, care n'a ținut sémă de sacrificiile făcute de Români în interesul creștinătății, și s'a terminat cerënd guvernului să dea explicațiuni scurte și categorice despre măsurile ce a luat sau va mai lua în viitor, pentru a pune capăt violării teritoriului și drepturilor României călcate prin tractatul de la San Stefano.

La această interpelare răspunse D-I M. Kogălniceanu, Ministru Afacerilor streine, care dătu mai multe lămuriri în privința mișcării trupelor rusesci atât în Dobrogea și Basarabia cât și pe marginea Argeșului, Neajlovului și Sabarului și în jurul Bucureștilor, și termină spuind c'a protestat la timp contra mișcării acestor trupe rusesci, ca contrarii convenției de la 4/16 Aprilie, și că gu-

vernul a luat măsuri ca armata română să fie pusă la adăpostul orî-cărei surprize sau cercări de desarmare.

După aceia interveni D-l G. Vernescu, care asemeni mai dătu ca deputat încă câte-va explicațiuni care puse și mai mult în evidență purtarea puțin bine-voitoare a Rușilor față de noi, și termină promițând guvernului tot sprijinul necesar pentru a apăra cu energie drepturile și interesele țerei încălcate de către Ruși, «căci, adaogă D-sa, sunteți tot așa de geloși ca și noi pentru drepturile și interesele țerei, și dacă aveți răspunderea, cum ați dis, o avem și noi. În adevăr, D-v. aveți răspunderea puterii executive, noi avem răspunderea puterii legislative, și dacă D-v. veți greși în cestiuși așa de grave, răspunderea este a D-v, dar este împărțășită cu noi care am simțit, am vădut și am tăcut».

La acest discurs dulce-acru, care sprijinea guvernul, făcându-î imputări mai aspre de cât daca nu l'ar fi sprijinit, cum de obicei D-l Vernescu a sprijinit în tot-d'a-una guvernele al căror amic s'a declarat, răspunse D-l Prim Ministru I. C. Brătianu, care spuse că n'a așteptat deșteptarea D-lui Vernescu spre a-și face datoria după putere, ci că chiar pe când se afla pe drumul Vienei și al Berlinului și-a făcut datoria pe cât i'a permis mijlôcele, în bună înțelegere cu ministrii rămași în Bucuresci. D-sa termină spuiud că guvernul urmăresce tôte evenimentele ce se produc, și caută pe cât îi e cu putință a pară pe acelea care aduc o lovitură în drepturile și interesele țerei nôstre, dar că pentru a avea mai multă încredere în succesul silințelor sale, trebuie ca cu toțiș să fim uniți în iubire și înfrățire între noi, mai cu sémă în nisce împrejurări atât de grele ca acelea prin care trecem acum.

După D-l Prim Ministru a mai vorbit D-l N. Ionescu, care ceru ca guvernul să considere convenția de la 4/16 Aprilie în vigóre până la terminarea definitivă a răsboiului, să facă din ea o pavedă de apărare, să cêră cu insistență Rusiei stricta sa pază, și în același timp să pue armata la adăpostul orî-cărei surprinderi, și termină cerend ca cu acéstă ocașie guvernul să se explice cu tótă francheța, să ne spună cum stăm în privința convenției de la 4 Aprilie, dacă se menține sau nu ? cum stăm în privința amenințarilor de

desarmare, și dacă avem să ținem piept aci în capitala țerei, sau dacă vom duce armata noastră în altă parte.

La acest discurs care fu mai agresiv ca toate celelalte și adresat mai ales Ministrului Afacerilor străine, răspunse D-I Kogălniceanu ca unul ce era cel mai atacat ca toți, și după ce dădu noi explicațiuni, termină în modul următor: «Noi ne silim să scăpăm țera de această ocupațiune și ne adresăm acolo unde se adresază toate puterile chiar cele mari... și sperăm că, după ce ne vom face datoria cu Adunările și națiunea împreună, vom scăpa țera noastră de această mare nenorocire..... În ceia ce se atinge de ocupare, vom face totul spre a o opri, dar suntem datorii a o face cu prudență, fără a îngreua situațiunea, fără a împinge lucrurile prea departe și fără a compromite acele interese care sunt și ale puterilor europene.

După ce vorbi D-sa, mai mulți deputați cerură închiderea discuțiunii, pe care o combătu D-I G. Vernescu. Cu acea ocazie D-sa care avea un vechiū cōmpt de lichidat cu D-I Kogălniceanu, ținu un lung discurs prin care critică cu asprime tot ce a făcut guvernul de la încheierea convenției și până atunci. La acest discurs răspunse D-I interpelator Furculescu care ceru închiderea discuțiunii publice și propuse să se țină o ședință secretă. Această propunere, fiind susținută și de D-I P. Ghica și P. Cernătescu, fu în cele din urmă priimită de Adunare. Ședința secretă avu loc în séra acelei zile în sala de ședință a Senatului. Cu acea ocaziune D-I Kogălniceanu a citit toate actele privitoare la afacerea în discuțiune, iar D-I Brătianu a comunicat impresiunile ce a cules în călătoria sa politică la Viena și Berlin.

A doua zi, 6 Februarie, D. Furculescu presintă Camerei propunerea de trecere la ordinea zilei motivată, ast-fel cum am reprodus-o mai sus, și după ce vorbiră D-nii D. I. Ghica, M. Kogălniceanu, P. Ghica și propuitorul, moțiunea fu priimită de Adunare în unanimitate.

Într'acest timp în Senat se petrecea un incident de aceeași natură, dar prezentat discuțiunii într'alt mod, cu o atitudine franc agresivă și privind aceleași fapte dintr'alt punct de privire. În ziua

de 4 Aprilie D-l D. Sturdza își dezvoltă interpelarea ce atinsese în ziua de 29 Martie fără a primi răspuns de la Ministru respectiv, ne fiind prealabil anunțată. D-sa mai întâiu adresase guvernului în ziua de 31 Martie sub titlul de interpelare următoarele întrebări: 1° Dacă este adevărat că un trimes al guvernului rusesc vine, ca să trateze direct cu noi despre dreptul de trecere a oștilor sale prin România, ce și-a rezervat Rusia prin tratatul de la San Stefano; 2° Dacă este adevărat că Agentul nostru pe lângă curtea de St. Petersburg a provocat prin declarațiunile sale o asemenea demarșă din partea Rusiei, și 3° Dacă agentul nostru pe lângă curtea din San Petersburg a fost sau nu autorizat a declara, că prin o înțelegere directă, am putea noi admite principiul conținut în art. 8 al tratatului de la San Stefano. Acastă interpelare fu adresată Ministrului Afacerilor străine.

În ziua dezvoltării interpelării, care avu loc, cum am șis la 4 Aprilie 1878, D-l D. Sturdza făcu mai întâiu o amănunțită dezvoltare a convenției de la 4 Aprilie 1877, apoi o dezvoltare tot atât de detaliată a tratatului de San-Stefano și a părților din el ce ne priveau și cari erau jignitoare drepturilor și intereselor noastre, și în fine termină repetând și amplificând întrebările care constituia interpelarea D-sale. D-l M. Kogălniceanu mai nainte d'a răspunde pe rând la câte trele aceste puncte, apără cu căldură pe generalul I. Ghica, trimisul nostru la St. Petersburg și declară, că a fost unul din cei mai demni, din cei mai inteligenți și din cei mai patrioți reprezentanți ai țerei, care a ocupat cu demnitate cel mai greu din toate posturile noastre din străinătate.

După aceia declară că trimisul nostru din St. Petersburg a protestat în mod energetic și categoric în numele țerei, nu numai în contra art. 8 din tratatul San-Stefano, dar contra tuturor stipulațiunelor dintr'acel tratat care lovesc în demnitatea, în drepturile și în interesele României.

«Daca Rusia a voit să dispue, să transigeze și să reguleze ceva despre țera noastră, urmă D-l Kogălniceanu, ea trebuia să trateze cu România, iar nu cu Turcia, lăsându-ne pe noi în afară. Iată ce s'a răspuns de trimisul nostru. Mai mult nu s'a șis, că nu cred

că s'ar fi găsit un ministru român care să dea Principelui I. Ghica ordin să trateze cu guvernul rus ca să reguleze o dispoziție din tratatul din San Stefano, pe care noi am declarat de la început că nu'l recunoștem, și contra căruia am apelat la Puteri. Acest răspuns fu dat asupra primei întrebări.

Asupra celei d'a doua, D-l Kogălniceanu răspunse că nimic, nici direct nici indirect nu rezultă din depeșele trimise de generalul Ghica că D-sa ar fi provocat trimiterea unui funcționar rus, sau că ar fi făcut propuneri Rusiei pentru încheierea vre-unei noi convenții ; și asupra celei d'a treia a răspuns că, după cum reese din depeșele trimise în străinătate, guvernul nici direct nici indirect n'a dat agentului său instrucții d'a face cabinetului din St. Petersburg propuneri spre a încheia o nouă convențiune, în sensul principiului conținut în art. 8 din tratatul de la San-Stefano, și că pân' atunci n'avea priimită nici o încunoscintare oficială scrisă despre venirea vre-unui funcționar rus».

D-l Sturdza în replică declară cum că nu a fost mulțumit de răspunsul D-lui Ministru al Af. Straine. Cu acea ocazie D-sa dovedi prin cuvintele ce a rostit că pe atunci nu era nici de loc amic al D-lui Kogălniceanu și nu devenise încă amic devotat al guvernului național-liberal, cum a devenit cu câte-va luni mai pe urmă. D-sa ceru ca să 'și spue și Primul Ministru cuvântul său, și termină prin a depune pe biroul Senatului o moțiune prin care tindea ca Senatul să protesteze în sensul vederilor D-sale contra atitudinii Rusiei față de noi.

Printr'acea moțiune, în urma mai multor considerațiuni prin care critica toate dispozițiile din tratatul de la San Stefano în ceea ce ne privea, D-sa protesta cu energie contra aceluși tratat care a dispus de poziția politică și de drepturile și interesele României ;

Care a stipulat cu Turcia despre chestiuni care privesc statul Român, fără autorizarea și fără mandat al României, și afară de concertul european ;

Care a regulat mai multe relațiuni de comerț și de navigațiune dintre România și Turcia și dintre România și Rusia ;

Care a hotărît în privința despăgubirei de război, la care pôte avea drept România, precum și de reintorcerea prizonierilor de război Români și Turci la căminurile lor;

Care a hotărît cesiunea eventuală a unei părți a teritoriului României și a aservit teritoriul României la o servitudine de trecere a armatei rusești;

Care a dispus despre pămîntul și apele României prin hotărîrea, că nu se vor construi forterețe pe malul stîng al Dunărei și că nu vor fi bastimente de război românești în apele acestui fluviu ;

Care a alterat compunerea comisiunii europene a Dunărei și i a atribuit modica sumă de o jumătate milion lei pentru restabilirea navigabilității canalului Sulina și desdaunarea pagubelor suferite de particulari pe Dunăre din cauza războiului.

Printr'aceia moțiune D-l Sturdza se plîngea că stipulațiile din acel tractat privitoare la România formeză un tot care violază drepturile suverane ale României și situațiunea câștigată în dreptul gîntilor, supuind'o într'un mod lateral la un adevărat protectorat.

Protesta contra atitudinii Rusiei care aplică într'acest moment în mod material tractatul de la San Stefano, prin intrarea recentă în România a mai multor corpuri de armată rusescă, care înainteză și ocupă poziții strategice, lovind toate interesele noastre materiale și economice, și termina dîcînd : « Senatul invită pe guvern a protesta în numele tractatului din Paris, al dreptului gîntilor și al drepturilor suverane ale României, în contra intrării și petrecerii trupelor rusești în România.

După D-sa luă cuvîntul D-l I. C. Brătianu și începu vorbirea sa prin următoarele cuvinte : « D. Sturdza care 'și dă atîta susceptibilitate pentru D-lui, ași dori să înțelegă că și alții de cât D-lui pot să aibă demnitate și susceptibilitate. După aceia răspunse la toate punctele de acusație formulate de D-l Sturdza în desvoltarea interpelărei sale, și termină rugînd pe D-l interpelator să 'și retragă moțiunea fiind că ea nu servea la nimic și nu făcea de cât să ne slăbescă, de ore-ce prin ea desconsidera guvernul ce'l avea.

D-I Sturdza, de și chiar de atunci avea cea mai înaltă stimă pentru D-I Brătianu, declară că n'o retrage și după aceea vorbi pentru a treia oră cu învoirea Senatului, se esplică pentru ce n'o retrage și termină dîcînd : «Cunósceți istoria despre sirene care atrăgeau la malul lor pe navigatori cu vocea și cântecele lor încântătoare și ademenitoare pentru a'i perde îndată ce puneau mâna pe bieții omeni, și'i omorau. Sunt sirene și adî în timpurile moderne, sirenele diplomatice de care noi ne temem astă-đi. Precum Ulise când a trecut pe unde locuiau sirenele a dat ordin tuturor cărmacilor săi ca să nu se uite la insulă și să ție capul în partea opusă ca să nu vadă pe aceste ființe încântătoare, și ca să dea cu lopețele vîrtos spre a nu auzi glasul lor ademenitor, tot așa și noi, D-lor senatori, să rugăm pe D-nii Miniștri să nu se uite spre ușa ce li se deschide ca să audă propunerile perfide, însă învelite în forme ademenitoare, și să dăm cu toții sdravăn cu lopețile prin propuneri energice de o directivă politică sănătósă, ca ast-fel să nu se mai audă vocea sirenelor vécului al XIX-lea.

După ce termină D-I Sturdza interveni D-I M. Iepureanu, și D-sa cu vocea sa blândă și insinuătoare, părănd că combătea moțiunea, ca micșorătoare prestigiului guvernului, care trebuie să se presinte Europei investit cu puterea încrederei întregii țări, începu să cânte un cântec de adevărată sirenă: dulce, captivător dar într'același timp ațîțător, și prin el reuși să învenineze și mai rău discuțiunea și să lovescă și mai amarnic în guvern. Prefăcându-se că vrea să'l apere și spuind că'l susține, D-sa nu se sfii d'a insinua că guvernul a deschis drumul Rusiei ca să ne încalce drepturile, și pentru a dovedi aceea ce a afirmat, ceru amânarea discuțiunei măcar până a doua đî, pentru ca moțiunea D-lui Sturdza să se bucure de o mai lungă desbatere, și atunci guvern și Senat să fie într'o situațiune clară și precisă. D-I PrimMinistru combătu cu energie amânarea și insinuările D-lui Iepureanu, dar D-I B. Boerescu care pe atunci nu era nicî de loc amic al guvernului, o susținu, adresându-I guvernului cele mai grave acușațiuni, și termină dîcînd miniștrilor : «Faptele D-v. sunt în contradicere cu cuvintele, dar acésta vă privesce pe D-v., căci despre noi, în ceea ce privesce situațiunea

«ce ați creat țerei, nu avem de cât să ne facem rezervele noastre, ast-fel că noi nu luăm nici de cum răspunderea situațiunei. Inșă, a vota cu precipitare o moțiune de o așa gravitate, ca cea propusă de D-l Sturdza, mi se pare că ați face o mare imprudentă politică. Amânați pentru mâine măcar discuțiunea, și póte că mâine luminați toți mai bine, ne vom putea întruni ca să votăm cu toții cât mai bine».

D-l Prim-ministru luă pentru a doua óră cuvîntul, și cu o voce mișcată ceru D-lui Sturdza cu insistență ca să retragă moțiunea, și termină dicënd : «In fața împrejurărilor de care suntem amenințați cu luarea Basarabiei, în fața unui tractat prin care se lezază drepturile noastre ca stat independent, în fața acestor pericole, Româniî cu toții trebuie să se unescă, să protesteze și să lucreze ca să póta înlătura aceste rele. Ei bine, mai încape Onor. D-le Boerescule discuțiune la acésta ? Nu încape alt-ce-va de cât, când ne veți vedea că suntem slăbiți și că facem o greșală, să ne osândiți.

«Cât pentru moțiune, nu cred să admită D-l Sturdza că noi am putea face o convențiune, fie de orî-ce natură, căci după cuvintele colegului meu de la externe, care v'a spus că afacerea noastră este innaintea areopagului europén, noi nu putem nici o dată să facem un tractat cu unul deosebit, dacă nu voim a ne pune la discreția unei alte puteri, orî-care ar fi acea putere. Ce vreți mai mult ? Daca nu voiți mai mult D-le Sturdza, nu dic însă și D-le Manolace Costache și Boerescu»....

Senatorul Manolescu întrerupe dicënd : D-lor vor Ministerul !

D-l Prim-Ministru continuând dicie : «Dacă nu voiți mai mult, așa dori să veniți să vè dați mâna, pentru ca afară, în fața străinilor să nu fie nici o voce discordantă, și străiniî să nu ne vadă animați de alte pasiuni de cât de acelea care tind a ne da putere spre a ne apëra drepturile, și de aceia cred că o veți face».

Se ceru închiderea discuțiunei. D-l B. Boerescu o combătu cerënd din noû amânarea discuțiunei pentru a doua di, D-l Prim-Ministru o susținu dicënd opozițiunei : «Vreți să prelungiți discuțiunea, pentru ca să paralizați guvernul care nu vè place; acésta

este interesul și datoria D-v. ca opoziție, dar guvernul și majoritatea nu admitem ca să vă urmăm pe D-v.

După aceia se închise discuția cu 27 voturi contra 16. În urma acestui vot, D-l Prim-Ministru se sculă din nou ca să vorbească și foarte mișcat și se : «D-lor îmi pare rău că sunt nevoit să fac o declarațiune umilitoare pentru mine și în fața unui amic, (căci D-l Sturdza nu era prenumărat între oșanșii doritori de răsturnare), că vom fi, mai cu osebire în împrejurările acestea, Români buni și oameni onești, adică că vom protesta și vom lupta din toate puterile noastre ca să putem reintra în deplina noastră independență și în scăparea țerei de ocupațiunea străină.

După aceia termină rugând încă o dată pe D-l Sturdza să retragă moțiunea, care dacă s'ar pune la vot în împrejurările actuale, ar întruni majoritate sau minoritate, n'ar putea trece cu unanimitate, și eu voi ca înaintea străinilor să fim în unanimitate.

În urma acestei declarațiuni france și categorice, D-l Sturdza, simțindu-se mișcat și atins în sentimentele sale patriotice care în tot-d'auna a ocupat în inima sa un loc de frunte, luă cuvântul și spuse că, față cu angajamentele solemne luate de Primul Ministru, retrage moțiunea. După aceea Președintele Senatului declară incidentul închis și ridică ședința.

Propunerea făcută de Rusia d'a încheia o nouă convenție militară și urmările sale.

Din cele spuse în capitolele precedente, și mai ales din resumatul de mai sus al desbaterilor ce au avut loc într'acel timp în ambele Corpuri legiuitoare, reese lămurit cum că într'acea vreme partidul liberal a trecut printr'o criză teribilă, care pe orî-care altul; î-l-ar fi sfărîmat, dar din care el a eșit mărit, întărit și înălțat în ochii concetățenilor săi, și acesta numai prin înțelepciunea, cum-pănirea, abnegațiunea și patriotismul conducătorilor săi, care se aflau la guvern, și care au știut să strecóre barca Statului prin nenumărate stânci nimicitoare și s'o ducă la limanul mântuirii.

Pe când partidul suferea atâtea sguđueli și atâtea sbuciumări, guvernul țerei care făcea parte dintre frunțașii săi, n'a fost mai cruțat, ci din potrivă a fost cel mai acusat, cel mai bănuț și cel mai calomniat dintre toate guvernele, și lucru de mirare i s'a adus învinuirile cele mai contradictorii, cele mai opuse unul altuia și cele mai discordante. Unii, dușmanii săi firești, conservatorii care nu făceau parte din Cameră și Senat, i-au imputat c'au dus lupta contra Rusiei prea departe, n'au priceput mai din vreme că Basarabia era perduță cu desevêșire și promisă Rusiei încă de la întrevederea de la Reichstadt, că n'a știut să cadă la învoială la timp

cu prea puternicul nostru vecin, și nu ȳ-a luat suta de milioane și atâta teritoriū din Bulgaria cât ar fi vrut, în schimbul unei porțiunii din teritoriul nostru, prin urmare scurgerea unei cantități din sângele fraților lor, traficul unei vênđării de Iuda!

Alții, adică conservatorii din Cameră și Senat, moderații din centru și independenții, așa și amici desinteresați ai guvernului, și mai cu sémă poftitorii de portofolii ministeriale, le-au imputat că din contră n'au fost prea dârji, nu s'au luptat cu o energie și mă mare, n'au fost îndestul de intransigenți și chiar violenți în apărarea drepturilor țerei lor și n'au împins lucrurile prea departe, până la un conflict cu mâna armată, din care să iasă cine scie ce complicațiuni. Dintr'acești din urmă, unii, spre pildă D-l Sturdza și Ion Ghica erau de bună credință, n'avea încredere în Rusia și în toate făgăduelile sale și se temeau de ea chiar când promitea daruri; iar alții urmăreaū resbunări pentru supărări din trecut, sau puterea, sperând să facă mai bine de cât miniștri în funcțiune.

În mijlocul acestor două înriuriri cu tendințe extrem opuse, guvernul și partidul din care făcea parte a preferat să păstreze termenul de mijloc, să apere drepturile țerei sale cu o energie atât de mare în cât, câte odată a pus pe gânduri chiar pe Capul Statului, ba încă a îndrăsnit une-orî să și exprime chiar o opiniune deosebită de opiniunea M. Sale, și să se lupte cu energie, dar în tot-d'auna cu cea mai cumpănită moderațiune, cu prea puternica Rusie. Cu chipul acesta și printr'asemenea statornicie, guvern și partid mână în mână, au reușit să ducă drepturile și reclamațiunile țerei, neștirbite prin nici o învoire prealabilă, până înaintea areopagului european, nesocotind amenințări teribile, ne ascultând de voci de sirenă. ademenitoare și cutezând a ține piept unui mare imperiū, chiar pe când el îi ocupa cea mai mare parte a teritoriului său cu sute de mii de oșteni gata pe gâlcévă. Dacă în cele din urmă n'au reușit, dacă Europa n'a vrut ca să ție sémă de reclamațiunile și drepturile noastre, și dacă marele Areopag a fost nedrept cu țera noastră, nu e vina lor; ei și-au făcut datoria, au trimis pe fruntașii lor să pledeze cauza țerei înaintea aceluși Areopag și acești trimiși și-au făcut datoria cu curaj și bărbăție, și au reușit să scótă patria lor din

acéstă luptă omerică, nedreptăţită şi ştirbită de o bucată din teritoriul său, dar mărită moralicesce, dar respectată şi stimată de toţi, chiar de duşmanî, căci ştirbirea şi nedreptatea i s'a făcut prin silnicie, de întreaga Europă, lăsându-i-se neatins dreptul ca o dată, când i-o veni bine, să reia cu sabia aceia ce i s'a hrăpit cu sabia, iar n'a cedat'o prin bună învoială şi mai cu sémă pe o mână de dinari.

În urma dobândirei acestui succes moral, pe când unii luau României Basarabia, alţii ocupau insula Ada-Kaleh şi puneau mâna peste Porţile de fier de la Verciorova, alţii îi impuneau regularea chestiunii israelite, alţii îi pretindeau rescumpărarea căilor ferate Strusberg-Bleichröder, alţii îi cereau banii mulţi pe crâmpeliul de linie ferată dintre Cernavoda-Constanţa reu făcut şi odorigit, şi alţii trăgeau cu buretele peste socotelele unei datorii de onóre, aceia a întreţinerii prizonierilor şi a cheltuelilor de resboi, ba încă se încercau să desmormenteze chestiunea monastirilor închinate, guvernul care a administrat ţera în decursul acestor grave evenimente şi care a priimit lovitură din toate părţile, a eşit tare de tot şi, după ce a învins toate obstacolele, a dobândit stima şi încrederea naţiunii întregi. În urma acestui mare succes, guvernul şi partidul liberal au avut satisfacţiunea să vadă mai pe toţi membrii de valóre ai partidelor adverse să alerge îmbulzindu-se ca să se scrie între membrii partidului naţional-liberal, s'a silit să deschidă largi de tot porţile ospitaliere ale clubului lor, şi în cele din urmă au avut parte să siléscă pe unii dintre cei mai periculoşi duşmanî ai lor să depue armele, convinşi dar nu învinşi, să transforme din adversari implacabili în nisce partizanî geloşi nisce individualităţi politice dintre cele mai marcante, să atragă spre ei numai prin faptele şi patriotismul lor mai toate somităţile emnente ale partidelor adverse, şi să vadă grupaţi în jurul său şi să se numere în sênul partidului său : ómenî de valóre ca : Principele D. Ghica, B. Boerescu, Ion Ghica, D. Sturdza, C. Grădişteanu, C. Bosianu, P. Mavrogheni, I. Strat, etc. cari au rămas liberali, sau lucrând cu liberalii, unii până la mórte şi alţii până în ziua de azi, şi au prins bucuros să le acorde tot concursul şi bunele lor graţii pentru desăvârşirea şi ducerea la bun rezultat a grelei sarcine ce

mai avea de săvârșit. Atât de mare a fost avântul cu care dușmanii liberalilor au alergat să se facă amicii și aliații lor, în cât într'un moment de amărăciune, de franchetă și de expansivă sinceritate, regretatul Al. Lahovari a mărturisit într'o di în Cameră, că într'acea vreme nu mai rămăsese în partidul conservator nici atâția oameni câți să înconjure masa de la club.

Aducând acest omagiū datorat de orī-ce istoric drept și imparțial partidului național liberal dintr'acea epocă și mai cu sémă conductorului său, marelui și neîntrecutului patriot I. C. Brătianu, a cărui memorie în curind va deveni sfintă chiar pentru dușmanii săi cei mai inverșunați, pentru conservatori, nu mă gândesc să fac un act de sectar, să aduc un omagiū plin de entusiasm partidului din care fac parte, și să fac vre-o imputare orī-cât de mică tuturor acelor ce au criticat într'acele timpuri: în corpurile legiuitoare, prin presă, prin broșuri sau prin viū graiū, actele partidului liberal. Deosebirea de păreri a existat între oameni de când e omenirea, și va mai exista încă cât va fi omenirea, căci ea este în firea omului, creerii omenesci ne fiind croiți după același calapod.

Merg ceva mai departe și 'mī exprim francamente părerea că toți cei ce au fost în divergință de opiniū cu guvernul, sau aprópe toți, au fost de bună credință, sinceri și leali, pentru că vremurile au fost atât de turburi în cât ele au putut să ametească, să întunece și să amăgescă mințile cele mai limpede și cugetele cele mai bine echilibrate; cu tóte acestea nu mă pot opri d'a afirma într'un mod franc și leal și deplin convins că nu mă amăgesc, că dacă defăimătorii și acuatorii ar fi fost în locul celor defăimați și acutați, n'ar fi făcut alt-ce-va de cât tot ce au făcut și dênșii, n'ar fi îndrăsnit să schimbe Basarabia pe trei-șeci de arginți, cum au propus fiind în opoziție, și având puterea în mână, prin urmare răspunderea, n'ar fi cutezat să fie vîndători ca Iuda, nici n'ar fi fost mai neîncredători sau mai încredători în lealitatea Rușilor, căci le-ar fi fost frică să nu fie omoriți cu pietre de către popor. Fiind la putere ei ca și cei-l'alți ar fi fost tot atât de buni Români, s'ar fi luptat și ei cu același zel și energie pentru ca oștenii români să-și încunune fruntea cu laurii eroilor și să-și capete independența prin sîngele

lor, și pe urmă ar fi împins patriotismul până a cuteza să se ia la hartă cu prea puternica Rusie și la întrecere cu noi pentru ca să apere sfintele drepturi ale patriei.

Dovadă ne-a dat mai târziu regretatul om de stat și eminentul conservator Al. Lahovari, când a dat ordin flotilei române să îndrepteze tunul său încărcat cu bombă spre vaporul de comerț rus Olga, care nu voia să se supue dispozițiilor sanitare luate de guvernul român în 1893, precum și lupta sa cu D-1 de Hitrovo Trimisul Extraordinar și Ministrul plenipotențiar al Rusiei din Bucuresci din anul 1892 și 1893, în privința incidentului cu expulsarea din țară a jugănarilor și iconarilor ruși cari umblau prin sate ca să semene revolta printre țeranii români.

După ce am terminat cu această digresiune care mi s'a părut a fi aci la locul său, să urmăm înainte cu povestirea faptelor împlinite și cu înșirarea evenimentelor ce s'a perindat unul după altul, întocmai ca înșiruirea de bobe de mărgăritar sau mărgele pe ața faptelor împlinite, pentru ca generațiunea cea tânără, aceea care n'a apucat acele vremuri, n'a trăit traiul lor și n'a trecut prin vultorea lor amețitoare, luând cunoștința de dinsele să pótă ași da sémă de greutățile prin care a trecut acea generațiune de uriași care e aprópe pe sfirșit, și care s'a consumat sârguindu-se să ne dea o țară liberă, independentă, stăpână pe faptele sale și scăpată de sub jug strein. Așa dar iarăși: înșiră-te mărgărite.

D-l I. C. Brătianu reînturnându-se în țară și prezentându-se M. Sale Domnitorului în ziua de * 16 Aprilie 1878, comunică suveranului său că Principile Bismarc nu s'a exprimat în convorbirea ce a avut cu D-sa în termenii în destul de bine-voitori și de precisi, ci a vorbit mai mult ca un fel de oracol. Spre pildă D-sa duse: «Dacă România vrea să se arate comlesentă cu Rusia, ceea-ce o consiliez cu multă insistență, ea ar putea să céră mult, fórte mult de la densa, și să obție și mai mult, chiar 100 milióne, și, dacă ar vrea, ar mai căpăta pe d'asupra și mari compensații teritoriale. Basarabia însă este pentru Rusia condițiunea *sine qua non*, și D-sa, ca amic al României consilia pe Români să renunțe la resistență. Cu tóte acestea Bismarc dorea ca reuniunea congresului

să aibă loc, și D-sa să lucreze în sênul sêu. În cursul convorbirei, Cancelarul nu s'a putut stăpâni d'a reaminti D-lui Brătianu, că România ar face bine să răscumpere căile sale ferate și să începă într'acéstă privință cu băncile germane negoțierile întrerupte de rășboi.

Dacă nu va isbuti tratativele pentru reuniunea congresului, într'așemenea caz nu e exclusă ipoteza izbucnirii unui nou rășboi. La Viena atât ómenii de stat cât și Împêratul s'aú arătat mai bine-voitori față de noi, aú declarat că tóte plângerile și nemulțumirele României erau justificate și aú promis bine-voitorul lor sprijin. Ceea-ce 'l îngrija mai mult ca tóte pe primul-ministru era mișcarea trupelor rusesci din țară și luarea în stăpînirea lor a tuturor punctelor strategice mai importante.

În ziua de 7/19 Aprilie Baron Stuart presentă M. Sale următórea scrisóre a Împêratului Rusiei cu data din 1/13 Aprilie.

«V'am răspuns deja prin telegraf la scrisórea vóstră de la 26 Februarie, dar țin să vê repet printr'acéstă epistolă cât sunt de simțitor la cuvintele afectuóse ce m'iași adresat, și cât interes constant și cordial simt pentru voi și pentru principesa Elisabeta. Relațiunile penibile create prin procedurile miniștrilor vóștri nu vor putea să le altereze. Regret că am fost silit să'l fac să presimtă măsurile eventuale ce conduita lor m'aú silit să iaú. Să nu vê îndoiți nici odată că așfi fórte mulțumit dacă aș putea să mă dispensez d'a mai lua încă și alte măsuri. N'ași vrea să vêd alterate urmând acéstă cale: relațiunile tradițional amicale, cimentate prin confraternitatea de arme, și sunt sigur că personal împărtășiți și V. A. sentimentele mele.

Înțeleg dorința guvernului vostru d'a regula printr'un aranjament special raporturile ce necesiteză prelungirea șederei armatei mele dincolo de Dunăre. Dar pacea nu e încă definitivă, și prin urmare convențiunile nóstre n'aú încetat d'a fi în vigóre. De sigur recunóșceți și voi cât m'e de peste puțința d'a lăsa să planeze cea mai mică incertitudine asupra comunicațiilor și aprovizionării trupelor mele. Un aranjament amical între cele două guverne ale nóstre, ar fi putut cu înlesnire să reguleze lucrurile în raport cu situațiunea cea nouă creată de pacea definitivă. Sunt fórte dispus d'a înlesni acea regulare și în consecință am dat ordin ca să fie trimis la Bucuresci un funcționar special care va fi însărcinat să stabilească o înțelegere care, cred că va fi mai mult în interesul României de cât încordarea în ființă a relațiilor nóstre. Sper că 'l vê acorda concursul vostru și puteți fi sigur de concursul meú. Bine-voiți de transmiteți amicițiile mele Principesei Elisabeta și credeți în sincera și în învariabila mea afecțiune».

«Alexandru».

Acastă scrisore, de și întortochiată și cu stil dibaciū, mănuit de un condeiū isteț, ca al D-lui de Jomini, totuși, printre vorbe afectuoase și amenințări deghisate, spunea multe, chiar foarte multe adevăruri, între care cea mai evidentă era via dorință a Rusiei ca România mai nainte de adunarea congresului, să priimască și să consfințească art. 8 din tractatul de la San Ștefano printr'o convenție specială, de și convenția de la 4/16 Aprile era încă în picioare în totă întregimea sa, căci pacea nu era încă definitivă. Tot într'același timp Împăratul dorea foarte mult ca să ajungă la o destindere a raporturilor încordate dintre Ruși și Români, tot printr'o bună înțelegere, tot prin o învoire particulară care ar aplana toate dificultățile dintre noi și ei mai 'nainte d'a se aduna acest congres supărător.

Din nenorocire Împăratul, cu toate vorbele sale acre-dulci și cu toate amenințările pe jumătate puse în aplicare, rămase cu vorba ținută dar neascultată, și Români făcură ce făcură, o suciră cum sciură mai bine și isbutiră a se strecura până în capăt printre stușiuri de baionete rusesci fără sa subscrie nimic.

Nimic n'a abătut pe Români de la hotărîrea ce luase d'a rămănea nestrămutați pe calea ce au apucat; nici măcar informațiunile puțin favorabile ce au priimit de la Agenții țerei din străinătate, ca răspuns la protestarea guvernului contra tractatului de la San Ștefano și contra ocupării țerei în punctele ei cele mai strategice de către armata rusă. Într'adevăr în ziua de 14 Aprile M. Af. streine priimi de la Agentul său din Berlin o notă prin care îi făcea cunoscut că contele de Bülow, într'o convorbire ce a avut cu D-sa, i-a ținut că: guvernul german dorea din suflet să vadă pe România scăpată de serioasele dificultăți prin care trecea, că recunoscea eminentele calități ale M. Sale Domnului și ale armatei sale, despre care a vorbit Împăratului cu multe elogii un oficer superior german care a luat parte la războiū, și care a adresat Ministernului de războiū german un raport, în care a relatat pe larg toate faptele de arme vrednice de laudă ale armatei române și a șefului său suprem, la înturnarea sa în Berlin. I-a mai spus că Împăratul păstra pentru Suveranul nostru și țara sa, cel mai viu interes,

dar în ceea-ce privea purtarea Ruşilor faţă de noi; n'a spus alt-
ceva de cât D-sa şi Principele de Bismarc se ocupa cu activitate
ca să facă posibilă întrunirea congresului şi înlăturarea unui răs-
boiū care ar fi desastros echilibrului european.

De la Roma veniră într'aceiaşi di sciri, şi mai puţin încuragia-
tore; Ministru Corti spuse d-lui Dr. Obedenaru cu întristare şi
amărăciune că planază asupra Europei întregi o sabie a lui Da-
mocles, pe care nimeni nu cutéză s'o înlătore, că Italia nu pôte
să ia vre-o iniţiativă într'acest sens, că guvernul şi naţiunea ita-
liană simte cea mai vie simpatie pentru România, dar că într'acele
momente nu pôte de cât să deplore starea de lucruri ce domnesce
la noi, şi că guvernul seū nu se simte în putere d'a o înlătura,
fiind în joc chiar putinţa d'a se recurge la arme.

A doua di sosiră de la Paris sciri care nu fură mai încuragia-
tore. Şi d'acolo nu sosi alt-ceva de cât numai vorbe. Mai întâiū D-l
de Wadington, Ministru Afacerilor streine al republicei, şi-a ex-
primit D-lui C. Stoicescu secretarul şi gerantul Agenţiei, în lipsa
D-lui Calimachi Catargi care era în misiune la Londra, via im-
presiune ce 'i-aū produs cele două note de protestare citate mai
sus, şi admiraţiunea pentru curagiul şi bărbăţia cu care guvernul
român şi-a exprimat nemulţumirile sale. Apoi a deplorat situa-
ţiunea în care se găsea România şi modul cum era tratată, şi a
terminat prin a'şi exprima speranţa că se va aduna în cele din
urmă congresul şi el va avea prilejul să îndrepteze totul. În ceea
ce privea linia de conduită ce trebuia să urmeze guvernul român
şi modul prin care să scape de aducerea la îndeplinire a amenin-
ţării rusesci, D-sa nu diise nimic şi se feri d'a se rosti într'un sens
saū altul.

De la Londra veniră câte-va sciri mai îmbucurătoare atât prin
Agentul din Paris, cât şi prin cel din Berlin, dar ele nu erau sincere şi
desinteresate, pentru că în luna Aprilie, şi mai cu sémă pe la finele
seū, Anglia se găsea în mijlocul preparativelor celor mai active
ale într'armărei armatei şi flotei sale şi în prada celor mai labo-
riose tratative pentru stabilirea unei înţelegeri anglo-rusă prin in-
termediul contelui Şuvaloff. Într'acel stadiū încă nelimpeţit, pen-

tru a câștiga noi aliați, lord Beasconfield, Marchizul de Salisbury și întreaga presă Britanică ne promitea tot sprijinul dorit, numai să continuăm d'a fi în conflict cu Rusia.

Într'acest timp lupta surdă dintre Români și Ruși își urma cursul său fără de nici o împiedecare din partea cui-va, lupul continua d'a se face stăpîn pe patrimoniul oii, fără de nici o stânjenire din partea cui-va, și trupele moscovite, care după declarațiile solemne ale Baronului Stuart și ale generalului Drenteln aveau să ocupe pozițiile în care se găseau într'o durată de timp foarte scurtă, continuau d'a le ocupa și d'a se întări în ele fără să se premenescă măcar, sfidând cu nepăsare: și dreptatea, și echitatea, și buna credință.

General I. Ghica ducându-se în ziua de 7 Aprilie ca să citească D-lui de Giers protestarea contra tractatului de la San-Stefanovice-cancelarul, după ce i-a comunicat că o va supune cancelarului, a început să facă critica acelei protestări și a spus că guvernul turc iar nu cel rusesc ar fi sulevat chestiunea monastirelor închinatelor și ar fi impus redacțiunea privitoare la indemnitatea de război. În ceea ce privește art. 8, a spus c'a fost redactat astfel cu intențiunea d'a ajunge la încheierea unei convențiuni speciale cu noi privitoare la libera trecere a armatei ruse prin România în decurs de doi ani, și că chiar declarațiunea făcută de Principele Gorceacoff d'a ocupa țera în virtutea aceluși articol, a fost făcută cu intențiune d'a ne sili să încheiem acea convenție.

În ceea ce privea garanția colectivă a puterilor, a spus că tratatul n'o prejudica fiind-că nu vorbea de densa; rămâne ca Europa, adunată în congres să decidă într'această privință.

În ceea ce privește mișcarea trupelor din România, D-sa a declarat că ar fi cu putință ca acele mișcări să aibă drept scop d'a face față la óre-care eventualități care ar putea să amenințe comunicațiunile armatei ruse, și la obiecțiunea făcută de trimisul român că ele încăleau convenția de la 4/16 Aprilie, care e făcută pentru un război în contra Turciei dar nu și contra altei puteri, D-l de Giers, după puțină stânjenelă, a terminat prin a spune că e posibil că *chiar România să fie coprinsă într'aceste prevederi eventuale*, (adică considerată ca țără dușmană), pentru că

România a protestat contra art. 8 al tratatului de la San Stefano. Față cu acest protest Rusia era silită să ia mai din vreme măsurile necesare pentru ca să nu'i fie tăiate comunicațiunile cu trupele sale din Bulgaria.

Asupra obiecțiunii ridicate de generalul Ghica, cum că acest argument ar fi dificil de susținut, căci România pe temeiul convenției de la 4/16 Aprilie, care până la încheierea păcei definitive e încă în vigóre, n'a luat nici o dispoziție jignitoare acelei convențiuni, D-sa a răspuns că aceste măsuri de precauție pôte c'au fost luate atât contra Austro-Ungariei, a cărei atitudine a început să fie dubiosă, cât și contra României, care într'o ți pôte să intre la vre-o înțelegere cu vecina sa de peste Carpați, și să primescă mâna ce i s'ar întinde. Dacă măsurile militare luate de Rusia o neliniștesc, România n'are de cât să încheie o nouă convențiune militară pentru o durată de două ani.

Principele I. Ghica răspunde D-lui de Giers, că va spune tot ce i s'a spus guvernului său în cele mai amănunțite detalieri, și într'aceiași timp 'i-a comunicat că, pentru a se achita pe deplin de această sarcină, va fi nevoit să părăsescă pentru cât-va timp misiunea ce 'i era încredințată, pentru a comunica prin viu grai tot ce i s'a spus, atât Ministerului cât și M. S. Domnitorului. După aceea a expus Ministrului în detaliu, printr'o depeșă cifrată toate cele spuse mai sus, și a terminat spuindu-î c'a sosit momentul ca să vie în Bucuresci.

Ca răspuns la comunicarea acestei convorbiri, D-l Kogălniceanu i-a acordat voia d'a veni în Bucuresci chiar într'acea ți și l'a rugat ca, mai înainte d'a pleca, să comunice D-lui de Giers că: «Ocuparea României de către armata imperială rusă, luând în fie-care ți proporțiunii din ce în ce mai mari, guvern, Cameră și națiune protestă și nu va înceta d'a protesta contra acestei încălcări a teritoriul român. Nu prin încheierea unei noi convenții se pôte aduce un remediu situațiunei, așa credem noi. Chiar prima convențiune a fost violată prin intrarea trupelor rusești în România mai înainte ca ea să fie ratificată. Chestiunea cuartierelor și a indemnităților a rămas până acum literă mórta, și acestea toate un an

după încheerea acelei convențiuni. Intr'aceste condițiuni îndoiala noastră d'a mai încheia o nouă convențiune cu imperiul rus este legitimă.

«Mai nainte d'a pleca adaogă, D-l Kogălnicenu, faceți aceste declarațiuni celui în drept și spuneți că cel mai bun mijloc d'a potoli spiritele la noi și d'a înlătura protestațiunile, este numai evacuarea repede a trupelor rusesci. Sciți că eun'am făcut nicî o dată parte dintr'acei ce vrea să împingă lucrurile până la extremitate. Ași dori din suflet o împăcaciune francă și leală; dar atitudinea guvernului și a autorităților rusesci, m'a lipsit de ultima speranță că vom ajunge la o înțelegere cordială».

La 8 Aprilie, Principele Ghica a comunicat D-lui Kogălniceanu că Principele Gorceacoff l'a priimit într'o audiență de congediu și că l'a însărcinat să recomande guvernului liniște și moderațiune, căci după părerea sa situațiunea se va desîncorda în curînd. Tot o dată l'a recomandat și D-sa cu multă stăruință ca să îndemne pe guvern d'a încheia convențiunea propusă cât s'ar putea mai curînd. Cât pentru ceea ce privea protestarea guvernului român contra art. 8, guvernul imperial îi va răspunde prin intermediul reprezentantului său din Bucuresci. El a dobîndit instrucțiunii d'a vă adresa o notă explicativă privitoare la acel articol, în sensul răspunsului D-lui de Giers, și cu acea ocazie va face propunerî pentru încheierea unei noi convențiuni.

După aceia Principele I. Ghica ne mai avînd pentru care motiv să mai stea în St. Petersburg a plecat de acolo motivînd plecarea sa unde se cuvenea, nu ca o rupere de relațiuni, ci ca o necesitate d'a da guvernului ôre-care explicațiuni prin viu graiu, și plecînd a lăsat în locu-i ca gerant pe secretarul său, pe D-l Emil Ghica, ađi trimis extra-ordinar și Ministru plenipotențiar al României la Viena.

Ca răspuns la tôte aceste recomandări bine-voitóre care semănau prea mult cu nisce ordine însoțite de amenințări, Națiunea română reprezentată prin membrii Corpurilor legiuitoare se hotări să facă o demonstrațiune de iubire și de devotament față cu M. Sa Domnul. Așa dar în ziua de 8 Aprilie 1878, Camerele se duse în

corpore la palat pentru a-l felicita cu ocazia aniversării născerei și a alegerii Sale, și cu acea ocazie D-l D. Brătianu în numele Senatului și D-l C. A. Rosetti în numele Adunării ținură câte un mic discurs de felicitare, prin care și exprimară nemărginitul devotament al Reprezentanților țerei față de persoana Suveranului lor. În răspunsul său Domnul își exprimă ferma convingere că cu concursul tuturor va reuși să scotă țera din serioasa crîdă prin care trece. Cu totă această credință a M. Sale, D-l I. C. Brătianu în ziua de 10/22 Aprilie își exprimă față de M. Sa îngrijirea ce îi cauza ocupațiunea rusescă care creștea în loc d'a scădea, și și dădu silința să convingă pe M. Sa că ar face bine să se retragă mai din vreme în Oltenia, și să lase Bucureștii de o cam dată în mânele Miniștrilor. M. Sa se opuse cu energie contra acestei măsuri care, pe de o parte era în adevăr prudentă, iar pe de alta avea inconvenientul d'a fi provocătoare de spaimă mare, și însărcină pe D-l Brătianu ca să și procure nouă informațiuni în privința mișcărilor trupelor rusești. D-l Kogălniceanu fu și de astă dată tot de părerea M. Sale d'a nu părăsi Bucureștii, iar D-l I. Ghica, în o audiență ce avu la palat, își exprimă părerea că ar fi mai bine ca M. Sa să mîergă la Iași spre a nimici prin prezența Sa uneltirile separatiste ce începuse să încolțescă într'acel oraș.

D-l Brătianu s'a supus ordinului domnesc, a căutat nouă informațiuni și a aflat că de câte-va zile, cu toate asigurările date de Baronul Stuart, a mai sosit încă o brigadă de peste Dunăre, afară de Diviția XI-a, și că acea brigadă a luat pozițiune tot d'a lungul Sabarului, Argeșului, Neajlovului, și că împrejurul Bucureștilor s'aună grămadit peste 8000 de pahonți ruși, care deveneau din ce în ce mai amenințatori, ast-fel că cu multă greutate se puteau ține în frîu de către poliția română.

Principele I. Ghica sosi în București în ziua de 14/26 Aprilie, în Vinerea Pascilor, și merse imediat la Palat, unde ajungînd, fu introdus la M. Sa. Dând ochi cu Suveranul său, Trimisul român la Curtea Țarului, îi comunică că spiritele în Rusia erau foarte iritate contra M. Sale, că atitudinea Angliei, care împingea lucrurile spre război, cauza mare neliniște și supărare celor de la St. Petersburg

și că partizanii păcii, care erau mai numeroși ca cei ai războiului, dorea din suflet ca România să se poarte față de Rusia mai cu moderațiune, căci într'acest caz Rusia imediat îi va face avansuri mai presus de orî-ce așteptare.

M. Sa, pentru a face un prim pas spre mult dorita împăcaciune, a dat ordin ca în ziua de 17/29 Aprilie, a doua zi de Pasce, cu ocazia aniversării nasterii Împăratului, să se officieze la Mitropolie un tedeum solemn de mulțumire, la care să asiste toți miniștrii și toți oficerii români purtători de decorații rusesci. Ordinul M. Sale fu executat cu punctualitate. Pentru a da și mai mare importanță acelei serbări, M. Sa trimise într'aceiași zi Împăratului o depeșe de felicitare foarte căldurósă. Peste câte-va zile iarăși, în ziua de 23 Aprilie, M. Sa serbă ziua Sf. George, patronul Rusiei, printr'un mare banchet dat la palat, la care fură invitați: dece generali și un mare număr de oficeri superiori ruși.

Într'aceiași timp între suverani și familiile lor se schimba felicitări și mulțumiri cordiale, pe când între Români și Ruși animositatea ajunsese aprópe la cuțite. Într'adevăr în ziua de 18 Aprilie Împăratul răspunse mulțumind pentru felicitările primite, și la 24 Aprilie, ziua onomastică a M. Sale Dómei, oficerii ruși asistară în mare complect la tedeumul oficial oficiat cu acea ocazie tot la Mitropolie, și în aceiași zi Împăratul felicită pe M. Sa Dóma printr'o depeșe căldurósă. Asemeni, în ziua de 18 Aprilie, Marele Duce Nicolae, în momentul d'a părăsi San-Stefano, spre a se înturna în Rusia, adresă M. Sale Domnului următoarea depeșă :

«Fiind dessărcinat de comanda armatei din cauza sănătății mele, cu plăcere 'mă aduc aminte de raporturile noastre personale și de timpul ce am petrecut împreună. Îți mulțumesc în mod sincer, și te rog să transmiți mulțumirile mele și plăcutele mele amintiri și armatei Tale».

Nicolae.

Asemeni generalul Todleben, fiind numit cap al armatei ruse din Europa, se grăbi a trimite și densusul M. Sale, următoarea epistolă cu data 23 Aprilie (5 Maiu) :

«Fiind chemat prin voința M. S. Împăratului, Augustul meu stăpîn, ca să iaŭ comanda armatei Sale, îmi fac o agreabilă datorie d'a vă informa și pe A. V. S.

«Martor fiind al frumoșei conduite a junei și glorioșei armate române, care a combătut alături de cea rusescă, mă măgulesc cu speranța că amintirea neperitoare a acestor laurî, culeși în comun pe câmpul de glorie, va servi tot-d'auna drept bază relațiunelor viitoare dintre cele două țeri. În ceia ce mă privesce, ȕilele memorabile petrecute sub zidurile Plevnei lângă A. V., și mereŭ cu prisos împărtășite de grațioșa Vóstră bună-voință, vor rămânea pentru mine în tot-d'auna ca cea mai prețioasă și mai agreabilă amintire din tóte campaniile mele trecute».

La acéstă scrisóre M. Sa Domnul nostru bine-voi a răspunde în ziua de 17/29 Maiŭ în modul următor :

«Am priimit scrisórea prin care mă anunțați că M. Sa Împăratul, Augustul vostru stăpân, V'a chemat să luați comanda, ca șef al armatei Sale. Renumele militar, unit cu nobilul caracter și cu vederile înnalte ale ilustrului meu Ajutor, la asediul Plevnei, aŭ legat numele sěu atât de intim de glorioșele evenimente ale confraternității nóstre de arme, în cât n'am putut să priimesc de cât cu cea mai vie satisfacțiune scirea alegerei ce a făcut M. Sa în persóna Vóstră pentru acest post de onóre. Simt o adevărată plăcere d'a vă exprima aceste sentimente care sunt independente de titlul ce ați obținut în stima mea personală.

«Amintirea glorioșelor fapte săvırșite sub ochii mei de vitéza armată imperială îmi va fi în tot-d'auna scumpă, cât și amintirea părții ce vă revine în fericitul rezultat al acestei memorabile campanii.

«Priimiți, Vă rog, Excelență, nouile încredințări despre sincera mea amiciție».

CAROL.

Într'acest timp de gratulări și de schimb de cuvinte afectuóse, trupe rusesci numeróse soseau mereŭ din Bulgaria, intraŭ în România cu o atitudine ostilă cât se póte de vădită, și nu mai ple-

cau, ast-fel că încetul cu încetul, mișcarea lor a pierdut caracterul unui mers trecător, și a început să semene mai mult cu o ocupațiune și o instalare quasi-permanentă. Pe lângă acesta, pe lângă trupe ce se întornaū din Bulgaria, au început să sosescă trupe prospete venite din Rusia, care se mișcaū după un plan determinat. Aceste mișcări sunt consemnate în nota de la 24 Aprilie adresată din noū de D-l Kogălniceanu baronului Stuart.

Într'același timp sosi din Darmstadt la Bucuresci, o scrisóre a Principelui de Battenberg, cu data 23 Aprilie 1878, din coprinsul căreia, pe lângă multe detalii interesante, eșea în evidență un noū act uricios săvîrșit de diplomația rusescă. Print'acea epistolă, fostul domnitor al Bulgariei, care pe atunci era numai candidat la acel tron, comunică M. Sale c'a fost la Petersburg, c'a comunicat Împăratului tot ce i-a dis să i spue, și că a vorbit mult timp cu M. Sa despre impresiunile ce a cules din Bucuresci în privința conflictului Româno-Rus. Împăratul s'a arătat la început foarte supărat că dintre toți suveranii și amicii săi personali, numai M. Sa nu l-a felicitat cu ocazia încheierii păcei, și că cu tóte afirmările ce i s'a făcut, n'a vrut să credă cum că i s'a scris, și că acea epistolă n'a sosit la destinație. Pe lângă acesta, M. Sale nu i venea să credă că M. Sa Domnul nostru n'a avut cunoșcința de mai 'nainte de războiū despre intențiile sale d'a relua Basarabia. Asemeni în timpul convorbirei s'a plâns cu amărăciune de purtarea miniștrilor români și a presei române față de Rusia, și a exprimat părerea de rău, că M. Sa s'a lăsat a se îndupleca ca să se sbată în zadar pentru scăparea Basarabiei, care era cu desevârșire pierdută.

O oră după aceea Împăratul priimi scrisórea cea rătăcită încă din Februarie, și începu să strige, coprins de o furie de nedescris, contra celor ce au provocat acea întârziare, și să ordone o anchetă foarte serioasă prin care să afle adevărata cauză care a făcut ca acea scrisóre să rătăcescă un timp atât de îndelungat. Pe urmă a citit-o cu mulțumire, și a repetat voios la tótă lumea :

— Am primit o scrisóre foarte frumoasă de la Principele Carol.

Imediat după aceea a redactat singur depeșa de mulțumire reprodusă într'un capitol precedent, și a regretat în mod foarte sincer

enigmatică întârziere a acelei scrisori, al cărei conținut i-a cauzat cea mai vie plăcere. După aceea a spus că va primi cu mulțumire să porțe, el și armata sa care a luat parte la înconjurarea Plevnei: medalia „*Trecerei Dunărei*“, dar nu acum imediat, ci mai târziu după ce ea se va împărți armatei române și pacea va rămânea definitivă.

Intr'acel moment de expansiune, Impăratul a spus Prințului de Battemberg cu amărăciune aceea ce i s'a comunicat de cine-va, n'avrut să spue de cine, cum că toți oficerii români căți aș dobândit decorații rusesci, le-aș lepădat, dar după ce Principele l'a încredințat că acea scire era mincinosă, M. Sa s'a mai calmat și l'a încredințat că încordarea ce exista se va mai destinde de îndată ce se va calma conflictul cu Englitera care l ținera într'o continuă surescitare.

Cum vedeți dispozițiile Impăratului se mai potolise și animositatea sa se mai astâmpărase, ast-fel că cu puțină bună voință s'ar fi putut ajunge la oare-care înțelegere, dar această împăcăciune, dacă convenea Impăratului și marilor duci, nu convenea însă cancelarilor și anturagiului imperial, ast-fel că din cauza lor și prin ei conflictul continuă d'a exista, ba încă se mai mări prin insistența și provocările lor.

Concentrarea în munți a armatei române și inspecția ce i-a făcut M. S. Domnul.

Cu cât treceaă mai multe zile și vedeaă că propunerea încheierei unei noi convențiuni militare cu guvernul român, care să consacre recunoșcerea art. 8 din tratatul din San Stefano, nu dobânda nici o soluțiune și nici măcar o intrare în tratative sau o examinare fie-cât de somarie, cu atât diplomații ruși se înfuriau și împingeaă mai departe măsurile lor de ocupațiune și innăspreaă și mai mult conduita lor agresivă.

La aceste provocări guvernul și M. Sa Domnul răspunse prin calm, moderațiune și politeță rece dar curtenitoare. Mai întâi M. Sa Domnul răspunse depeșei Marelui Duce prin următoare telegramă, pe care o adresă la Odesa în ziua de 19 Aprilie.

«Amabila ta depeșe m'a atins foarte mult. Tote urările mele te însoțesc cu ocazia reintrării tale în Rusia după o lungă și penibilă absență. Amintirea grijelor și bucuriilor prin care am trecut împreună îmi vor fi în tot-d'auna prețioase. Voi comunica armatei mele grațioasele tale cuvinte».

În ziua de 13 Aprilie, Min. de Interne ca să evite orî-ce neînțelegere provăcătoare de conflicte între autoritățile române și cele ruse, trimise Prefecților o circulară prin care le explica modul de

aplicare a jurnalului, Cons. de Miniștri de la 6 Aprilie, și le făcea cunoscut că convenția militară de la 4 Aprilie 1877 n'a încetat d'a fi în ființă, că ea va înceta numai atunci când pacea va rămănea definitivă și că trebuie să fie aplicată în favoarea trupelor în mers spre Rusia întocmai ca și în trecut, dar nu se vor mai da nici un concurs Rușilor pentru facerea de fortificații și strângere de material într'acest sens, precum nici trupelor care staționează într'același loc într'un timp mai îndelungat de cât cel ce e strict necesar pentru odihnă în cursul mersului.

Prin urmare Prefecții vor refuza concursul lor trupelor rusești care vor dovedi prin atitudinea lor că vor să se instaleze în óre-care localități într'un timp mai îndelungat, și în nisce condiții care trec peste prevederile convenției, și 'l vor acorda cu grăbire celor ce se vor retrage în mod constant spre a reintra în Rusia. Tot de o dată le-a mai dat câte-va povețe înțelepte și pline de bun simț, și 'i-a îndemnat d'a face și d'a stărui să se facă concesiunile putincioase acelor trupe, d'a povățui pe cetățeni să evite orî-ce conflict saũ neînțelegere cu trupele și autoritățile rusești și d'a înlătura cu blândețe și răbdare tóte incidentele provocátore, raportând Ministerului despre orî-ce neajuns saũ nedomirire. Aceleași instrucții aũ fost date și de Ministrul Afacerilor streine Comisarului general și comisarilor regionali.

Cu tóte aceste măsuri înțelepte și împăciuitoare, Rușii, nemulțumiți de atitudinea pasivă dar stăruitoare în inerție a guvernului și autorităților române, începură sa se misce din loc, să înnainteze de la Sud spre Nord pe valea Sabarului, a Argeșului și a Neajlovului și să se îndrepteze spre munți. Față cu aceste mișcări care daũ pe față intențiunile unui început de atitudine dușmănoasă contra armatei române, în ziua de 20 Aprilie avu loc la Palat un consiliu de miniștri presadat de M. Sa Vodă în care se luă hotărîrea ca armata română să facă câte-va mișcări de apărare și să ocupe pozițiunea în munți între Pitești, Câmpulung și Târgoviște. În urma acestei decisiuni div. IV-a se instală în Pitești, a II-a la Curtea de Argeș și Câmpulung și a III-a la Târgoviște, iar I-a rămase în Oltenia cu un detașament la Slatina. Malul sting al Ar-

geşului, şi cel drept al Riu-Tîrgului şi al Dâmboviţei fură liniile de demarcare ce 'şi trase în mişcarea sa defensivă armata română, cu facultate pentru antegarda de călăraşi să înainteze până la Găesci, pe valea Potopului sau Sabaru şi până la Titu.

Imediat după ce se puse în aplicare acea măsură, se luă dispoziţii pentru repararea drumurilor dintre Curtea de Argeş şi Câmpulung, pentru a putea să meargă pe ele şi artileria ; apoi se începu să se consolideze podurile şi să se construiască un nou pod peste Dâmboviţa, la Gemene, pe unde era croit un drum de căruţă îndestul de bun care ducea la Târgovişte. Într'acest timp trupele rusesci se măriră cu o nouă brigadă sosită din Bulgaria, şi toate împreună începură să ia poziţiune în faţa trupelor române. Faţă cu această atitudine făţiş ostilă, guvernul român trimise în ziua de 26 Aprilie din Bucureşti spre Târgovişte trei companii din batalionul I, rămîind în capitală numai o companie, ast-fel că paza întregului oraş fu lăsată numai în sarcina gardei naţionale care luă în primire toate posturile. Tot în aceeaşi zi D-I Brătianu reuşi să convingă pe M. Sa c'a sosit timpul să părăsască capitala şi să 'l înduplece să plece spre Oltenia, unde va sta cât-va timp ca să treacă în inspecţie trupele sale ce se pregăteau a lua poziţiune în munţi.

Auînd Ruşii despre această determinare a M. Sale intrară la grije, se turburară şi trimise în ziua de 29 Aprilie pe D-I de Alvensleben cosulul general al Germaniei la palat ca să 'l înduplece să renunţe la acea hotărîre, dar era prea târziu, hotărîrea era luată şi nu mai era chip d'a o revoca. Într'acea zi guvernul presentă Adunărei Deputaţilor un credit de 3 milioane pentru trebuinţa armatei, şi Camera îl ridică în mod ostentativ la 4 milioane şi 'l votă în unanimitate şi fără discuţiune. În séra acelei zile M. Sa plecă spre Piteşti la 6 ore d. a., sosi acolo la 9 ore séra, şi trase la locuinţa colonelului Gorjan unde şi luă cuartierul său Domnesc. Pe drum i se făcu la Chitila onoruri militare de un batation din trupele rusesci care ocupaū acea gară. La Titu M. Sa vedu patrulă de cazaci rusesci în staţie pe marginea drumului de fier până în gară, iar dincolo de gară în oraşelul Titu şi d'a lungul liniei Titu-Târgovişte şi Titu-Piteşti, erau înşiruite patrulă de călăraşi ro-

mâni, care se întindeau până aproape de gară, și de la gară în sus spre Găesci, ast-fel că pe partea de jos a liniei drumului de fier Bucuresci-Pitești patrulau cazacii ruși, iar de cea de sus a aceleiași linii patrulau dorobanții români. Același lucru vedu și de la Găesci în vale pe marginea râului Potopul, care de acolo în jos se numește Sabaru.

Vederea acestor trupe care până mai ieri-alaltăieri stătuse alături, luptându-se cu un inamic comun, și care acum stați față în față ca nise dușmani gata să se încaere, mârni și îngrijii foarte mult pe M. Sa. Atunci începu să recunoscă că D-l Brătianu a avut mai multă dreptate și că Rușii ne căutați gâlcévă cu lumînarea, ast-fel că din cauza celei mai neînsemnate imprudențe, ciocnirea ar fi putut să aibă loc și să provóce un conflict cu consecințe incalculabile; mai ales că de la amenințarea Rusiei că va desarma armata română, domnea într'acea armată o iritațiune foarte mare. Din norocire priimirea entusiastă ce întâmpină la Pitești, dragea spontană ce îți arată mulțimea de pe strade, iluminăția caselor și uralele entusiaste cu care îți priimi poporul, avură darul d'a descreeți fruntea M. Sale și d'a-l face să uite necazul și supărarea, și să recapete seninătatea și încrederea de altă dată.

A doua zi, la 30 Aprilie, de dimineță inspectă călare, pe platoul ce domină orașul, regimentul 6 de dorobanți, o brigadă de roșiori, regimentele 2 și 8 de călărași și regimentul 4 de artilerie. După dejun plecă spre Slatina și, ajungând la Stolnici, inspectă regimentul al 8-lea de dorobanți cantonat în apropiere de acel sat, și pe sub séră sosi la Slatina unde asemenea întâmpină o priimire entusiastă. A doua zi de dimineță la 1 Maiu asistă în biserica Ionașcu la un tedeum de mulțumire pentru scăparea Impăratului Germaniei de atentatul de asasinat încercat de un socialist anume Hödel care avusese loc în ziua precedentă, după ce chiar într'acea zi trimesese Impăratului și Pr. Imperial depeși căldurose de felicitare.

După serviciul divin M. Sa vizită spitalele și pe urmă trecu în revistă pe un timp de plóie amestecată cu furtună regimentul al 3-lea de linie, al 8-lea de dorobanți și al 2-lea de artilerie. După revistă trupele inspectate plecară spre Câmpu-lung. Imediat după

aceia M. Sa plecâ spre Craiova unde sosi la 4-ore d. a. și pe drum inspectâ la Balș regimentul al 6-lea de infanterie care s'a distins la Smârdan. La Craiova fu priimit cu o solemnitate și o bucurie excepțională nu numai de autoritățî, ci și de populațiunea întrégă care 'și manifestâ bucuria și devotamentul prin nisce demonstrațiuni mai mult ca entusiaste. Séra avu loc un mare prinz, la sfirșitul căruia M. Sa închinâ în sănătate armatei și béu pentru toți aceia care aũ răscumpărat independența României, unii cu prețul sângelui lor, și alții cu sacrificiuri curagióse, între care locuitorii Olteniei se póte prenumera între fruntași.

În ziua de 2 Maiu pe când la Bucuresci în Mitropolie se celebra un tedeum de mulțumire pentru scăparea Împăratului Germaniei, în prezența Miniștrilor și a lunei oficiale, M. Sa visitâ în Craiova spitalul de răniți întreținut de D-nele din Oltenia, în care încă se mai găseaũ răniți, apoi după dejun merse călare, traversând orașul, la bariera Caracalului unde inspectâ regimentele : 1, 4 și 5 de infanterie, 4, 5, 10 și 14 de dorobanți și al 3-lea de artilerie, care formaũ Div. III care era comandată de generalul Cr. Cerchez, innaintat de curënd într'acel grad, și care avea să pornescă imediat prin Pitești la Curtea de Argeș. Séra merse la tétu.

În ziua de 3 Maiu, după ce acordâ mai multe audiențe, M. Sa porni cu un tren special spre Turnu-Severin. Ajungënd la Isalnița inspectâ regimentul 7 de infanterie precum și batalionul 2 de vînători, care luase reduta Grivița. La Filiași și Strehaia fu întâmpinat de copiii din școlî și sosi pe după amiazi la Turnu-Severin, unde asemeni întâmpinâ o primire entusiastă. După ce asistâ la un tedeum și visitâ spitalele, luâ parte la un mare banchet la care ridicâ și aci un călduros toast în sănătatea Mehedințenilor, care asemeni aũ contribuit la ușurarea greutăților răsboiului, căutând un mare număr de răniți și întreținënd spitale pentru îngrijirea lor. Séra se plimbâ prin oraș și prin grădina publică splendid iluminate și priimi cu plăcere ovațiunile nesfirșite ale mulțimei.

A doua zi 4 Maiu, trecu în revistâ pe un timp superb regimentele 2 și 8 de infanterie, 2, 7 și 9 de dorobanți și batalionul 3 și 4 de vînători din Diviția II, comandată de generalul G. Angelescu, pe un

platôu din marginea oraşului, şi la 3 ore după amiadî porni spre Vârciorova, însoţit de un mare număr de domni şi dómne. Ajungînd acolo visită gara şi lucrările de joncţiune ale liniei ferate române cu cea ungară care încă nu era terminată, fiind întreruptă de răsboiū şi după aceea privi după malul Dunărei insula Ada-Kaleh şi fortificaţiile sale care erau păzite de căţî-va Turci, nefiind încă ocupată de Austriaci, visită apoi biserica din Vârciorova şi se înturnă după aceea iarăşi la Severin spre a petrece nóptea acolo.

În ziua de 5 Maiū diminéţa, după ce mai visită spitale, biserica clădită în memoria călcărei sale pentru prima óră pe pămînt românesc şi depositul de muniţiuni, M. Sa plecă spre Calafat pe vaporul Söczenyi al companiei Austriace, închiriat pentru acest scop, unde sosi pe Dunăre la 6 ore după amiadî, şi debarcînd în port dobîndi iarăşi o priimire entusiastă. Pe cheiū fu întâmpinat, afară de autorităţile locale, de guvernatorul şi comandantul rus al cetăţii Vidinului, de locotenent-colonel turc Fanu-Beî, comisarul însărcinat de guvernul otoman pentru luarea în priimire şi trimiterea la Constantinopole a materialului de rebel dintr'acea cetate, de mai mulţi notabili turci din Vidin şi de întreaga populaţiune a oraşului, care 'i făcu o priimire fôrte căldurósă. După ce debarcă, merse călare la biserica catedrală a oraşului unde asistă la un te-deum solemn, traversă întregul oraş, reintră în vapor, şi séra luă parte la un prînz dat pe puntea sa, la care fură invitaţi primarul, notabilităţile oraşului, oficerii superiori, capiū autorităţilor locale, precum şi consilierul Puholea, guvernatorul rus al Vidinului şi Fanu-Beî.

La 6 Maiū diminéţa, după ce acordă mai multe audienţe, trecu în revistă regim. 1 de dorobanţi care se semnalase la Rachova, şi 9 de dorobanţi care se distinsese la Smârdan, ambele puse sub comanda colonelului Leca, visită bateriile din faţa Vidinului care erau încă armate cu tunuri de calibru mare de bombardare şi servite de artileria marinei, şi după dejun care fu dat tot pe vapor, la care luară parte toţi oficerii superiori, porni spre Vidin, unde fu priimit de locuitorii turci şi bulgari cu un entusiasm ce nu se pôte descri. O companie de infanterie rusă îi făcu onorurile militare,

în sunetul imnului național român, și călcând de pe punte pe pământ, pe cheiul călcă pe un tapet de flori și corone.

Primarul Kiriac Zancov întâmpinându-l la debarcader, rosti un frumos discurs în limba română, prin care îl salută și îi ură bunăvenire în numele vechiului Badin, și după ce M. Sa îi mulțumi prin câte-va cuvinte, se sui într'o trăsură alături de guvernatorul rus. Plecând d'acolo traversă orașul, urmat de un mare număr de trăsură, și merse să viziteze câmpia de luptă de la Smârdan care e la o depărtare de trei sferturi de oră de cetate, în care un mare număr de oșteni Români și-au pierdut viața luptându-se cu Turcii în ziua de 12/24 Ianuarie trecut. După ce vizită întreg câmpul de luptă, satul Inova, precum și mormintele eroilor, care pe atunci nu purtau încă modestele lor monumente, M. Sa reintră în Vidin pe la 5 ore, și traversându-l, de astă dată îl găsi frumos pavoazat cu stéguri românesce, rusesce și bulgăresce.

Vizitând orașul M. S. constată cu surpriză că casele n'au suferit pagube serioase din cauza bombardării, ci numai fortificațiile, care, fiind vechi și isbite de un număr peste măsură de mare de proiectile cădeau în ruină. Vizitând arsenalul a găsit în el un mare număr de arme vechi, dintre care comisarul turc i-a pus la dispoziție mai multe dintre cele mai frumoase și mai curioase: tunuri și săbii de pe la finele secolului al XVII-lea și felurite iatagane și hangere foarte curioase. Tot acolo vădu o poartă foarte veche de cetate acoperită cu plăci groase de fier și străpunsă de o bombă care era sfărâmată și scosă din uz încă de pe vremea lui Mihaï Vitézu. M. Sa o ceru comisarului ca o amintire istorică, și imediat, din ordinul comisarului turc, ea fu ridicată din locul său, dusă la vapor și așezată pe puntea bastimentului. Ați acea poartă se poate admira de totă lumea, fiind expusă într'o firidă acoperită și închisă cu zăbrele la intrarea în castelul Peleş din Sinaia. La 6 ore séra M. Sa se reînturnă la Calafat și séra avu loc, tot pe puntea vaporului, un prânz la care fură invitați toți oficerii superiori ruși și câte-va notabilități din Vidin.

În ziua de 7 Maiu M. Sa și suita Sa porniră tot cu vaporul pe Dunăre în jos, vizită în drum ostrovul Canapa lângă care artileria

română a scufundat un monitor turc, s'a oprit puțin și la Lom-Palanca și sosi la amiadzi la Rachova, unde fu priimit cu mare entuziasm de garnisonă, autoritățile locale și populațiunea orașului.

După ce răspunse bine-voitor la toate urările căldurose ce i adresară notabilitățile locale, M. Sa încălecă și merse escortat de Călărași români și Cazaci ruși la biserica orașului, unde asistă la un tedeum ; după aceea invită pe Major Merișescu, eroul de la Schit, care făcea parte din escorta domnescă, ca să facă descrierea amănunțită a bătăliei de la Rachova, și ascultă cu multă atențiune și bună-voință descrierea peripețiilor tuturor acestor lupte eroice săvârșite numai de Români fără de nici un ajutor străin. După ce maiorul își termină povestirea, și după ce M. Sa Domnul, aci ca și la Smârdan, depuse corone pe mormintele eroilor căzuți pentru neatârnarea patriei, M. Sa încălecă împreună cu escorta Sa și vizită satul Lucovița, delurile întărite de la spatele orașului, viile, Turnu roman, podul de peste Schit, în fine tot câmpul de bătălie lung de peste 30 kilometre, și după ce vizită tot, vădu tot și priimi toate explicațiile, se reînturnă în Rachova pe sub umbra sălciilor de pe malurile riului Schit și ale Dunărei până ce ajunse în marginea orașului. Acolo, pe o pajiște verde, lângă port, sub umbră de sălcii și pe pământul Bulgariei, M. Sa bine-voi a lua parte la un ospet câmpenesc simplu dar îndestulător, pregătit de notabilitățile bulgare. La acest ospet, pe lângă M. Sa mai luă parte și numeroasa Sa escortă. După aceea M. Sa se sui din nou pe vapor și trecu la Bechet unde asemeni întâmpină o primire călduroasă. Săra prinzi și dormi în vapor.

A doua și 8 Maiu M. Sa părăsi vaporul, și din cauza inundației luncei dintre Dunăre și oraș nu mai vizită orașul în ciuda locuitorilor cari făcuse mari preparative, ci traversă revărsarea în barcă, și ajungând în capul șoselei, se scobori din barcă, se sui într'o trăsură și porni în urările mulțumei ce i eșise întru întâmpinare spre Craiova, urmat de numeroasa Sa escortă. După trei ore de mers în góna cailor, M. Sa și suita Sa ajunse la Craiova pe la 4 ore d. a. plin de praf, ostenit de căldură și de drum, dar mulțumit de frumoasa primire ce i-a făcut locuitorii satelor ce a traversat

d'a lungul drumului, care i-a umplut trăsura cu un potop de flori. După ce intră în oraș trase iarăși la locuința D-lui Glogoveanu, unde trăsese și în rîndul trecut, și pe la 7 ore séra luă parte la un prînz de gală. După aceea M. Sa, asistă la o frumósă retragere cu facile, la care luară parte peste 10.000 ómeni, și pe urmă se preumblă prin orașiú care era feeric iluminat. Nóptea o petrecu tot în casa d-nei Glogoveanu.

A doua zi, în ziua de 9 Maiú, după ce acordă câte-va audiențe, M. Sa visită nouile ateliere de reparat armele și tunurile, visită câte-va librării, de la care cumpără cărți spre a fi distribuite elevilor din școlă, și după aceia se reîntórse la reședința sa spre a lua parte la dejunul de gală ce a avut loc la amiazi. Cu acea ocazie M. Sa pronunță un lung și prea frumos discurs prin care enumeră tóte virtuțile cetățenesci și estășesci ale Románilor, și în deosebí ale Oltenilor și Craiovenilor, prea mári cu o legitimă mândrie calitățile țerei sale și ale Craiovei, pe care le proclamă într'acea zi, în care împlinea tocmai 12 ani de când a intrat pentru prima óră între barierele sale.

La 1 óră d. a. M. Sa împreună cu statul Sěú major plecă spre Pitești, și pe drum se încrucișă cu primul tren expres dintre Bucuresci și Viena, care pe atunci îndeplinea acel parcus în 29 ore, în care se număra și timpul perdut cu transbordul bagajelor și scurtul parcurs al călătorilor pe jos la Várciorova între linia română și cea Ungară, care nu erau unite între ele, din cauză că se opuneaú Unguriú d'a o efectua mai nainte d'a se termina linia Ploesci-Predeal și d'a se efectua jonțiunea într'acel punct.

La Pitești unde sosi la 5 1/2 ore d. a. M. Sa întěmpină o priimire tot atát de entusiastă. Episcopul de Argeș i eși innainte la gară și i adresă o scurtă dar căldurósă cuvěntare; Dómnele și Domnișórele piteștene îi oferiră atátea flori și coróne unele mai frumóse ca altele, în cât umplură cu ele un vagon, pe care l trimise la Bucuresci pentru M. Sa Dómna. Ajungěnd la cuartierul general, mai înainte d'a prândi a primit în audiență pe Agentul Diplomatic al Serbiei, venit într'adins din Bucuresci, spre a i remite din partea Domnului sěú marele cordon al ordinului Tacova, și l'a oprit la

prânz. După aceia merse cu toții la masă și M. Sa la sfârșitul prânzului închină primul pahar în sănătatea Principelui Milan al Serbiei și pentru îndeplinirea tuturor dorințelor sale, pentru realizarea cărorora a luptat atât de mult, El și poporul său. Pe urmă răspunse la toastul Episcopului de Argeș, care îl salută ca pe eroicul Principe al Românilor. Cu acea ocazie M. Sa a ținut un frumos discurs, în care, după ce a reamintit toate suvenirile zilei de 9 Maiu 1866, călduroasa primire ce a întâmpinat într'acea zi din partea Piteștenilor și cuvintele ce s'au rostit cu acea ocaziune, termină zicând: «Primirea ce mi ați făcut, Piteșteni, acum 12 ani, de și n'a fost mai pre jos ca cea de astăzi, nu mi-a procurat aceeași bucurie. Atunci v'am dis: imi faceți o politetă; astăzi ea este expresiunea recunoștinței vóstre, precum și oglindirea adevăratei realități. Bea în sănătatea orașenilor din Pitești, al cărui patriotism și devotament am avut atâtea ocaziuni a-l aprecia.

Séra orașul întreg fu splendid iluminat. După ce privi la o frumoasă retragere cu facile militare, M. Sa merse la grădina publică unde fu întâmpinat de un mare număr de dómne îmbrăcate în costum național, și unde asistă la o privesce încântătoare, la lumina frumoșelor focuri bengale aprinse pe înălțimele de la Buliga.

A doua zi M. Sa avu unicul și măhnuitorul prilej, ca pentru prima și singura dată de la suirea Sa pe tron, să serbeze a 12 aniversară de la sosirea Sa în România și de la suirea Sa pe tron, departe de capitala sa, și să nu fie înconjurat de consilierii Săi, de sfetnicii cei mai mari ai țerei Sale, și de reprezentanții națiunii adunați în jurul Său. S'a consolât numai cu mângâerea că se găsea înconjurat de brava Sa armată, de tovarășii Săi de isbândă, de sprijinul tare, cu ajutorul căruia spera să învingă toate dificultățile. De aceia vechându-se între oștenii Săi, le adresă ordinul de zi de mai jos :

Oficeri, sub-oficeri și soldați,

«Am avut cea mai vie mulțumire a vă revedea cu ocazia inspecțiunei ce v'am făcut.

«Am fost fericit a constata că campania, departe d'a fi sdruncinat în voi disciplina și instrucțiunea, v'a servit dimpotrivă de

școlă, și ați păstrat neatînse aceste elemente, care constituiesc sufletul armatelor.

«Am vizitat cu mândrie câmpurile din urmă de bătae, stropite de sângele vostru, și am depus cunună pe mormintele eroilor rămași pe acolo ca o amintire vecinică a vitejiei armatei române.

«Vă mulțumesc dar și vă felicitez din inimă pentru curajul și bărbăția voastră, pentru abnegațiunea și devotamentul cu care ați îndurat nevoile războiului. Vă doresc perseverență nestrămutată pe această cale, fiind sigur că numai astfel România va fi respectată și va câștiga pozițiunea la care îi dați drept sacrificiile și demnitatea ei.

«Eu, astăzi mă simt mai mult ca tot-d'auna, mândru de a fi comandantul vostru, vă mulțumesc îndoit din adâncul inimei Mele, și ca aducere aminte neuitată a vitejiei voștre din acești timpuri, crucea : „*Trecerea Dunărei*“ se va purta de toate drapelurile armatei, care au luat parte la luptele din Bulgaria».

CAROL.

Cu acea ocazie M. Sa a scris decretul prin care promulga legea, care scutea de contribuție pentru toată viața pe toți rezerviștii care au luat parte la război.

În dimineața acelei zile, M. Sa a asistat la un tedeum solemn, oficiat în biserica catedrală Sf. Niculae de către P. S. S. Episcopul Ghenadie al Argeșului care mai târziu deveni Mitropolit Primat al României. După aceea încălecă, și, urmat de o escortă strălucită, trecu prin nămețele trupelor care erau înșiruite d'a lungul străzilor principale, și care erau compuse din trei regimente de infanterie, unul de artilerie și două escadrone de călărie, puse sub comanda generalului D. Racoviță, în aclamațiunile entusiaste ale oștenilor. În sfârșit merse tot călare, și însoțit de frumoasa sa escortă, la cuartierul Său general, unde primi felicitările autorităților și ale tuturor ofițerilor concentrați acolo, care prin organul generalului A. Cernat, ministru de război, a felicitat pe M. Sa, cu ocazia acestei mari serbări, și a spus că armata se simțea mândră a se afla sub conducerea Înnălțimei Sale.

După ce răspunde armatei într'un mod tot atât de călduros, M. Sa simți o nespasă bucurie, priimind prin telegraf nise căldurose felicitări din partea guvernului și a Primăriei Capitalei. La aceste felicitări pline de înalt simț patriotic și nemărginit devotament față de Suveran și de tron, M. Sa bine-voi a răspunde tot prin telegraf, D-lui I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de miniștri în modul următor :

«Cu o vie plăcere priimesc felicitările ce 'Mî-a adresat Consiliul de miniștri în această și scumpă inimii mele. Acum când România a arătat prin fapte ceea ce este în stare a face, mai mult de cât orî-cînd, sunt încredințat că D-șeu ne va ajuta a birui tóte greutățile, și că, cu concursul luminat al Consilierilor Mei, țera noastră va ajunge la îndeplinirea dorințelor sale».

CAROL.

Tot într'același timp a adresat iarăși prin telegraf, D-lui I. Procopie Dumitrescu, Primarul ad-interim al Bucurescilor într'acel timp, depeșa următoare:

«Felicitările ce 'Mî trimiteți în numele Capitalei, cu ocasiunea celei d'a două-spre-șceea aniversări a suirei mele pe tronul lui Ștefan și Mihaiu, și a întâia a independenței, frumoșele sentimente de care ele sunt inspirate M'aū mișcat adânc. Regret că într'o și așa solemnă nu m'am putut afla în mijlocul D-v., și vă însărcinez, D-le Primar, a fi interpretul recunoștinței Mele către cetățenii Bucurescenii, pururea în capul tuturor actelor patriotice, precum și a sacrificielor pentru țeră».

CAROL.

După aceia M. Sa se scobori jos, se sui în trăsura, și la 11 ore a. m. porni spre Curtea de Argeș.

Ajungënd în comuna Merișani, care pe atunci era proprietatea D-lui Al. Zisu, iar acum e a D-lui P. Grădișteanu, se opri ca să ia dejunul, la care luă parte, pe lângă suita M. Sale, și Agentul Ser-

biei, invitat personal de M. Sa, pentru a visita Monastirea Curtea de Argeș, clădită de Neagoe Vodă și de soția sa Dómnă Despina Mița, care a fost fiica unui voevod al Serbiei. După masă, la care D-l senator N. Racovița a rostit un frumos discurs, la care M. Sa răspunde mulțumind, toți mesenii priviră la o frumósă horă jucată de țéranii locali în grădina frumos plantată pe o pantă până în marginea Argeșului, și apoi M. Sa și escorta Sa porniră spre Curtea de Argeș, unde sosiră la 4 ore și jum. d. a.

Într'acest timp în Bucuresci și în tótă țéra ziua de 10 Maiu se serbă cu mare pompă, prin tedeumuri solemne, reviste militare, recepțiuni oficiale și tot fastul obicínuit, cu deosebire numai că pretutindenți, afară de Oltenia și orașele de munte, armata a fost înlocuită prin garda națională, și în Bucuresci M. Sa Dómnă a primit omagiile guvernului, ale autorităților și a Corpurilor constituite în locul M. Sale Domnului. În Bucuresci după tedeumul oficiat de P. S. S. Mitropolitul Primat la Mitropolie, general Al. Zefcari a trecut în revistă o companie din batalionul I de vênători ce plecă spre Târgoviște a doua zi și detașamente din garda națională: după aceea Mitropolitul și Miniștri au mers la Palat ca să facă obicínuitele felicitări, și ajungând acolo au fost priimiți de M. Sa Dómnă. Séra a fost întreg orașul iluminat, și a avut loc o frumósă retragere cu facle, compusă din studenții universității, elevii șcólelor secundare, detașamente din guarda orașenescă, și un fórte mare număr de cetățeni, în sunetul tuturor muzicelor gardei naționale. Cu acea ocazie elevii șcólelor normale, ai seminarelor și ai tuturor corurilor din capitală, sub conducerea d-lui E. Vachman, au cântat în cor „*Paza Dunărei*“, ale cărei cuvinte au fost compuse de M. Sa Dómnă. După aceea M. Sa s'a preumblat în trăsură deschisă pe stradele capitalei frumos iluminate, și printre valurile undoase ale unei mulțimi de ómeni care se preumblău pe strade îmbulzindu-se. Același entusiasm a domnit în tóte orașele din țérá, spre mirarea și ciuda Rușilor care vedeau cu necaz că Românii petreceau și-și manifestaú voioși devotamentul lor către Domnitor și simpatia către guvern sub ochii lor, fără să se témă și să se îngrijescă de faptul că mai tótă țéra era ocupată de trupe rusesci.

La Curtea de Argeş M. Sa priimi o întâmpinare tot atât de entusiasmată. După ce asistă la un tedeum oficiat de P. S. S. Episcopul Argeşului în vechea biserică Domnescă a lui Negru Vodă, căci catedrala era în reconstruire, a mers la locuinţa Primarului Oraşului unde s'a ales cuartierul Său, şi după ce a priimit felicitările autorităţilor şi ale notabilităţilor Oraşului, la 6¹/₂ ore după amiaţă, a luat parte la un prânz, la finele căruia primarul a ținut un toast bine simţit, la care M. Sa răspunse mulţumind. După aceea séra visită stradele oraşului frumos iluminate şi împodobite cu mult gust, şi se retrase în apartamentele sale mai din vreme, căci începuse să plouă. Într'acea noapte se simţi foarte indispus şi foarte contrariat că totă noptea plouă.

A doua zi 11 Maiu, neputënd să mérgă la Câmpu-lung din cauză că totă noptea ploaşe şi apa ce căduse peste muscele făcuse anevoios drumul peste cóstele lor cele repeđi, M. Sa își petrecu totă ziua în Curtea de Argeş, visitând școlele, seminarul şi biserica catedrală în construcție, unde a fost întâmpinat de către P. S. S. Episcopul Ghenadie îmbrăcat în vestminte sacerdotale şi de către D-l Leconte de Nouy. După ce visită cu amănuntul întréga clădire, pe la 5 ore după amiaţă se reintórse în oraş la reşedința sa, şi după masă a visitat pe jos strada principală a oraşului frumos iluminată, căci se înseninase, şi apoi s'a retras în apartamentele Sale.

În ziua de 12 Maiu M. Sa şi suita Sa plecară în trăsuri spre Câmpu-lung pe un timp noros dar fără să plouă, urcară cu multă greutate delurile şi muscelele cu suişuri repeđi care despart cele două oraşe, din cauza ploii ce căduse şi a noroiului ce se făcuse, şi ajungënd la Muşetesci, făcură un scurt repaos, în care M. Sa acordă medalia Serviciul credincios de aur, învățătorului dintr'acel sat, pentru îngrijirea cu care 'şi-a instruit elevii. Pe urmă ajungënd la Domnesci, un sat aşedat pe costa dréptă a Riului Dómnei, distribui un mare număr din medalii: *Virtutea militară* pe la soldații răniți în lupta de la Rachova, care făcuse parte din batalionul de dorobanți din Muscel, acela ce se distinsese împreună cu cel din Gorj în bătălia de la Schit, şi după un scurt repaos, în care luă parte la un copios dejun servit sub un umbrar, M. Sa şi suita sa porni spre

Câmpu-lung unde sosi la 5 ore d. a. și întâmpină ca pretutindenii o primire dintre cele mai grandioase. De îndată ce ajunse la bariera orașului, și priimi urările de bună venire din partea Primarului și a autorităților, M. Sa se urcă într'altă trăsură, un landou de gală, și merse escortat de un escadron de călărași, la biserica catedrală a lui Negru-Vodă, unde se oficiă un tedeum. După aceea merse la locuința D-lui S. Nicolau, Prefectul județului, unde i se pregătise cuartierul domnesc, și traversând stradele principale ale orașului foarte frumos decorate, trecu prin o plõe de flori aruncate de D-ne și D-re îmbrăcate în costume naționale, care împodobeau ferestrele caselor.

Ajungând la reședință, M. Sa priimi omagiile tuturor autorităților și persónelor de distincțiune, apoi la 6 ore d. a. luă parte la prânzul de gală, la care luară parte lumea oficială, ofițerii superiori și notabilitățile județului. Cu acea ocazie D-I Primar ridică un toast în sănătatea M. L. Domnul și Dómna, prin care 'și exprimă fericirea ce simt Câmpulungenii d'a revedea între ei pe Augustul lor Suveran, asupra căruia D-șeul Românilor a veghiat și de astă dată în grelele împrejurări prin care trece țera, și a făcut să aibă pe M. Sa pe tronul ei, că prin ilustra Sa familie, virtuțile Sale exemplare și eroismul cu care a condus vitèza sa armată română pe câmpul de luptă, să atragă simpatiele întregii Europe.

La acest toast M. Sa a răspuns mulțumind pentru frumoasa și simpatica primire ce I s'a făcut, pe care astă-șii o datoréză mai ales vitejiei armatei. Numele de Grivița, Rachova, Plevna și Smârđan, vor rămânea neșterse în istoria țerei, numele însă de Rachova trebuie să fie scris în analele județului, pentru că fiii lui 'și-aũ vèrsat acolo sângele pentru independența țerei. Beaũ dar acest pahar în sănătatea județului și a orașului.

Séra M. Sa a făcut o preumblare pe jos prin strada principală a orașului foarte frumos decorată și a fost pretutindenii întâmpnat cu ovațiuni entusiaste. M. Sa a vizitat Curtea de Argeș și Câmpulungul, nu pentru a trece în revistă trupe din armata Sa, căci încă ele nu sosise. ci pentru a vedea singur cum s'aũ adus la îndeplinire ordinele dăduse în privința pozițiunelor defensive ce aveau

în curând să ocupe trupele sale, și pentru ca să vadă ce ordine mai trebuia să dea.

În ziua de 13 Mai, M. Sa porni cu escorta Sa, pe un timp splendid, spre satul numit Rucăr, cel mai mare, mai pitoresc și mai bogat sat de munte, tot pentru același scop. Cu acea ocazie vizită schitul Namăesci, a cărui biserică foarte veche e săpată într'un mare bloc de piatră, precum și satul Dragoslavele pe care, după aceea, îl mai privi răsărându-se în cocheta și drăgălașea vale a Dâmboviței, după înălțimea muntelui Mateiaș. După ce sui și scobori acel munte, călare pentru că pe atunci era răpos și nestrăbătut de șosea, M. Sa vizită frumosul sat Rucăr, unde a luat o gustare în casa bogatului moșnen Baștea, și séra se reînturnă la Câmpulung unde ascultă în grădina orașului musica regimentului 3 de linie, sosit într'acea și într'acel oraș.

La 14 Mai de dimineață M. Sa porni pe un timp splendid spre Târgoviște, călare și însoțit de ofițerii brigadei D-lui Colonel Vlădescu, traversă pe un drum răpos munții Mațăului, foarte greu de traversat, și se scobori cu multă greutate în valea Dâmboviței, unde fu întâmpinat cu mare entusiasm de o mulțime de țărani, în frunte cu preoții, învățătorii, școlarii și autoritățile lor comunale. După un drum obositor de mai bine de 4 ore, M. Sa sosi în satul Gemene, la frontiera județului Dâmbovița, unde luă dejunul în casa săténului A. Diaconescu, și după un scurt repaos, la 2¹/₂ d. a. își luă rămas bun de la ofițeri, și porni din nou tot călare pe valea Dâmboviței în jos spre Târgoviște, unde sosi la 6¹/₂ ore d. a.

Aci, în vechea capitală a Țării Românești, M. Sa întâmpină așemenea o primire entusiastă, arcuri de triumf, strade frumos pavasate, iluminatie splendidă și o mulțime ce se îmuldea în calea Sa. După ce priimi urările de bună venire din partea Primarului, M. Sa se sui într'o trăsură de paradă, și însoțit de D-l general Racoviță împreună cu toți ofițerii superiori ai diviziiei sale, și escortat de un escadron de călărași, merse la biserică catedrală și asistă la un tedeum, după care merse la casa D-lui Brătescu, ce se pregătise pentru reședința Sa, unde a avut loc recepțiunea autorităților și a notabilităților.

Cu acea ocazie M. Sa primi raportul D-lui General Racoviță și află plin de mulțumire că linia Slatina-Pitești-Curtea-de-Argeș-Câmpulung-Târgoviște a fost ocupată de trupe numeroase, conform programului, și că de atunci încolo dintr'acele pozițiuni armata română putea să aștepte în liniște evenimentele ce vor urma.

În séra acelei zile, la 7 ore, a avut loc un prânz, la care au luat parte autoritățile și notabilitățile orașului. La sfârșitul mesei, D-l Primar a ridicat un toast scurt dar bine simțit, în sănătatea M. Sale, la care M. Sa a răspuns bând în sănătatea Târgoviștei, acestui vechi scaun domnesc, care ne aduce aminte timpurile glorioase, în care adesea armata a avut parte a lupta pentru drepturile țerei, și a servit de pildă armatei de ađi, care a avut fericirea de a 'și vërsa sângele pentru independența scumpei sale patrii, și a înscris o pagină din cele mai frumoase în istoria noastră, care va rămânea neștersă pentru generațiunea viitoare.

După terminarea prânzului, la 9 ore, M. Sa a eșit în trăsură însoțit de D-l Ministru de resbel, spre a se preumbla prin stradele orașului, frumos iluminate, și la 11 ore nóptea, s'a reîntors la reședința Sa.

În dimineața zilei de 15 Maiu, M. Sa primi o deputațiune a comercianților și proprietarilor târgovișteni, apoi merse de vizită școlele primare, gimnasiul și pensionatele private, precum și temnița orașului, și la 12 ore a luat dejunul la reședința Sa, cu mai multe notabilități din localitate. După aceea, la ora 1 d. a. porni în trăsură de drum spre Ghergani, unde sosi la 4³/₄ d. a. și luă trenul spre a se reînturna la București, după o absență de 16 zile trecute. În gara de Nord, fu întâmpinat de M. Sa Dómna, Mitropolitul Primat, Miniștrii, Primarul Capitalei și un mare număr de notabilități marcante.

Acéstă reînturnare în capitala sa, după ce a luat măsuri atât de strașnice de apărare a părții muntoase dintre Târgoviște și Olt, a fost provocată de scirele asigurătoare ce a primit în ajun din țără și din străinătate, și de încredințarea pozitivă ce a dobândit de la persóne vrednice de cređut că pacea a fost restabilită între toate puterile europene.

Sacrificarea Basarabiei în interesul păcii europene.

Liniștea și pacea anunțată póte să fi fost liniștitóre pentru Europa întrégă, dar din nenorocire nu era nici liniștitóre și nici mângâetóre pentru Români. Nici nu se putea, o ! nu ; nici odată cel mic și slab nu are parte să se bucure d'o asemenea favóre rezervată numai celor prea puternici. Pacea, liniștea și concordia s'a restabilit între aceștia în paguba celor mici, și mai cu sémă în prejudiciul mult încercatei nóstre Români, și cel mai principal dintre prețurile cu care s'a dobândit acéstă mult dorită pace, a fost sacrificarea prea iubitei nóstre Basarabi, condamnarea la rusificarea cu d'a sila a peste 100.000 de Români.

Pentru a înțelege cum și în ce mod s'a transformat în fapt împlinit acest act de mare și revoltátóre nedreptate, trebuie să pun în resumat în vederea cititorilor mei mai tóte actele diplomatice și politice de óre-care importanță câte s'aú săvîrșit în timpul inspecției făcută de M. Sa trupelor Sale.

Pe când înțelegerea nu era încă stabilită, și pe când Englitera sufla în buciumul răsboiului, Austria își concentra trupele în Transilvania și întărea defileurile și trecétórele Carpaților, iar Rușii se uitaú cu îngrijire și cu necaz la concentrarea trupelor nóstre în munți. Tocmai atunci veni din Londra scirea că în ziua de 20 Aprilie contele de Șuvaloff, Ambasadorul rusesc la Londra, a co-

municat Împăratului său că atitudinea Angliei a devenit atât de provocătoare, în cât rechemarea sa a devenit indispensabilă. Într'aceiași zi veni din Viena vestea că Austriacii au început să concentreze trupe însemnate în Transilvania în apropiere de fruntaria României și în Galiția; mai veni în ziua de 1 Maiu din Londra scirea că Regina Victoria a trecut în revistă pe câmpia de la Adelshort primul corp de armată mobilizat, și de la St. Petersburg că în ziua de 27 ambasadorul rus a plecat de la Londra în concediu spre Sf. Petersburg și s'a oprit în Berlin, unde a stat o zi și a avut o conferință cu Împăratul Wilhelm. Tot atunci diarele publicară scirea că jurnalul din St. Petersburg a publicat un manifest al comitetului panslavist din Moscova, prin care invita pe Ruși să subscrie la o colectă patriotică deschisă în scopul d'a mări flota rusă.

Mai veni scirea că în ziua de 15 Aprilie Principele Gorceacoff s'a bolnăvit de gută și că Împăratul Alexandru în persoană a luat conducerea politicei externe ; că a doua zi, chiar în ziua de Paște a scris Împăratului Germaniei o epistolă autografică foarte mișcătoare, prin care l ruga în numele umanității să întrepună mijlocirea sa pentru a ajunge la o înțelegere cu Regina Angliei, și că contele de Șuvaloff a sosit la St. Petersburg în ziua de 30 Aprilie, și în fine de la Pesta scirea că deputatul ungar Symonyi a interplat în ziua de 1 Maiu pe guvernul din Pesta în privința mișcării ostilă a oștilor rusești în România, și că a doua zi Primul Ministru Tisza a răspuns, cu ocazia discuției creditului pentru într-armare, cum că concentrarea și mișcările trupelor rusești în România n'au scop ostil Austro-Ungariei, dar că guvernul imperial și regal vegheză și se pregătesce spre a răspunde cum merită celor ce l vor ataca.

D-l Várnay Liteanu, Agentul României la Berlin, comunică Ministrului Afacerilor Streine al României că Englitera încă persista d'a cere revizuirea întregului tractat de către congresul din Berlin, că ea nu era nici de loc dispusă d'a părăsi frumosul rol de apărătoare a Europei și că era foarte dispusă să își risce bastimentele și armata sa, dacă nu va obține de la Contele de Șuvaloff concesiunile ce reclama în interesul viitorului politicei britanice. Cât

pentru ceea ce a vorbit Contele Șuvaloff cu Impăratul Wilhelm, cu Principele imperial și cu D-l de Bülov n'a transpirat nimic, a rămas un secret pentru totă lumea, prin urmare toate privirile sunt îndreptate spre St. Petersburg ; de acolo se așteptă pacea saă răsbolul.

În ziua de 4 Maiu tot D-l Liteanu a comunicat că în țore-care sfere diplomatice din Berlin s'aă priimit cu o secretă mulțumire scirea concentrării trupelor române în partea despre munți a țerei, în nisce pozițiuni tari, cu aer curat și capabile de rezistență. Într'acele sferi se credea că acea mână de ómenî, 40.000 de oșteni bine armați și bine echipați, puteaă să influențeze într'un mod cât se póte de fericit în favórea păcii.

Ar fi fost o mare greșală dacă acea armată ar mai fi stat risipită prin țeră și printre Ruși, căci într'un moment de primejdie ar fi putut să fie desarmată cu multă înlesnire. Acéstă acușațiune a fost cea mai gravă și mai temeinică din câte făceaă cei din Berlin guvernului român. În starea actuală de lucruri o armată de 40.000 miî de oșteni puși sub comanda valorosului lor Căpitan, putea să aducă fórté marî serviciî în interesul păcii. Ni se va ține de sigur în sémă la regularea definitivă a chestiunei orientale. Afară de acéstă rezistența nóstră la aducerea la îndeplinire a scopurilor rusesce ne atrăgea toate simpatiele guvernului britan.

«Ađi, adaogă D-l Várnáv Liteanu, cei din Londra încă cred că, după expresia contelui de Beust, România n'a încetat d'a fi obligata Europei; dar în același timp aă început să credă că noi n'am declarat răsbolul Turciei ca să scăpăm de suzeranitatea puțin onerosă a Porții, ci mai mult pentru ca să nu cădem sub jugul unei dominațiuni îndoit mai împovărátore, sub aceia a Rusiei. Prin rezistența nóstră am câștigat fórté mult față de diplomația occidentală.

În ziua de 5 Maiu D-l Bălăceanu comunică din Viena cu órecare îngrijire scirea că chestiunea Basarabiei era cam în primejdie, că sórta sa depindea de Anglia, pentru că, dacă dînsa va ceda într'acéstă privință, cele alte puteri vor ceda asemenea. D-sa a mai spus că : dacă D-l Tisza a rostit un discurs atât de răsbolnic la 2 Maiu, cu ocađia discuției creditului de 60 milióne, e semn că con-

tele de Șuvaloff n'a reușit în misiunea sa de la Berlin. În Transilvania vor fi concentrate două corpuri de armată.

Acastă scire privitoare la Basarabia a produs în Bucuresci o vie și durerosă impresie. Mai cu sémă D-l Brătianu, fu foarte mișcat, căci, după impresiunile favorabile ce a cules la Viena, și asigurările ce 'i-a dat atât Împăratul Franț Iosif cât și Conteles Andrassy, credea că Austro-Ungaria va insista cu energie în favórea integrității teritoriului României, interesele sale la gurele Dunărei fiind identice cu ale noastre. Prin urmare, D-l Kogălniceanu rugă pe D-l Bălăceanu să mérgă la Conteles Andrassy și să 'i spue că Principele, guvernul și națiunea întrégă, comptéză pe bunele dispozițiuni ale guvernului imperial în favórea noastră, și că vom fi foarte fericiți dacă Austro-Ungaria va lua inițiativa pentru a introduce și a apéra chestiunea Basarabiei înainte de congresul.

În ziua de 1 Maiu, însărcinatul de afaceri al României la St. Petersburg, comunică că Conteles de Șuvaloff a plecat d'acolo în ziua de 6 Maiu, dar din rezultatul misiunii sale, n'a transpirat încă nimic. În sferele diplomatice se fac numai supozițiuni, și se crede că ambasadorul Rusiei din Londra a venit la St. Petersburg pentru a 'și da mai bine compt despre limita concesiunelor ce guvernul rus ar fi dispus să facă în favórea menținerii păcii. Ba se crede încă că Conteles ar fi redactat încă din Londra un fel de memorandum, în care sunt trecute diferitele puncte din tractatul din San-Stefano, care, după părerea guvernului britan trebuie și este indispensabil să fie modificate mai înainte chiar d'a se aduna congresul.

«Față cu acastă stăruință a guvernului englez, adaogă D-l Emil Ghica, guvernul imperial a fost în fine silit să declare că tractatul de la San-Stefano nu e o operă definitivă, că el ar fi susceptibil de óre-care modificări și că cabinetele n'au de cât să expue vederile lor și discuțiunile între interesele europene și interesele personale, în urma cărora Rusia va putea să avizeze și să facă cunoscut concesiunile ce demnitatea sa și imensele sacrificii în ómenii și bani îi permite să facă.

«Într'același timp Rusia se adresă Germaniei pentru a 'i servi de mijlocitoare față de Englitera și de Austria. Principeles Bismarc

răspunse că era bucuros să 'și ea rolul de *samsarul cinstit*, expresiune foarte potrivită cu actualele împrejurări. Într'adevăr înainte și în timpul războiului, toate s'au încercat pentru a îmbunătăți sorta creștinilor din Orient și pentru a'î sustrage de sub jugul otoman. Tratatul de la San-Stefano pare că tinde la nisce aspirațiuni mai puțin desinteresate, și negociațiunile ce au urmat de atunci încoace, dovedesc că s'a cerut prea mult spre a se dobândi ceva mai puțin.

«O dată ce s'a stabilit necesitatea d'a se introduce ore-care modificări în tratatul din San-Stefano, s'au căutat căile și mijlocele prin care să fie modificat mai puțin. Acesta a fost motivul misiunii contelui Ignatiev la Viena. Rușii au încercat ca cu prețul unor concesiuni să câștige pe Austria și să izoleze pe Englitera. N'au lipsit nici deducerile cele mai ispititoare, nici lingușirile cele mai măgulitoare și nici argumentele cele mai convingătoare. S'a invocat necesitatea d'a nu sdruncina alianța celor trei imperii; ocupațiunea și . . . ceva mai târziu anexarea Bosniei și Herțegovinei, ca titlu de despăgubire pentru întreținerea refugiaților; dar Austro-Ungaria a rămas surdă și neîncredătoare. Reservând interesele care sunt comune atât ei cât și celor alte Puteri, ea a sprijinit și explicat p'ale sale proprii, între altele concesiunea unei importante jini de drum de fier în Orient, și refuz absolut d'a vedea pavilionul montenegrin în apele Adriaticeii.

«Pentru a evita mai târziu orî-ce fel de neînțelegere, Conteul Andrassy a creșut de cuviință să 'și însemne prin scris aceste diferite puncte, în prezența generalului Ignatieff, care chiar a iscălit acest memorandum sumar, după care s'a trimis o copie ambasadorului Austro-Ungariei la St. Petersburg.

«Găsind pretențiunile cabinetului din Viena prea mari, și neavând nici o speranță d'a ajunge la vre-o înțelegere directă pe asemenea baze, Rusia s'a reîntors spre Englitera, ale cărei într'armări repede și formidabile o făcea pe fie-care și mai amenințătoare, și începu să trateze cu ea nisce negocieri în care avea de scop înlesnirea reuniunii unui congres ce ea nu dorea, pe care dânsa căuta să'l evite și pe care adî il simte că-î e de neapărată necesitate.

«Tratatulele ce au loc într'acest moment au de obiect d'a specifica diferitele puncte ce se vor ridica în sinul congresului. Fără a prejudeca discuțiunea, diplomații rivali caută să prepare soluțiunea finală. Limita concesiunilor ce sunt dispuși să 'și facă unul altuia în mod mutual pare aprópe determinată, și speranța în menținerea păcii a început să renască. Conte Șuvaloff a sprijinit cu căldură o soluțiune într'asemenea sens. Cine scie dacă nu vor interveni alte noi incidente ? Nimeni nu póte să afirme ; numai speranța singură este permisă.

«Dacă nu mă înșel în aprecieri în mijlocul atâtor suposițiuni contradictorii ce fie-cine își face în privința viitorului, mi se pare că într'acest moment se caută o formulă care să póta împăca tóte interesele, fără să atingă susceptibilitățile Rusiei. Tractatul de la San-Stefano nu va fi sfîșiat, dar va fi revizuit într'un mod cât se póte mai larg. Va avea loc în Asia o rectificare de frontieră cu sau fără Batum, o rectificare care nu va lăsa pe Rusia stăpână absolută a drumului spre India ; în Europa fruntariile Bulgariei vor fi reduse în partea sa despre Sud ; asemeni și acele ale Serbiei și Montenegrului atât cât să permită unui turc ce-va mai gros ca să trecă printre cele două Principate în Bosnia spre a 'și vedea de afaceri. E asemeni probabil ca Grecia are să tragă óre-care profituri din promisiunea ce'i a făcut Englitera pentru ca să-i modereze ardórea răsboinică.

«Vom fi noi sacrificați printr'acéstă revizuire ? Ne va rămâne Basarabia orî ni se va lua ? Nu sciú, pentru că de o cam dată se vorbește prea puțin într'acéstă privință. Acéstă chestiune atât de importantă a devenit aprópe secundară, într'un moment în care Europa este atât de penibil preocupată de pericolul eventual al unei conflagrațiuni generale.

«Doué persóne sus puse de aci 'mî-au dis în mai multe rînduri că dênșii considera ca un semn bun tendința spre óre-care destindere de animositare și óre-care calm ce s'a produs de cât-va timp în spiritele din România. Am răspuns acelor persóne în mai multe rînduri că acéstă destindere de animositare și acest calm sunt numai relative, pace nu va fi în România atâta timp cât nu vom

fi redați nouă înșine, atât timp cât Rusia nu va reveni la stricta aplicare a cauzelor convențiunei din 4/16 Aprilie 1877 și atât timp cât nu se va efectua în mod complet evacuatiunea țerei. Dacă acum protestările noastre sunt mai puțin sgomotóse, cauza e că într'acest moment credem că e de prisos să mai strigăm față cu nisce persoane ce nu vreaș să ne audă; să se scie însă că n'am încetat și nu vom înceta d'a protesta până ce guvernul rus nu va recunoște drepturile noastre, și până nu ni se va ține în sémă înțelepta măsură ce am luat d'a retrage trupele noastre dincolo de Olt pentru a evita or-și-ce conflict. Acéstă măsură înțeleptă este cu atât mai apreciabilă și a fost cu atât mai necesară cu cât soldații noștri sunt revoltați, pentru că aveaș tot dreptul d'a se aștepta să se re-întórne mai din vreme în garnisónele lor obicnuite, și unii chiar la căminurile lor, după o grea campanie de aci încolo terminată pentru noi.

«Am auđit pe unele persoane sus puse prin nascerea și pozițiunea lor, că am comis o greșală prea mare că n'am preparat opiniunea publică pentru nisce concesiuși obligatorii. Altii 'm-ăș spus că Rusia e ostenită d'a mai urma innainte cu lupta de bani ca și cu cea-l'altă; că prima va mai dura încă cât-va timp după ce cea-l'altă va înceta, și că tótă lumea protestéază contra unor noi aventuri, și reclamă un calm absolut și bine făcător pentru toți, prin urmare sacrificiul cerut nouă ar fi făcut în interesul păcii universale»...

Acéstă notă importantă din tóte puncturile de vedere în privința prevederei aprópe esactă a decisiunilor ce avea să ia Congresul în privința rectificărilor de fruntarii, aprópe cu o lună mai nainte de deschiderea sa, acéstă notă datorată penei D-lui Emil Ghica ađi Ministru al țarei din Viena, care de atunci da la ivélă calitățile sale de fin și perspicace diplomat, pe lângă destăinuirii fórte importante, mai zugrăvea cu esactitate și starea spiritelor atât din Rusia, cât și din Europa întrégă și chiar din România.

Răsboiul se terminase după nouă luni de străgăniri de tot felul fórte prejudiciabile comerciului european care face anual cu Orientul transacțiunii de peste un miliard, și care 'și procură de la noi

cu preț mai scăzut ca cel al Americanilor o mare parte din aprovizionările sale alimentare. Aceste relațiuni fusese stânjenite, dacă nu chiar întrerupte, încă de un an și mai bine de declararea războiului din cauza turburărilor din Bosnia, Herțegovina și Bulgaria, precum și a războiului sirbo-turc, ast-fel că după aproape trei ani de stagnație, totă lumea comercială și de afaceri dorea cu nerăbdare restabilirea păcii, și mai cu sémă a liniștei în Orient, și cerea cu voce tare și în mod imperios ca să se facă ore-care sacrificii ori-cum și de ori-cine ar fi fost, pentru ca să se restabilească odată pacea și să se asigure menținerea sa în mod durabil spre a se reîntemeia cu statornicie transacțiile comerciale din trecut.

Totă lumea dorea cu neastâmpăr restabilirea păcii, pentru că începuse să se dedulcăscă iarăși de bine-facerile sale. Funestele consecințe ale războiului încetul cu încetul începuse să dispară, relele cauzate de el economiei universale începuse să se cicatrizeze și totă lumea de afaceri aștepta cu neastâmpăr o vindecare complectă care putea veni numai de la o liniște durabilă. La 11 Martie 1878 se redeschisese navigațiunea pe Dunăre; la 13 Martie începuse să sosescă la Galați și Brăila primele bastimente comerciale încărcate cu fel de fel de mărfuri coloniale, cu trufandale și manufactură, mărfuri atât de mult așteptate de comercianții din România, iar peste scurt timp mult căutatele grâne române începuse să reapară prin porturile Europei occidentale spre a fi vândute cu preț bun. Pretutiudenți transacțiunile comerciale începuse să și reia obicinuita lor fisionomie, și bastimentele străine iar începuse să aducă bani în țară spre a repara marea criză monetară ce începuse să se ivescă pe ici pe colo, mai cu sémă în casele Statului.

Românii mai mult ca toți se săturase de război și dorea mai cu ardere ca ori-care mult dorita pace, din lipsa căreia suferise atât de mult, dar din nenorocire pentru dinșii, precum scim și din causele ce scim, pacea nu exista, de și tractatul de pace se subscrisesse încă de la 19 Februarie, se ratificase de Sultan în ziua de 25 Februarie și de Țar în ziua de 5 Martie. Pacea se subscrisesse,

dar precum am vădut mai sus, pace nu era, liniștea nu se restabilise în spirite, temerea încă ferbea, lumea era tot preocupată.

Causa, precum scim, era tractatul de la San-Stefano care nu mulțumea pe nimeni afară de Rusia, și întinderea peste măsură de mare a noului Principat al Bulgariei în paguba Rumeliei și a Macedoniei. Pentru ca să fim mai bine înțeles, și pentru a ne reaminti aceia ce deja am șis, cred că nu fac rău dacă repet aceia ce am spus mai sus, reproducând aceia ce am scris despre acel tractat în primele trei ediții ale acestei scriei. În deșert densusul dobândise chiar un început de execuțiune, în deșert noul stat bulgar se înființase în mod provisoriu chiar de la 26 Februarie, în deșert își începuse el existența sub guvernul provisoriu al Generalului Donducov Corsacov, care înlocuise pe Prințul Czercaski, guvernatorul fostei provincii turcesci numită Bulgaria, în timpul ocupației rusesci, care încetase din viață; în deșert noul guvernator se grăbise să doteze noul Stat cu o constituție arhi-liberală; în deșert la 12 Martie se publică sub îngrijirea guvernului rus o hartă a Bulgariei, conform tractatului de la San-Stefano, și în deșert Țarul și Principele Gorceacoff se siliră, prin amenințări și promisiuni, să oblige pe Români, precum și pe marile puteri, d'a recunósce acel tractat, și d'a se supune lui, căci nimeni nu vru să'l ia în serios, nimeni nu vru să'l considere ca pe un fapt împlinit și definitiv, și tótă lumea se aștepta la revizuirea și complecta lui modificare.

Rusia de o cam dată făcu pe grozava și la 14 Martie respunse printr'un refuz hotărîtor la cererea Angliei d'a supune tractatul de la San Stefano în tótă întregimea sa unui congres european. După aceea la 15 Martie, contele Ignatieff plecă în misiune spre Viena și Berlin spre a câștiga pe Austria și Germania, în favórea aceluși tractat, dar la 22 fu nevoit să se reîntórne la St. Petersburg fără nici un rezultat, căci Marea Britanie deja câștigase pe una din cele două Puteri, pe Austria în favórea sa. Ca răspuns la acéstă încercare, la 16 Martie lord Derby care era favorabil unei politici mai împăciuitoare față cu Rusia, demisionă din cabinetul Beaconsfield și fu înlocuit prin Marchizul de Salisbury, un nimic

hotărît al Ruşilor. Acest lord de îndată ce intră în funcţie la 21 Martie trimise Puterilor, precum am văzut, o lungă circulară prin care le expunea motivele care sileaŭ pe guvernul britan d'a cere în mod imperios supunerea întregului tractat de la San Stefano deliberării Puterilor și la 22 Martie Regina Victoria chemă sub arme rezervele întregii armate din Europa și Asia. După aceea, ca contra lovitură comitetul panslavist deschise la Moscova o subscripție națională, sub patronagiul Marelui Duce moștenitor, pentru ca din produsul său să se cumpere pe sēma Statului bastimentele croasiiere, și opiniunea publică rusescă începu să cēră în gura mare un nou rēsboiŭ, dar de astă dată cu Englitera. Cu tōte acestea pentru ca să dea timp să se strîngă rezervele și să se adune banii prin subscripție, atāt Anglia cât și Rusia iscăliră la 10 Aprilie un act de învoială prin care priimeau în principiŭ ideea d'a se întruni un congres european, căruia să se supună tractatul de la San-Stefano spre deliberare, dar nu se învoiră în privința punctelor ce trebuiaŭ examinate. Ca să îmblândescă pe Englitera spre a fi mai conciliantă, la 16 Aprilie, în ziua de Paști, Împēratul Rusiei scrise Împēratului Germaniei acea epistolă mișcătoare citată mai sus, prin care l ruga să interpună mijlocirea sa pentru a ajunge la o înțelegere cu Anglia, dar într'același timp, la 17 Aprilie primele detașamente de oști engleze din India se imbarcară la Bombai pentru a porni spre Malta. La 1 Mai Regina Victoria trecu în revistă pe câmpia de la Adelshorth primul corp de armată britan de curēnd mobilisat ; la 12 Maiŭ sosi din Indiŭ în Europa primul transport din armata anglo-indiană și debarcă în portul insulei Malta, și imediat după aceea flota întręgă din Mediterana se îndreptă spre Dardanele, iar flota din Marea Nordului începu să se strecore printre cele două Belturi, să pētrundă în marea Baltică și să se apropie încetinel de fortificațiile Kronstadtului care apēra intrarea spre St. Petersburg.

Fată cu aceste preparative îngrijitōre, Conte de Șuvalov ambasadorul Rusiei din Londra, ne mai putēnd să stea la postul său din cauza relațiunilor încordate dintre Anglia și Rusia ce crescea pe fie-ce di, neputēnd iarăși să vadă liniștit preparativele ce se

pregătea în contra patriei sale și să audă mereu populațiunea engleză strigând: Vrem război cu Rusia, plecând din Londra în ziua de 20 Aprilie spre St. Petersburg, și la 10 Maiu se reîntorse la postul său în mână cu ramura de maslin.

Până să ajungă la acest rezultat, despre care voiți vorbi mai la vale, Rusia, de și scăpată de sarcina unui rebel care o costase atâtea milioane de ruble și atâtea decimii de mii de suflete, nu și pierduse cumpătul, nici nu se dăduse la o parte din fața primejdiei. Armata sa din Bulgaria și Rumelia, cu toate că era decimată de boală, începuse să se apropie de România cu intenții ostile, și chiar s'o ocupa; după aceea trimise spre câmpul pericolului nou forțe compuse din recruții și ultimele rezerve, apoi convocă milițiile și glótele și comandă un material de rebel formidabil.

Un rebel cu Anglia sau cu Austria era foarte popular în Rusia. Națiunea nu se gândea la pericolele ce putea să rezulte dintr'o încăerare cu amândouă, ci îl cerea în gura mare, iar partidul militar și panslavist îl cerea cu insistență; cu toate acestea guvernul fiind mai experimentat și știind mai bine ca toți că n'avea nici bani nici soldați îndestulători, își dădu în destul séma de gingășia situațiunii și se sili a ocoli primejdia.

Pe când notele engleze scoteau fulgere și trăsnete, cele rusești alergau la astuții și sofisme ca să le combată, dar nu eșea din cercul unei perfecte cuviințe. Numai cu guvernul Român, Rușii nu se sfieau d'a'î arăta colți, precum am văzut; numai cu noi Principele Gorceacoff făcea uz de limbajul său de putere mare, și numai pe noi, bine-făcătorii lor, Moscoviții fuduli, după primejdie, găseau de cuviință să ne strivescă sub greutatea puterii și îngâmării lor. Cu cei mai tari ca noi se purtară alt-fel.

Frica Rusiei era numai alianța între Anglia și Austria. A o stinjeni, acesta fu singura ostenelă a diplomației Ruse. În tot cursul lunii Aprilie, Generalul Ignatieff bătători într'una calea de la Petersburg la Viena, de la Viena la Berlin și de la Berlin iarăși la Petersburg; asemenea și generalul Șuvaloff pe la începutul lunii Iulie Maiu alergă de colo până colo, de la Londra; la Berlin, d'acolo la St. Petersburg și iar la Londra, nu stătu o clipă cu mâinele în sân

și nu se astâmpără până ee nu obținu rezultatul dorit. Guvernul german nu era străin acestor silințe de apropiere, și când Austria își apleca cumpăna spre Anglia, bătrânul președinte al santei alianțe, făcea cu degetul, și tentativa cădea în baltă.

Austria ar fi dorit din suflet o alianță cu Anglia, Ungaria o cerea în gura mare, dar gogorița slavismului și degetul Împăratului German o punea pe gânduri. A se bate cu Rusia, Angliei singură îi era cu anevoie, dacă nu cu neputință; cu toate acestea guvernul britan nu stătu la îndoială și își porni flota.

Dardanelele, după cum am văzut, după o încercare contra-mandatată, fură forțate, portul de la Bessica fu părăsit și cuirasatele Britanice merse să ancoreze în fața insulelor Prinkipos, la porța Constantinopolului.

Rușii din parte-le, se mișcară din loc spre capitala imperiului Otoman și spre Galipoli; o colisiune era eminentă, dar n'avu loc, grație tot intervenirii guvernului german. După ce se priviră cât-va timp față în față, viitorii adversari se retrase unii spre San-Stepano și Ciorlu, alții spre portul Ismid, și stătură pe loc până la încheierea definitivă a păcei.

Un război între Anglia și Rusia era aproape să izbucnescă, și un asemenea război pentru toți părea imposibil; el fu comparat cu lupta dintre o balenă și un elefant. Rusia era o putere de uscat formidabilă și o putere maritimă de a treia ordine. Anglia din contră era cea mai redutabilă putere maritimă, și dispunea de forțe de uscat mediocre.

Ca să remedieze ôre-cum insuficiența resurselor sale maritime, Rusia făcu apel la patriotismul național, și națiunea răspunse la acest apel subsemnând în câte-va săptămâni mai multe milioane, cu care se cumpără câte-va vase comerciale puternice, care să aibă misiune d'a cutreera mările ca croasiere și d'a aduce neajunsuri marinei comerciale engleze.

Pe când se făcea aceste preparative uriașe, Prințipele Gorcea-coff se bolnăvi de gută, Împăratul luă în persoană direcțiunea afacerilor internaționale, Generalul Ignatieff fu concediat, Generalul Șuvaloff, ambasadorul Rusiei la Londra fu chemat în St. Peters-

burg, și după o discuțiune de mai multe zile, se stabili între Rusia și Anglia un modus-vivendi favorabil unei împăciuirii. Misiunea lui Șuvaloff avu drept rezultat faimosul memorand semnat de acest diplomat și Lord Salisbury, care fu dat publicității prin indiscrețiunea, după cum se țice, a unui impiegat inferior.

Acest memorand dădu României o lovitură de grație; Basarabia prin el era sacrificată. Anglia, din campionul celor apăsăți, redevenea negustore ca mai 'nainte; Româniî însă nu se descuragiară: ei își întemeiară speranțele pe dreptatea areopagului European, dar și de astă dată fură puși în trista pozițiune d'a se vedea desamăgiți.

După ce am dat acest resumat explicativ, în care am condensat toate faptele împlinite în decurs de două luni, cred c'a sosit timpul să dau din nou cuvântul actelor diplomatice ca să mai spue și ele ce s'a petrecut.

Scim, din cele ce am țis ceva mai departe, că guvernul român a fost alarmat foarte mult de o depeșe prin care D-I Bălăceanu spunea că sorta Basarabiei depindea numai de hotărârea Engliterei, și că D-I Kogălniceanu a însărcinat pe Agentul său să cêră de la Conte Drassy declarațiunii categorice în privința intențiunii guvernului Austro-Ungar relativ la acea afacere. La această cerere atât de legitimă și într'același timp atât de categorică, Ministru Afacerilor streine Austro-Ungar a răspuns la 8 Maiu ca în tot-d'auna prin făgădueli, prin declarațiunii că nu 'și-a schimbat nici de loc intențiunile bine voitore față de noi și printr'o declarațiune solemnă că ne va sprijini toate cererile în fața congresului.

Cu toate acestea în ziua de 16 Maiu o parte din trupele sale au ocupat fără veste insula întărită Ada-Kale din fața Virciorovei, cu invoirea Turciei, ceea ce constituia o satisfacțiune dată de Rusia Austriei pentru scopurile economice ce urmărea ea în partea de sus a Dunărei, și un pinten ascuțit în coapsa României care doorea dărîmarea acelei cetăți și intrarea sa saă a Serbiei în stăpânirea ei.

Asemeni în ziua de 17 Maiu când Conte Drassy a răspuns în sinul delegațiunilor la interpelările ce i s'a adresat în privința

pretențiunelor ridicate de Austro-Ungaria contra tractatului de la San-Stefano, Conteles Andrassy a spus că acele pretențiuni erau formulate contra unei întinderi prea mari a Bulgariei, contra șederii trupelor rusesci în Bulgaria în decurs de doi ani, după încheierea păcii, și contra unor teritorii acordate Serbiei și Montenegroului care atingeau aspirațiunile, prin urmare interesele imperiului dualist, și nici o pomenală despre Basarabia, ceea ce îngrijură iarăși pe guvernul român și l făcu să intre din nou iarăși la bănuială că Austro-Ungaria nu se interesa nici deloc de sorta acelei provincii românești, și că tot ceea ce a promis pân'atunci au fost numai nisce făgădueli trecătoare. Cu toate acestea și de astă dată, urmând încă vechia cale de duplicitate și de târăgănituri cu dublu înțeles, a doua zi Conteles Andrassy se grăbi a face în sinul delegației declarația următoare : «Dacă erî n'am enumărat între punctele tractatului de la San-Stefano care aduc atingere intereselor Austro-Ungare și p'acele relative la chestiunea română și a gurilor Dunărei, acesta nu însemneză că vreau să le sacrific, fiind-că acest lucru se înțelegea de la sine».

Într'aceleși timp în care se schimbau cam des felurite declarațiuni și adaose de declarațiuni, trupele austriace, după ce ocupară insula Ada-Kale, ceea ce nu provocă nici o protestare din partea guvernului român, că acea insulă n'a fost nici odată a sa, precum și zona neutră dintre Cerna și frontiera austro-română în apropiere de Orșiova, ceea ce făcu pe guvernul român să proteste cu energie în ziua de 19 Maiu, prin agentul său din Viena pentru că, dacă guvernul turc avea ore-care drept să se amestece, în primul caz, n'avea nici un drept să se amestece în cel d'al doilea. Spre a limpezi toate aceste întrebări puse guvernului Austro-Ungar de guvernul român prin agentul său la Viena, în cele din urmă la 26 Maiu Conteles Andrassy răspunse D-lui Bălăceanu că nu exista nici o înțelegere între guvernul său și acela al Englierei sau al Rusiei, și că chestiunea Basarabiei se va hotări înaintea Congresului în care Franța și Italia vor forma majoritatea. Ne-a asigurat numai că Rusia nu va fi autorisată să întrebuițeze forța contra noastră, și că de atunci în colo ultimul cuvînt ne aparține

nouă care, iarăși repeta că, după cum se credea cu siguranță la Viena, vom termina prin a ne înțelege direct cu Rusia, înțelegere care după părerea lor era infailibilă și apropiată. Cum vedeți Austriacii în ultimul moment, după ce ne legănase cu făgăduelile, acum când se apropia desnodământul, recurgea iarăși la bănueli, la învinuirii și la neîncredere în sinceritatea noastră.

Marea Britanie nu se purtă mai omenos față de noi, cu deosebire numai că aproape de desnodământ ea fu mai sinceră și merse cu francheța până la brutalitate. La 9 Maiu Agentul nostru din Berlin comunică guvernului său că Contele de Șuvalov ar fi fost însărcinat să intervie față de Englitera, ast-fel cum Contele Ignatieff a intervenit față de Austria, pentru ca să se cerce să dea satisfacere Angliei prin concesiuni particulare, ceea ce îngrijii pe Austria și o făcu să intre la bănuială că va rămânea izolată.

La 13 Maiu D-l Calimachi-Catargiu, care de cât-va timp sta la Londra pentru a da guvernului său informații mai precise dintr'acea localitate, raportă că Contele Șuvaloff care a sosit acolo la 10 Maiu n'a adus cu sine un răspuns precis la singura cerere pusă înainte de guvernul englez, adică: supunerea întregului tratat controlului Europei, ci o serie de contra-propunerii care tindeau să scôtă pe guvernul englez din terenul pe care se pusesese și d'a-l face să intre în calea unor aranjamente.

«La 11 Maiu, când a fost priimit în audiență de Ministrul Afacerilor străine, Marchisul de Salisbury i-a spus că n'a putut să dea D-lui White, noul trimis al Angliei în Bucuresci, scrisori de creanță, ca unui trimis extraordinar al unui stat independent, pentru că guvernul său n'a priimit tractatul de la San-Stefano în totă întregimea sa, prin urmare nu putea să considere ca valabilă numai o parte din el, și să recunoscă independența țerei noastre mai înainte d'a se subscrie un nou tractat. Singurul lucru ce putea face, era aceia d'a-l investi cu nisce scrisori de acreditare într'o misiune timporarie provisorie, adresate de Ministrul Afacerilor străine al Angliei Ministrului Afacerilor streine al României.

«În ceea ce privea chestiunea Basarabiei, Ministrul a răspuns promițându-i concursul său atunci când va fi în desbatere acea

chestiune, dar că nu era în putere să făgăduiască ceva sigur și să și ia un angajament formal.

«În aceeași zi veni de la Berlin, din partea D-lui Liteanu, scirea că Contele de Șvaloff a obținut de la St. Petersburg concesiuni, dar că toate planurile și toate demarșele sale vor fi îndreptate mai ales spre ținta d'a ajunge la o înțelegere directă cu Anglia. Precum acum două luni Contele Ignatieff a propus Contelui Andrassy d'a lua în considerație interesele austriace, tot ast-fel acum Contele Șvaloff a propus lordului Salisbury d'a satisface dorințele Engliterei. Negreșit, cabinetul din Londra nu e dispus să renunțe la politica sa care a atras asupra-și aprobarea Europei întregi, dar în urma mai multor convorbiri ce a avut cu D-l de Șvaloff, a desemnat punctele ce i s'a părut excesive în tractatul de la San-Stefano.... Care sunt însă concesiunile aduse de Contele de Șvaloff ? nimeni afară de Principele de Bismarc nu le cunoște la Berlin. Le vom afla de la Londra. Dacă vor fi numai privitoare la formalități, le va face cunoscute chiar Ministrul englez. Dacă vor fi mai seriose, diplomația rusă se va însărcina să le divulge, ca să reușescă d'a ridica opiniunea publică din Englitera contra războiului și a isola printr'acest fapt pe Austro-Ungaria. În orî-ce caz lordul Beaconsfield nu va putea să stea mult timp fără să dea compt Camerilor de situațiunea chestiunei.

«În ceea ce ne privesce, ne rămâne mai întâiu de toate să aflăm dacă chestiunea Basarabiei face parte dintr'acele chestiuni. S'a svonit că Rusia s'ar mulțumi numai cu o parte din acea provincie. Nu știu dacă e esact sau nu, știu numai că el a venit de la St. Petersburg, dar fiind că nu s'a precizat ce parte va păstra Rusia, mă prind că va fi tocmai aceia ce e udată de apele Dunărei. Marele fluviu, iată ce vizază diplomația Rusiei. Mai deunăđi se dicea în marele sfere rusesci :

«— Noi renunțăm dacă vrea Europa la Basarabia, cu condiție să păstrăm Dobrogea împreună cu delta Dunărei și insulele sale.

«Scopul principal precum scim, e numai Dunărea. Acastă combinațiune, nu mai e nevoie să adaog, n'are nici o șansă d'a fi primită de Europa.

«În resumat pot să afirm că afacerile n'au înaintat acum mai mult de cât a doua și după încheierea tractatului de la San-Stefano. Aceiași nesiguranță, aceiași neliniște, și relele de care suferim nu par a fi apropiate de sfârșit. Am expus D-lui de Bülov, după autorisarea D-lui Brătianu, nouile proceduri urmate de Rusia față de noi, și mi s'a răspuns ca și mai înainte, că suferințele noastre vor fi trecătoare și că România a dat nise probe de vitalitate atât de puternice, în cât nu mai e permis nimănui să pue în îndoială existența și viitorul său. Negreșit într'acest moment trecem prin nise încercări penibile, dar prin prudență și o bună administrație, vom dejuca toate intrigele, menținând pe fie-care în îndeplinirea datoriei. Iată tot ce poate să ne recomande puterile amice».

Într'acest timp de fâgădueli evasive, de încurajări platonice și de povețe părintesci care nu ne încăldea de loc, pică în lumea politică, ca o bombă, o scire publicată de jurnalul englez *The Globe*, care, printr'o așa disă indiscrețiune comisă de un funcționar inferior, publică textul unui angajament politic încheiat între Anglia și Rusia, în ziua de 18 Maiu, în virtutea căruia tractatul de la San-Stefano era supus aprobării Europei în totă întregimea sa, temerea de război era înlăturată și interesele României, adică Basarabia, erau sacrificate în interesul păcii generale. Într'același timp se lăți scirea cum că Marchisul de Salisbury ar fi dis în urma publicării acestei sciri: *Englîtera deploră retrocedarea Basarabiei, dar nu se poate opune la cedarea sa.*

Acastă scire senzațională ce sosi în București în ziua de 20 Maiu, produse în România o consternațiune durerosă și o revoltă generală, care sili pe D-I M. Kogălniceanu să cêră explicațiuni de la Londra. D-I Calimachi-Catargiu răspunse a doua și, că cuvintele privitoare la retrocedarea Basarabiei, n'au figurat în diarul *Globul* ca o reproducere a cuvintelor Marchizului de Salisbury; că acel articol n'avea un caracter autentic, și că, de și jurnalul e conservator, afirmarea nu era inspirată de cât numai de ore-care ipoteze. Pân'aci n'a transpirat nimic pozitiv, nici în presă, nici în parlament, din cauză că discuțiunea trata în delete alte chestiuni, ast-fel că chestiunea noastră n'a fost nici măcar atinsă.

«Totuși cred, adăogă trimisul nostru, că, în ceea ce privesc chestiunea Basarabiei, ceea ce s'a spus n'a fost reproducerea vorbelor Marchizului de Salisbury, dar că ea formeză una din bazele pe care s'a efectuat înțelegerea dintre Anglia și Rusia. Nu trebuie să conchidem însă, că nu există în ceea ce ne privește un curent de sgomote neliniștitore; sunt chiar dispus să le atribuesc un fond de probabilitate. În adevăr, totul pare a indica că Rusia își rezervă d'a pune la mijloc alternativa între Basarabia și Armenia. Convingerea mea este că nu e mântuire pentru noi de cât într'o ruptură care ar aduce după sine războiul. Înțeleg și împărtășesc îngrijirea vóstră și... nu voiú negligea nimic pentru a vè da informații grabnice și sigure și a-mi servi cât voiú putea mai bine țara».

La 23 Maiú, D-l Catargiu comunică Ministerului, că Marchizul de Salisbury, fiind interpelat în camera Comunelor despre articolul din ziarul *Globul*, a răspuns că acel articol nu conținea nimic demn de atențiunea Parlamentului, că nu s'a hotărít nimic și că se va afla tot adevărul când se va aduna Congresul, care va avea loc la Berlin în ziua de $1/13$ Iunie viitor. Față cu acest răspuns în doí perí, precum și cu atitudinea sibilică a cabinetului britanic, care, dacă nu s'a înțeles încă cu contele de Șuvaloff, totuși cel puțin s'a angajat ca să nu dea la iveală intențiile sale afară din Congres. D-l Calimachi a cerut Ministrului sèú ca să-i dea voie să plece d'acolo, unde prezența sa devenisè inutilă, și să se reintórne la Paris. Acéstă autorizare i se dădu în ziua de 24 Maiú.

Tot așa de puțin liniștitore veniră și scirile de la Berlin. Într'o notă cu data din 21 Maiú, D-l Várnaveanu, după ce face o comparațiune între starea Principatelor române din 1856 și a României din 1878, și o găsesce pe cea nouè cu mult mai avantagiósă și mai demnă de tótă simpatia și sprijinul Europei de cât cea veche, totuși nu se póte opri d'a mărturisi cu întristare, că Europa acum va fi silită să ție compt de pretențiunile Rusiei biruitore mai mult ca în 1856 când a fost învinsă; că Congresul din Berlin va fi reacțiunea celui din Paris, și că de sigur mai tóte punctele de detaliú ale tractatului de la San-Stefano, au fost examinate și

desbătute mai dinainte între Conte de Șuvaloff și Marchizul de Salisbury, că materia Congresului a fost preparată la Londra, și că de sigur chestiunea Basarabiei noastre, care atinge pe mai multe puteri, a fost rezervată Congresului. Póte că sórta sa va depinde în Congres de aceea a Batumului. Acest port împreună cu Basarabia, dá Rusiei mai multă importanță pe marea Négră. Sper că în Congres se va face cercări pentru a sustrage de la dominațiunea sa cel puțin pe unul din aceste puncte importante.

De aceea orî-cât de slabe ar fi speranțele noastre, ele justifică rezistența ce opunem în ceea ce ne privesce la punerea în execuțiune a tractatului de la San-Stefano. Nu putem să cedăm de bună voe Dunărea. Noi trebuie să apărăm interesele considerabile ce marele Puteri au în Orient, și prin rezistența noastră la pretențiunile Rusiei suntem datorî să le probăm că noi suntem reprezentanții acelor interese.

Congresul din Berlin.

În urma înțelegerii dintre Marchisul de Salisbury și Contele de Șuvaloff care, cu toate tăgăduiele șiretei diplomații, totuși a sacrificat pe altarul păcii universală biată Basarabia noastră, adunarea Congresului din Berlin s'a fixat în mod hotărâtor. Mai întâiu Împăratul Wilhelm I a anunțat-o anturagiului său în ziua de 14 Maiu spuind că el se va aduna în curînd. Apoi această scire a fost confirmată de D-l Liteanu la 16 și s'a spus cam când, dar a adăogat că nu s'a trimis încă invitațiile. Cu o zi mai înainte, la 15 Maiu, D-l Calimachi din Londra a raportat că reuniunea Congresului e mai mult ca probabilă și că ori-care ar fi rezultatul: pace sau război, noi Românii trebuie să apărăm până în capăt interesele țerei noastre. La 22 Maiu veni de la Berlin scirea precisă că Congresul se va aduna la 1/13 Iunie, și a doua zi D-l Kogălniceanu ceru prin circulară agenților săi, ca să insiste pe lângă Puterî pentru ca să ne admită în sinul acelei Adunări, spre a ne apăra interesele și a cere din prima zi recunoșcerea independenței noastre.

La 16 Maiu D-l Calimachi Catargiu comunică din Londra că Marchizul de Salisbury î-a comunicat că nu va face nici o obiecțiune contra principiului d'a trimite la Berlin nisce delegați care, cu titlu consultativ, să supue Congresului vederile guvernului Român, dar însă n'a vrut să-și exprime o opinie definitivă într'a-

céştă privință ; a promis numai că va uza de influența sa, atât cât îi va fi prin putință, în Congres, pentru a îndupleca pe guvernul rus să îmblândească măsurile militare ce a luat față de Români, dar că în ceea ce privea chestiunea Basarabiei, îi era cu totul imposibil să indice politica ce va urma, până ce nu va cunósce cu precisiune aceea ce au gând să facă cele-lalte Puteri.

În fine la 26 Maiú D-I Liteanu comunică de la Berlin scirea, că, în urma unei noi interveniri, Ministru Afacerilor streine și Ambasadorii de acolo l'au asigurat că delegații noștri vor fi admiși spre a-și susține pretențiunile în Congres, și tot într'acea și D-I Kogálniceanu priimi prin Consulul German din Bucuresci invitațiunea oficială datată din ziua de 21 Maiú, prin care guvernele României, Serbiei, Greciei, Muntenegrului și Persiei erau invitate să trimetă reprezentanți care să apere drepturile lor înaintea Congresului din Berlin. Tot într'acea și guvernul german a trimis celui Austro-Ungar, Frances, Britan, Rus, Italian și Turc, ca puteri semnatare ale tractatului din Paris, invitațiunii ca să ia parte la deliberrările unui Congres european ce se va aduna la Berlin, spre a examina și modifica tractatul de la San-Stefano.

Tot odată sosi prin gazete fulgerátorea scire că în ziua de 22 Maiú (4 Iunie) s'a subscris între Anglia și Turcia o convențiune de alianță ofensivă și defensivă, prin care Anglia garanta Turciei integritatea teritoriului său din Asia, în schimbul cedării de veci a insulei Cipru. Publicarea acestei convențiunii produse în Europa întrégă o uimire și o perturbare generală, iar în România o mâhnire adâncă, căci prin publicarea sa se dătu pe față existența celor trei-deci de arginți, cu care Anglia a vîndut Rusiei Basarabia română.

S'a subscris învoiala ruso-britană, s'au lansat invitațiunile la Congres, a eșit la iveală învoiala anglo-turcă, făcută negreșit în urma și în baza celei anglo-rusă, și chiar delegații Puterilor au plecat spre Berlin, și cu tóte acestea Rușii tot nu renunțase încă la ideia unei înțelegeri ruso-română, în privința cedării de bună voe a Basarabiei și a unei convenții militare de trecerea oștilor rusești prin România în sensul art. 8 din tractatul din San-Stefano, mai

înainte d'a ajunge aceste puncte în examinarea congresului și d'a se rosti el în privința lor, vrând a se înfățișa înaintea sa cu un fapt împlinit. Pentru a 'și ajunge la scop, guvernul rus găsi că era mai bine să recurgă la forță, la fapte brutale, la amenințări și chiar la mișcări de trupe pe față ostile nouă, cu gândul d'a ne speria și d'a ne sili să cedăm de frică.

Vedând această atitudine puțin bine-voitoare nouă, D-l M. Kogălniceanu adresă în ziua de 13/25 Maiu anul 1878 Baronului Stuart, o notă prin care îi reamintea notele succesive ce îi-a adresat la 12 și la 24 Aprilie, care au rămas fără răspuns; prin ea îi făcea cunoscut îngrijurarea ce a produs în camere dispozițiunile autorităților rusesce și adăoga că de atunci încôce trupele rusesce au mai săvîrșit fapte noi, care par c'ar indica continuarea și agravarea sistemului ce le-a provocat.

«Ast-fel la Bârlad, dice Ministru de Externe, inginerii ruși au început nise lucrări tehnice, și au spus că în curînd vor construi cât vor putea mai repede, o cale ferată până la Prut. Un alt inginer a luat măsură ca să construiască o magazie ca de 500 metre pătrate. De curînd un maior și un căpitan din marina imperială s'au imbarcat la Fălcîu și s'au scoborit pe Prut, cu intenția d'a sonda adâncimea aceluî rîu în totă lungimea sa până la Dunăre.

«Trupele imperiale nu încetază d'a veni grămadă și d'a se stabili pe teritoriul nostru, fără de nici un motiv legal aparinte, construind în diverse puncte, și mai cu sémă la Ismail, întăriri considerabile. Asemenea lucrări făcute în locurile unde s'au început, s'au găsit inutile în timpul războiului cu Turcii, cu atât mai mult sunt acum, după ce s'a subscris la San-Stefano pacea dintre Ruși și Turci.

«Oficeri ruși de stat-major, explorază cu metodă drumurile și pozițiunile din regiunea Carpaților, și ridică schițe de recunoșceri. Asemenea procedurî a silit pe guvernul Austro-Ungar să ia măsuri de precauțiune analoge, să construiască cu activitate lucrări de apărare pe teritoriul lor, prin defileurile care comandă frontiera română, și să grămădescă trupe considerabile d'a lungul acestei frontiere.

«Tóte aceste simptome, daú la ivélă prevederi reciproce ale evenimentelor militare pe teritoriul român. Dar România nu vrea, nu póte să devie teatrul unui răsboiú de care ea se feresce și trebuie să rămâe străină în tóte privințele. Ea și-a manifestat cu voce tare intențiunea d'a păstra cea mai strictă neutralitate. Dorința sa d'a rămânea la o parte spre a-și vindeca, la adăpostul unor noi lovituri, rănile ce încă sângeréză, grija demnității sale din present și a siguranței sale în viitor, și consciința drepturilor sale, impune României o datorie imperiósă d'a invoca din nou paza stipulațiunelor, în virtutea cărora, prezența armiei imperiale pe pămîntul nostru să fie limitată la proporțiunile unei simple treceri.

«In consecință cabinetul român, silit fiind să dea reprezentației naționale lămuriri asupra situațiunei actuale, recurge din nou la intervenirea Vóstră, D-le Agent, pentru a obține ca măsura, prin care o deasă rețea de trupe acopere din ce în ce mai mult România, să fie revocată și prezența armatei imperiale să reia caracterul său de simplă trecere prin căi directe și de ȝprire provisorie prin puncte de etape, spre a se reînturna în Rusia. In cas când acéstă cerere legitimă nu va fi luată în considerație, cabinetul român formuléză de acum fără nici o șovăire protestarea sa contra prelungirei unei stări de lucruri anormale și contrarie menținerii bunelor relațiuni ce România dorește atât de mult să întreție cu imperiul Rusiei».

Ne priimind nici un răspuns de la Consulul General Rus, D-I Kogálniceanu la 15 Maiú trimise în copie acéstă notă ca anexă la o circulară tuturor Agențiilor români din streinătate, și la 16 Maiú adresă Baronului Stuart o nouă notă prin care ȝ făcea cunoscut că autoritățile rusesci, călcând dispoșiția art. XVIII-lea din convenția de la 4/16 Aprilie 1877, care stipula pentru armata rusă stabilirea unei linii și a unor puncte de etape, nu vrea să ție nici o sémă de prevederile sale.

«De curînd la Slatina, ȝice nota Ministrului, un oficer Rus care a omis d'a se presenta autorităților locale, a făcut o recunoscere minuțiosă a orașului și a împrejurimelor sale, și a anunțat, într'o conversațiune privată, că douē diviziuni, una din al IX-lea

și alta din al XI-lea corp din armata rusă, vor veni în curînd să staționeze acolo, cu tóte că orașul Slatina și regiunea ce 'l încon-jóră, se găsește în o depărtare fórte mare de etapele obișnuite ale trupelor rusesci.

«Un alt oficer escortat de un număr óre-sare de cazaci a sosit în satul Panciu, s'a dirigeat spre Soveja, plasa Zăbrăuțului din județul Putna, și a vrut să trecă frontiera și să intre în Austro-Ungaria. Arestat fiind de pichetul No. 2, a fost silit să se reîntórcă la Vrancea, dar cutóte acestea tot a reușit să ia crochiuri după re-nóscerea ce a făcut.

«Acest mod de procedare presintă nisce inconveniente fórte grave. România n'a cruțat nimic, în tótă durata rēsoiului, pentru ca să înlesnescă armatei imperiale mișcările sale pe teritoriul român: se crede dar fondată, ca titlu de reciprocitate, să cēră ca, până la complecta retragere a armatelor imperiale, oficerii ruși care se depărtéză de liniile de mers și de punctele etapă, să aibă drept regulă d'a se presenta la tóte autoritățile locale ale țerei spre a 'și justifica identitatea și a da informațiuni despre scopul venirii lor acolo.

«În asemenea caz prefectii și primarii le-ar procura tóte indicațiunile dorite, și le-ar înlesni îndeplinirea sarcinei lor, pe cât le-ar permite situațiunea de strictă neutralitate ce țera 'și-a impus, precum și convenția de la 4/16 Aprilie 1877. Tot de o dată între alte avantagii, observațiunea regulei sus indicată, va avea ca bun efect pe acela d'a evita bănueli scuzabile și d'a scuti pe funcționarii subalterni d'a risca să dea, póte chiar în paguba armatei imperiale ruse, óre-care informații, la nisce emisari care ar usurpa, într'un scop de spionagiú, uniforma rusescă».

Nici acéstă notă nu dobândi nici un răspuns, dar în schimb armata rusă mergea înainte, călcând cu nepăsare tóte dispozițiile din convenția de la 4 Aprilie. Ba încă făcu ceva și mai mult, in-eepu să comită în țară acte de samovolnicie și să trateze pe supușii români, pe propriul lor teritoriú, ca pe nisce supuși ruși, să 'i judece conform legilor rusesci și chiar să aducă la îndeplinire sentința lor prin soldați Ruși.

Mișcat de această nouă încălcare care era cu mult mai mare de cât toate încălcările de până atunci, D-l M. Kogălniceanu mai trimise tot în ziua de 16 Maiu Baronului Stuart o nouă notă, a treia la număr, care rămase asemenea iarăși fără de răspuns.

Printr'aceia notă D-l Ministru al afacerilor streine al României punea în cunoștința Agentului diplomatic al Rusiei, că Prefectul de Brăila i-a raportat că trei supuși români dintr'aceia localitate, care se tocmise ca cărăuși (pahonți) ca să facă transporturi pentru armata rusescă în Bulgaria, au fost de curind aduși într'acel orașiu de peste Dunăre, sub escortă, și că într'acel minut se găsea încă deținuți de către comandantul militar rus d'acolo.

«Ei erau acușați c'ar fi săvirșit nisce fapte rele, pentru care au fost condamnați de către tribunalele militare din Bulgaria la 15 ani închisore, și că transferarea lor în România s'a făcut numai pentru ca să traverseze teritoriul său pentru a merge în Rusia ca să-și facă osinda.

«Prefectul din Brăila bazându-se pe drepturile țerei, a relamat pe acești indivizi ca pe nisce supuși români, dar cererea sa fu fără rezultat și cererea ce făcu fu în zadar, căci comandantul militar rus a refusat să-i dea, și după ce a raportat la rîndu-î autorităților superioare, de care depinde, a priimit ordin expres d'a executa sentința în totă uimitorea sa rigore.

«E într'adevăr într'acest act nisce anomalii foarte stranii, contra cărora guvernul român se va vedea silit să reclame oficial, daca va vedea că nu dobândesce aplanarea unor dificultăți de asemenea natură mai înainte d'a cădea în domeniul publicității.

«De sigur guvernul român nu pretinde să exerciteze juridicțiunea sa dincolo de frontiera țerei, mai ales asupra unor particulari care, fără scirea sa, s'au dus să se angajeze în serviciul armatei imperiale în Bulgaria. Aparține autorităților care au acceptat condițiunile, să pedepsescă pe delicuenți în cas de infracțiune. Dar o dată ce acești supuși români au intrat pe teritoriul român, protecțiunea lor contra oricărei ilegalități, e de resortul autorităților noastre, și nici o putere streină țerei nu pôte să-i supue la vre-o pedepsă, fără numai justiția locală.

«Nesocotirea acestui principiu de drept, care este universal admis între toate statele Europene, se prezintă într'acest caz special sub o formă excepțional de arbitrară. Intr'adevăr autoritățile militare ruse, ne fiind nici o socotélă de drepturile imprescriptibile ale României, transportând din Bulgaria în Rusia prin România pe condamnații săi care nu sunt Ruși, ci Români, par-c'ar vrea să nu facă nici un fel de deosebire între cele două țări. Dacă ar veni acest caz la cunoștința Europei, de sigur că nu numai noi ne vom întreba cu mirare dacă conchista provinciilor bulgare, prin armatele aliate ale Rusiei și României, n'a avut de scop lărgirea până dincolo de Dunăre a întinderii teritoriale și a autorității judiciare a Imperiului Rusiei».

Vedând că Consulul rusesc nu vrea să răspundă nimic și că autoritățile ruse mergeau înainte pe calea ce au apucat, cu intenția vedută d'a scóte pe Români din răbdare și d'a-i sili ca, sau să recurgă la vre-un act de ostilitate cu consecințe d'o gravitate excepțională, sau să termine prin a încheia o convențiune sau simplă înțelegere, în sensul vederilor cabinetului din St. Petersburg, care vedea cu mare neplăcere ducerea chestiunii Basarabiei înaintea Congresului din Berlin, guvernul român, spre a-i dejuca planul, dădu autorităților sale ordine severe d'a evita din toate puterile orî-ce pretext de conflict, chiar în cas de provocare, și d'a sta față cu autoritățile rusești în cea mai desăvârșită rezervă. Asemeni și el își impuse cea mai absolută rezervă și recomandă chiar armatei române care se retrăsese pretutindenii în munți, ca să evite orî-ce conflict și să se apere numai atunci când va fi atacată.

Pentru ca să dobândescă un nou sprijin care să pue o vorbă bună mai temeinică ca a orî-cui, guvernul român se gândi să recapete bunele grații ale Turciei, căreia deja îi făcuse un imens serviciu trimițându-i o mare parte din prizonierii săi, mai înainte d'a regula chestiunea plății întreținerii lor, cu intenția d'a îndupleca pe Sultan ca să dea ordin reprezentanților săi să cêră ei însuși în sinul Congresului recunoșcerea independenței. Spre a ajunge la acest scop și pentru a prepara terenul în acest sens, M. S. Domnul împreună cu guvernul său, se hotărî să trimită în misiune extra-

ordinară la Constantinopole pe D-I D. Brătianu, fratele mai mare al Primului-Ministru, care mai fusese trimis în misiune pe lângă acea Curte imperială în 1876, când se adunase acolo vestitul Congres de împăciuire, care a avut ca rezultat resboiul, persoană care cunosccea bine Constantinopolul, pe ómenii sėi din capul afacerilor, precum și obiceiurile lor pe tėrimul diplomatic, și care asemenea era cunoscută mai de toți ómenii politici din localitate.

D-I Brătianu priimind acéstă însărcinare, priimi în ziua de 17 Maiu o scrisóre de introducere semnată de D-I Kogálniceanu, prin care D-sa ruga pe Ministru afacerilor streine ture, ca să priimescă pe trimisul sėu în mod favorabil, să pue temeiú și credință pe tóte comunicațiile ce ı va împărtăși guvernul princiar, prin intermediul sėu, și să-ı înlesnescă sarcina ce ı-a dat M. Sa Domnul d'a res-tabili relațiunile de fericită armonie ce trebuia și trebuie să existe între Imperiul Otoman și România, și să ı ajute în îndeplinirea mi-siunei speciale și extraordinare ce i s'a încredințat. După aceea, în ziua de 18 Maiu, D-I D. Brătianu fu priimit de M. Sa în audiență de congediú, și cu acea ocație dobândi din gura M. Sale instruc-țiuni speciale și personale, afară de cele oficiale ce ı încredințase guvernul. Tot în aceiași zi D-sa plecà spre noua sa destinațiune.

În ziua de 19 Maiu D-I I. C. Brătianu se duse la Cotroceni, unde se mutase M. Lor din ajun, din cauza căldurilor celor mari, și avu cu M. Sa o lungă convorbire. D-sa comunică M. Sale îngrijirea ce ı cauza posibilitatea d'a isbucni un nou rėsboiú, și ı rugă respectuos să ı încredințeze conducerea Ministerului de rėsboiú, și să dea Ministerul de Interne D-luı C. A. Rosetti. M. Sa nu se împotrivi, dar ı obiectă că era fórte încredințat că Congresul se va întruni și resboiul va fi evitat, din nenorocire cu prețul pierderei Basara-biei. Cu tóte acestea, D-I Brătianu nu putu să fie smuls din ghia-rele posomoritelor sale preocupăni și vorbi într'una de posibi-litatea unei ocupațiuni a Bucurescilor de către Ruși și de obliga-țiunea în care s'ar găsi într'o zi M. Sa d'a părăsi capitala sa. M. Sa basându-se pe scirile particulare ce dobânda din Europa prin augusta Sa familie, care negreșit veneau dintr'o sorgintă mai bine informată de cât aceia din cari și le procuraú agenții noștri diplo-

matică, stăruind din nou în credința Sa, și comunică primului Său consilier că avea intențiunea să-l trimită la Berlin ca reprezentant al României în Congres, și-l rugă ca de o dată să renunțe la orice modificare de minister. Se vede că D-l Brătianu a consimțit să renunțe d'a lua ministerul de resbel, dar n'a consimțit să renunțe d'a da Ministerul de interne D-lui Rosetti, căci în ziua de 26 Mai D-sa luă Ministerul Lucrărilor publice în locul D-lui P. S. Aurelian, care a demisionat, și D-l C. A. Rosetti intră în Minister ca ministru de interne.

Chiar în ziua în care a avut loc convorbirea descrisă mai sus, baron d'Alvensleben, consulul general al Germaniei, merge la Palat, unde avu o lungă audiență, în care, negreșit fiind indus în eróre de Consulul Rus, își exprimă părerea că Români ar fi provocând pe Ruși prin pozițiunea ce trupele române au ocupat în munți. M. S. respunse că era în mâna Rușilor ca să condamne armata română la o complectă imobilitate, renunțând d'a o mai provoca prin atitudinea lor, căci armata Sa avea instrucțiuni precise d'a păstra cea mai deplină neutralitate și d'a sta în defensivă în pozițiunile ce ocupa, care nu amenința nici de loc linia de mișcare și de retragere și punctele de etapă ale armatei imperiale.

În ziua de 21 totă lumea politică și diplomatică fu mișcată și ținută în loc de un eveniment neașteptat, de vestea că un anarhist german anume Nobiling, a tras asupra bătrânului împărat Wilhelm o descărcătură de pușcă cu două țevi, umplută cu alică, trasă după ferestra unei case, pe când M. Sa trecea în trăsură pe alea *Unter der linden*, și că ȳ-a făcut pe față, pe brațe, pe cap și peste tot spatele mai bine de trei-deci de răni ușore, dar indestul de dureroase. Acastă veste ce i s'a comunicat în séra aceleși zile de către consulul general al Germaniei, în urma unei depeși ce a priimit de la Berlin, a causat M. Sale o vie și mâhnitoare emoțiune, pentru că M. Sa a iubit din tot sufletul pe bătrânul monarh, care adesea ȳ-a dat bune sfaturi părintesci, de și în lupta cu Rusia nu ȳ-a dat mai nici un ajutor.

Imediat ce a aflat trista scire, M. Sa s'a grăbit d'a însărcina pe D-l Baron d'Alvensleben să comunice guvernului său profunda durere

ce i-a causat scirea săvârșirei acestei nelegiuiri fără de nume, precum și urarea ce făcea ca consecințele acestui odios atentat să fie trecătoare și fără de rezultate grave. A doua zi a depeșat personal Împărătesei și Principelui moștenitor, și a aflat cu bucurie că starea rănitului era mulțumitoare, dar că ucigașul a fost grav rănit, căci a vrut să se sinucidă ca să scape de urmărirea poliției care l'a arestat. Acest mizerabil ca și Hödel care a încercat asemenea săucidă pe împăratul cu câte-va zile mai înainte, a fost judecat și condamnat și după aceea executat în curtea temniței lor. Împăratul a stat în pat vr'o 20 zile și într'acest timp a însărcinat cu conducerea treburilor publice pe fiul său Principele Imperial Frederic. În ziua de 28 Maiu s'a oficiat la noi, în Mitropolia din Bucuresci, un tedeum de mulțumire pentru scăparea Împăratului, care într'acel moment era afară de orice pericol.

În mijlocul agitației ce a produs în public neliniștitorea scirea a acestui atentat, sosi din Berlin scirea că au început să se trimetă Puterilor invitațiunile la Congres, și că Englitera a consimțit că Rusia să ia Basarabia și Batumul, cu condiție ca să nu își întindă frontiera în Asia mai departe de Olti. Asemeni și Rusia s'a învoit ca Bulgaria să fie împărțită în două provincii, adică: un principat autonom sub numirea de Bulgaria de Nord, și o provincie turcăscă, guvernată de un beiu creștin, care să pörte numele de Rumelia orientală, și care să nu se întindă până la marea Egee. Tot atunci ambele părți s'au învoit ca afacerile privitoare la libertatea navigației pe Dunăre să fie discutate în Congres.

Într'același timp două chestiuni una mai încurcătoare ca alta pentru guvernul român isbucniră de odată. Mai întâi eși la ivelă cererea guvernului german d'a se rezolva cu un moment mai curind chestiunea drumurilor de fier: Strusberg-Bleichröder, cerere care provocă trimiterea la Berlin a D-lui I. Kalinderu cu misiune d'a ajunge la o înțelegere cu detentorii de obligațiuni, acțiuni și priorități; după aceea se ivi cererea guvernului Austro-Ungar ca România să termine mai curind joncțiunea liniei ferate Ploesci-Predeal spre a efectua și el la rîndu-i joncțiunea Vărciorova-Orșova. Acastă din urmă cerere provocă darea în întreprindere a

acelei linii lui Guiloux, care să termine cât se va putea mai curînd crâmpeii: Cîmpina-Predeal ce fusese lăsat în părăsire de către Crawley care n'a fost în stare să 'l săvîrșescă. Acéstă din urmă concesiune a fost priimită de Gouiloux la 23 Maiu, s'a subscris la 26 Maiu, s'a aprobat de către Corpurile legiuitoare la 1 și 3 Iulie și s'a transformat în lege la 6 Iulie.

Într'acel timp se ținea la Cotroceni dese consilii de miniștri presidate de M. Sa, în care se desbăteau diferite chestiuni privitoare la viitorul Congres și la sórta Basarabiei. Într'acele consilii, transformate într'un fel de consfătuirii între mai marii țerei, conform vremurilor din trecut, M. Sa spuse din nou că, în urma corespondenței ce a schimbat cu mai multe persóne bine informate, a dobândit convincțiunea că nici una din marile Puteri nu va lua apărarea noastră în viitorul Congres, și că prin urmare Basarabia era pierdută pentru noi. Față cu acéstă împrejurare tristă, dar neîndoiósă, M. Sa își exprimă părerea că ar fi mai în avantajul nostru ca mai înainte de reuniunea Congresului, să încheiăm o convențiune cu Gorceacoff și Șuvaloff, cu speranță că în urma unui avans făcut de România spre Rusia, să obținem o compensațiune teritorială cu mult mai importantă de cât cea ce ni s'a dat prin tratatul de la San-Stefano, în partea de peste Dunăre, póte chiar linia Rusciuc-Varna, ba încă și mai mult. După ce am luptat în zadar în decurs de mai multe luni, pentru ca să păstrăm Basarabia, adaoase M. Sa, trebuie acum, după ce am pierdut orice speranță d'a păstra acea provincie, să ne punem d'acum încolo pe un tărîm practic, și să ne încercăm d'a dobândi o despăgubire cât va fi prin putință mai considerabilă. D-l Kogálniceanu împărtăși și de astă dată întru tóte vederile M. Sale într'acéstă privință.

D-sa, care de la început a fost de părerea ca să ajungem la o înțelegere cu Rușii; D-sa care trâmisesese încă din Ianuarie în Dobrogea, o comisiune de ómeni speciali, care să cerceteze starea etnografică, sanitară și economică a acelei provincii; D-sa care chiar cu câte-va zile mai înainte, în ziua de 17 Maiu, trâmisesese Agenților săi o circulară prin care 'i invita să comunice Puterilor pe lângă care erau acreditați, că în Dobrogea, pe malul Dunării, prin

împrejurimile Vidinului și pe litoralul mării până la Kiustenge și Mangalia, se află pe lângă Bulgari, Greci, Tătari, Lipoveni și alte nemişcări, un număr îndestul de mare de Români, care mai ales la Vidin, Turtucaia și Silistra, pătrunde adânc în interiorul Bulgariei; D-sa care, după spusa adversarilor săi, ar fi fost în tot-d'auna de părere ca să dăm porțiunea din țera noastră de peste Prut, unde se găsește chiar lăgănul familiei sale : Kogălnicul, în schimbul Dobrogei și a unei porțiuni din Bulgaria oricât de mare ar fi, D-sa țic, spuse că ne-am luptat îndestul, și c'a venit timpul d'a renunța la acte de abnegațiune și lupte sterile, pentru a ajunge la înțelegeri practice și folositoare, care să ne dea în schimb ceva, să ne scape de critica situațiune economică în care ne găseam, și să ne cruțe de neplăcerea d'a vedea pierdând fără nici un folos, aceea ce fatalitatea ne-a condamnat să pierdem.

Acastă părere, preconisată de la început de către conservatorii care nu putuse răsbi în Corpurile legiuitoare, părere care chiar aș și cređută că ar fi fost bună de adoptat la timp de către conservatorii de aș, a cărei ne aducerea la îndeplinire o impută și acum liberalilor ca o mare greșelă și ca un act lipsit de patriotism, această părere țic, a fost cu vioiciune combătută de D-l I. C. Brătianu. D-sa care era ferm legat de principiul că Europa a dat prin tratatul de la Paris acea porțiune din Basarabia, susținea părerea că tot în căderea ei era d'a decide din nou asupra-î. «România, țiccea D-sa, e datăre s'o păstreze cum a păstrat-o pânăcum, și să apere dreptul ei de posesiune asupra-î din toate puterile, și dacă va fi de trebuință chiar cu armele, căci tot ast-fel 'și-au apărat strămoșii și părinții lor moșia, în nisce timpuri relativ mai grele, și unii din ei, neavând putere să se lupte, au preferat ca mai bine să móră de cât să cedeze».

D-l C. A. Rosetti, care, țicce autorul notelor privitoare la domnia Regelui Carol, din care am reprodus în mare parte cele spuse mai sus, era influențat de D-l White reprezentantul Engliterei, care nu înceta d'a vedea rășboiul în perspectivă, și care promitea în mod categoric sprijinul Engliterei, împărțăși părerea D-lui Brătianu și susținu cu convingere că cedarea voluntară a unui teri-

toriū nu pôte avea de cât nisce consecințe funeste în viitor pentru țeră. «Dacă Româniī, ȃise D-sa, se vor indupleca să acorde un schimb din teritoriul lor, pôte că în viitor se va găsi și altă putere, sau aceeași ca să-ī facă o propunere identică pentru un district sau mai multe, și ȳ vor cere mereū, negreșit în schimb de bani, câte o bucată din pământul strămoșesc, până ce se vor pomeni că pe rind au vîndut tótă țara, și se vor găsi în cele din urmă aruncați peste Dunăre cu bani dar fără de patrie».

Ca conclusiune la aceste convorbiri, D-l Brătianu a pus în mod franc pe tapet chestiunea ministerială, dimisia cabinetului întreg și retragerea de la putere a partidului național liberal. Acastă amenințare a avut efectul așteptat, a determinat pe toți, în frunte cu M. Sa, ca să ducă chestiunea Basarabiei înaintea Congresului și să depue pe masa sa originalul convenției de la 4 Aprilie 1877 subscris de Impăratul Alexandru al II-lea, spre cea mai mare ciudă și neplăcere a sa.

Rușii, vedēnd că deschiderea Congresului se apropia, că România avea să fie chemată să și supue plāngerile înaintea congresului, că mult dorita învoială directă cu România nu s'a încheiat și România nici nu se arăta dispusă ca macar să intre la vre-o tocmelă, ne cum s'o închee, vrură să forțeze lucrurile și să ne silēscă ca prin spaimă să cedăm și să cruțăm pe Impăratul Alexandru de neplăcerea d'a vedea iscălitura sa protestată de România, și el declarat ca rēu platnic înaintea areopagului european. Pentru a și ajunge la scop, trupele ce ocupaū vaea Sabarului și a Argeșului începură să înainteze spre nord, să trecă dincolo de Titu spre Târgoviște și dincolo de Găesci spre Pitești și Câmpulung, și să înainteze spre acele direcțiuni până ce se vor pune în contact cu trupele române, pe care le va ataca. Timpul ales pentru ca să trecă una din colōne peste Argeșiu spre Pitești, și cea-l'altă dincolo de Dâmbovița spre Târgoviște, fu nóptea dintre 27 și 28 Maiū. Ca să oprēscă pe Ruși d'a consuma acest fapt nesocotit, M. Sa Domnul chemă în séra acelei ȃile la Cotroceni, pe Ministru de războiū și ȳ dădu ordin să mērgă chiar într'acea séra la general Dren-tlen, să protesteze cu energie contra mișcării vedit ofensivă să-

virșită de armata rusă, să 'i spue că M. Sa îl făcea personal răspunător de rezultatele acelei ciocniri primejdioase și să 'l incredinteze că trupele române aveau ordin dat de M. Sa d'a răspunde la atac prin atac. Tot odată îi ordonă să împărtășească generalului că dacă trupele rusești nu se vor retrage ca să ocupe din nou pozițiunile ce au ocupat, atunci M. Sa va părăsi capitala Sa, va pleca ca să se pue în fruntea armatei Sale, și va cere Împăratului pedepsirea comandantului cere ar provoca o ciocnire eventuală. Tot de o dată 'i-a dat ordin ca, după ce va comunica din partea M. Sale aceste cuvinte generalului Drenteln, D-sa să plece imediat la Târgoviște și să se pue în fruntea armatei spre a întâmpina ori-ce surpriză și a respinge ori și ce atac.

Tot într'acea séră, după cum reese din memoriile sale și din ceea-ce au spus diarele dintr'acea epocă, D-I White, Trimisul Angliei, s'a dus la Baron Stuart și 'i a spus că ori-ce pas făcut peste Argeș sau Dâmbovița spre armata Română, va fi considerat de Englitera ca un casus boelli, și flota britană va intra iarăși în apele Constantinopolului, va bombarda San-Stefano și va ocupa capitala imperiului otoman. Intr'acea nópte telegraful lucră până la ziua între București, St. Petersburg și Constantinople, și o mulțime de depeși cifrate fură schimbate, dar trupele rusești nu mai înaintară spre cele române, ci se reînturnară de unde plecase, adică cu cincispredece kilometre mai înapoi și după aceea se astâmpărară.

Era și timpul, căci în ziua de 26 Maiu guvernul român a priimit prin Baron d'Alvensleben invitațiunea guvernului german d'a trimite la Berlin reprezentanți care să supue Congresului cererile României. Tot într'acea di s'a subscris referatul Ministrului Af. Streine, jurnalul Cons. de Miniștri, decretul domnesc și deplinele puteri prin care D-I I. C. Brătianu Președintele Consiliului de Miniștri și M. Kogălniceanu Ministru Afacerilor Streine erau împunterniciți să represinte România înaintea Congresului european, ce se întrunea la Berlin la $\frac{1}{13}$ Iunie, și să apere drepturile și interesele națiunei române, în conformitate cu voturile Corpurilor legiuitoare, promițend M. Sa pe cuvîntul său de Domn, să priimască

cu mulțumire și să facă a se executa tot ce plenipotențiarii Săi vor cădea de acord cu Congresul, potrivit cu instrucțiunile ce li s'au dat.

D-l Brătianu a plecat în ziua de 27 Mai și D-l Kogălniceanu în ziua de 28 Mai, și au lăsat ca Președinte al Consiliului, ad-interim, pe D-l C. A. Rosetti, și ca ministru de externe interimar pe D-l E. Stătescu. Sosind la Berlin, unul la 29 și cel-l'alt la 30 Mai, în ziua de 1 Iunie, plenipotențiarii români au trimis Principelui de Bismark o notă scrisă de amândouă, prin care îl ruga să supue Plenipotențiarilor Marilor Puteri, cererea lor d'a fi admiși în sinul Congresului, pentru a expune și apăra drepturile țerei lor. Într'aceleș timp, au făcut vizite de rigore D-lui de Bülow, D-lui de Radovitz, Pr. Gorceacoff, D-lui Jomini, Contelui Andrassy, Contelui de Corti, D-lui de Wadington, D-lui de Nothomb Ministru Belgiei și veteranul Diplomației, precum și Plenipotențiarilor otoman. Plenipotențiarii Engliterei au evitat d'a-î priimi.

Marele Vizir promisese în mai multe rânduri că va da ordine plenipotențiarilor Turciei d'a cere Congresului recunoșcerea independenței României, și în zilele de 31 Mai și 5 Iunie, l'a asigurat că deja au trimis ordine în asemenea sens, și că delegații otomanii vor cere cei d'întâiu recunoșcerea independenței României. Cu toate acestea, în ziua de 8 Iunie delegații români depeșară la București că plenipotențiarii turci observă cea mai absolută rezervă. Congresul era gata să se deschidă, Puterile trimisese la Berlin pe reprezentanții lor și chiar România trimisese pe ai săi, și cu toate acestea, în ziua de 31 Mai, în audiența ce îi acordă M. Sa, Baron Stuart, îi comunică că Principele Gorceacoff încă nutrea speranța că România va consimți să intre de urgență în înțelegere cu Rusia în privința retrocedării de bună voe a Basarabiei. Prințul îi răspunde rece și îndestul de apăsător că acea chestiune va fi rezolvată de către Congres.

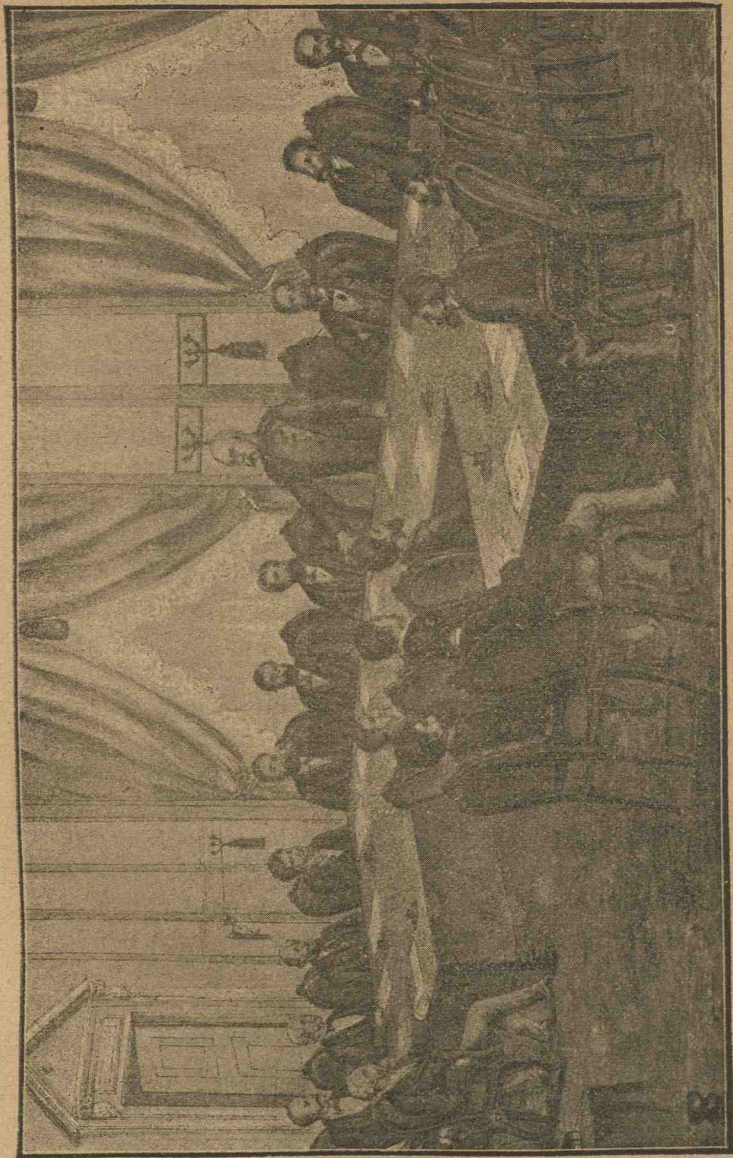
Tot atunci Baron Stuart îi comunică că general Drentlen i-a promis că va menține trupele rusești în zona depărtată ce din nouă au ocupat, și și-a exprimat părerea de rău că nisce ordine înțelese pe dos de către nisce comandanți subalterni, au provocat co-

municarea ce Ț-a făcut generalul Cernat care a mâhnit foarte mult pe guvernul imperial, dar cu toate acestea era foarte îngrijurat de pozițiunea amenințătoare ce ocupau trupele române. Ca să liniștască îngrijurarea ce afecta diplomatul rus, M. Sa se grăbi d'a-î răspunde că prezența Sa, a M. Sale Dómna și a guvernului său în Bucuresci, care erau înconjurați de masse compacte de trupe rusesci, dovedeau cu prisos că caracterul atitudinii trupelor sale era pur defensiv.

În ziua de $\frac{3}{15}$ Iunie, M. Sa priimi în audiență solemnă în palatul domnesc pe Baron Fava, consulul general al Italiei, care remise M. Sale, colanul ordinului *Anunciadei*, adus din Roma de secretarul Ristori, ordin pe care M. Sa Regele Italiei Humberto, l'a conferit M. Sale, spre a-și exprima chiar într'acele momente simpatile Sale particulare, pentru M. Sa și pentru poporul Român.

În ziua de $\frac{4}{16}$ Iunie, ziarul englez *Globul* care a dat prima scire a înțelegerii anglo-rusă, a publicat în extenso textul acelei note în care, la paragraful XI, se specifica categoric cedarea Basarabiei. Acestă scire a mâhnit pe Români, mai cu seamă că la 9 Iunie, ea a fost confirmată de D-I Kogălniceanu, printr'o notă adresată chiar din Berlin. Printr'acea notă D-sa a spus lămurit: «Din toate părțile am priimit protestațiunii de simpatie, dar numai protestațiunii pur academice, care nu dau la ivelă alt-ceva de cât o bună-voință platonice, adică stérpă. D-I de Waddington, Ministru afacerilor streine al Franciei a fost singurul care a abordat tărîmul practic, dar numai pentru a ne angaja să nu mai sperăm nimic, căci toate iluziunile ce putem să avem vor fi în mod fatal pierdute, căci Basarabia ni se va lua, cu toate sforturile ce vom face».

După ce mai dătu încă câte-va alte informații d'o natură ceva mai secundară. D-sa termina zicând: «Cu tot aranjamentul dintre Englitera și Rusia, totuși dificultățile n'au dispărut... însă după prevederile cele mai acreditate Congresul nu va avorta, căci toate puterile doresc serios pacea, și Germania o vrea pentru că are nevoie de ea spre a combate și reduce socialismul. Așa dar pacea se va face dar în paguba statelor celor mici, și mai cu seamă a României».

**Representanții celor șapte Puteri adunați pe lângă masa verde a
Congresului de la Berlin.**

Într'acest timp supărările cauzate de scirile venite din Berlin fură mărite prin ațițările și străgăniurile ce în tôte ȃilele făceau comandantii oștilor rusesci autorităților și guvernului român. În ȃiua de 8 Iunie general Cercasoff merse la Palat în locul generalului Drentlen care era bolnav, și spuse că cei din St. Petersburg erau din ȃi în ȃi mai îngrijurați de pozițiunile ce ocupau trupele române, și că erau hotărâți să întărescă trupele rusesci din Principat cu trupe noi și numeroase. M. Sa afirmă încă o dată că caracterul acestor măsuri luate de armata română era pur defensiv, și că ele nu s'au luat de cât pentru a evita o desarmare eventuală.

Într'același timp Congresul de la Berlin care se adunase încă de la 1 Iunie lucra într'una dar încetinel, ținea în tôte ȃilele ședințe dar fără a le da încă publicității, și Plenipotențiarii ce'l compunea discuta în comisiuni și ședințe plenare pentru a pune capăt șicanelor, pe când Rușii nu încetau d'a ne șicana pe noi. Areopagul European se adună și Reprezentanții Puterilor începură să pue la cale d'a face celor nedreptățiți dreptate, dar dreptatea nu fu satisfăcută. Iată din ce persoane fu compus acest Areopag european, acest congres :

Contele Andrassy, marele Cancelar și Ministru al afacerilor streine, Contele Karolly ambasador la Berlin și Baron Haymerle ambasador la Roma fură trimiși din partea Austriei.

Anglia fu reprezentată prin Contele Disraeli de Beaconsfield, primul lord al tesaurării, prin marchisul de Salisbury, Ministru al afacerilor streine și prin lord Odo Russel ambasador la Berlin.

Francia fu reprezentată prin D-l Wadington, ministru al afacerilor streine, prin contele de Saint-Vallier ambasador la Berlin și prin D-l Deprez, director la Ministerul afacerilor streine.

Germania fu reprezentată prin Principele de Bismark marele cancelar al imperiului, pe care congresul îl alese ca președinte al său, prin D-l de Bülov subsecretar de stat la afacerile streine și prin Principele de Hohenloche, ambasador la Paris.

Italia fu reprezentată prin Contele Corti, Ministru al afacerilor streine și prin Contele de Launay ambasador la Berlin.

Rusia fu reprezentată prin Principele Gorceacov, cancelar al imperiului și ministru al afacerilor streine, prin contele Șualoff ambasador la Londra și prin D-l d'Oubril, ambasador la Berlin; în fine:

Turcia prin Cara-Theodori-Pașa, Ministru de lucrări publice, Mehmed-Ali-Pașa, mușir general fostul Serdar Ecrem al trupelor și Sadulah-bei ambasador la Berlin. Secretar al congresului fu numit D-l de Radovići fost consul general al Germaniei în București, cel cu conflictul de la sala Slătineanu.

Țările cele mici interesate și legate de sorta tractatului de la St. Stefano trimise și ele reprezentanți ca să apere, iar nu să discute drepturile ce aveau.

România trimise, cum am ȳis, pe D-II. C. Brătianu, Președinte al Consiliului de Miniștri și pe D-l M. Kogălniceanu, Ministru de externe, Serbia pe D-l Risticı, Ministru de externe, Montenegro pe D-l Boiar Petrovići și Radovići senatori, Grecia pe D-l Deliani, Ministru de externe și pe D-l Rangabe ambasador la Berlin, și Persia pe Malcum-Chan. Din toți numai reprezentanții României, Serbiei, Greciei și Persiei fură introduși și ascultați în Congres.

Congresul, cum ȳisei, se adună în palatul de Radzevil, se deschise în ȳiua de $\frac{1}{13}$ Iunie, ținu 20 de ședințe și se închise în ȳiua de $\frac{1}{13}$ Iulie. Desbaterile fură destul de furtunose, înțelegerile destul de anevoioase, dar în fine după multă certy ajunse la rezultatul următor :

Bulgaria tractatului de la St. Stefano fu tăiată în două. Balcanii fură hotărȳiți ca frontieră între cele două părți. Una din ele fu constituită în principat și i se alipi și sangiacul Sofiei; ea fu constituită în stat autonom tributar, cu dreptul d'a avea armată și un principe ales de ea. Rușilor li se acordă dreptul d'a sta într'ensă numai opt luni, adică până la definitiva constituire a guvernului noului Principat.

În jos de Balcani se formă o provincie dependente în mod absolut de Turcia, care să fie numită Rumelia Orientală, și care să aibă o întindere care să nu atingă marea Egee. Acerty provincie avea să fie administrată de un guvernator creștin ales de Perty

cu învoirea Puterilor, și apărată de o miliție națională, dar să depindă de directă supremație a Sublimei Porți; în această provincie guvernul Turcesc va avea drept d'a ține garnisone pe fruntarii și în anumite localități fixate în comun acord cu Puterile.

Serbiei și Muntenegrului i se recunosc independența și li se dău ore-carî porțiuni de terenuri, între care celui din urmă Nic-siciul și portul Antivari, dar li se pretinse d'a lua cu o porțiune proporțională parte la datoria Turcă, obligațiune platonică și fără de sancțiune ce nu s'a împlinit nici până în ziua de azi.

România asemenea fu recunoscută ca independentă și i se dău Dobrogea cu o parte din Bulgaria de la Silistra până la Mangalia, dar i se luă Basarabia și fu obligată a acorda Evreilor drepturi civile și politice.

Bosnia și Herțegovina se puse provisoriu sub directă administrare a Austriei, care avea dreptul să le ocupe milităresce și să le organizeze într'un mod european.

O parte din Tesalia și Epir se promise Greciei ca rectificare de fruntarii, din Asia se luă din mâna Turciei Ardahanul, Carsul, Batumul și Olti și se dădură Rusiei, Baiazidul se reîntorse vechiului său stăpân, și Koturul se dădu Persiei care de mult avea pretenții asupra-i.

Pentru restul imperiului și mai cu sémă pentru Thesalia, Epir, Creta și Armenia se promise largi și radicale reforme, reforme ne realizate până azi, care de sigur vor provoca un nou război orientat. Locurilor sante din Palestina și muntele Atos li se acordă multe drepturi, Dunărea fu declarată riu neutru, cetățile după malul ei fură condamnate a fi dărimate și Comisiunea Europenă a Dunării fu restabilită cu drepturi noi și permanente, în senul căreia fu admis un delegat care să represinte pe România. Chestiunea strimtorilor rămase în statu quo prevăduț de tractatul de la Paris cu modificările introduse de cel din Londra.

Despre învoiala dintre Anglia și Turcia, despre care se șoptise ceva pe la finele lunii lui Maiu, nu se vorbi nimic în tot timpul desbaterilor în Congres, dar pe la finele acestor desbateri, această învoială eși la ivelă de o dată și fără de veste, ca un eveniment nou și ne

așteptat, și cu tóte că se vorbise de dinsul la timp și chiar era așteptat, el puse în mișcare Europa întregă. Iată despre ce era vorba: Englitera care pân'aci părea că nu vrea să se împărtășească cu nimic din moștenirea muribundului, Englitera care juca cu ifos și trufie rolul de putere curată, desinteresată și iubitóre numai de dreptate, de odată și chiar din senin dădu la ivélă acel tractat de alianță ofensivă și defensivă cu Turcia, despre care am vorbit, și prin care își lua asupra-și protecțiunea Asiei Turcesci. Tot într'aceleși timp luă în stăpînire insula Cipru, în care s'a stabilit imediat autorității britanice și o parte din armata și flota sa fără să întîmpine rezistență.

Tractatul de la Berlin fu încheiat repede numai și numai ca să asigure pacea universală, dar pacea n'a asigurat. A doua zi după schimbul ratificărilor, Austria, intrând în Bosnia și Herțegovina cu mandatul Europei în mână, fu întâmpinată cu salve de focuri care se transformară în curînd într'un resbel foarte sângerós și păgubitor. Grecia n'a căpătat de cât o fórte mică parte din ceea ce i s'a promis, și acest dar i se încredință abia pe la începutul anului 1881; Montenegro asemenea duse multă vreme dorul Mitroviței; Serbia a fost silită să se ciocnească mai de multe ori cu Arnăuții de la Prisrend care nu priimeau să iasă de sub dominațiunea musulmană; revolta din munții Rodop costă multe vieți și din când în când ea își scóse capul la ivélă și în Tesalia, și în Epir, și în Albania; iar în Creta domni multă vreme o adevărată anarhie.

Tóte statele mari și mici stătură mai bine de un an sub arme cu pușca la picior, numai România s'a desarmat și s'a supus decisiunei Europei plină de mâhnire dar cu resemnațiune. Asemeni și Batumul după ore-care rezistență a deschis porțile de voe și s'a supus sórtei. Iată în resumat aceea ce am spus în primele trei ediții despre isprăvile congresului din Berlin, Într'acéstă ediție, care a dobândit o desvoltare împătrit mai mare, vom spune aceleși lucruri ceva mai detaliat în ceea ce privesce România. Ca să ne ținem de cuvînt să revenim la descrierea detaliată a acelorși evenimente, ast-fel cum am făcut'o într'acéstă nouă ediție, și să reluăm șirul d'acolo de unde l'am lăsat.

Darea Basarabiei Rușilor de către Congresul din Berlin.

Pe când Românii aprópe în unanimitate și cu o excepție numai de vr'o câte-va ȕecimii de ómenii politici din tabăra opusă guvernului, respingea cu indignare propunerea Rusiei d'a ajunge la o înțelegere cu dinsa, în schimbul unei despăgubiri bănesci de 100 milioane, pe lângă o întinsă compensațiune teritorială, România se afla bântuită de cea mai teribilă criđă monetară de care suferea, nu numai tesaurul statului, dar și particularii. Nu era în vistieria și în mânele particularilor alte monede de cât rublele rusesci din timpul Ecaterinei, uzate și ușuri la greutate, precum și rublele noi cu un aliagiú falsificat, monede care nu erau priimate cu cursul lor de patru lei nicăiri afară din România, nici chiar în Rusia, și pe care publicul român începuse să le refuze, căci se lățiase svonul că aveau să sufere o reducere de curs simțitóre.

Ca să remedieze în parte acest rėú și să înlesnescă cel puțin transacțiia interióră, guvernul român cu concursul camerilor introduse în România cursul hárției fiduciară, a așa ȕiselor bilete hipotecare, în valóre de vr'o 15.000.000 lei, cu curs forțat și cu sub-diviđiunii de 5, 10, 20, 50, 100 și 500 lei, și acea hárție monedă se puse în circulațiune în ȕiua de 1 Iunie 1878. Publicul ne fiind încă deprins cu hárția monedă, o priimi cu multă neîncredere, și ȕiarele de opoziție profitară de acéstă lipsă de confiență și

începură să mărescă neîncrederea, publicând în capul lor anunțuri că nu vreau să priimască plata abonamentului în hârtie, ci numai în monedă de argint. Cu timpul și încetul cu încetul el se deprinse cu acea monedă ușuire și cu circulație lesnicioasă așa de bine, în cât ați argintul dă primă biletului de bancă care a înlocuit peste câți-va ani biletul hipotecar.

Pe atunci hârtia monedă nu se bucura de încrederea publică, rubla, mai cu seamă cea ștersă nu era bine priimită, moneda de argint română de un leu și de doi lei aprópe dispăruse și monedele de aur dispăruse cu totul. Într'același timp veneau de pretutindenți vești sigure că Basarabia era perdută cu desăvârșire pentru România, că Englitera și Austro-Ungaria au părăsit-o chiar când totă lumea aștepta ca s'o sprijine, că lord Beasconfield când a priimit în ultimul moment în audiență pe delegații Români, le-a dis drept consolare : *În politică ingratitudea e forțe adesea respalata celor mai bune serviciu*, și că Rusia încă era dispusă să subscrie alături de România un act de învoială în privința Basarabiei ; cu toate acestea Români, de și strimtorați și în mare nevoie, nici n'au vrut să audă de vinderea unei bucăți din patria lor iubită pe o mână de arginți, și au preferat ca mai bine s'o piardă prin hotărîrea Europei de cât s'o vină ei de bună voia lor pe bani.

Pe când Români dau o dovadă atât de pipăită de abnegațiune și desinteresare, în administrația militară rusă eșea la ivelă urmele unui mare jaf al banului public, jaf care ceva mai târziu se termină prin faimósa afacere Warschawski, în care eși la ivelă hoții de mai multe decimii de milióne comise de înalți funcționari ruși civili și militari.

Încă de la începutul răsboiului circula în România șíoapta care începuse a se spune în gura mare, că se săvârșea mari hoții de cei în cădere la cumpărarea și procurarea de tot felul de obiecte pentru trebuința armatei ruse. Acéstă scire a ajuns în fine până la urechile generalului Miliutine, Ministru de răsboi al Rusiei, care imediat a trimis din Rusia pe generalul de husari din Grodno, Conteles Olsuvielf, care sosi în Bucuresci și se prezentă M. Sale Domnului nostru în ziua de 18/30 Maiu, și care avea sarcina d'a trece în ins-

pecție toate magazinele de aprovizionări, precum și a cerceta toate condicele și toate socotelile.

După ce trecu în inspecție cancelariile intendentei și ale administrației, de unde ridică registrele necesare, se hotărî ca în ziua de 11/23 Iunie să treacă în inspecție și marea magazie de la Malmezon care era plină cu făină, grâu, fin presat, pesmeți, conserve, ciaiū și o mare cantitate de substanțe medicamentose, care magazie ocupa un spațiu de aproape 1000 metri pătrați, și era de scânduri cu învelitoare de table de fier. Generalul plecă spre locul unde era magazia, adică cam acolo unde acum e menagiul cavaleriei, aproape de cazarma călărășilor și față în față cu cazarma de cavalerie și cea de artilerie de la Malmezon.

Pe când mergea, negreșit în trăsură, află năucit de mirare că din întâmplare și prin concursul unor împrejurări nenorocite și foarte misterioase, marea magazie s'a aprins ziua nămieșea mare, cam din toate părțile de o dată, că focul a coprins totă clădirea cu o furie îngrozitoare, că clădirea împreună cu întreg conținutul ei a fost transformată într'un cuptor de jeratec, ale cărei vâlvătăi se ridică până la cer, și că pompierii români de la toate posturile din capitală își dau toate silințele ca să localizeze focul, să potolască para și să ferescă cazarmele din față d'a fi aprinse prin marea dogorélă a focului. Cum vedeți în 1878 ca și în 1853 și 1854, focul purifica și limpeșea socotelele încurcate.

«M. Sa Domnul și Dómna, spune auturul *Notelor privitoare la Domnia Regelui Carol I*, urmăreau fazele incendiului din balconul castelului de la Cotroceni, și Principele nu se putu opri d'a spune generalului Drenteln chemat lângă M. Sa că coincidența focului cu sosirea generalului Olsuwieff pentru a face inspecție, făcea în destul de temeinice bănuielele ce circulau că erau la mijloc óre-care fapte necurate. Generalul Drenteln răspunse că va face o anchetă».

Nu știu dacă s'a făcut vr'o anchetă, știu însă ca martor ocular că, saú incendiul n'a fost un complice îndestul de credincios, saú că pompierii au fost prea zeloși; nu știu ce să cred, pot însă să afirm că s'au găsit a doua și printre grămeșile de scrum câți-va

sacii de făină ne atinși, și că într'acei saci s'a găsit urme de fraude evidente. S'a constatat că ei erau plini mai mult cu nisip de cât cu făină. Nicî nu era prin putință alt-fel, căci aminteri n'ar fi avut cu ce să se pricopsescă atâtea femei cu moravuri ușoare ce năpădise de pretutindenî în Bucuresci, care se jucau că cu nucile cu poliî imperiali dați lor cu pumnul de oficerii superiori ruși, mai cu sémă de cei din intendență, și nicî n'ar fi avut de unde să cumpere căruțașii români pe preț de nimic cantități colosale de pesmeți și de fin presat cu care să și hrănescă cai în decurs de mai multe luni.

Pe când intendența și administrația rusă împreună cu furnisoriî armatei imperiale dau foc magașielor ca să nu se descopere jaful și înșelăciunea, trupele rusesci, cu toate promisiunile repetite ale generalilor Drenteln și Cercasoff, luaū mereū pozițiune faciă în faciă cu trupele române și strîngeau într'una cercul de înconjurare, păstrând însă o distanță neutră lată cam de 17 kilometre între anteguardele ambelor armate.

După ce fusese siliți de amenințările descrise mai sus ca să se retragă despre Argeș și Sabar mai spre vale de Titu, Rușii numai de cât schimbă tactică și se apropiară de oștirile Române într'altă parte. Trupe considerabile din armata rusescă începură să se concentreze în apropiere de Ploesci, și sotniî de cazaci să înainteze până la Băicoiū d'a lungul liniei drumului de fer Ploesci-Predeal, terminată numai până în dreptul satului Floresci.

De mirare lucru, cât timp acea linie fusese lăsată în paza administrației centrale fără nici o armată și numai cu pasnicii sătenî drept ori-ce apărare, siguranța drumului pe șoséoa dintre Ploesci și Predeal nu lăsase nimic de dorit, călătorii și chirigiî circulase ziua și noptea în cea mai deplină linisce; de îndată însă ce se iviră prin apropiere detașamente din trupele imperiale, iată că de odată și fără de veste acea siguranță dispăru, cete numeroase de tâlhari se iviră prin apropiere de Breaza, și aceste cete, compuse în mare parte din străinî și mai cu sémă din desertori, din pahonți fugiți de la antreprenori și din Săcuî fără de nici un căpătăiū, se infundară prin pădurile ce acopereaū munții vecini, și de acolo începură să se scobóre în vale, spre a bântui satele vecine, mai

tóte locuite de ómení cu dare de mână. Ei eșiau armați până în dinți în drumul mare, spre a jefui și maltrata pe călători și pe cărauși și nu se sfiău d'a se apropia chiar de tabără rusescă. Lucru de mirare același lucru se ivi și în Basarabia, și mai cu sémă prin vecinătatea taberilor rusesci.

Pentru ca să pue capăt acestei stări de lucruri și să stirpescă cetele de tâlhari care de la uciderea lui Radu Anghel nu se mai ivise prin valea Prahovei, guvernul român trãmise într'acolo viind din Târgoviște, un regiment de călărași care se înșirui d'a lungul șoselei de la Câmpina până la Comarnic; și încunosciiță pe generalul Drenteln despre astă măsură, invitându-l să ia și densusul măsurii identice în zona ocupată de trupele rusesci.

Trupele române începură pretutindení góna tâlharilor și cei de pe valea Prahovei reușiră să'î scótă din munți și să'î alunge spre Băicoiu, dar îndată ce ajungeau acolo, cetele lor începeau să se topească ca zăpada în apropiere de căldură. Ei dispăreau și cazaci n'aveau ce prinde, căci gurile rele spuneau cum că desertorii reintrau în rindurile din care eșise provisoriu, spre a bătători drumurile și a căuta în zadar pe fugăriți. Cu asemenea sistem era peste puțină să se restabilescă liniștea și siguranța în valea Prahovei precum fusese dificil și pe valea Ialpeului și a Ialpuului. Drumul într'acea epocă devenise atât de nesigur pe valea Prahovei, în cât la 14 Iunie, când M. L. Domnul și Dómna plecară la Sinaia, goniți de căldură, ca să-și ia reședința de vară în chiliele monăstirei, un escadron din regimentul 3 de călărași însoți trăsura M. Lor de la Băicoiu, de unde se scoboriră din tren și până la Sinaia. Acéstă escortă însoți trăsura domnescă ca măsură de precauțiune, pentru-că cu câte-va zile mai nainte deligența dintre Brașov și Băicoiu fusese călcată de tâlhari. Curînd după aceea întregul regiment al 3-lea de călărași ocupă milităresce valea Prahovei de la Sinaia și până la Câmpina.

Pe când, din cauza ocupației rusesci, drumurile nóstre de fer ni se odorogeau, șioselele ni se stricau, spitalele și cazarmele ni se ruinau, edificiele publice ne erau grav amenințate de incendiile aprinse de mână criminale rusesci, și averea privată și siguranța

publică ne era amenințată de bande de tâlhari de drumul mare, în mare parte compuse din desertori și pahonți Ruși, care după ce erau urmăriți de călărași români, se topeau și dispăreau de îndată ce se puneau în contact cu ante-guarda armatei rusești; pe când țera suferea amarnic din cauza ocupațiunii rusești care le lua produsele aproape cu sila și pe datorie, le întrerupea circulația mărfurilor cu drumul de fier, le stârpea aproape cu desăvârșire vitele și le amenința chiar existența, prin dorința ce manifestase d'a ne desarma armata și prin mișcările strategice ce făceau pentru a o înconjura și a aduce amenințarea la îndeplinire; pe când Rușii ne sugrumau și ne siluiau ca să ne supunem lor, și pe când noi încă ne opuneam cu o bărbăție puțin comună, tuturor asupririlor ce sufeream de la prigonitorii noștri, la Berlin, în marele Congres european se prepara comiterea unei mari nedreptăți.

Europa adunată în Congres, Europa în care ne întemeiasem toate speranțele noastre, Europa care dac'ar fi vrut ar fi putut să dică Rusiei: destul și să ne dea ea dreptatea ce ni se hrăpise, Europa, care până mai deună-dîi făcea pe grozava și asurdea lumea prin zgomotul formidabilei sale într'armări, Europa de odată și fără de veste, se grăbi d'a se astâmpăra căci îi făcu cu degetul un singur semn amenințător Pr. de Bismarck, acel cancelar de fier care pe atunci înspăimânta pe toți, și care pe neașteptate și ne poftit își luase rolul de samsar cinstit și se făcuse complice Rușilor. La vederea acestui semn Austro-Ungaria care scotea balauri pe gură, precum și Anglia care făcea să țîșnescă de pretutindenți flăcări mistuitoare ca și tot restul Puterilor care până atunci le ațitase, de odată amuțiră, o sfecliră, se astâmpărară și se hotărîră să dea ascultare stăpânului și să se repeadă cu toții, sacrificându-și chiar demnitatea personală a fie-căruia, ca să ne jefuiască pe noi, să ne nedreptățescă pe noi și să ia câte o bucată din avutul nostru. Sacrificiul s'a făcut fără muștrare de cuget și fără frică de D-deu, și noi am fost nevoiți să ne supunem voinței ei, căci am fi comis o nebunie dacă ne-am fi opus la atâtea asupritori coalițați. Noi ne-am supus și pentru că prin acea supunere, onórea noastră fu satis-

făcută, căci cedam voinței Europei întregi, vinđarea patriei care s'ar fi consumat prin o învoire particulară făcută cu Rusia a fost înlăturată și prevederile constituției noastre care ne oprea d'a da de bună voe o bucată din teritoriul nostru aũ fost respectate.

Maĩ nainte d'a sosi momentul fatal al jertfei, Plenipotențiarii noștri aflați la Berlin își îndepliniră cu prisos datoria. Maĩ întâi în ziua de 12/24 Iunie ei trimise congresului prin Pr. de Bismarck un memoriũ prin care cerea înaltului areopag: 1° Ca nici o parte din teritoriul actual să nu fie deslipit de România; 2° Ca teritoriul român să nu fie supus la nici un drept de trecere în profitul armatei rusesci; 3° Ca Principatul, în virtutea titlurilor sale seculare, să reintre în posesiunea gurelor și insulelor Dunărei împreună cu insula Șerpilor; 4° Ca ea să priimască proporțional cu forțele militare ce a băgat în foc, o idemnitate în orĩ-ce formă se va găsi maĩ expeditivă și 5° Independența sa să priimască o consacrare definitivă și teritoriul său să fie neutralizat.

Congresul, drept satisfacțiune la cererea noastră, în ziua de 13 Iunie a respins cererea Turciei d'a se ocupa de chestiunea monastirilor inchinate, acea chestiune constituind pentru România o afacere pur interioară, dar în schimb în ziua de 14 Iunie, a creat statul Bulgar alături de fruntaria noastră, ce e drept împărțit în două, sub numele de Bulgaria și Rumelia, și cam ciuntit în partea Macedoniei, dar îndestul de puternic ca să constituie pentru noi, în cõsta noastră, o amenințare permanentă. În ziua de 16 Iunie Congresul însărcinã pe Austro-Ungaria ca să ocupe provisoriu provinciile Bosnia și Herțegovina spre a le organisa, ocupațiune ce încă durază și ađi (1903). Tot într'acea zi D-l Brătianu a avut o întrevedere cu Conte de Șuvalow care i-a spus categoric că Congresul va da Rusiei Basarabia; asemenea într'acea zi ambii plenipotențiarii Români aũ fost priimiți din nou de D-l Bulov care le-a afirmat la rindul său că Basarabia era perdută pentru noi. Cu aceea ocazie sub-secretarul de stat German a adăogat că toți diplomații pe cari i am consultat și care ne aũ promis sprijin, ne-aũ părăsit după ce ne-aũ purtat cu vorba prin făgădueli amăgitoare spre a ne menține pe calea opunerei contra Rusiei, atitudine ce con-

venea de minune unor puteri ca Anglia și Austro-Ungaria mai înainte d'a încheia învoeli particulare cu Rusia. Numai Principele de Bismarck, adăogâ D-sa, a spus adevărul d-luî I. C. Brătianu în timpul întrevederii ce au avut; el a fost pôte prea brusc față cu reprezentantul nostru și prea brutal în afirmările ce a făcut, dar a fost sincer și neprefăcut; pôte că a vorbit prea clar, prea categoric și prea pe față, pentru aceia nici n'a fost cređut. Trista scire privitoare la Basarabia fu confirmată în ziua de 18 Iunie chiar de Conte Andrassy, care a avut îndestulă tărie de caracter d'a le confirma și d'a ne împărtăși fără să roșescă acéstă scire durerôsă care constituia cel mai colosal nesucces pentru politica sa. Cu acea ocazie a mai avut și curagiul d'a da plenipotențiarilor noștri povești părintesci și d'a-î sfătui să se supre Congresului.

În ziua de 17/29 Iunie plenipotențiarii noștri priimiră de la Președintele Congresului o notă prin care le făcea cunoscut că Congresul îi va priimi în sinul său în ziua de Lunî 19 Iunie (1 Iulie) la 2 ore d. a. spre a asculta comunicațiunile ce vor face în numele guvernului lor. Plenipotențiarii noștri au dat urmare acelei invitațiunii, s'au dus la ora ficsată la palatul Radzivil și imediat au fost introduși cu mare ceremonial în sala de conferințe. Cu acea ocazie membri marelui Areopag au găsit de cuviință să facă un lues inutil de paradă până să introducă pe ai noștri în sinul său, dar n'a găsit de cuviință să destupe urechile și să asculte cu atențiune ruga lor și să satisfacă dreptele nóstre cereri. La intrarea lor în vasta sală toți membrii Congresului s'au sculat în picioare, și au stat ast-fel în tot timpul în care au stat în sală D-nii Brătianu și Kogălniceanu, dar după ce au plecat nici o voce nu s'a ridicat ca să ne sprijine interesele.

Imediat ce s'a văđut lângă masa de deliberare, D-l Kogălniceanu a depus pe masa verde a Congresului originalul Convenției de la 4/16 Aprilie 1877, împreună cu deplinele puteri subscribe de Împăratul și cu actele de rattificare schimbate tot în baza unor patente subscribe de Împăratul. După aceea D-sa a ținut o cuvîntare care a atins cinci puncte esențiale din trecutul nostru istoric. Printr'acele puncte D-sa a dovedit drepturile ab-antiquo ce are

România asupra Basarabiei și interesul economic, național și european ce ne silește ca s'o avem nedeslipită de țera noastră. După ce termină D-sa ținu D-l Brătianu o cuvîntare cu mult mai scurtă prin care conchidînd dicea : « Deposedarea unei părți din patrimoniul nostru nu va produce numai o profundă durere pentru națiunea română, ci va distruge în ea orî-ce încredere în eficacitatea tractatelor și în observarea atît a echității absolute cât și a dreptului scris. Turburarea ce va simți încrederea sa în viitor va paralisa desvoltarea și avîntul sêu spre progres. Terminînd îmi iaș respectuos libertatea d'a supune aceste reflecțiuni la înalta apreciere a Mareluî Consiliu european și a ilustrațiilor Reprezentanți ai M. S. Împăratuluî tuturor Rusiilor, a căruî inimă mărinimósă și spirit înalt am avut fôrte adesea ocaziunea d'a le aprecia ».

După ce rostiră aceste cuvîntări, Plenipotențiarii noștri se retrase din sala ședințelor cu același ceremonial, după ce membrii congresuluî examinase actele ce li se prezentase și le înapoiase; apoi, după retragerea lor, Congresul priimi în unanimitate ca România să priiméscă Dobrogea de la Silistra exclusiv și până la Mangalia inclusiv împreună cu gurile Dunărei și insula Șerpilor, în schimbul Basarabiei ce se da Rusiei împreună cu jumătate din Brațul Chilieî și din ramura Sary Sambul. Tot odată Congresul, iarășî în unanimitate, priimi recunóscrea independenței României, dar după propunerea D-luî de Wadington Plenipotențiarul Franciei, o subordonă tot în unanimitate, modificării constituției României și admiterei în coprinsul sêu a principiuluî ca religia să numai fie o piedică la dobândirea drepturilor civile și politice. Acéstă știrbire a drepturilor nóstre de stat de sine stătător, fu făcută de Congres, în urma stăruinței ce pusese alianța israelită d'a dobândi pentru Evrei din România drepturi politice, pe lângă drepturile civile ce avea. În ziua de 20 Iunie Congresul se ocupă de libertatea navigației pe Dunăre, pe care o proclamă iarășî în unanimitate, și hotări ca să se dărâme tóte fortificațiile după malul sêu, și să nu se mai facă altele ; acéstă hotărîre care ar fi putut să fie folositoare pentru noi, n'a fost însoțită de nici o sancțiune. Tot într'acea zi respinse ce-

rerea României d'a i se acorda indemnitați de război, precum și cererea Turciei d'a obliga pe România să ia asupra-și o parte din datoriile Turcesci. În ziua de 24 Iunie Congresul hotărî ca ocupația Bulgariei cu trupe rusești să dureze numai nouă luni, iar comunicația acelor trupe cu Rusia să se facă atât prin porturile Varna și Burgas cât și prin România, în urma unei convențiuni ce va fi încheiată între aceste două state, iar evacuarea complectă a României să se facă în timp de trei luni după aceea.

Recunoșterea independenței fu acordată României nu numai cu obligațiunea d'a da drepturi evreilor, ci și cu aceia d'a recunoște arbitragiul comisiunii europene când se va rezolva delimitarea apelor și a lacurilor de pescuit pe Dunăre între ea și Rusia (art. 47); d'a nu percepe nici un drept de transit pentru mărfurile ce vor trece prin România (art. 48); d'a încheea convențiuni consulare cu toate puterile, pentru a regula privilegiile și atribuțiunile Consulilor în materie de protecțiune a supușilor streini, precum și d'a respecta drepturile câștigate, cum am dice jurisdicțiunea consulară ce domnesce în Turcia, și această stare de lucruri să dureze până la încheerea unei convenții între România și Puterile cu care n'avem încheiate asemenea convenții (art. 49); d'a respecta și d'a se bucura de drepturile și obligațiunile luate de Turcia în ceea ce privește întreprinderi de lucrări publice în coprinsul teritoriului cedat (art. 51); d'a respecta toate drepturile și privilegiile Comisiunii Europene a Dunărei până la expirarea termenului concesiunii ce i s'a acordat și i se va mai acorda după expirarea sa, (art. 53, 54, 55 și 56); și d'a lăsa ca execuțiunea lucrărilor destinate a face să dispară obstacolele ce Porțile de fier și cataractele opun navigațiunii pe Dunăre între Orșova și Severin, să se facă de către Austro-Ungaria, iar Statele riverane să i acorde toate înlesnirile necesare în interesul lucrărilor, și după terminarea lor, să lase ca Austro-Ungaria să impue bastimentele ce vor trece prin canalul ce se va face la o taxă provisorie cu care să acopere cheltuețele acestor lucrări, care taxă se va percepe neprecurmat până la definitivă achitare a împrumutului ce va contracta pentru executarea acestor lucrări costătore.

Cum vedeți mai mult nedreptate și apăsare pentru cei mici și slabi, de cât dreptate și ocrotire. Pe noi independența noastră ne-a costat și bani, și sînge, și vieți omenesci, și umilire, și știrbire de drepturi, și sarcini greu de suportat, și perspectiva unor mari cheltuieli, pentru răscumpărarea unor lucrări publice făcute în Dobrogea în timpul domniei turcesci, D-đeu scie cum, (spre pildă linia de drum de fer Cernavoda-Constanța), și amestecul Austro-Ungariei în regularea libertății navigațiunei pe Dunăre în partea de sus a cursului său, și alte sarcine neprevădute în lucrările Congresului, dar impuse în mod pieziș, cum fu răscumpărarea căilor ferate Strusberg-Bleichroder, și perspectiva d'a nu mai vedea plătindu-ni-se de Turcia cheltuiala ce am făcut cu întreținerea prizonierilor din armata lor. Din norocire, daca póte să se numescă ast-fel tovărășia la nenorocire, alte state mici, spre pildă Grecia, îndurată alte amărăciuni nu mai mici, și Turcia, de și putere mare, însă fiind învinsă nu fu mai de loc cruțată. Tot povestea lupului din fabulă.

Vestea hotărîrilor luate de Congres în privința noastră, produse în țeră o uimire, o mahnire și o revoltă cu anevoe de descris, dar nu atât din cauza hrăpirei Basarabiei, cu perspectiva căreia Româniile începuse să se deprindă, ca cu o nenorocire durerósă, dar de mai mult timp așteptată, în mod fatal, ca o catastrofă inevitabilă, ci mai mult din cauza obligațiunei ce ne-a impus d'a da cu sila drepturi Evreilor.

Acéstă rezoluțiune nedreaptă și nemeritată, căci Evreii la noi nu sunt prigoniiți, dovadă că se înmulțesc prin nascere și vin mereu de pretutindenii, produse în Muntenia o indignare mare, dar în Moldova provocă o întăritare prevestitóre de mari nenorociri.

Deputații și senatorii moldoveni, ațîțați de grupul Vernescan, care în cele din urmă se declarase pe față ostil guvernului, începură să agite, să desbată luarea unor măsuri ostile Europei întregi d'o gravitate excepțională, să propue Camerilor respingerea tractatului din Berlin, ca pe un act nul și neadvenit, și să facă o mulțime de acte necugetate și primejdióse, în o țeră ce avea în spinare peste 100.000 de Ruși, și dincolo de frontieră alți 100.000 de Austriaci, care împreună într'un moment dat, ar fi înconjurat

armata română din toate părțile și ar fi sugrumat-o înăbușind-o cu superioritatea încercată a numărului lor.

Prevedând această revoltă firască dar imprudentă, D-l Kogălniceanu a trimis încă de la 20 Iunie, D-lui E. Stătescu, ministru ad-interim la externe, următoarea depeșă :

«De un an v'am spus adevărul, (fără însă să'l spue o singură dată în mod categoric și esplicit); din nenorocire evenimentele au justificat prevederile mele. Congresul n'a făcut de cât a regulat aceia ce se hotărîse la Reichstadt de către cei trei Împărați. Basarabia este pierdută; vreaș să ne dea, nu ca compensație, ci ca o nouă limită pentru România independentă, linia de la Mangalia și până la Silistra și pôte ceva mai mult. Nu luați nici o decisiune extremă înaintea de înturnarea noastră, care va fi peste patru sau cinci zile. Fac un apel direct la prudența vóstră : opuneți-vă la orî-ce manifestațiune ostilă, că e primejdie chiar pentru existența noastră națională ca Stat. Ați vădut cum Congresul a sacrificat pe Turcia. N'ascutați pe cei ce împing țera spre măsuri extreme, și care de un an o amăgesc prin promisiuni false».

Acastă depeșă spune multe în puține cuvinte, multe, căci declară în mod pieđiș că Europa ar fi fost dispusă să ne impue decisiunile sale cu forța, și chiar călcând peste existența noastră ca Stat, și într'același timp destăinuesce, de astă dată în privința trecutului, în mod categoric, că în sinul cabinetului liberal a fost două curente: unul rus, aplicat spre ideea d'a ceda față de Rusia, care număra pe un singur partisan, pe D-l Kogălniceanu, și cel'l-alt anti-rus, condus de D-l I. C. Brătianu, care n'a priimit nici o învoială directă cu Rusia în privința cedării voluntare a teritoriului Român, ci a preferat ca mai bine să 'l cedeze silit, în urma decisiunei Congresului European, de cât printr'o înțelegere particulară.

Cu toate recomandările dintr'acastă depeșă, diarele începură să ațîțe opiniunea publică prin articole înflăcărătore, și chiar *Românul*, care era guvernamental, nu se putu opri d'a publica în fruntea sa un articol dintre cele mai violente la adresa Europei întregi. M. Sa Domnul veddend primejdia, a părăsit în grabă Sinaia pentru câte-va zile, și presidând un consiliu de Miniștrii în ziua

de 22 Iunie, a doua zi după reînturnarea sa provizorie, recomandă cu insistență Miniștrilor, reprezentanților țerei și tuturor ómenilor politici și de stat : înțelepciune, prudență, băgare de sémă și rezervă. Tot în același timp, blamă în prezența D-lui Stătescu, articolul violent apărut în *Românul*, organ ministerial, și 'i dise că nu era de nici o utilitate, ci putea numai să fie păgubitor pentru demnitatea și considerațiunea României.

Tot în aceeași zi se discută într'acel consiliu chestiunea Dobrogei, și unii din Miniștrii începură să recunoscă utilitatea sa ca una ce 'i procura o bucată de mare și un port bunicele, precum și o lature a Dunărei dominătoare cursului său din vale, și toți începură să se incline pentru acceptarea sa.

Cu toate acestea spiritele nu erau nici de loc liniștite, deputații și senatorii ferbeau, refusul Congresului d'a priimi neutralizarea României îngrija pe tótă lumea și chestiunea israelită înfuriă pe toți. Pentru a rezolva acéstă din urmă chestiune trebuia să se convoce o constituantă care avea să provoce o mulțime de dificultăți. Din norocire D. C. A. Rossetti avea o mare influență asupra Camerilor ; el reuși a amâna desvoltarea unei interpelări privitoare la Congresul din Berlin și a ține în frâu pe deputați și senatori ca să nu îngreuneze și mai mult situațiunea guvernului care era îndestul de grea. Pe cei sinceri liberali Președintele Consiliului de Miniștri ad-interim putu să 'i ție în frâu, dar pe așa diși independenți, pe cei ce mai rămăsese încă neînregimentați în partidul guvernamental din fosta fracțiune liberă și independentă, fu mai anevoe. Aceștia erau mai cu sémă dușmanii personali ai D-lui Kogălniceanu ; ei de mult aveau cunoscință de divergința de opinii ce exista între D-sa și D-l Brătianu în privința unei înțelegeri cu Rusia, despre care am vorbit la timp, și unii din ei chiar s'au încercat în mai multe rinduri ca să 'i scótă din Minister, dar n'au reușit că era susținut de M. Sa Domnul.

De astă dată însă ei au cređut c'a sosit timpul d'a-i da o lovitură de grație, și în ședința Camerei de la 22 Iunie unul dintr'înși D. M. Gr. Bonachi a adresat Președintelui Consiliului de Miniștri ad-interim o interpelare prin care îi făcea două întrebări : 1° Daca

Miniștri plecați la Berlin erau reprezentanții ai națiunii sale ai guvernului; 2° Daca unul din acești delegați, D-l Kogălniceanu, era autorizat și de cine a-nume a lucra pe lângă Congres în contra voinței naționale exprimată în mod solemn, după cum s'a denunțat această în ședința secretă ținută mai deună-și cu un număr numai de 15 deputați, în localul Ministerului de Interne și sub președința Președintelui Consiliului de Miniștri.

După ce a anunțat acea interpelare în modul de mai sus, D-l deputat și-a dezvoltat-o într'aceeași și cu o violență extraordinară și nu s'a mărginit să atace numai pe D-l Kogălniceanu; ci s'a apucat să acuze întregul minister și pe Președintele Consiliului de Miniștri mai cu asprime, imputându-le că unelteaș scopuri ascunse păgubitoare țereș. D-l C. A. Rosetti, răspundând s'a apărat cu tact, moderațiune, înțelepciune și avânt patriotic de acuzația ce s'a adus guvernului, a explicat gingășia situațiunei, a făcut apel la calm și înțelepciune și a terminat dicând: «Să fim ca creștinul înaintea altarului când se duce să se comunice, ași mai cu sémă când sunt ómenș afară din țeră care vor să se suprimé această constituțiune atât de liberală și drepturile acestei națiuni. . . Vê rog dar să trecem în unire cu toți la lucru.... căci peste trei patru zile delegații noștri din Berlin vor sosi aci... și atunci veți lua cunoștință de tóte și veți decide ceia ce e de făcut. Acest răspuns patriotic liniști pe interpelator și pe partisanii sêș, iar Adunarea Deputaților trecu la ordinea zileș.

Ca și cum ar fi prevădut această interpelare, D-l I. C. Brătianu a trimis de la Berlin în ziua de 21 depeșa următoare: «O telegramă din Bucuresci cu data 29 Iunie s. n. publicată în *Noua Presă liberă* din Viena pretinde că colegul meu, Ministru Afacerilor streine, susține în mod public la Berlin cererea Rusiei privitoare la Basarabia. Dați o desmintire formală prin *Monitorul Oficial*. D-l Kogălniceanu și eu am lucrat și lucrăm în înțelegere și în unire, fără a ne abate unul saș altul de la mandatul ce ne-a fost încredințat».

În ziua de 22 Iunie Delegații Români plecară din Berlin și sosiră în Bucuresci în ziua de 25. În séra zileș de 26 Iunie avu loc

o întrunire politică a deputaților și senatorilor la Senat la care, negreșit din cauza oboșelii cauzată de drum, D-I Brătianu nu luă parte. Cu acea ocazie D-I Rosetti ceru partidului său ca să se abțină de la orî-ce agitațiune, spre a înlătura primejdiile ce amenințau țara și a paralisa agitațiunea conservatorilor care excitaū pasiunile și le asmuțeau spre revoltă.

În ziua de 1/13 Iulie tractatul din Berlin s'a subscris și Congresul s'a închis chiar într'acea zi; a treia zi secretarul Congresului a înmănat D-luî Vărnăv Liteanu o copie după articolele privitoare la România, și în ziua de 4 Iulie îi înmână o copie legalisată după întregul tractat, pe care Agentul României se grăbi s'o transmită chiar într'acea zi Ministrului său.

Printr'acest tractat Rusia care l-a subscris s'a obligat ca să respecte libertatea navigațiunei pe Dunăre, pe care pe atunci o considera ca pe un rîu internațional, și Europa a cređut-o pe cuvînt, și, înlăturând protestul României, care cerea păstrarea Basarabiei, ca prin ea să împiedece pe Rusia d'a se apropiea de gurile sale, a dat pe mânele Rușilor o jumătate din cele trei guri ale marelui fluviu. Ađi, în luna Februarie 1903, peste mai puțin de 25 ani, diarul cel mai răspândit din Rusia, *Novoie Vremia* publică, negreșit cu învoirea censurei ruseci, un articol, de bună sémă inspirat de guvernul rus. Într'acel articol, autorul cere denunțarea clausei din tractatul din Londra, relativ la funcționarea Comisiunei Europene a Dunărei, care denunțare, dacă nu se va face în termen de două luni, puterile Comisiunei trebuie să fie prelungite.

Organul rus cere cu insistență ca să înceteze amestecul internațional în lucrările tehnice privitoare la navigațiunea pe acel fluviu, și și exprimă părerea că Rusia are tot același drept incontestabil și indivisibil la dominațiunea pe Marea Negră ca și toate celelalte state riverane.

După aceea adaogă: «*Rolul strategic al Dunărei, acest mare rîu slav, care deja a bătut atîta sânge rus, nu s'a sfîrșit încă.* Ce scop pôte să îndeplinescă un biuroū internațional de observațiune, așezat aprópe în centrul viitoarelor operațiuni ruse? Ca să desființeze obstacolele de la Porțile-de-fier, Ungaria n'a supus pla-

nurile sale Comisiunii Europene, și cu toate acestea percepe un drept de trecere prin canal foarte exagerat. Iată pentru ce Austro-Ungaria nu trebuie să fie admisă în Comisiunea Europeană a Dunărei, de cât numai în cazul în care Rusia ar participa la lucrările Comisiunii însărcinată cu supravegherea navigațiunii pe Dunăre din partea de dincolo de Porțile-de-fier. Delegații țărilor care nu sunt riverani ai Dunărei, n'au d'acum încolo ce căuta în Comisiunea Europeană».

Ei, ce diceți marii diplomați ai Europei, și mai ales voi ai marelui imperiu Austro-Ungar? așa e că micii diplomați ai României au fost mai prevădători ca antecesorii voștri din 1878? Așa e că Brătianu și Kogălniceanu au fost prooroci când au strigat Areopagului European: nu dați Basarabia Rusiei că 'i dați gurile Dunărei și cu ele Dunărea întreagă? Așa e că n'au trecut încă 25 de ani și deja Rușii au început să pretindă că bătrânul Danubiū e un riu slav? Acum ei au schimbat jocul întorcându-l pe dos; Dunărea nu mai e un riu internațional în care se ciocnesc interesele Europei întregi, ci un riu care aparține numai riveranilor, ba încă ceva mai mult, e un riu slav, care a bătut mult sânge slav și care udă trei state incontestabil slave: *Rusia*, *Bulgaria* și *Serbia*, și numai pe unul ne Slav: România, pe care etnografia ruși o prenumără încă și acum între state de origine slavă. Asemeni și Marea Neagră nu mai e o mare Europeană, un drum de trafic european, ci o mare asupra căreia Rusia are drept incontestabil și indivisibil cum au numai riveranii, adică Turcia, Bulgaria și România.

Ce va resulta dintr'această pretențiune ridicată cu atâta semeție, D-deū scie, ceea ce știu și prevăd este, că gurile Dunărei sunt puse în joc, și ele vor provoca cel mai grósnic război european, având angajate pe Dunăre mari interese Europa întrégă.

Hotărîrea luată de România d'a se supune Congresului.

D-nii I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu au sosit în Bucuresci venind de la Berlin în ziua de 25 Iunie, fără a sci încă conținutul definitiv al hotărîrilor Congresului în ceea ce ne privea, dar cunoscând îndestul de lămurit sôrta ce ne-a rezervat areopagul european și dispozițiunile puțin favorabile ale plenipotențiarilor, ce l' compunea au față de noi.

Diplomații Ruși ne înnegrise cât putuse mai mult și se silise a ne înfățișa lumei ca pe nisce miluiți răi și nerecunoscători, care plătim bine-facerea prin cea mai négră ingratitude; cu tóte acestea nu prea reușise să ne înstreineze tóte simpatiele puterilor occidentale, căci diplomații lor cunoseau bine pe Ruși precum și umanitarele și creștinescele lor sentimente față cu popórele creștine din orient care, precum am đis într'alt loc, semănau fôrte mult cu ale stăpânului ce hrănesce bine curcanul pentru că, după ce l'a mărit și îngrășat, să l' mănânce.

Acea ce nu reușiră să facă Rușii reușiră cu prisos să facă Evreii; organele cele mai autorisate ale Europei, în mare parte redactate de evrei, miș de broșuri scrise de pene ilustre plătite de evrei, personagele cele mai însemnate inspirate tot de evrei, și în fruntea lor alianța israelită care ține în mânele sale punga Europei întregi, și are la dispoziție bani nenumărați și minți superioare,

tóte aceste puterî evreesci într'unite, atunci ca și acum, începură să ne lovescă fără de cruțare. Mai întâiu scriitorii lor se apucară să ne descrie ca pe nisce barbari medievali, ca pe nisce fanatici religioși și ca pe nisce chinuitori de ființe omenesci, pe care le torturăm fisicesce și moralicesce pentru că ele nu cred în D-zeul în care credem noi. Amicii și protectorii bunilor noștri conlăcuitori bine-voiră a ne zugrăvi ca pe nisce jefuitori ai unor averi strînse cu multă muncă, prin nisce legi draconiene făcute a-nume pentru evrei ca să-î frustreze, să-î asuprască și să-î jefuiască.

Pentru remediarea tuturor acestor rele ei, buni noștri compatrioți, care cu câțiva ani mai înainte au venit din Galiția și din Polonia goi pușcă și cu chióră para în pungă, și în mai puțin de 40 ani s'au făcut stăpâni peste totă averea noastră mișcătoare și o mare parte din cea nemișcătoare, și care nu cereau Europei pentru a-și arăta dragostea nemărginită ce simțeau pentru noi, nici mai mult nici mai puțin de cât numai intervenirea Europei, care cu sila să ne oblige să ne nimicim ca națiune și să le dăm drepturi civile și politice la toți în massă. Ei reușiră mai bine ca Rușii să ne înstreineze simpatia Europei, căci așa e făcut omul să credă mai mult pe cel ce geme și se plânge că e prigonit, de cât pe cel ce reclamă că e răsplătit prin nerecunoștință.

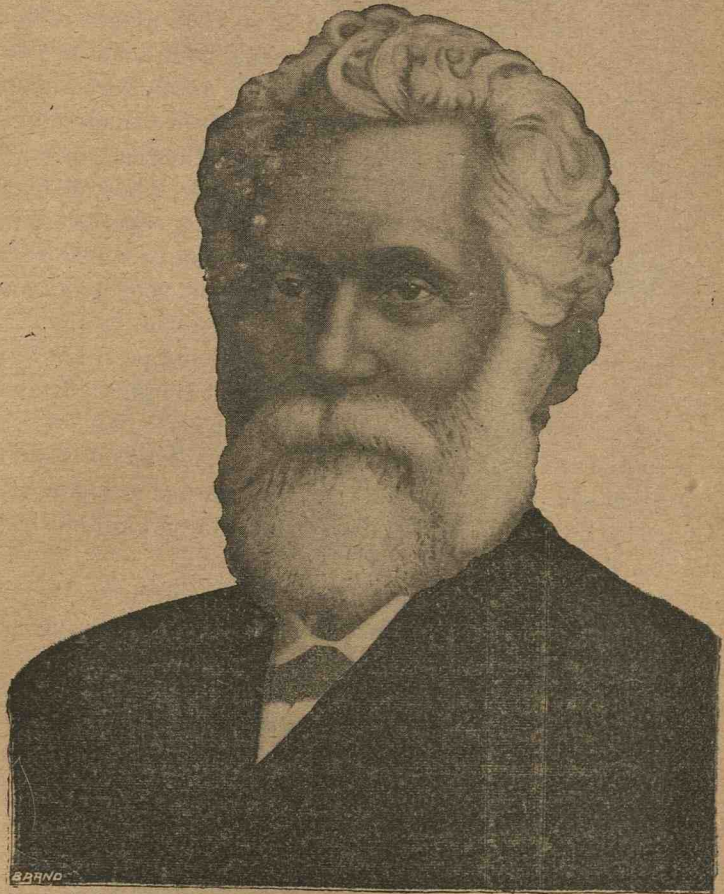
Ca să termin aci cu chestiunea israelită, pe care o voi dezvoltă în partea VI-a, mă mărginesc a spune numai că plenipotențiarii Congresului începură să ne privescă ca pe nisce căpcăuni mănăcători de ómenî și să ne amenințe cu urgia lor în caz d'a nu ne astâmpăra. Chiar contele Corti, primul plenipotențiar al Italiei, care ne-au arătat mai multă simpatie ca tóte puterile, a început să ocolască pe plenipotențiarii noștri, să se uite rău la ei și să-î povățuiască să se astâmpere și să lase Europa în pace ca să-î vadă de alte treburî. Ce nu face banul și insinuarea Evreului într'astă lume ?

Tóte aceste amănunte fură comunicate M. Sale de către plenipotențiarii noștri în audiența ce avură a doua zi după reînturnarea lor în capitală, adică în ziua de 26 Iunie. D-l Brătianu spune că nu regretă nici de loc că s'a opus Rusiei în chestiunea retro-

cedărei Basarabiei și că a dus acea chestiune înaintea Congresului european, ca el să ne ia aceea ce ne-a dat, căci prin rezistența noastră îndrăsnită am uimit întreaga lume, i-am dat măsura curajului și bărbăției noastre și am făcut pe toți să admire puterea noastră de rezistență, vitalitatea noastră și mai ales patriotismul nostru, care une-orî a trecut peste hotar, și 'i-am silit să se uite cu atenție asupra noastră și să ne prețuiască ast-fel cum merităm. Ceea ce l'a mâhnit și contrariat a fost numai isbucnirea de o dată și pe neașteptate a chestiunei evreesci, care n'a fost provocată prin nimic, n'a avut drept motiv nici o plângere justificată, care a fost opera unor intrigî și ațîțări politice interioare și care ne-a făcut mai mare rău de cât Rușii, căci ne-au înstreinat simpatia întregii Europe occidentale, în care finanța evreiască e tare, mare și stăpină absolută peste opiniunea publică.

Față cu această stare de lucruri foarte defavorabilă nouă, ori-ce cercare de rezistență din partea noastră la decisiunea Europei și la hotărîrile Congresului ar fi nu numai periculoasă, dar chiar desastroasă nouă, căci ar revolta în contra noastră pe întreaga Europă, care 'și a dat nisce silințe atît de uriașe pentru a restabili pacea, și ar sili-o să ia față de noi măsuri draconiene și chiar să pue în discuțiune chestiunea existenței noastre ca stat de sine stătător.

D-l Kogălniceanu fu de aceeași părere și adăogă că toți membri Congresului le-a recomandat cu insistență ca să considere cedarea Basarabiei ca un fapt împlinit și să se acomodeze cu ea. D-sa a adăogat c'ar fi de părere să-l aducă la îndeplinire cât s'ar putea mai curînd, ca să nu scótem pe Ruși din răbdare, și să facem tot ce ne-ar sta prin putință ca să-i desarmăm printr'o conduită resemnată dar corectă și leală, și să-i atragem în partea noastră prin repede aducere la îndeplinire a dorinței lor. Am face bine ca chiar să punem armata pe picior de pace pentru ca să nu aibă de ce să se mai témă de noi, și să-i avem sprijinatori puternici în resolvarea chestiunei israelite care era cu mult mai primejdiosă ca pierderea Basarabiei, avînd drept țintă pierderea naționalității române. Această atitudine față de Rusia ne-a fost recomandată cu căldură de Principele de Bismarck, căci numai prin

D-I I. C. BRĂTIANU
Președinte al Consiliului de Miniștri
în anii 1877 și 1878.

restabilirea bunelor relații cu Rusia vom dobândi mai cu înlesnire o reducere simțitoare a termenului ocupațiunei. D-l Brătianu sprijini la rîndul său această opiniune care se potrivea de minune cu caracterul Românului, care se luptă pînă în pânzele albe pentru ca să-și susție dreptatea, dar după ce se vede osândit definitiv nu mai stă în cumpănă, plătesce și scapă. D-sa adăogă că D-l Wadington, dându-ne povața d'a fi cu minte și ascultător, a adăogogiat că, pentru a putea să dăm tótă desvoltarea comerciului și economiei noastre naționale, trebuie să priimim Dobrogea cu o bună frontieră în apropiere de Silistra, spre a avea un port de mare bun și să ne silim d'a-î da o desvoltare economică superióră, pentru ca să fim în puțință d'a apăra cu succes noua provincie ce ni s'a dat. Tot în același timp și tot pentru același scop ne-a recomandat cu insistență ca să ne grăbim să emancipăm pe Evrei.

În ziua de 27 Iunie M. Sa a priimit în audiență pe D-l White, reprezentantul Engliterei, care ȳ-a comunicat conținutul tractatului privitor la cedarea insulii Cipru, și într'același timp ȳ-a descris în același sens vederile Europei față de noi. M. Sa i-a răspuns că guvernul său care e de aceeași părere, și-a luat angajamentul d'a fi cât se pôte de pacific și d'a recomanda majorităților sale calm și moderațiune.

M. Sa putu să dea asemenea asigurări, pentru că într'acele momente extrem de critice chiar majoritățile incepuse să recunoscă că ar fi mai bine să se supue față cu necesitatea inecorabilă și să și înăbușescă indignarea și mânia ce ȳ cauza acel complex de nedreptăți față de noi ce conține tractatul din Berlin, căci existența țerei era mai prețioasă ca or-ice. Ast-fel găsi cu cale să procedeze majoritatea, dar grupul numit vernescan și rămășițele răslețe ale fracțiunei libere și independente din Cameră și Senat, nu vru să scie de așa ceva, nu vru să ție sémă de supremele interese ale țerei, nu vru să-și pue stréjă gurei și să și comprime întimele lor sentimente, ci, precum la 1866 sub conducerea lui Boliac, produse acea agitație furiósă care provocă adoptarea art. 7 din Constituție și creă din nimic chestiunea israelită, tot așa și de astă-dată începu să sufle cu putere în foc spre a aprinde un incendiū și se apucă să

învenineze pasiunile populațiunei, mai ales a celei din Moldova, spre a face dificultăți guvernului, fără să se gândească că în același timp primejduia existența țerei.

Pentru ca să atragă într'altă parte atențiunea opiniunei publice, în ziua de 1 Iulie 1878, D-l Kogălniceanu trimise agenților țerei din străinătate o circulară prin care îi invita să cêră Puterilor, în urma proclamărei independenței României de către Congres, să recunoscă fără de întârziere acest fapt implinit, numind pe lângă Curtea din București, în loc de Consul general, Trimiși extraordinari și miniștri plenipotențiarî pe lângă persóna M. Sa să bine-voiască a lua titlu de Alteță Regală, iar pentru Stat, de o cam dată p'acela de Mare Ducat. M. Sa priimi titlu de Alteță Regală și autorisă pe guvern ca să facă demarșele necesare pentru a fi adoptat; însă în ceea-ce privea titlu de Mare Duce și de Mare Ducat, M. Sa opină că între titlul de Principe și acela de Mare Duce, nu e o mare deosebire de întâietate, și nu priimi să schimbe numele istoric de Principe și Domn cu acela de Mare Duce, care pentru noi Români constituia o inovațiune exotică.

Într'acest timp ferberea în spirite creștea, deputații și senatorii erau într'o continuă agitațiune, și diarele de opozițiune ațîtau spiritele prin fel de fel de întăritări, între care nu lipsea nici minciuna și nici calomnia, care e de obicei în țară la noi arma cea mai obicinuită, mai ales în opozițiune. Diarul *Pressa* spuse cum că plenipotențiarii români au plecat de la Berlin mai înainte d'a apăra toate drepturile țerei și că, după plecarea lor, D-l Risticî plenipotențiarul Serbiei, apărînd interesele țerei sale, a apărut și p'ale României și ne-a scăpat de pretențiile Turciei care ne cerea plata o dată pentru tot-d'a-una a tributului capitalizat. Pentru a spulbera aceste acușațiuni, guvernul a publicat un comunicat în care a spus că, după cum rezultă din protocolul No. 10 de la 19 Iunie (1 Iulie), rezultă că chestiunea tributului agitată de delegații

otomană a fost rezolvată în principiu pe când delegații români se afla acolo, și n'au plecat din Berlin de cât în ziua de 23 Iunie, când s'au asigurat că propunerea pentru capitalizarea tributului român va fi de sigur respinsă.

Mulți din deputați și senatori erau foarte dispuși să introducă în Corpurile legiuitoare pe o cale indirectă, desbaterea ardetore a unor asemenea chestiuni și a altora și mai rele, ba chiar să propue respingerea întregului tractat din Berlin și să'l considere ca nul și neadvenit, dar guvernul ca să preîntâmpine toate aceste agitațiuni și să dea timp spiritelor d'a se calma, în ziua de 5 Iulie închise sesiunea Corpurilor legiuitoare care durase prea mult, mai bine de șapte luni. Într'acea zi Ministru afacerilor streine la Cameră și Ministru de interne la Senat, citiră mesagiul tronului de închidere, prin care Domnul spunea reprezentației naționale că : «România independentă, România primită în rindul marelui familii a statelor europene, trecea prin grele încercări. Congresul de la Berlin, preocupat de necesitatea d'a da lumii pacea mult dorită, a transigeat asupra unor chestiuni importante și capitale pentru statele mici, dar considerate ca nise chestiuni de un ordin secundar în privința marelor interese europene. În deosebire România este chemată a face pacei lumii sacrificii grele și dureroase.

«Acestea le vom putea alina și pericolele le putem înlătura, inspirându-ne de cugetările și de purtarea părinților noștri, care, numai prin patriotismul, prin înțelepciunea și prin unirea lor, au știut a feri și păstra țera în mijlocul furtunelor și a rezistențelor celor mai cumplite. Cunoscând tot patriotismul de care este însuflețită națiunea în general, și mandatarii ei în deosebire, Eu am ferma convingiune că D-v. nu veți lipsi exemplului strămoșesc, și că, în luminata D-v. înțelepciune și în iubirea către țeră, veți găsi mijloacele, nu numai pentru a face față greutăților prezente, dar și pentru a pregăti națiunii un viitor ferice și măreț.

«Ast-fel printr'o atitudine demnă și prin hotăriri inspirate de o prudență pe cât de matură pe atât și de patriotică, noi vom dovedi însăși Europei, că România merită ce-va mai mult de la Marele Areopag».

După ce mulțumi reprezentanților țerei pentru concursul ce a dat guvernului, și munca ce o desfășurat spre apărarea drepturilor țerei, și după ce spuse că nu se îndoia că acelaș concurs vor da guvernului atunci când vor cunósce pe deplin aceea ce Congresul european a hotărît în privința patriei nóstre, mesagiul termina dicénd: «La revedere în curînd și D-șeu să vė aibă în sfința sa pază».

Acest mesagiú fu privit de tótă lumea ca o proclamațiune a tronului adresată națiunei, și ca un apel călduros la patriotismul tuturor Románilor, pentru a contribui cu toții la înlăturarea primejdielor ce încă ne amenința. El avu darul să calmeze fórte mult spiritele, să facă pe toți să amáne pentru altă dată animositățile și să priiméscă cu răbdare și abnegațiune aducerea la îndeplinire a marelui sacrificiú ce li se impunea. De atunci încolo perderea Basarabiei fu priimită de toți ca o nenorocire fatală și inevitabilă, și și plecară frunțile cu resemnațiune. Rămase însă în picioare chestiunea israelită; ea mai agitá încă cât-va timp spiritele, dar și dēnsa fu amānată până la redeschiderea Camerilor.

Pe când își da tóte silințele ca să calmeze întru cât-va spiritele între Románi, guvernul român se hotări să facă óre-care avansuri pentru a calma și pe Ruși, care ne sfidaú cu superbia lor din ziua în care se veduse atât de biruitori față cu noi în sēnul Congresului. Pentru a 'i liniști, M. Sa subscrise în ziua de 29 Iunie un decret ce fu publicat în *Monitorul Oficial* de la 2 Iulie, prin care toți reserviștii contingentului 1870 se liberaú din serviciú pe ziua de 1 Iulie, și peste o lună, la 29 Iulie, se subscrise alt decret, ce fu publicat în *Monitorul Oficial* din 3 August, prin care armata fu pusă pe picior de pace pe ziua de 5 August. Tot pe acea zi tóte comandamentele și serviciile armatei active fură suprimate, și toți comandanții titulari actuali ai acelor unități, precum și oficerii diferitelor state majóre și serviciuri fură trecuți în funcțiile ce ocupase mai înainte de punerea armatei pe picior de rēsbel, iar cei de prisos fură puși în poziție de disponibilitate.

Într'acelaș timp, adică pe la începutul lui Iulie, D-I Brătianu încredință pe consulul general Rus că România se va supune Con-

gresului și se va sili, pe cât va putea, ca să înlătore orî-ce sentiment de ostilitate față cu Rusia, și va face tot ce-î va sta prin putință ca să restabilască bunele relațiuni dintre noi și prea puternicul nostru vecin. Acéstă declarațiune produse în cercul rusesc din capitală o impresiune atît de bună, în cât în ziua de 3 Iulie baron Stuart merse la Cotroceni și mulțumi în numele guvernului său pentru asigurările împăciuitoare ce i-a dat primul Ministru. Asemeni în ziua de 7 Iulie generalul Drenteln veni la Palat și comunică M. Sale că corpul al XI-lea va părăsi România spre a se înturna în Rusia. În séra zilei de 3 Iulie, D-l Kogălniceanu comunică M. Sale textul în extenso al articolelor de la 43 și până la 57 din tractatul din Berlin privitoare la România, priimit într'acea zi de la Agentul nostru de acolo, și a doua zi D-l C. A. Rosseti merse a palat și spuse M. Sale că împărtășea și D-sa părerea D-lui I. C. Brătianu, că România trebuia să se supue pur și simplu hotărîrelor Congresului și să observe cea mai mare prudență.

În nóptea acelei zile se petrecu în Bucuresci un eveniment mihnitor care sgudui întréga țară și emoționă pe toți ómenii noștri politici, chiar și pe dușmanii. D-l I. Brătianu rămăsese la palat ca să lucreze cu M. Sa până la 10 ore din séară, și la acea oră plecă spre a se înturna a casă într'o trăsură de birjă condusă de un muscal. Pe când scobora pe șosea panta dintre Cotroceni și Dâmbovița, care precum se scie e cam repede, fie din cauza întunerecului ce domnea pe acea șosea, fie din causă că erau nărăvași, caii se speriară și răsturnară trăsura în șanțul șoselei și aruncară dincolo de șanț pe D-l Brătianu care cădu la pămînt fără de cunoștiință, priimind la cap o comoțiune cerebrală violentă și mai multe răni și contusuni.

Într'acéstă stare fu ridicat de jos de lumea ce s'a adunat la moment, și dus în apropiere, la casa Dr. Davila care 'î dătu primele îngrijiri. Acéstă tristă scire fu comunicată M. Sale chiar în nóptea acelei zile, ceia-ce, dice autorul notelor privitoare la domnia sa, îl făcu să nu dormă tótă nóptea de compătimire și de îngrijire, și a doua zi să se ducă în persónă la locuința Dr Davila ca să 'l vadă și să 'l încurageze, căci D-l Brătianu era indispensabil

maî mult ca orî-când pentru țēră într'acele momente critice. Din norocire, de și rănile fură grave și comoțiunea cerebrală fórte puternică, totuși D-sa scăpă numaî cu câte-va țile de suferințe, cu o convalescență ceva maî îndelungată și cu o slăbiciune care dură ceva maî mult.

Scirea accidentului nenorocit produse în tóte straturile societății o emoțiune fórte mare. Cu acea ocazie eși la ivélă simpatia de care se bucura marele om de Stat și se dovedi că D-l Brătianu era fórte popular și fórte mult iubit de mulțime; el era iubit pentru că trecutul sēu și bogata sa experiență, unite cu faptele sale din timpul rēsboiului, aũ scos la ivélă eminentele sale calități și i-aũ creat o situațiune la care nimeni n'a ajuns și în care nimeni nu'l putea înlocui. În capitală i se făcu o demonstrațiune monstră compusă din maî multe miî de manifestanți care veniră în corpore la locuința sa după strada Colții, în țiuva în care fusese adus acasă de la palatul de la Cotroceni, unde fusese mutat din locuința Dr. Davila, și 'l salutară cu urale sgomotóse. Tot de odată curse din tóte unghiurile Țērei un adevērat potop de depeși și de felicitări că a scăpat cu țile, la care familia neputēnd să rēsponďă, rēs-punse guvernul prin organul D-luî C. A. Rosetti și prin *Monitorul oficial* de la 13 Iulie, rugānd pe cetățenî în numele D-luî Brătianu să bine-voiască a priimi expresiunile sale de recunoscință.

În țiuva de 7 Iulie țiarele streine aduse în fine coprinsul tractatuluî din Berlin publicat în extenso. Citirea luî în întregul sēu liniști întru cât-va spiritelele, căci convinse pe orî-cine că, de și sentimentul național fusese rănit prin amestecul Europeî în afacerile nóstre interióre, legānd recunóscerea independenței de condițiunea d'a introduce în constituție egalitatea drepturilor civile și politice, totuși demnitatea țērii nu suferise nimic din cauză că România era nevoită să se supue voinței Europeî întregi, la cari sunt silite să se supue puteri mult maî mari ca ea, spre pildă Turcia și chiar Rusia, care în Asia a întâmpinat fórte multe și însemnate nesuccese, prin urmare sórta României nu era excepțională ci un lot comun. Afară de acestea perderea durerósă a Basarabiei care apropie pe Rusia de Dunăre, și o face să pue piciorul pe malurile

ei alături de dânsa, a fost împărțită și de Belgia în anul 1831, când s'a vădut despărțită de Olanda, Luxemburg și Lemberg, fără nici o compensație. Cel puțin pierderea noastră este compensată întru cât-va, prin dobândirea Dobrogei și a gurelor Dunărei, care îi deschide drumul pe mare ca să și ducă produsele neimpiedecate de nimeni în toate direcțiunile și să dea economiei sale naționale o dezvoltare superioară. Aceste desavantajii și avantajii sunt comparate, cumpănite și puse în evidență față în față prin nota D-lui Várnava Liteanu adresată Ministerului Afacerilor streine la $4/_{16}$ Iulie, precum și prin altă notă de la $18/_{30}$ Iulie, în care sunt enumerate pe larg toate folósele și pagubele ce vom îndura. Asupra acestui bilanț D-l Northomb, diplomatul Belgian, s'a rostit dicând: «Nu e desonóre d'a ceda Europei, dar e o mare onóre d'a cere și d'a reuși să dobândesci ca Europa să-ți cêră să cedezi».

Intr'acest timp Rușii începură să prepare intrarea lor în stăpânirea Basarabiei, și, după cum reese din o notă adresată de D-l Kogălniceanu la 13 Iulie gerantului Agenției noastre din St. Petersburg, cu toate că guvernul român nu priimise încă o copie autentică și oficială după tractatul din Berlin, totuși autoritățile rusesci din Basarabia au început să fixeze d'a lungul Prutului pe teren semne pe unde să se clădescă locale de pază și puncturi vamale, și să alégă tot pe cele de demult, de și de la 1857 și până acum situațiunea comercială și economică s'a schibmat, și prin urmare, în interesul populațiunei de pe ambele maluri, acele puncte trebuia să se fixeze printr'un comun acord între cele două guverne.

În fine la 26 Iulie (4 August) D-l Liteanu priimi de la D-l de Radovitz, secretarul Congresului, o notă însoțită de textul autenticat al tractatului, prin care îl ruga să transmită acel act guvernului Înnălțimei Sale Principelui României, și prin care îi făcea cunoscut că originalul a fost ratificat de toate Puterile afară de Turcia, care n'a putut trimite instrumentele de ratificare la timp.

Maî înainte d'a sosi acest act, M. S. Domnul, fiind liniștit prin atitudinea armatei rusesce care se prepara serios de plecare, plecă din Bucuresci în ziua de 8 Iulie spre a se reînturna în Sinaia, după ce făcu o vizită de rămas bun D-lui Brătianu care se afla tot

în casa Dr. Davila. După ce termină acea vizită și luă dispozițiuni ca bolnavul să fie transportat într'un apartament din palatul de la Cotroceni unde aerul era mai curat și mai răcoros, M. Sa se duse drept la gară, și de acolo porni spre Sinaia spre a sta acolo încă cât-va timp în repaos în acea climă dătătoare de sănătate. Aflându-se acolo, în ziua de 12 Iulie subscrise decretul de demobilizarea armatei; tot acolo fiind aflat că în ziua de 9 Iulie D-I Gladstone a făcut o critică foarte severă în Camera comunelor din Anglia Tractatului din Berlin și a spus că : politica Engliterei condusă de partidul conservator în Congres a vindut Rusiei drepturile României, iar ca răspuns lord Beaconsfield în ziua de 6 a apărut rezultatele acelui Congres în Camera lordilor, pronunțând un discurs strălucit, în care a spus că acel Congres a redat Sultanului două părți din teritoriul ce-l luase tractatul din San-Stefano și a împedat crearea unui mare imperiu bulgar.

Curind după aceea a aflat că în ziua de 14 Iulie, D-I Brătianu, după ce a petrecut șese zile la Cotroceni și o zi a casă la sine, a putut să sufere transportarea sa până la Florica unde s'a simțit cu mult mai bine, și că peste câte-va zile a plecat la Marienbad spre a face o cură de câte-va săptămâni. A mai aflat că la 17 Iulie armata austriacă a început să ocupe Bosnia și Herțegovina, dar că de la primul pas ce a făcut într'acele provincii a fost întâmpinată de o vie rezistență din partea populațiunei turcești, care a început să se opună la ocupare cu arma în mână. Mai află că din ziua de 18 Iulie Rușii au început să evacueze România în mod serios, că au început să plece din toate părțile și să ridice ultimii lor răniți din spitalele din Iași, spre a se reînturna în Rusia, și că chiar general Drenteln a început să se prepare ca să părăsască Bucureștii. Mai află că în țară domnea un calm absolut și că numai diarele din opoziție se încercau să distrugă autoritatea guvernului prin nisce atacuri violente.

Pe când opoziția îl insulta, guvernul român împreună cu Domnul țerei se ocupau cu stăruință ca să aducă cu un moment mai curând pacea în țară și să restabilască bunele relațiuni cu toate puterile Europene. Animat de această dorință, M. Sa Domnul priimi

în ziua de 24 Iulie pe colonelul Fălcoianu, care îi supuse o rela-
țiune privitoare la fruntaria Dobrogei, și îi împărtăși convingerea
sa că o fruntarie despre Bulgaria fără posesiunea Silistrei era ex-
pusă la o mulțime de pericole și de neînțelegeri, din cauza posi-
țiunii teritoriale ce ocupa acel oraș, chiar fiind lipsit de fortifi-
cațiile ce încă erau în ființă (cum se găsesc și azi în 1903, ba încă
reîntărite). După aceea aflând că pe la 26 Iulie, Austriacii au reu-
șit să ocupe Bosnia și Herțegovina aproape în întregimea sa, în
urma unor lupte foarte sîngerose ce au susținut, nu numai cu popu-
lațiunea armată, dar chiar și cu oștirea regulată Turcă ; vădînd
că pacea se restabilea pretutindeni, M. Sa, în ziua de 28 Iulie, lucră
cu Ministrul de război, și hotărî ca pe ziua de 5 August să pue
armata pe picior de pace, să ție pe cea permanentă de o cam dată
concentrată la Pitești, iar rezervele și armata teritorială să le
desconcentreze spre a fi trimise fără de întârziere pe la vetrele
lor. Asemeni hotărî ca în Dobrogea să trimetă, când România va
intra în stăpînirea sa, regimentele 4, 5 și 7 de linie și al 2-lea de
roșiori, care va ține garnisóna pe lângă fruntari, și va păzi linia
de graniță pînă ce se va forma un nou regiment de cavalerie care
va fi permanent și special pentru Dobrogea, și va purta numele
de al treilea regiment permanent de cavalerie și al șeptelea de
călărași.

XVIII.

Luarea Basarabiei în stăpânire de către Ruși.

Din toate câte am spus în capitolul precedent reese lămurit cum că România era ferm hotărîtă d'a se supune tractatului din Berlin, că era dispusă să facă cele mai supreme sacrificiuri pentru ca să contribue la restabilirea păcii și că vrea să se supue imperioasei necesități cu aceiași abnegațiune și jertfe cu care a contribuit d'a grăbi terminarea războiului și d'a eși creștinătatea biruitoare. Cu toate acestea opiniunea publică din centru și apusul Europei nu fu mulțumită.

Acea opiniune publică, condusă de marea finanță israelită, de diarele cele mari europene, în majoritate conduse și scrise de evrei, precum și de prea puternica asociațiune numită Alianța Israelită universală, vădând că D-l Gladstone a criticat tractatul de la Berlin care a vândut Rusiei drepturile României, vădând de asemenea că diarele franceze au publicat o scrisoare a lui Louis Blanc prin care critica și ataca cu violență tractatul din Berlin pentru nedreptatea făcută României, de temă ca să nu vadă acel tractat cădută în desuetudine în ceea ce ne privea, și pe evreii săi lipsiți de drepturi civile și politice ce dorea, începu să ne atace cu violență, și prin un mare număr de diare să ceară aducerea cât de curînd la îndeplinire a tuturor clauselor din tractatul din Berlin.

Pentru ca să facă un început de punere în execuțiune a unora din clausele aceluî tractat, mai cu sémă în ceea ce privea chestiunea Basarabiei și a Dobrogei, M. Sa se hotări ca să trimetă pe D-l M. Kogălniceanu în misiune specială la Viena, Paris și Berlin ca să obție: 1° Ca orașul Silistra să fie coprins în teritoriul cedat României, pentru a da țerei într'acel punct o fruntarie sigură și un cap de pod convenabil unei treceri lesnicioasă peste Dunăre, și 2° ca Puterile să trimită în România, nu Miniștrii residenți ca la Curtea unui Stat de a treia mână, ci Trimiși extraordinari și Miniștrii plenipotențiarî ca în Belgia, Olanda, Suedia, Danemarca, Grecia, Portugalia etc.

Congediul necesar îi fu acordat în ziua de 8 August și în locul D-sale rămase ca Ministru ad-interim la Externe D-l I. Câmpineanu. D-sa plecă chiar în séra acelei zile, se duse mai întâiu la Viena, unde avu dese convorbiri cu contele Andrassy și chiar o audiență la Împăratul, se duse la Paris unde conferi în mai multe rânduri cu D-l de Wadington, și se mai duse și la Weinburg, unde dete tatălui M. Sale o scrisóre de introducere și avu iarăși o importantă convorbire, negreșit despre aceleași două puncte. După toate aceste strapate și convorbiri, D-sa la 2 Septembre se reintórse în țară, cu un rezultat nu tocmai mulțumitor. În privința primului punct n'a putut să obție nimic, cererea fiind tardivă, căci după spusa diplomaților ce a consultat, Congresul s'a închis și altă cale de înțelegere între puteri și de hotărîre care să impue o cedare de teritoriū nu mai exista. În ceea-ce privea al doilea punct a reușit ca Austria să trimetă imediat, și cele alte Puteri după ce vor recunósce independența, trimiși extraordinari și Miniștri plenipotențiarî, în loc de Miniștri residenți.

Tot pentru ca să calmeze spiritele, D-l Kogălniceanu în ziua de 7/19 August, cu o zi mai înainte d'a pleca, trimise Agenților sêi Diplomatici o notă circulară prin care 'i invita să comunice Puterilor, că guvernul român a priimit abia de curind comunicația oficială a tractatului din Berlin și că notificările ce a introdus acel tractat, atât în situațiunea teritorială cât și în regimul politic al României, va fi în curind supus examinărei Corpurilor Legislative

care vor fi convocate peste scurt timp. Nu e cu putință însă ca să se adune Deputații și Senatorii imediat, pentru că, într'acéstă epocă de vacanță parlamentară, reprezentanții țerei erau, sau risipiți prin interiorul țerei și ocupați cu munca câmpului, sau duși în străinătate. Afară de acésta Președintele Consiliului era încă reținut pentru cât-va timp afară din Bucuresci spre a se restabili de urmările primejdiosului accident a cărui victimă a fost de curind. Progresele ce face restabilirea sănătății sale va grăbi reînturnarea sa.

«Pe lângă aceste piedeci elementele unei apeciări esacte și definitive în privința priimirei teritoriului dat României nu sunt încă complete, și linia de hotar dintre Dobrogea și Bulgaria nu e încă trasă, ba chiar sunt dificultăți care pot provoca neînțelegeri în privința fixării acelei linii, dificultăți care s'ar înlătura numai prin dobândirea Silistrei, pe care guvernul român a cerut'o de la echitatea Europei. Prin urmare nu e încă în măsură să supue reprezentăției naționale în termeni preciși chestiunea asupra căreia va fi chemată să se pronunțe.

«Până când va putea să îndeplinescă toate angajamentele ce i s'a impus, guvernul român, ca gagiū de supunere față de puteri, a licențiat rezervele și milițiile și a restabilit armata pe picior de pace. Într'același timp satisfacerea și aprobarea generală ce a întâmpinat acéstă măsură în întréga țera, e o dovadă ne îndoiosă că țera întrégă e bucurósă să revie la o situațiune normală, chiar cu prețul dureróselor sacrificii ce i s'a impus, și că e de prevēdut că parlamentul român, invitat imediat după întrunirea sa, va delibera asupra tractatului din Berlin, și ca fidelă expresiune a sentimentelor națiunei, se va inclina cu resemnațiune înaintea voinței colective a Europei».

Pentru a face un început de execuțiune a celor ce a promis în nota dată mai sus în resumat, guvernul român numi o comisiune compusă din Colonel Barozi, Colonel Dona și Locotenent-Colonel Murgescu, care să examineze harta thalvegului brațului Chiliei și a gurei Sary-Sambul, spre a vedea și examina dacă mai era nevoie d'a se numi o nouē comisiune de delimitare între Rusia și România, în conformitate cu art. XIV din tractatul din Berlin. Acea co-

misiune își depuse raportul în ziua de 12 Iunie și opină că atât textul cât și planurile autentice ale Comisiunii europene a Dunărei relative la gurile și insulele acestui fluviu, erau indescul de clare, prin urmare nu mai era necesitate de o comisiune de delimitare pentru a trage la față locul linia de demarcare.

Cu o zi mai înainte de primirea acestui raport, Baron Stuart, Consulul general al Rusiei din Bucuresci, conformându-se ordinului primit direct de la D-l de Giers din St. Pétersburg, trimise în ziua de 11 August Ministerului afacerilor streine al României, o notă prin care își făcea cunoscut că tractatul din Berlin a intrat în deplină vigóre, prin schimbul ratificărilor, și îl invita să îi facă cunoscut modul de procedare ce va adopta guvernul român pentru a pune în execuțiune decisiunea tractatului din Berlin în privința lăsării Basarabiei în stăpânirea Rusiei. « Împăratul ar dori, adaogă Baron Stuart, ca ea să se facă într'același mod în care s'a cedat Moldovei în 1857, și a nume: 1° Guvernul român să numescă un comisar care să stabilească noua linie de hotar, în acord cu un comisar rus; 2° El să numescă delegați speciali care să restabilească în toate detaliile, cu concursul delegaților ruși, starea de mai înainte, și să predea autorităților rusesci teritoriul, precum și afacerile sale financiare, administrative și judecătorești. Aceiași delegați ar putea să ia și Dobrogea în primire. 3° Odată ce înțelegerea va fi stabilită în privința acestor diferite puncte, se va fixa un termen în care noua frontieră va fi ocupată de trupele rusesci.

«Până ce guvernul român va putea să numescă comisari speciali și să procedeze la aducerea la îndeplinire a punctelor citate mai sus, guvernul rus va trimite în Basarabia funcționari ruși învestiți cu funcții administrative și judecătorești care, în înțelegere cu cei români, să ia cunoscință despre mersul afacerilor și despre modul transmiterii atribuțiunelor lor în resortul ce îi privea.

«Guvernul român va aprecia de sigur importanța acestei lichiđațiunii generale care va influența foarte mult asupra viitoarelor relațiuni dintre ambele părți; mai ales că Împăratul, fără să păstreze cea mai mică amintire de regretabila surrescitare care a turburat în ultimele timpuri raporturile noastre mutuale și a măh-

nit foarte mult pe adevărații amici ai României, este gata a relua bunele raporturi tradiționale cu această țară, care raporturi n'ar fi trebuit să sufere nici cea mai mică atingere. Trebuie însă ca guvernul român să dea dovezi prin fapte și dispozițiuni viitoare că profită înaintea tuturor de ocaziunea prezentă pentru a determina, prin modul său de procedare, atitudinea ce va păstra guvernul imperial față de el».

Maî nainte d'a răspunde la această notă în fond semetă și dictatorială, ba chiar și amenințătoare, însă îmbrăcată cu aparența unor muștrări părintesci date de un bun și sincer amic, D-l I. Câmpineanu, Ministru ad-interim al Afacerilor streine depeșă D-lui Kogălniceanu la Viena, comunicându-î în resumat conținutul acestei note. După ce priimi răspuns de la D-sa cum că propunerea Consuluului rus era relativ satisfăcătoare, pentru că cruța pe România de dureroasă necesitate d'a oferi ea însăși Basarabia Rusiei, și după ce D-l Brătianu îi comunică de la Marienbad că ar fi bine ca funcționarii Români să se retragă din cele trei județe pierdute fără de nici o formalitate, de îndată ce vor veni cei ruși ca să î înlocuiască, D-sa în ziua de 25 August răspunde Consuluului Rusesc că România era foarte bucurată să restabilească bunele relațiuni cu Rusia, a căror necesitate ea o resimte maî mult ca orî-cine, ca una ce are cea maî mare necesitate ca pacea în Orient și în Europa să fie restabilite cât de curînd. În ceea ce privește chestiunea transferării Basarabiei în stăpînirea Rusiei, ea e în orî-ce moment la dispoziția guvernului imperial, dar crede că procedarea propusă în privința modului predării, ea pôte fi suspusă unei notabile simplificări. D-sa crede că instituțiunea unei comisiuni internaționale însărcinată să fixeze linia de delimitare dintre ambele țări, va avea ca rezultat o întârziere simțitoare la punerea în aplicare a art. 45 din tratatul din Berlin, și că ar fi chiar de prisos, frontiera fiind naturală, trasă de o parte de cursul Prutului, iar de alta de Brațul Chilieii și de gura Sary-Stambul. E maî preferabil d'a se numi un comisar general care să subscrie protocoalele ce se vor încheia, precum și câți-va delegați speciali care să predea diferitele branșe administrative și judiciare, și care, în

concert cu delegații Ruși, ar da și priimi serviciu, arhive, dosare etc., și ar pune toate serviciile publice la dispoziția autorităților rusești. Tote aceste modificări și manieră de procedare e inspirată guvernului român de urgența cu care cabinetul imperial, după cum reese din nota priimită, cere ca să se accelereze îndeplinirea formelor necesare la luarea în posesiune a Basarabiei de către autoritățile rusești».

În urma trimeterei acestei note, D-I Nicu Catargiu, fost Prefect de Covurlui și fost comisar regional pe lângă trupele rusești, fu numit Delegat general al României pentru predarea Basarabiei.

Maî 'nainte d'a priimi acest răspuns, adică la 15 August, baron Stuart comunică Ministrului Afacerilor streine român că M. Sa Împăratul l'a numit Ministru resident în România, și că 'l va trimite în curënd noi scrisori de creanță, de astă dată adresate de la Suveran la Suveran. Printr'acest act Rusia recunoscea în mod solemn independența României. La acéstă comunicare Ministru român rëspunse în ziua de 21 August, felicitând pe titular de noul titlu ce a dobândit și comunicându-î că va cere ordine de urmare de la M. Sa, de îndată ce va priimi copii după scrisorile de creanță. Acele copii sosiră după intrarea Rușilor în stăpânirea Basarabiei și tocmai la 16 Octombrie Baronul Stuart presintă M. Sale Domnitorului scrisorile sale de creanță ca Ministru resident.

Guvernul rus păru mulțumit cu propunerea română și chiar dispus să simplifice formalitățile de luare în stăpânire, dar populațiunea rusă ațitată de panslaviști și de organele lor erau nerăbdătoare d'a vedea cu un moment maî curind înfrintă cerbicia Românilor care le făcuse atâta sânge rëu prin opunerea lor ce reușise în parte, căci a silit pe Rusia să implore sprijinul Europei și să priimască din mâna ei aceia ce dënșii vreau să ia numai prin puterea amenințărilor lor, și tot de o dată să vadă nimicim ultimul vestigiu al tractatului din Paris. Acea opiniune publică rusescă, pentru ca să silască mâna guvernului rusec d'a ne forța să grăhim predarea, publică în *Mesagerul Odesei* și în *Diarul de St. Petersburg* articole alarmante, prin care spuneau lumii rusești, că Basarabia ar fi cădut în anarhie, că autoritățile române ar fi

părăsit-o, că populațiunea d'acolo ar fi rămas pradă brigandilor și că ocuparea acestei provincii cu trupe rusești, chiar mai 'nainte d'o predare în regulă s'ar fi impunind.

Pentru a liniști spiritele, guvernul Român publică în *Monitorul Oficial* de la 8 Septembre, un comunicat, prin care desmințea, toate acele sciri false, prin care făcea cunoscut cum că un bandit din localitate, anume Grozescu, a fost prins cu mai totă ceta sa, că puținii ce au mai rămas sunt urmăriți de poteri numeroase, și că funcționarii români sunt și vor sta la posturile lor până ce vor fi înlocuiți cu funcționari ruși. Cu totă această desmințire, diaristica rusă și-a ajuns scopul, ea alarmă opiniunea publică, nu numai pe cea rusescă, pe care opunerea Românilor de mult o alarmase, ci și pe cea din centru și apusul Europei, care deja se mai alarmase pe nedrept și a dat câștig de cauză Rușilor, fără ca ei să aibă dreptate.

Între diarele care cereau cu insistență României aplicarea tratatului din Berlin, erau și diarele austriace, care mai 'nainte ne îndemnase la nesupunere. Guvernul român, fiind pus din nou în cunoștință de către Agenții săi, mai trimise în ziua de 28 August acelor Agenți încă o notă circulară, prin care 'i însărcina să comunice Puterilor pe lângă care erau acreditați, «că guvernul Român, față cu înnaltele hotăriri ale Puterilor semnatare tratatului din Berlin, privitoare la România, și față cu insistențele guvernului rus d'a executa cât mai curînd stipulațiunile dintr'acel tractat, s'a vedut silit d'a se ocupa de chestiunea predării Basarabiei române Rusiei, și d'a lua măsuri în consecință. În urma luării acestor măsuri, a comunicat reprezentantului Rusiei, că ținea la dispoziția guvernului imperial teritoriul, al cărui abandon e impus României prin voința colectivă a Europei și prin forța majoră a împrejurărilor.

«Ast-fel, ori-cât de durerôsă va fi pentru România câte-va din condițiunile tratatului din Berlin, și cu toate că dorințele națiunii române exprimate, fie prin voturile Corpurilor legiuitoare, fie prin actele ce au prezentat și cuvântările ce au rostit delegații săi în Congres, n'au fost ținute în sémă, totuși guvernul român se va conforma rezoluțiunilor supreme ale Europei, și e hotărît a le executa cu un spirit de deplină lealitate.

«Cu speranță că sfortările ce 'și dă România d'a fi considerată în viitor, cum a fost și în trecut, ca un element de ordine și civilizațiune, în calitatea sa de intermediar între occident și orient, că va bine-merita încrederea Înnaltelor Puteri, că va fi îngăduită să 'și reia avéntul desvoltărei sale, potrivit cu situațiunea sa materială și morală, și că va dobândi un nou titlu la solitudinea și buna-voință a Puterilor Europene, guvernul român a procedat de acum la execuțiunea reală a tractatului din Berlin și a luat tóte dispoșiunile pentru convocarea și întrunirea Corpurilor legiuitoare care va avea loc în ziua de 15/27 Septembrie 1878».

Cu douë zile înainte, adică la 26 August, D-l Cămpineanu a depeșat însărcinatului de afaceri al seú din St. Petersburg, comunicându-í că România ținea Basarabia la dispoșiția guvernului imperial, dar că nu vedea nici de loc necesitatea unei comisii de delimitare, noua frontieră fiind naturală și clar designată prin art. 45 din tractatul din Berlin. «Sunt de ajuns, adaoșe D-sa, delegați specialí pentru transmiterea serviciilor administrative și judecătorești».

Pentru ca să aducă la îndeplinire promisiunea făcută, M. Sa subscrise în ziua de 29 August la Sinaia decretul de convocare a Corpurilor legiuitoare pentru ziua de 15 Septembrie, și la 30 serbă, printr'un serviciú divin oficiat în monastire în prezența M. S. și a casei Sale, prima aniversare a luărei Griviței. Asemeni de solemn se serbă acea aniversară în Bucuresci ca și în tótă țera. După serviciul divin M. Sa adresă Ministrului de resbel o depeșe în care țise :

«Este astă-đi un an de când armata noastră prin avéntul și vitejia ei acoperea drapelul român cu glorie și punea adevărata temelie a mării patriei. Salut dar cu respect memoria tuturor acelora care în acea ți memorabilă și-au vėrsat sangele pentru țera cu devotament, și adreséză călduroșe rugăciuni pentru repausul sufletelor lor. Țera le e datore recunoscința că prin viața lor, au asigurat victoria și i-au sigilat independența. Nu mă îndoesc că armata va fi gata în ori-ce ocaziune să urmeze exemplul lor, și vė rog deci, să fiți pe lângă dinsa, în acéstă ți așa de scumpă inimii mele, interpretul celei mai viue sentimente de iubire, și să o încredințați de domnésca mea solitudine».

La acéstă depeșe general Cernat rėspunse că : armata nu va uita nici-odată strălucitele succese căștigate sub brava conducere

a M. Sale, nici pe acei bravi care udară cu sângele lor văile Plevnei, pentru ca să pôtă filfii d'asupra lor stindardul independenței Statului român. Bărbăția cu care ei s'au luptat și abnegațiunea cu care ei au murit, vor rămânea neșterse în inimele camaraziilor lor. Acest exemplu va servi de normă armatei în toate ocaziunile, corespunzând așteptării M. Sale și devizei ei d'a muri pentru patrie și Domnitor.

În séra acelei zile la 5¹/₂ d. a., M. S. merse la baracele companiei de vînători ce ținea garnisóna în Sinaia în timpul șederei sale acolo, și după ce le visită cu deamănuntul, luă prinzul împreună cu ei, și la sfirșit le ținu o cuvîntare înflăcăritore și béu un pahar în sănatarea armatei și în special a vînătorilor eroi de la Grivița. Într'același timp în capitală și în întreaga țară acéstă di memorabilă se serbă cu multă solemnitate, iar în Bucuresci, D-I C. A. Rosetti după ce trecu în revistă, în locul ministrului de rășboi care era bolnav, compania de paradă, rosti acelei companiei ce dăduse onorurile la Mitropolie o cuvîntare înflăcărătore.

Tot într'acea di M. Sa adresă Țarului Alexandru la Livadia depeșa următore :

«Rugăm pe M. V. să bine-voiască a priimi căldurésele nóstre urări, cu ocaziunea onomasticeii sale. Acéstă di va rămânea d'a pururea gravată în inimele nóstre și ne va reaminti momentul solemn în care armatele aliate și-au vèrsat sângele în facia grósnicelor întăriri ale Plevnei. Acéstă di de frămîntări și neliniște coronată de un succes strălucit, a fost transformată prin bravura trupelor într'o dată istorică memorabilă, și a adăogat o nouă strălucire serbărei M. V. Rog pe Prea Puternicul să continue a proteja prețioșele zile ale M. V. precum le-a păstrat în momentele de supremă primejdie în cursul ultimului rășboi».

La acéstă telegramă Țarul a răspuns prin următore depeșă:

«Priimiți mulțumirile mele cele mai sincere pentru felicitările și urările ce m'î faceți. Da, acéstă di de mari frămîntări din anul trecut, a fost încoronată printr'un strălucit succes, pentru care avem de ce să mulțumim lui D-șeu, în ziua amintitore epocii glorióse în care bravele nóstre armate își vèrsară sângele pentru aceiași causă sântă. Vè trimit pentru voi și pentru toți bravi voștri care au fost la Plevna medalia mea de rășboi acum terminată. Sărut mânele Princesei și mă recomand amintirei sale».

În aceeași zi M. Sa priimi de la Marele Duce Nicolae cu data Bobrov, depeșa următoare :

În ziua aniversărei a zilei memorabile a luptelor de la Plevna, unde ambele noastre armate pentru prima dată s'au luptat împreună, sub ordinele tale, și împreună au luat prima redută de la Grivița, nu mă pot opri fără să îți mărturisesc încă o dată întrégamea recunoștință pentru timpul în care am avut onorea să am sub ordinele mele juna ta armată care cu acea ocazie s'a arătat demnă de tinărul ei Domnitor, care a condus-o el însuși pentru prima dată, la botezul focului. Permiteți-mi, ca unui vechiul amic, d'a vă îmbrățișa din toată inima, pe tine și pe Elisabeta. Mii de complimente tuturor acelor ce-și aduc aminte de mine».

La această depeșă M. Sa răspunde în chipul următor :

«Am fost foarte viu atinși de frumoasa Ta telegramă plină de amintiri afectuoase. Într'acele zile decisive pentru întregul nostru viitor, s'au format nisece legături nealterabile între noi, care am împărțit primejdia, suferința și onorea. Noi n'am încetat d'a vorbi de tine în decursul acestei zile memorabile. D-deu să ne acorde o zi de fericită revedere. Elisabeta te îmbrățișează ca și mine în mod cordial, și toți sunt foarte simțitori pentru amabila Ta amintire».

Acest schimb de depeși într'o zi atât de memorabilă ar fi părut foarte firesc și chiar atingător, căci reamintea Românilor nisece fapte într'adevăr memorabile și nisece zile epocale în care, or-cât ar tăgădui ați istoriografii ruși, armata română prin eroismul său a jucat un rol hotărîtor ; dar într'acele momente în care se pregătea răsplătirea acestui fapt memorabil și a altor multe ca el prin ingratitudea cea mai uricioasă, și chiar unică în istorie: desmembrarea aliatei de un mădular din corpul său, hrăpirea Basarabiei chiar de tovarășii lui care îi jurase credință, acest schimb de depeși dulci și afectuoase păreau mai mult cu o ironie crudă de cât cu o expresiune a unui cald sentiment.

Nu părără alt-fel nici depeșele următoare. La 1 Septembrie M. Sa telegrafie Țarului următoarele rînduri :

«Exprimând M. V. mulțumirile mele cele mai sincere pentru medaliele comemorative ce ați bine-voit a ne conferi, mie și trupelor mele care s'au luptat alături de viteza Văstră armată, rog pe M. V. să 'mi permită a trimite trupelor imperiale ce am avut onore a comanda înaintea Plevnei, Crucea *Trecerea Du-*

nărei. Ași fi foarte fericit dacă așa vedeai-o purtată și de M. V. precum și de Marii Duc. Elisabeta e foarte atinsă de amabila amintire a M. V.».

Împăratul a răspuns ast-fel :

«Priimesc cu plăcere și recunoscință Crucea Văastră comemorativă a *Trecerei Dunărei* și Vă mulțumesc în numele tuturor membrilor familiei mele și a bravelor mele trupe cărora le destinați. Sciți că gândirea noastră a tuturor a fost la fel într'aceste triste dar gloriose aniversări care n'au fost încoronate cu un deplin succes de cât în ziua de 28 Noembre. Bine-cuvîntarea divină să se reverse asupra ambelor noastre țări pentru ca să prospereze în pace.

Pe când la Bucuresci politeta juca această comedie sinistă dar indispensabilă, la Viena, tot în ziua de 1 Septembrie, D-1 M. Kogălniceanu fu priimit de către Împăratul Franț Iosif în audiență, și dobândi încredințarea că Miniștrii plenipotențiară România va avea, dar pe Silistra nu. După acest răspuns, ne mai avînd de ce să zăbovescă, D-sa plecă chiar într'acea zi din Viena, și a doua zi fu în Bucuresci. În ziua de 2 Septembrie M. Sa în persoană începu să distribue soldaților din garnisóna Sinaiei, medalia «*Trecerei Dunărei*». În ziua de 9 Septembrie Consiliul de Miniștri conferi M. Sale în mod oficial titlu de Alteță Regală, pe care M. Sa îl priimi cu bună-voință, și apoi la 13 Ministru afacerilor streine comunică această decisiune Puterilor prin agenții săi diplomatici.

Încetul cu încetul zilele triste, zilele hotărîtore care aveau să sgudue întréga țără, începură să se apropie pe nesimțite și să misce din nou opiniunea publică. La 12 Septembrie M. Sa Domnul, părăsi Sinaia spre a se reînturna în Bucuresci, și făcu drumul de acolo și până la Cămpina în trăsură, iar de la Cămpina încoa cu trenul, și séra ajunsé în Bucuresci și luă reședința la Cotroceni. A doua zi priimi de la colonelul Fălcoianu, care a mers pe teren, detalii privitoare la fruntaria Dobrogei și asupra dificultăților ce va întâmpina comunicația cu noua provincie din cauza posesiunei Silistrei de către Bulgari; apoi în ziua de 14 subscribe mesagiul tronului, și în ziua de 15 se deschise Corpurile legiuitoare, dar nu de către M. Sa în persoană, ci de către D-1 Kogălniceanu, care în lipsa D-lui Brătianu, citi mesagiul tronului înaintea Camerilor întrunite. Iată în extract părțile cele mai esențiale dintr'acel mesagiu :

După obicnutele cuvinte de introducere, mesagiul dice :

«Guvernul meu a priimit de la Președintele Congresului actul oficial al Tractatului din Berlin. Asemenea guvernul imperial al Rusiei ne-a invitat în mod oficial de a ne conforma hotărîrii Europei. Ministrul meu vă va comunica aceste acte.

«Europa a introdus România în familia statelor independente, înapoindu-î gurile Dunărei și întinđendu-î posesiunile până la mare. Tot odată însă marele tribunal a chemat România la un dureros sacrificiú, la cedarea județelor noastre de peste Prut.

«Nu există Român, de la Domn până la ultimul cătățean, care să nu deplângă deslipirea unei părți din pămîntul strămoșesc decretată de Europa ! Însă pe lângă această durerósă simțire, D-v. ca mandatarî ai națiunei, ca bărbați matori, ca patrioți neclintiți, aveți dreptul și datoria de a privi și de a cumpăni cu sânge rece grelele împrejurări în care ne aflăm, și așa de a lua o hotărîre care să nu ne compromită prezentul, ci chiar să asigure viitorul țerei noastre.

«Energia națiunelor tarî se dovedesce în timpul ispitelor. Energia noastră, dar, în loc d'a o ingenuchia innaintea restriței să o îndoim prin experiența dobândită, că putem compta pe noi înșine, să o oțelim prin unirea noastră și să o desvoltăm într'o continuă stăruire de a vindeca rănile patriei, ca așa să dovedim lumei vitalitatea națiunei latine de la gurile Dunărei.

«După ce am dovedit lumei pe câmpul de onóre că brațul care a purtat sapa scie a purta și arma, să ne punem cu toții la lucru și să facem pe toți fiú țerei de a se bucura de bunurile păcii.

«Ast-fel vom fi în drept să șicem Europei că România merită mai mult de la marele Areopag, că ea, fiind sémă de grelele împrejurări în mijlocul cărora s'a scris tractatul din Berlin, nu desperéză de viitor. Din contră să avem statornica credință că ceea ce rivalitatea intereselor și necesitățile momentului nu ne-aú dat astăđi, mâine ni se va da de către dreptatea mai bine luminată a Europei.

«Cât pentru Mine vă declar că binele și réul ce ating această țeră care este a Mea, Mă ating și pe Mine! Bucuria ei este bucuria Mea

durerile ei sunt durerile Mele ! ori-care va fi hotărîrea D-v. acésta va fi hotărîrea Mea ! Aşa dar, D-nii Mei, cumpăniţi împrejurările cu serioşitate, cu sânge rece, cu prevedere politică. Luaţi exemplu de la strămoşii noştri, care în timpuri mult mai grele de cât cele ce petrecem, n'aũ disperat de viitor şi ne-aũ păstrat o patrie.

«Ori-care a fost hotărîrea Europei, ori-cât de dureroşele sunt pentru noi consecinţele acestei hotărîri, să avem o convicţiune, pe care să o păstrăm cu fruntea sus: convicţiunea că ne-am făcut datoria, că puterea morală a României a dobândit un bun, pe care nici chiar adversarii noştri nu ni-l pôte contesta; acest bun este buna-voinţa guvernelor străine, este stima naţiunilor fără-osebire».

Tot într'acea zi fu publicat decretul subscris la 11 Septembre prin care D-l I. Bălăceanu era numit trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al M. Sale pe lângă Împăratul Austriei, Rege al Ungariei. A doua zi la 16 Septembre reintră în capitală M. S. Dómna viind de la Sinaia, şi după ce I se făcu o priimire entusiastă la gară, merse la palatul de la Cotroceni unde perechea Domnăscă îşi reluă reşedinţa fiind încă cald în Bucuresci.

Camerile nu intrară imediat în discuţiunea chestiunei ardeţore care a provocat convocarea unei sesiuni extraordinare a lor, ci, fiind părerele prea mult împărţite, de o cam dată se ocupară în şedinţă publică de chestiuni curente şi secundare, iar în conciliabule particulare ţinute prin bibliotecă şi secţiuni, îşi dădură fel de fel de păreri asupra soluţiunei celei mai nemerite ce trebuiau să adopte, şi discutară cu aprindere toate soluţiunile propuse. Guvernul şi partisanii săi cei mai devotaţi fură de părere să adopte printr'un vot o moţiune prin care să declare că se supune hotărîrei Congresului. Acéstă moţiune, nefiind lege, n'avea nevoie să fie subscrisă de M. Sa şi promulgată ca ori-ce lege, iar ratificarea legislativă a preschimbărei fruntariei rămânea să se facă mai târziu, conform Constituţiei, de către o constituentă. Membrii opoziţiei susţineaũ ca cu ori-ce preţ să respingă tractatul în totă întregimea sa şi să lase pe Europa ca să'l aplice cu forţa dacă va putea, iar aşă dişii amici ai guvernului însă independenţi, susţineaũ ca Camerile să se declare necompetente, căci fiind vorba de rectificarea de frun-

tarie, era necesară convocarea imediată a unei constituante, prin urmare Camerile să invite guvernul ca să facă formalitățile necesare pentru convocarea acelei constituante, care să modifice art. 2 din constituție, prin urmare o amânare de cel puțin șese luni, ceea ce era peste putință față cu impaciența Rusiei și îndemnurile Europei întregi.

Venirea D-lui Brătianu de la Marienbad puse capăt acestor discuțiuni sterile și neterminabile. D-sa sosi în capitală la 23 Septembrie încă slab dar pe deplin vindecat și cum sosi merse la Cotroceni și dădu M. Sale, într'o audiență ce i s'a acordat, raportul despre convorbirile ce a avut cu diferiți ómenii politici despre abandonarea Basarabiei și resolvarea chestiunei Orientului. Într'acea și general Drenteln, având să plece la St. Petersburg, prezintă M. Sale pe generalul Nikitin înlocuitorul său și comunică M. Sale că a fost numit șef al vestitei Secției a III-a din St. Petersburg.

Tot în ziua de 23 Septembrie D-l M. Kogălniceanu, Ministru al afacerilor streine făcu în Adunarea Deputaților propunerea d'a se numi o comisiune care să ridigeze un proiect de încheere în privința Basarabiei, în virtutea căreia guvernul să pótă s'o abandone Rusiei, fără a interveni un proiect de lege care să fie votat și promulgat cu semnătură domnască. Acéstă propunere fu combătută de D-l Il. Isvoranu, N. Furculescu, T. Bagdat și T. Maiorescu și susținută de D. Kogălniceanu și Primul Ministru. După aceia, în urma unei propunerii făcută de D-l N. Ionescu, Camera hotărî ca într'aceea séră să aibă loc o ședință secretă, în care guvernul să pótă vorbi mai în voe și să examineze actele diplomatice privitoare la chestiune.

Ședința secretă avu loc în séra acelei zile. Ceia-ce s'a vorbit și s'a discutat cu acea ocazie nu se scie, se scie numai că discuția generală asupra numirei comisiunei cerute de guvern a început în ziua de 25 Septembrie prin două cuvântări rostite de D-nii V. A. Ureche și G. Misail care au făcut pe rînd câte o lungă expunere istorică asupra drepturilor României față de Basarabia, ce au durat mai multe ore. Printr'acele cuvântări ambii oratori au combă-

tut ideea d'a se ceda Basarabiei. În urma acestor cuvântări a vorbit D-l P. Grădișteanu care susținu propunerea d'a se numi o comisiune de redactare a unei moțiuni favorabilă cedării. După terminarea acestei cuvântări, Camera priimi ca să se numescă o comisiune care să redacteze acea moțiune, și alese ca membri ai săi pe D-nii N. Ionescu, N. Fleva, D. Leca, E. Costinescu, Gr. Cozadini, P. Grădișteanu și G. Misail. După aceea Camera priimi amânarea discuțiunii fondului până ce comisiunea va redacta textul încheierei propusă.

În Senat aceiași chestiune s'a desbătut în ședința de la 26 și s'a ales fără discuțiune o comisiune compusă din D-nii C. Bosianu, D. Ghica, B. Boerescu, M. C. Iepureanu, Mitropolitul Primat, G. Leca, D. Brătianu, Gen. Angelescu și A. Giani, care comisiune avea sarcina d'a cerceta mai întâi documentele diplomatice privitoare la tractatul din Berlin și apoi d'a redacta în înțelegere cu comisiunea Camerei încheierea propusă.

Propunerea chestiunii abandonării Basarabiei și a primirii tractatului din Berlin începu mai întâi în Senat la 28 Septembrie. Ea începu iarăși prin discuțiunii furtunoase presărate cu expresiuni violente care, după expresia autorului *notelor privitoare la domnia Regelui Carol I*, luară nisce proporțiuni mari și neplăcute. Mai întâi vorbi D-l Kostache Epureanu care ținu o cuvântare foarte lungă, în urma căreia presentă o propunere prin care cerea guvernului ca să convóce o constituantă. După D-sa vorbi D-nul N. Voinov care combătu acea propunere, dar într'aceiași timp susținu ca guvernul să abandone Basarabia, iar chestiunea israelită, atât guvernul cât și camerele, s'o lase neresolvată deocamdată, până se vor linisci spiritele și vom avea timp și răgaz să resolvăm o chestiune atât de importantă în linisce și fără a ne pripi. După D-sa vorbi D-l I. Strat, care a susținut opiniunea D-lui Iepureanu, apoi Pr. D. Ghica și D-l St. Șendrea care susținu proectul de încheere, D-l D. Sturdza care ceru pur și simplu respingerea tractatului din Berlin, D-l Ministru Kogălniceanu care ținu un remarcabil discurs pe care îl termină dicënd: să dăm aceia ce nu putem opri; D-l C. Bosianu care pledă în favoerea supunerii la voința Europei, D-l B.

Boerescu care susținu redacțiunea moțiunii comisiunei alésă de Senat printr'un discurs fôrte important, și în fine D-I Prim-ministru care făcu apel la sentimentele cele mai nobile ale senatorilor și îi conjură să nu expue pe Români d'a cădea din sublim în ridicol opuindu-se Europei întregi.

În fine după o luptă oratorică dintre cele mai violente, Senatul, în urma raportului comisiunei, căreia i s'a pus în vedere actele și corespondența diplomatică privitoare la tractatul din Berlin și a constatat cu o profundă mâhnire că puterile europene a impus României sacrificii durerose, a dat cu o majoritate de 48 voturi contra 8, autorisare guvernului d'a se supune tractatului din Berlin și într'acelaș timp: 1° d'a retrage autoritățile civile și militare din Basarabia; 2° d'a lua în posesiune delta Dunărei și 3° d'a convoca imediat Adunările constituante care să modifice art. 7 din Constituție și să dea o soluțiune în legătură cu tractatul din Berlin, în virtutea art. 129 din Constituție. Dintre membri opoziției Pr. D. Ghica și D-I B. Boerescu votară pentru, D-nii Iepureanu și Strat făcură reserve și D-nii D. Sturdza și P. P. Carp votară contra supunerii la tractatul din Berlin.

Camera începu discuțiunea votărei unei moțiuni identice, la 29 Septembrie printr'o cuvîntare fôrte lungă rostită de D-I N. Furculescu, care ținu tótă ședința, prin care combătu moțiunea d'a se supune decisiunei Congresului din Berlin, apoi la 30 vorbi D-I N. Ionescu care combătu cu căldură supunerea la acel tractat, și mai cu sémă priimirea Dobrogei; D-I Min. M. Kogălniceanu care ceru cu căldură priimirea tractatului din Berlin, D-I T. L. Maiorescu care ceru ca chestiunea să se amâne până la convocarea unei Camere de revisuire, D-I Al. Holban care susținu moțiunea și D-I Prim-Ministru care ceru cu aceiași căldură ca și la Senat ca Camera să dea guvernului puterea d'a feri țera de noi primejdii. D-sa termină cerënd ca să nu respingem Dobrogea care în viitor ne va fi de mare folos. După ce se rostiră tóte aceste discursuri și se termină lupta eroică dintre deputați și guvern, cu care ocazie mulți deputați rostiră cuvinte fôrte violente la adresa Rusiei, a Europei

și a guvernului, în fine la 30 Septembre la 7^{1/2} ore séra Camera priimi cu 83 voturi contra 27 următórea moțiune:

«Adunarea deputaților luând cunoscință de dispozițiunile ce tractatul din Berlin a luat față de România ; constrinsă prin rezoluțiunile marilor Puteri, și ca să nu fie un obstacol la consolidarea păcii, dá guvernului autorisarea d'a se supune voinței Europei, retrăgénd autoritățile civile și militare din Basarabia și luând în posesiune Dobrogea cu delta Dunării și insula Șerpilor. Celelalte chestiuni vor fi regulate pe cale constituțională».

Prin acest mod de procedură pe cale de moțiuni, s'a evitat călcarea literei Constituției, adică o lege care trebuia să fie subscrisă și promulgată de M. Sa Domnitorul prin care se înstréina o parte din teritoriul țerei, și s'a menagiat susceptibilitatea M. Sale, care n'a vrut să subscrie un act de cesiune a Basarabiei. Acest vot aduse în spiritul public român o ușurare întocmai ca aceia ce resimte o familie în momentul în care pierde prin mórte o ființă iubită ce s'a luptat cu bóla și cu mórtea într'un timp prea îndelungat, acea ușurare, pot dice acea obosire ce simte omul muncit prea mult de ostenitórele chinuri ale unor mari dureri sufletesci.

Rușii ocupară Basarabia chiar în ziua de 1 Octombree, în urma retragerii autorităților române din tóte funcțiunile publice, în care și comisiunile mixte de inventarierea și predarea arhivelor începură să funcționeze în cea mai deplină ordine, sub conducerea D-lui N. Catargiu comisarul general român ; ele lucrară în decurs de opt zile cu atáta zel și activitate, în cât în ziua de 9 Octombree totul fu terminat, și autoritățile rusesci începură să funcționeze.

Intrarea triumfală în Bucuresci a armatei Române.

În timpul frământărilor ce au precedat pierderea definitivă a Basarabiei, Agentul României la Berlin, comunică guvernului în ziua de 25 Septembrie, că Germania nu va recunoște independența României, până ce nu va executa toate dispozițiile tratatului din Berlin. Asemeni în ziua de 28 Septembrie, ziarul englez *Pall mall gazete* ceru să se amâne recunoșterea independenței României până la rezolvarea chestiunii israelite la 2 Octombrie, cu toate că guvernul Italian a trimis Baronului Fava scrisorile de acreditare în calitate de trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar, și cu toate că în aceeași zi ziarul Italian *Avenire* a cerut guvernului său să grăbescă a recunoște independența României, totuși la 15 Octombrie Agentul României din Paris comunică Ministrului Afacerilor străine al României că Franța, Italia, Anglia și cu Germania amână recunoșterea independenței României până în urma modificării art. 7 din Constituție privitor la acordarea de drepturi Evreilor. Ca mângâiere guvernul primi știrea din Viena, la 19 Septembrie, cum că M. Sa Împăratul Franț Iosef a numit pe contele Hoios de Spritzenstein ca trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al său pe lângă persoana M. Sale Domnului nostru. Tot de o dată fu informat că Turcia a priimit să restabilească imediat bunele

raporturi cu România, și a agreat persóna D-luî D. Brătianu ca trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al României la Constantinopole. Decretul acestei numiri precum și scrisorile de creanță s'aũ subscris în ziua de 30 Septembrie.

În ziua de 3 Octombree, D-l I. Bălăceanu a remis Împăratuluî Franț Iosef scrisorile sale de acreditare ca Ministru plenipotențiar pe lângă Curtea din Viena, și tot în aceeași zi M. Sa subscrise decretul pentru înființarea *Crucei Elisabeta*, acordată D-nelor și D-șorelor care s'aũ distins în căutarea răniților și alinarea suferinșilor, precum și decretul prin care mai multe strade din Bucuresci, și anume: Calea Mogoșoiei lua denumire de *Calea Victoriei*, Calea Herăstrăuluî p'acea de *Calea Dorobanșilor*, Calea Târgoviștei p'acea de *Calea Griviței*, Calea Verguluî p'acea de *Calea Călărașilor*, Calea Belvederii p'acea de *Calea Plevnei* și Strada Germană p'acea de *Strada Smârdan*. Asemeni în aceeași zi Ministrul nostru al Afacerilor străine, se adresă direct către Ministru președinte al Consiliuluî de Miniștri din Italia, și'l rugă ferbinte, în virtutea legăturilor de sânge ce unesc România de Italia, ca să grăbescă a recunósce independența României, dând autorisație Baronuluî Fava, căruia deja i s'a trimes scrisorile de acreditare, ca să le presinte M. Sale Domnuluî spre a fi recunoscut în calitate de Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. Sale Regeluî Italiei pe lângă persóna M. Sale.

În ziua de 4 Octombree s'aũ închis sesiunea extra-ordinară a Corpurilor legiuitoare; la 5 Octombree M. Sa priimi în audiență de concediu pe D-l de Zwiedenek ultimul Agent diplomatic și Consul general al Austro-Ungariei în România. Tot într'acea zi Consulul american presintă M. Sale o scrisóre a Președinteluî Statelor Unite ale Americiei de nord, prin care 'l felicită călduros pentru succesele câștigate pe câmpul de răsboi și pentru independența dobândită prin sângele fiilor săi. Asemeni într'aceeași zi Ministru Afacerilor streine ceru președinteluî Congresuluî din Berlin ca Rusia să evacueze Dobrogea și să-î dea în stăpânire administrarea acelei provincii, acum când România s'a executat, și luarea în stăpânire sa a Basarabiei a devenit un fapt îndeplinit.

Aceste diferite acte preparat6re a resolv6rei definitive a chestiunii orientale se s6v6rșir6 printre pic6turi, în restimpuri, c6ci preocuparea general6 și încordarea tuturor minșilor erau pironite spre alt6 direcșione care înfl6c6ra mai mult ca ori-ce inimele și f6cea ca cugetarea s6 sb6re spre 6rizonturi mai înnalte și spre lumi mai curate, în care patima ingratitudinii și a r6sbun6rii ne-meritate sunt necunoscute.

Rom6niș din t6te unghiurile ț6rei și din t6te clasele sociale se preparaș pentru o mare serb6t6re, pentru îndeplinirea unui mare act de grațitudine, pentru achitarea unei datorii de recunoscinș6. Armata rom6n6 și-a îndeplinit cu prisos datoria pe c6mpul de on6re, și-a îndeplinit în t6t6 întregimea sa jur6mintul ce fie-care soldat a depus c6nd a intrat sub steag, și a v6rsat mult sînge, și a jertfit multe vieș de camarașș scumpi, și a suferit mult pentru a da și a asigura patriei sale o independenș6 trainic6 și respectat6. Patria dar, și mai cu seam6 capitala sa, datoraș achitarea unei polișe de recunoscinș6 faș6 cu vitejii care în6lșase numele de Rom6n și ridicase fala neamului nostru la în6lșimi înc6 necunoscute și la o m6rire dintre cele mai de glorioșe.

Capitala era dat6re s6 priim6sc6 pe acei fiș iubișș, demni de admirașiunea întregului neam, cu acea dragoste de mam6 care face s6 creșc6 în piept inima fiului m6ndru de faptele sale, pentru ca s6 l'indemne s6 alerge și alt6 dat6 bucuroș spre noi jertfe. Capitala nu înt6rșie d'a-șș pl6ti acea poliș6 cu d6rnicia unei mume dui6șe și d'a se preg6ti, și d'a se împodobi ast-fel ca m6reșia pod6bei s6 fie la în6lșimea m6reșiei faptului și cadru s6 fie demn de tabl6ș.

Diua de 8 Octombree fu al6ș6 pentru marea serbare a intr6riș triumfale a biruitorilor de la Grivișa, pentru încoronarea cu lauri a eroilor de la Grivișa, Bucova, Rahova și pentru priimirea serb6tor6șc6 a vitejilor de la Plevna, Opanez, Sm6rdan, Inova, Novoselo, Belgargic și Tatargic în capitala Rom6niei de c6tre nașiunea întreg6 reprezentat6 prin guvern, primar consiliu comunal, magistrașș, autorit6șș și popor.

Programul serb6rii fu întocmit de c6tre Ministru de Interne și cel de R6șboiș, în unire cu D-I I. Procopie Dumitrescu, locșiitorul

de primar al capitalei, și fu supus aprobării M. Sale Domnitorului în ziua de 5 Octombrie, iar în ziua de 6 el fu publicat în *Monitor*. Iată conținutul acestui program:

Programul intrărei triumfale a armatei în Capitala României.

I. În ziua de 8 Octombrie, în revărsatul zorilor, 21 salve de tun, trase la arsenalul armatei, vor anunța Capitalei solemnitatea zilei.

II. Trupele se vor afla, la orele 11 dimineața, la Bănésa, așezate împrejurul unui altar de câmp, ridicat prin îngrijirea Ministerului de resbel și destinat pentru celebrarea serviciului divin.

Trofeele luate peste Dunăre vor fi așezate împrejurul altarului.

III. Măria Sa Regală Domnul va sosi în mijlocul trupelor la orele 12.

IV. La orele 12 se va celebra serviciul divin de către I. P. S. S. Mitropolitul Primat, la care va asista și Măria Sa Regală Dómnă.

V. Corpul diplomatic, Miniștrii, membrii Corpurilor Legiuitoare, prezenți în Capitală, Curtea de Casațiune, Crucea Roșie, Academia, Curțile, Tribunalele și autoritățile publice, asemenea delegații județelor și ai comunelor, vor fi invitați a asista la această serbare națională, în tribunele destinate ad-hoc.

Invitațiunile se vor face de către D-l Primar al Capitalei.

Corpul diplomatic și streinii de distincțiune vor fi invitați de către D-l Ministru de externe; ofițerii streini, de către D-l Ministru de resbel; presa și corespondenții ziarelor streine, de către D-l Ministru de interne.

VI. Tribunele și estradele pentru invitați vor fi așezate în dreapta și în stânga arcului de triumf rădicat în capul șoselei Kisseleff.

VII. Școlele publice, cu drapelele lor, vor fi înșirate de-alungul șoselei. Elevele, îmbrăcate în haine albe, vor fi așezate sub lojele Măriei Sale Regale Dómnă, a Primăriei Capitalei și a delegaților de provincii.

VIII. Garda orășenescă și societățile de tir și gimnastică vor fi înșirate de amândouă părțile stradelor parcurse de armată.

După terminarea serviciului divin, Măria Sa Regală Domnul, în capul armatei va face intrarea Sa în capitală.

După trecerea Sa pe sub arcul triumfal, Domnul, marele cap al armatei, va fi salutat de către delegațiunile județelor și comunităților prezentate de către Ministrul de interne.

IX. Defilarea armatei, va fi condusă de către însuși M. Sa Regală Domnul.

Tôte trupele vor merge înainte pe calea Victoriei, și fie-care corp va intra pe drumul cel mai scurt în cartierele lor, până unde o parte se va dirige pe strada Lipscani și alta pe strada Plevnei.

Tunurile luate de peste Dunăre (trofee), fără chesone la defilare, având țevile împodobite cu ghirlande de stejar și cu placardă arătând locul de unde au fost luate, asemenea și tunurile (trofee) ce fac parte din regimentul I de artilerie, vor avea aceleași podobe.

O legiune din gardă, cu musică și drapel, se va așeza la șosea în ordine de bătae pe partea stângă eșind din oraș, și având flancul în dreptul arcului de triumf. Musica acestei legiuni va cânta după trecerea musicelor armatei, în tot timpul defilării armatei pe sub arc.

X. Măria Sa Regală va primi defilarea armatei pe piața Teatrului.

XI. Séra orașul va fi iluminat, și o reprezentațiune populară va avea loc la teatrul Național.

Invitațiunile se vor face de Primăria Capitalei.

XII. Ținuta de gală, adică frac negru, cravată și mănuși albe, este de rigóre pentru persoanele invitate în mod oficial.

Cu mult mai înainte de ziua serbării începu să se orneze capitala cu o splendóre necunoscută, ast-fel că în séra zilei de 7 Octombrie șoseaua de la rondul al doilea și până în capetul Calei Victoria, și de acolo Calea Victoriei până la statuia lui Mihaï Bravul fu transformate în nisce adevărate salóne splendid decorate, iar rondul al doilea unde avea să fie tribunele și piața teatrului unde avea să aibă loc primirea defilării în nisce grădini feerice. În aranjamentul decorării rondului al doilea, al stradelor și a pieței teatrului s'a distins mai ales Primarul Capitalei și serviciul tehnic al Primăriei care au desfășurat mult bun gust și mare pricepere.

D-1 I. PROCOPIŪ DUMITRESCU
Primarul Comunei București la 8/20 Octombrie
în anul 1878.

În capătul despre nord al rondului al doilea s'a dresat un frumos arc de triumf provisoriu care imita de minune arcul de triumf al lui Titus din Roma, pe care figurau, în locul bas-reliefurilor antice, ecusoné cu numele tuturor luptelor victorioase în care s'aû distins Românii. El era dominat de un geniù care represinta țara. Acest grandios arc de triumf fu împodobit într'un mod măreț cu drapele, arme și flori. El purta pe frontescipiul său despre orașiu următórea inscripțiune: *Apărătorilor independentei, orașul Bucurescii*. De jur înprejurul rondului erau clădite tribune vaste în formă de amfiteatru; la drépta spre calea Heréstrăului era tribuna M. Sale Dómnei, a miniștrilor, a corpului diplomatic, a deputaților și senatorilor, a Primăriei Capitalei și a Dómnelor, iar în stânga aceia a magistraților, a înalților funcționari și a publicului.

Điua de 8 Octombre se prevesti des de diminéță a fi bună, senină și căldurósă, și 'și ținu promisiunea în decursul întregéi đile. Timpul într'acea đi fu nu numai frumos, ci chiar superb, magnific, strălucitor; sórele sclipia întocmai ca un disc de aur înflăcărat pe o mare de azur, și arunca spre pămînt nisce rađe căldurose, ca cum n'ar fi fost în luna lui Octombre, Căldura era simțitóre dar nu innăbușitóre și nesuferită. Marea serbare fu anunțată prin 21 bubuituri de tun date din zori de điuă. Tot din đori de điuă stradele principale pe unde aveau să trecă oștile își împodobiră balcónele cu covóre și șaluri de mare preț, fațadele caselor cu ghirlande de verdéță și coróne de flori, iar ferestrele și ușile cu lampioné venețiane. Din đece în đece metre se întindeau d'a curmezișul stradelor lanțuri de verdéță, miș de stegulețe tricolore atârând în jos și o mulțime de lampioné care dau orașului un aspect feeric. Des de diminéță guarda națională uniformată începu să se adune pe piețele sale de arme și pe la 11 ore diminéța începu să se înșiruiască pe ambele laturi ale trotórelor calei Victoriei până la Teatru. Tot de o dată marele public, locuitorii capitalei și cei veniți din tóte unghiurile țerei ca se asiste la desfășurarea marelui serbării, miș și miș de bărbați, femei, bătrâni și chiar copii părăsira de la răsăritul sórelui casele, și îmbrăcați în haine de sərbátóre, potrivite cu asemenea mare đi, porniră de pretutindenii și luară ca-

lea : unii spre șosea și alții spre calea Victoriei. Unii, adică cei invitați mergeau în trăsură, iar cei alți pe jos, și cu toții se grăbiau pe cât puteau ca să ajungă mai curând: cei d'întâiu la locul ce le era indicat în biletul de invitație, și cei alți ori și unde vor putea să vadă în trecere pe eroicii luptători. Marele public începu să ia loc pe trotuare și prin aleele laterale de la șosea încă de la 10 ore, iar invitații la tribune începură să defileze de la 11 ore ca să meargă în trăsură spre a își ocupa locurile mai din vreme.

La 11 ore dimineața M. Sa Domnul merse în trăsură până la bariera Herăstreului și ajungând acolo la 11^{1/2}, încălecă și merse la Bănăsa, unde priimi raportul de la general Cernat, și trecu în revistă, în capul unui numeros stat major compus din generali și ofițeri superiori români și ruși, trupele înșiruite pe câmpia dintre Țurlóia, Bănăsa și Floréscă. M. Sa Dómnă viind acolo pe altă cale, adică pe cea despre calea Griviței, într'o trăsură trasă de patru cai, trecu pe dinaintea frontului trupelor însoțită de M. Sa care era călare și de numeroasa Sa escortă.

În aripa dreaptă se aflau 400 răniți, dintre care un mare număr abia eșise din spitale ; alături de ei se aflau șase drapеле turcesci smulse din mâinele inamicilor în diferite lupte de peste Dunăre, între care și un frumos tuiú ornat de o codă de cal luat ca trofeú de la pașa de la Vidin în lupta de la Ianova. Veneau după aceia în forma unui mare dreptunghiú diferite detașamente din dorobanți și din trupe teritoriale care au fost desconcentrate împreună cu stégurile lor, o secțiune de soldați de marină ; asemeni bataliónele 1, 2 și 4 de vânători, regimentele 2, 3, 4, 5 și 7 de linie, 1 și 2 de artilerie, 1 și 2 de roșiori, în complect, precum și un regiment compus din detașamente din toate regimentele de călărași.

În mijlocul acestui dreptunghiú care forma două diviziuni de armată, fu construit un fel de altar împodobit cu ornate sfinte de mare preț și flori, și înconjurat de 46 tunuri turcesci ce căduse în mâinele Românilor în timpul războiului. Pentru ca să dau descrierii ce urmădeá o autenticitate și mai mare, reproduc mai la vale relațiunea oficială a acestei serbări publicată de *Monitorul Oficial* din 11 Octombrie 1878.

«La orele 11^{1/2} dimineața, trupele erau așezate în dreptunghiul pe câmpia de lângă Băneșa, în coloane pe batalioane, în ordinea următoare :

«La aripa dreaptă, răniții în număr de 400, șese drapeluluate trofee în diferitele bătălii din Bulgaria și purtate de câte un sergent de fiecare armă, batalionul de geniu, batalionul 1-iu și al 2-lea de vânători, un regiment mixt compus din detașamentele a celor 16 regimente de dorobanți, regimentele al 2-lea și al 3-lea de linie și regimentul al 2-lea de artilerie, formând diviziunea I.

«Pe urmă, plutonul de marinari, batalionul al 4-lea de vânători, regimentele al 4-lea, al 5-lea și al 7-lea de linie, regimentul 1-iu de artilerie, formând diviziunea II ; în fine, un regiment mixt compus din detașamentele celor 8 regimente de călărași și regimentele 1-iu și al 2-lea de roșiori.

«În mijlocul dreptunghiului format de aceste două diviziuni se înălța, pe o estradă împodobită de flori și acoperită de postav roșu, un altar, în jurul căruia erau așezate tunurile luate trofee în număr de 46.

«La orele 12, M. S. R. Domnitorul, călare, înconjurat de un numeros stat-major, în care se afla un însemnat număr de ofițeri străini și însoțit de M. S. R. Dómnă în trăsura de gală *à la Daumont*, urmată de dómnele Curței Sale, a sosit în aripa dreaptă a trupelor, unde a fost primit de D. general de divizie A. Cernat, comandantul superior al trupelor, împreună cu statul său major, care înmână Înălțimei Sale raportul.

«În sunetul musicilor și în urări entusiaste, Domnul și Dómnă au trecut pe dinaintea frontului trupelor. Ajungând la aripa stângă, Măriile Lor s'au îndreptat spre estradă, unde au fost întâmpinate de I. P. S. S. Mitropolitul Primat, înconjurat de PP. SS. LL. Episcopii de Buzău, Râmnic și Argeș, de Vicarul Sfintei Mitropolii și de un numeros cler în vestminte sacerdotale, față fiind D-nii miniștri.

«Drapelele, în număr de 43, au eșit din front, s'au așezat în jurul estradei, și a început serviciul divin, oficiat de I. P. S. S. Mitropolitul Primat, corul Sfintei Mitropolii intonând un imn.

«După săvârșirea serviciului divin, Măriile Lor Regale s'a'u corborit de pe estradă și a'u înaintat spre drapele. Fie-care drapel a fost apoi presintat de către șeful corpului respectiv și decorat de către Prea Înălțatul Nostru Domn cu crucea *Trecerei Dunărei*. M. S. Regală Dómna puse pe fie-care câte o corónă de flori; iar drapelele regimentelor al 4-lea și al 6-lea de linie și al 9-lea de dorobanți, cari s'a'u luptat cu eroism la Smârdan, s'a'u mai decorat și cu ordinul *Stelei României*.

«In urmă, drapelele, în sunetul musicelor și în aclamările entusiaste ale trupelor, a'u reintrat în front, și se dete citire pe corpuri următorului înalt Ordin de Ți pe armată :

Bravi ostași !

Țera, prin delegații ei, împreună cu capitala, împodobită ca nici o dată și nsuflețită de cel mai sacru simțimint al patriei recunoscătoare, vă priimesce astă-ți și salută în voi nu numai pe eroii de la Grivița, Plevna, Rahova și Smârdan, dar chiar și pe aceia cari, prin sângele lor, a'u pus pe fruntea României coróna independenței.

Am ales acéstă ți memorabilă, spre a pune la drapelele armatei aducerea aminte neperitoare a trecerei Dunărei și a decora drapelele regimentelor cari, la Smârdan, a'u lăsat o urmă mai mult despre vitejia română. Acéstă amintire va îndemna pe urmașii voștri a fi demni de voi, precum voi ați fost demni de străbunii voștri, și drapelul vostru va fi d'apurarea respectat ca și numele de Român.

Bravi ostași !

Fiți de acum mândri de numele ce purtați, păstrați în voi credința bărbăției vóstre și amintirea entusiasmului patriotic cu care națiunea vă sərbătorește astă-ți; dar nu încetați de a vedea în stégul vostru talismanul care vă îndemná a păstra, cu cea mai mare sântenie, simțimintul de datorie și disciplină.

Sunt sigur dar că și de acum înainte, ori unde datoria vă va chema, veți fi un exemplu de ordine și disciplină, mai cu sémă aducându-vă aminte că inima mea este cu voi și că nu am mai mare fericire de cât aceia de a vă dice: *Vă mulțumesc, copii !*

Cu mândrie Mě pun acúm în capul vostru, spre a intra în capitala țerei, unde poporul recunoscător vă așteptă cu nerăbdare să vă arate dragostea și iubirea sa.

Dat în Bucuresci, astă-ți 8/20 Octombrie 1878.

CAROL.

Oștenii priimiră cuvintele căpitanului lor cu strigăte de bucurie, și după aceea se formară în semi-plutóne de defilare.

«Acestea săvârșite, M. S. Dómna s'a urcat în trăsură și s'a îndreptat spre rondul al douilea de la șosea, unde 'și-a luat loc în lojea Domnescă. Urări unanime și căldurose, buchete și coróne de flori întîmpinară pe grațioasa nóstră Suverană, care a fost primită aci de către D-nii Miniștri.

Ajungénd înaintea tribunei domnesci, M. Sa radiósă de bucurie și de fericire a început să împartă copilelor din școlí cu mínele pline mánunchiuri de flori din buchetele ce mulțimea aruncase în trăsura Sa ¹⁾.

Spațiul circular în jurul căruia se ridicaú estradele spectatorilor din fața arcului de triumf era ocupat de membri diferitelor societăți române și streine, de șcóla normală, de Asilul Elena Dómna, de un mure număr de eleve din șcólele publice secundare și primare îmbrăcate în alb și în costumuri naționale, și de reprezentanții districtelor.

«Trupele, conduse de însuși Augustul nostru Suveran, s'au pus în mișcare spre arcul de triumf în ordinea următoare :

«Un pluton de gendarmí călări ; Răniții și Drapelele luate trofee peste Dunăre ; Măria Sa Regală Domnul ; Statul-major Domnesc ; Comandantul superior al trupelor ; Statul-major al sěu ; Musicile de la tóte regimentele de infanterie ; Drapelele infanteriei de linie și ale celei teritoriale ; Comandantul diviției I de infanterie ; Batalionul de geniú ; Batalionul 1 de vênători ; Batalionul 2 de vênători ; Tunurile luate trofee (conduse de pompierí) ; Regimentul mixt de dorobanți ; Regimentul 2 de linie ; Regimentul 3 de linie ; Regimentul 2 de artilerie ; Comandantul diviției II de infanterie ; Plutonul de marinari ; Batalionul 4 de vênători ; Regimentul 4 de linie ; Regimentul 5 de linie ; Ambulanța ; Regimentul 7 de linie ; Regimentul 1 de artilerie ; Comandantul brigadei de cavalerie ; Musicile regimentelor de roșiori ; Stindardele

1) Passagiurile fără ghilimele nu sunt din relația oficială ci extrasse din descrierea serbării ce am făcut în cele trei ediții precedente.

regimentelor de roșiori și călărași; Diviționul mixt de călărași; Regimentul 1 de roșiori; Regimentul 2 de roșiori.

«Arcul de triumf, ridicat la rondul al doilea de la șosea, era împodobit cu inscripția numelor câmpurilor de bătălie din Bulgaria; d'asupra'î se înălța o statuă represintând geniul României între armării și stéguri, cu o ghirlandă în mână, iar în josul ei având inscripțiunea : *Apărătorilor Independinței, orașul Bucuresci.*

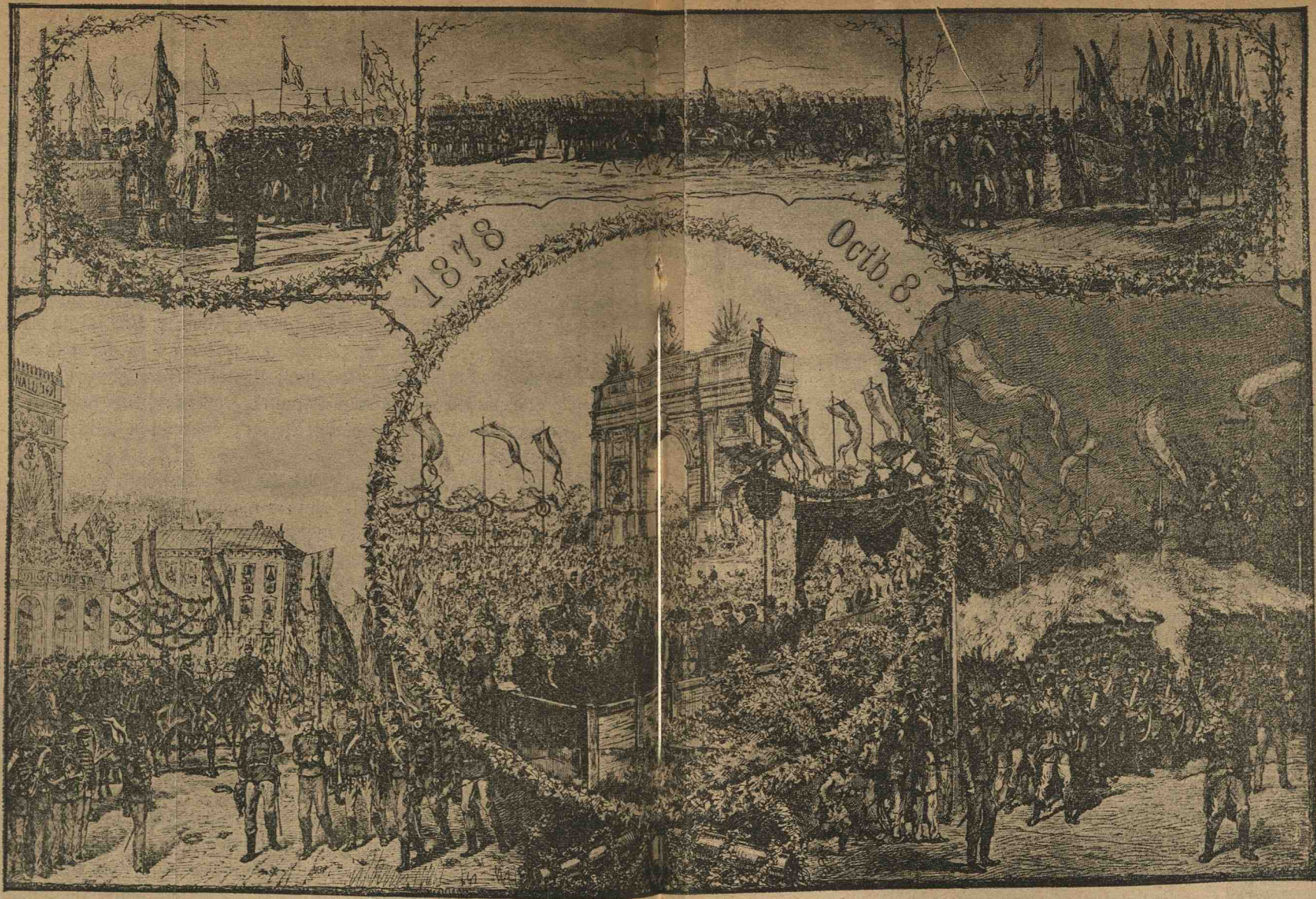
«Pe partea dréptă, în fața arcului, se afla lojea M. S. Dómnei, tribunele, unde se afla: Primăria, Miniștri și Corpul Diplomatic; Crucea-Roșie; Dómnele; Camera și Senatul; Curțile de Casație și Compturi; Curțile și Tribunalele; Clerul și profesorii; Societatea Academică și Geografică; Militarii streini și streinii civili.

«Pe partea stângă erau tribunele pentru: delegații județelor; presă; autoritățile administrative; comerțul și industria; și în fine tribuna publică.

«În întrul arcului format de tribune erau așezați, pe partea stângă, elevii școlei normale, elevele asilului Elena-Dómna și ale celor-l'alte școle primare și secundare de fete din Capitală, cu directóarele, profesóarele și stégurile lor, purtând ghirlande și buchete de flori; pe partea dréptă, reprezentanții studenților facultăților, liceele, gimnasiile, școlele primare, școla de agricultură, școla pentru învățătura poporului român și diferite alte școli, precum și societățile: de tragere la semn, filarmonică, de gimnastică, lojea francmasonică *Heliopolis*, asociațiunea farmaciștilor, și alte societăți naționale și streine.

«De la bariera până la arcul de triumf, pe ambele margini ale șoselei, se afla așezați elevii tutulor școlelor primare și secundare de băeți, cu directorii, profesorii și stindardele lor.

«La ora 1¹/₄ apăru capul colónei trupelor. Mai întâi veni răcâteva trăsuri cu răniți grei, cari, coboriți în mijlocul urărilor mulțimei, se aședară în tribuna ce le era rezervată, apoi musica gardei orașenesci întonă imnul, și, în urma plutonului de gendarmi călări cari deschidea marșul, intrară pe sub arcul triumfal răniții ușor, cari asemenea au fost priimiți cu urale entusiaste și cu o plóe de flori.

INTRAREA TRIUMFALĂ A ARMATEI ROMÂNE ÎN BUCUREȘTI, ÎN ZIUA DE 8 OCTOMBRE 1878.

Serviciul religios și bine-cuvântarea armatei

M. Sa Domnul trece pe dinaintea frontului armatei

Înclinarea stégurilor înaintea M. Sale

Trecerea M. Sale pe sub arcul de triumf în capul armatei

Defilarea armatei și a stégurilor în piața teatrului

Retragerea cu facle pe dinaintea statuei lui Mihaï Viteazul

«Când sosi prea Înălțatul nostru Domn, în capul statului Său major, tótă lumea se ridică în picióre, buchetele și corónele începură a curge din tóte părțile și strigáte entusiaste și nesfirșite aclamară pe Capul Suprem al armatei.

«D. Procopie Dumitrescu, loc-țiitorul de primar, întâmpină pe Înălțimea Sa cu pâne și sare și, presentându-I o corónă de stejar, 'L salută, în numele orașului și apoi rosti cu o voce puternică și emoționată cu următorul discurs :

«*Măria Ta,*

«Tunurile turcesci de la Vidin, Rusciuc și Turtucaia făcut-au pe brava armată română să 'și părăsescă căminul, să încungiure Tronul și, avënd în cap pe Marele ei Căpitan, să alerge la fruntarie pentru apărarea moșiei strămoșesci. Incercări grele, privațiunii de tot felul și jertfe generóse au format viața ei departe de ai săi. Armata română, sub brava conducere a Măriei Tale Regale, a luptat și 'și-a vërsat sângele cu atâta bărbăție ca să asigure viitorul și Independența patriei. Țera dar póte fi mândră de óstea ei, care a reinviat fala numelui românesc, și istoria de sigur 'i va împleți cu drag cununa neuitărei.

«Prin eroismul armatei, îmbărbătat de curagiul și devotamentul Marelui ei Căpitan, România a scăpat de năvălirea păgână și a ajutat pe un popor vecin și amic să 'și scuture catenele sclaviei spre a se încălđi la sórele libertăței.

«Grivița, Rahova, Plevna și Smârdan vor spune în etern trecătorilor vitejia poporului român, pe care nu'l cunosea îndestul de bine nici vecinii, nici streinii. Aceste localități au arătat lumii că brațul care a purtat sapa scie, pe câmpul de onóre, să póte cu aceeași bărbăție și arma, sburând saú la victorie, saú la mórte. Óstea 'și-a împlinit cu abnegațiune datoria. Sângele fraților noștri rëmași pe câmpul de luptă va fi o dovadă neperitóre de purtarea Románului în acest cumplit rëșboiú; și printr'o generóasă hotărîre, el a făcut ca nise locuri aprópe necunoscute să dobândescă un renume în posteritate și să fie teatrul gloriei nóstre.

«După o lungă despărțire în care țera a urmat cu dor pe armata și Căpitanul ei, vitejii României reintorcëndu-se astă-đi în capitală, îi salutăm cu recunoscință, respect și devotament.

«Să trăiți Măria Vóstră Regală!

«Să trăescă Măria Sa Dómna!

«Să trăescă brava oștire Română!

«Apoi D-l ministru de interne, în numele delegaților tutulor județelor, pronunță următoarele cuvinte :

România, prin într'adins delegați din toate județele, salută cu respect, cu iubire și devotament pe viteza armată și eroicul ei Căpitan.

Să trăesci Măria Ta !

Să trăescă Măria Sa Dómna !

După acésta, delegații facultăților, liceelor, școlélor secundare și primare de fete, și diferitele societăți naționale și streine, pronunțând câte un discurs bine simțit, au oferit Măriei Sale Regale buchete și coróne de flori.

«Prea Înălțatul nostru Domn, cu un glas înalt și tare, rosti apoi următoarele cuvinte, cari produsérah în toți asistenții un frémăt de entusiasm :

«Dragostea și bucuria cu care capitala și țera întrégă, prin delegații sêi, primesce astă-đi armata, este cea mai frumoasă rêsplătire pentru tot ce a răbdat pe câmpiile din Bulgaria.

«In numele bravilor oșteni, Vê mulțumesc din totă inima pentru strălucita întâmpinare ce le faceți și pentru cuvintele pline de patriotism ce Ne-ați adresat.

«Da! mândră póte fi țera de fiți sêi. Cu încredere au mers la luptă; ca voinic s'au întors. De aci înainte fiă liniștită scumpa noastră patrie : un popor care și-a vêrsat sângele pentru independința sa, cu eroism va lupta ca să întărescă și să trăescă iubita noastră Românie de sine stătătoare.

«Urări călduróse și nemărginite acoperiră cele din urmă cuvinte ale Augustului nostru Suveran.

«Măria Sa Regală porni, după acésta, în capul oștirea spre oraș.

«Trupele au defilat înaintea M. S. R. Dómnei și a înaltelor corpuri ale Statului, făcându-și intrarea pe calea Victoriei.

«Pe tot parcursul casele erau decorate cu drapele, ghirlande de stejar și cununii de flori ; la toate ferestrele atârnau șaluri și covóre. O imensă mulțime de lume din toate clasele societăței, în vesiminte de serbătóre, acoperea trotuarele.

«Garda civică începând din piața Teatrului se întindea pe ambele laturi până la arcul de triumf.

«Ferestrele și balcónele erau înșesate de dómne în toalete elegante și mulțimea poporului pe stradă era așa de mare, în cât Domnitorul cu greutate a putut înainta în mijlocul nesfîrșitelor și călduróselor urări, sub buchetele și cununele de flori ce se aruncau asupra Măriei Sale și armatei.

«La orele 3^{1/2}, Innălțimea Sa, însoțit de statul său major, ajunse în piața Teatrului, unde se vedeau valuri de popor; balcónele și ferestrele erau înțesate de Dómnne și Domni. Un torent de urări eși din piepturile imensei mulțimi și o plóe de buchete și de cununii acoperi pe Suveranul nostru.

«Aci Măria Sa Regală primi defilarea, în timpul căreia a sosit Innălțimea Sa Dómna, care a asistat încă la o parte din acest măreț spectacol.

Oștenii mișcați de priimirea ce le făcuse frații lor Bucurescenii, trecură pe dinaintea Domnitorului și Căpitanului lor într'un mod admirabil, cu o regularitate mecanică, cu o înfățișare marțială, cu o privire mândră și înflăcărată de entusiasm și cu un pas sigur, apăsat și măreț.

«După terminarea defilărei, MM. LL. Domnul și Dómna au mers pe Bulevard, unde s'au așezat tunurile luate trofee. Domnitorul a depus o corónă pe statuia lui Mihaï Bravul, ca omagiú către acest ilustru Domn-eroú.

«La orele 5, Innălțimile Lor s'au întors la palatul de la Cotroceni.

«Séra, la orele 7^{1/2}, Măriile Lor Regale au venit la palatul din Bucuresci, unde, în salónele de sus, erau adunați toți D-nii ofierii superiori. D-l general de dividie A. Cernat a întâmpinat pe Măriile Lor exprimând din partea armatei recunoscința ei, salutând în I. S. Domnitul pe primul Căpitan care, după secolii de uitare, a condus oștile române la victoriú, și pe M. S. Dómna, care în timpul resbelului îndulcea, prin îngrijirile cele mai duióse, suferințele răniților.

«I. S. Domnitorul a bine-voit a răspunde :

«Sunt adânc mișcat de cuvintele ce 'Mi adresați în numele armatei și vă mulțumesc din inimă pentru sentimentele ce 'Mi esprimați. Amintirea acestei mari și frumoșe zile va rămânea nestérsă în inimile nóstre.

«Astă-qi, armata este mândria Țerei; să facem să se păstreze încrederea ce națiunea 'și-a pus în ea, și care pentru noi este un nou și puternic îndemn pentru desvoltarea ei.

«Sunt fericit a vă vedea pe toți împrejurul Meú și vă exprim satisfacțiunea Mea pentru tot ce ați făcut în acéstă memorabilă epocă pe care am trecut'o cu succes.

«Măriile Lor aũ bine-voit apoi a se aręta în balcon, spre a asculta serenada ce s'a executat în curtea Palatului, cu multă precisiune, de către muzicele întrunite ale tuturilor regimentelor, sub direcțiunea D-luĩ inspector Hübsch.

«Nenumęrata mulțime îndesată în curtea Palatului și pe stradă, la aparițiunea Măriilor Lor, a izbucnit în entusiaste și nesfirșite urări.

«In urmă s'a sunat retragerea și rugăciunea de séră.

«După acęsta, Domnitorul și Dómna, în trăsura deschisă, aũ străbătut câte-va strade ale Capitalei splendid iluminate, unde aũ fost aclamate, în trecere, de imensa mulțime voiósă, printre care trăsura domnéscă abia a putut străbate.

«La orele 9, Măriile Lor Regale aũ mers la teatrul național, spre a asista la reprezentațiunea populară, pregătită cu ocaziunea acestei zile memorabile de primăria Capitalei.

«Innălțimile Lor aũ fost întâmpinate în vestibulul cel mare de D. ministru al cultelor și instrucțiunei publice, de D-I I. Ghica, directorul general al teatrelor, și de D-niĩ membri ai comitetului teatral.

«La intrarea Suveranilor în-loja cea mare Domnéscă, tot publicul s'a ridicat în piciorę, salutându-I cu cel mai viu entusiasm.

«Reprezentațiunea a început cu *Cântul gintei latine* de D-I Alexandri, executat de corul operei italiene, și a continuat cu un act din *Sonnambula*, canțoneta *Barbu Lăutarul*, executată de D-I M. Millo, și s'a terminat prin jocurile naționale, executate de societatea de gimnastică sub direcțiunea D-luĩ Mocénu.

La orele 11 și $1\frac{1}{2}$ Măriile Lor Regale s'aũ întors la palatul de la Cotroceni plini de entusiasm de reușita admirabilă a acestei serbări fără de pereche».

După ce s'a terminat defilarea, oștenii merse la masa ce le preparasă Municipalitatea, unde se ospătară cu îndestulare, și séra avu voe să circule pe stradele Capitalei până nóptea târđiũ.

Pentru ca să-și arate Înnalta Sa grațitudine către D-I I. Procopie Dumitrescu, primarul Capitalei, îi adresă următoarea scrisóre de mulțumire, subsemnată cu propria Sa mână.

«*Domnule Primar,*

«Priimirea frumoasă ce Bucureșcîi a făcut armatei a fost demnă de capitala României, demnă de cei ce s'ărbătoreau, demnă de cei s'ărbătoriți.

«Tôte treptele populațiunei Bucurescene s'ău întrecut spre a bine priimi pe aceia ce ău renălțat atăt de sus numele și drapelul României.

«Este o datorie sfintă pentru Mine a Te ruga, pe D-ta în deosebî, să fi pe lângă Bucureștenî organul recunoștinței armatei, organul recunoștinței Mele și a Dómnei, pentru simțimintele de devotament ce cu această ocasiune mi-ău exprimat, Mie și prea iubitei Mele Soșii.

«Điua de 8 Octombre va fi de acum o dată neștersă în analele României, va rêmânea neștersă în inima mea».

Al D-tale prea afecționat.

CAROL.

Ast-fel se termină marea đî a lui 8 Octombre, ast-fel țera resplăti vitejilor s'ei victoriele cu care ei ău împodobit paginele istoriei naționale și ău ridicat în slavă numele de Român.

Rușii scornesc neînțelegeri noi.

Românii pentru a da o nouă dovadă de înțelepciune și cumpănire, și pentru a nu fi învinuiți că pun bețe în rôte la restabilirea păcii universale, mergând cu împotrivirea până a se opune decisiunii întregii Europe, nevrând să sară de la sublim la ridicol printr'o opunere inutilă și o luptă chiar cu imposibilul, fapt care, după cum s'a exprimat un mare diplomat amic României, la Berlin, adresându-se D-lui I. C. Brătianu, ar fi indispus în contra sa Europa întrégă, s'a grăbit d'a aduce la îndeplinire cel mai important și mai dureros pentru ea dintre toate sacrificiile ce i s'a impus de către tractatul din Berlin, abandonând Basarabia în mânele Rușilor.

Tot de odată M. Sa, vrînd să satisfacă cu un moment mai curînd dorința exprimată de Împăratul Alexandru al II-lea și transmisă prin D-l de Giers încă de la 11 August, aceea d'a restabili bunele raporturi tradiționale dintre ambele țări, care n'ar fi trebuit să fie nici-odată turburate, vrînd asemeni să dea o compensațiune ecuivalentă pasului de împăcaciune făcută de Rusia prin numirea Baronului D. Stuart, ca Ministru resident în România, se grăbi a numi în ziua de 27 Septembrie pe generalul Principe I. Gr. Ghica, în calitate de Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. Sale pe lângă M. Sa Imperială; și d'al trimite la 10 Octombrie ca să șie reia postul în primire investit cu scrisorile de creanță necesare.

Primindu-l în audiență de concediū, M. Sa a rugat personal pe Pr. I. Ghica, să comunice Țarului că M. Sa, bazat pe calda afecțiune ce M. Sa Imperială i-a manifestat în diversele ocașii, precum și pe strînsele relațiuni din trecut ce aū existat din vremuri îndepărtate între ambele țări, care ar fi trebuit să fie nealterate în vecinicie, și dorind din suflet ca să vadă restabilite acele bune relațiuni dintre Rusia și România, l'a trimis pe D-sa pe lângă persoana M. Sale. Tot deodată l'a însărcinat ca să încredințeze pe M. Sa Imperială că din partea Sa, își va da toate silințele ca raporturile dintre ambele țări, să fie cât mai bune și mai amicale.

Cu toate aceste manifestații de amicitie și de bune relațiuni între Ruși și noi, guvernul rusesc, și mai cu sémă militarismul rusesc, nu vrea pacea, respingea cu semeție avansurile câte le făcurăm și începură să ne caute gâlcévă cu lumînarea. Ca să fiū cređut și să dovedesc că nu fac afirmațiuni neesacte, o să dau numai câte-va exemple luate din întâmplare din grămadă.

Primul act de ostilitate cu care ne onorără Rușii de la luarea în priimire a Basarabiei încoa fu următorul: Guvernul român fiind în tratative cu comisarii tureci din Constantinopole pentru luarea în priimire a prisionierilor de la Plevna, și discutând cu ei asupra prețului indemnisației pentru întreținerea lor, a aflat cum că guvernul turcesc s'ar fi aflând în mare strimtorare de banii și ar fi fost foarte bucuros ca să ne cedeze întreg materialul de răsboiū rămas în cetatea Vidinului, în schimbul unei ôre-care sume de bani ce s'ar fi scăđut din suma totală datorată de guvernul ture celui Român pentru întreținerea acelor prisionieri.

Ca să ușureze întru cât-va situațiunea critică în care se găseau Turcii, și pentru ca să resolve mai curind acea chestiune ce durase prea mult, în ziua de 26 Septembrie Ministru de răsboiū se hotărî să cumpere tot ce va găsi bun de utilizat dintr'acel material, și la 28 Septembrie trimise la Vidin pe colonelul I. Algiu, ađ general în rezervă, ca în înțelegere cu Fanu Beî, comisarul turec însărcinat cu transportarea la Constantinopole a acelu material, să alégă tot ce va găsi că se va putea întrebuinta și să se reîn-tôrcă la Bucuresci spre a raporta guvernului său. În urma rapor-

tului dat de D-sa, Consiliul de Miniștri hotărî să cumpere un număr ore-care de tunuri, obuze, pușci, cartușe, iarbă de pușcă și alt material, cel mai mult de un interes pur istoric pentru noi, pe prețul 165,147 lei, bani ce se vor reține din costul întreținerii prizonierilor, și trimise pe colonel Algiu înapoi la Vidin ca să ia în priimiire materialul cumpărat.

Colonelul se duse, dar când ajunse acolo, află plin de surpriză și comunică imediat guvernului său, că Rușii au ridicat tot materialul de război din Vidin, atât cel cumpărat de Români, cât și cel rămas ne vîndut, cu învoirea lui Fanu Beî, în urma ordinului priimit de la Edem pașa fostul prizonier al Românilor, liberat de M. Sa Regele în mod generos mai înainte de predarea celor-alți prizonieri, și că 'l-a transportat pe tot pe Dunăre în Rusia. În deșert protestă Ministru Af. Străine al nostru în ziua de 19 Octombrie prin trimisul său din Constantinopole la Innalta Pörtă, în deșert reclamă și la St. Petersburg, căci în definitiv nu dobîndi nimic și nu i se dădu satisfacerea cerută, ast-fel că în definitiv guvernul român rămase păgubașiu până în ziua de astă-zi. Iată primul și cel mai neînsemnat caz de ostilitate din partea Rușilor față de noi Români; el ne păgubi numai bănesce; cele alte fură mai grave și ne cauză pagube cu mult mai simțitoare. Va să dică: unu la mână.

Mai înainte d'a descrie peripețiile acestui nou fapt ostil nouă săvârșit de Rusia, permiteți-mi să înșiruesc câte-va fapte petrecute într'acest restimp care scot și mai în evidență nedreptatea Rușilor față de noi. După ce în ziua de 8 Octombrie intră în Bucuresci ca un triumfător în fruntea bravilor săi, M. Sa în ziua de 10 Octombrie după amiazi adună în grădina de la Cotroceni pe cei patru sute de răniți din ultimul război, și după ce 'i întâmpină pe toți cu dragostea cu care priimesce un părinte pe copiii săi iubiți care și au făcut datoria față de dînsul, și mai înainte d'a se despărți de ei și d'a-i trimite pe la vetrele lor ca să-și petrecă în linisce restul zilelor, și să se bucure de pensioara ce fie-care a dobîndit, mai întâiu depuse pe pieptul fie-căruia medalia *Independenței*, medalia *Trecerea Dunărei* și medalia comemorativă rusească; apoi vorbi cu fie-care în parte și luă informații despre ne-

voile fie-căruia, promise satisfacere și ușurare la ceî în drept și în fine îi ospătă pe toîi cu drag, la o masă mare și îmbelșugată întinsă sub umbra arborilor seculari ai stufóseî grădinî.

Pe urmă, după ce își luă rămas bun de la bravii săi, tot în aceeași zi, M. Sa trecu în camera de lucru, și împreună cu general Angelescu începu să se ocupe de chestiunea Dobrogei. Cu harta austriacă în mână, M. Sa urmări linia de frontieră ce va stabili comisiunea Europenă, ce într'acel moment se afla întrunită la Constantinopole, iar la 20 Octombore avea să fie la Silistra, și după aceea stabili și planul ce trupele de ocupațiune trebuia să urmeze spre a intra în stăpânirea Dobrogei și a o ocupa milităresce, mai nainte d'a a trimite funcționari civili care să înființeze autoritățile necesare. Aceste precauțiuni și menajamente, fură luate în studiu în urma informațiunilor ce M. Sa dobândise de la Viena, că trupele române îndată ce vor trece Dunărea vor întâmpina aceeași primire ostilă și aceeași opunere desperată ca și trupele Austriace la intrarea lor în Bosnia și Herțegovina, din partea populațiunei musulmane dintr'acea provincie, ațâțată pe sub ascuns de către emisari ruși.

În séra acelei zile acordă audiență de congediū Pr. I. Ghica, care imediat plecă la St. Petersburg, și la 12 Octombore acordă asemeni audiență de congediū și scrisori de creanță D-lui D. Brătianu, care plecă la Constantinopole în calitate de Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar pe lângă Sultanul. În ziua de 15 Octombore M. Sa priimi în audiență solemnă, cu ceremonialul usitat pe Baron Stuart, Ministru resident al Rusiei, care se presentă la Palat într'o trăsură a Curții, și urmat de întregul personal al legațiunei, și care îi presentă scrisorile de acreditare într'acea calitate. Printr'acele scrisori, dintre care una scrisă chiar de Împăratul, iar cea-l'altă o copie destinată pentru arhiva Ministerului Afacerilor străine, M. Sa Țarul spunea că : «Dorind a consolida din ce în ce mai mult relațiunile amicale ce invariabil au existat între cele două țări, M.S. a găsit de cuviință să numescă în postul de Ministru al său resident, pe consilierul actual de stat Baron Dimitrie Stuart etc....» urméză formalitatea obicnuită.

După ce a dat citire acestei scrisori, Baron Stuart mai adăogă o alocațiune, în care a spus că: «ultimele evenimente au deschis o nouă eră politică pentru România; luptând alături de Rusia, ea a dobândit independența sa. Pentru a saluta acest fapt, M. Sa Împăratul a luat inițiativa d'a mă numi Ministru al său resident, cu speranță că relațiunile dintre cele două țări se vor consolida pe piciorul celei mai france și mai cordiale amicitii». La aceste cuvinte M. Sa a răspuns exprimându-și bucuria ce resimțea pentru inițiativa simpatică luată de Împăratul, și speranța că legăturile de amicitie cu puternicul imperiū, care au priimit o sancțiune atât de frumoasă pe câmpul de bătae, vor deveni din ce în ce mai strînse.

Peste scurt timp însă, din nenorocire prea peste scurt timp, Rușii ne dovediră că la ei între vorbă și faptă e o deosebire foarte mare. În ziua de 17 Octombrie, M. Sa numi pe D-l M. Pherechide delegat civil, și pe D-nii colonelii St. Fălcoianu, G. Slăniceanu și H. Arion, delegații militari pe lângă comisiunea europeană care să determine linia de frontieră dintre Bulgaria și România, și care în curînd avea să sosescă la fața locului ca să însemneze pe pământ linia de demarcațiune.

Când membrii acelei comisiuni sosiră și merse la fața locului, toți într'un perfect acord trase pe pământ linia de hotar dintre Dobrogea și Bulgaria, de la Asarlic mai jos de Mangalia și până la Arab-Tabia mai sus de Silistra, și autorisară pe soldații români care-i urmau de aproape cu lopețele în mână ca să sape șanțul despărțitor și să fixeze punctele de comunicațiune și punctele de pază.

Pân'aci nici un delegat n'a ridicat nici un fel de obiecțiune, căci linia de demarcare urma o singură direcțiune, aproape dreaptă de la care se depărta numai atunci când trebuia să urmeze undulațiunile terenului; ea urma direcțiunea de la apus spre răsărit, tăind câmpii și păduri fără a trece prin vre-un sat. De îndată însă ce linia frontierei ajunsese la Arab-Tabia, atunci se schimbară lucrurile, acordul se turbură, armonia dispăru și o voce discordantă se auzi în concertul european. Acea voce fu a delegatului rus.

Ajungînd acolo toți delegații recunoscură că înălțimea de la Arab-Tabia ne aparținea nouă, ne era chiar necesară pentru a feri

capul de hotar și singura comunicație dintre Dobrogea de amenințarea pozițiilor întărite ce înconjuraă Silistra din toate părțile. Toți ne recunoscără dreptatea, numai Rusul nu. România întâmpină bună-voință de pretutindenți atunci când delegații sosiră la fața locului, și observațiunile tehnice făcute de către delegații români fură găsite juste și admisibile de către toți delegații streini; numai delegații ruși fură de altă părere, numai guvernul rus se opuse cu îndărătnicie la aducerea la îndeplinire a hotărâreii majorității comisiunii, și numai diplomația rusă care ne promisese o eră nouă, creată prin confraternitatea de arme ruso-română, născoci vestita chestiune Arab-Tabia cea în trei ipostase, care ne aduse aproape de marginea prăpăstiei, precum și perspectiva unui nou război orientat. Despre această afacere voi vorbi în Partea VI-a a acestei scrieri într'un capitol special; nu mă pot opri însă d'a striga aci: două la mână!

România care dătuse Rușilor Basarabia era în drept să le cêră cedarea imediată a Dobrogei. Ca să prepare lucrările preliminare privitoare la intrarea în stăpânire a acelei provincii, în ziua de 19 Octombrie, M. Sa se întreținu cu ministrul de război despre această afacere și numi pe generalul G. Angelescu comandant al Diviziunii care avea să ocupe acea provincie; tot de o dată alege Brăila ca punct pe unde să aibă loc trecerea peste Dunăre. Tot într'acea zi trimise pe D-nii Brătianu și Kogălniceanu la Silistra ca să iasă într'un întâmpinarea comisiunii europene de delimitare, care avea să sosescă acolo din Constantinopole peste două zile, și însărcină pe D-l Kogălniceanu, ca de acolo să se ducă la Galați, spre a lua parte ca delegat al României, la deschiderea sesiunii de toamnă a Comisiunii Europene, care avea să se deschidă în curînd, mărită cu delegatul Român, care pentru prima oră intra în sinul ei, și după aceea să ia parte la lucrările sale.

După plecarea D-lui Kogălniceanu la Silistra, M. S. a priimit în ziua de 21 Octombrie cu ceremonialul usitat în audiență solemnă pe Conte Hoyos de Sprintzenstein, care îi remise scrisorile sale de acreditare ca Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Impăratului Austriei Rege al Ungariei. Cu acea ocaziune noul

Ministru Austro-Ungar ținu o alocațiune prin care exprimă sentimentele binevoitoare ale Împăratului său pentru tinerul și înfloritorul stat vecin, la care M. Sa răspunde zicând că vede cu o vie satisfacere, în persoana Contelui, pe primul trimis plenipotențiar în România, și mulțumesc guvernului imperial și regal că acum ca tot-d'a-una a dat o nouă dovadă de viul interes ce păstrează României și de simpatiele sale.

Curînd după aceea la 23 Octombrie M. Sa priimi în audiență privată pe Baron Stuart care îi ceru din ordinul direct al Împăratului să i se comunice dacă România recunoșce trupelor ruse dreptul de trecere prin Dobrogea? M. Sa răspunde că de îndată ce acea provincie va face parte din România, acest drept va exista cât timp va exista și dreptul d'a trece prin restul țerei, în virtutea tractatului din Berlin și a convenției de la 4/16 Aprilie 1877. Baron Stuart păru de o cam dată mulțumit cu acest răspuns, dar cu toate acestea la 29 Octombrie, trei zile după reînturnarea D-lui Kogălniceanu de la Galați, D-sa prezentă guvernului român o notă prin care îi cerea formal ca să i se dea răspuns înscris că dispozițiile din convenția de la 4/16 Aprilie 1877 se vor întinde și asupra Dobrogei în ceea-ce privesce comunicația armatei rusești. Acesta e extrema concesiune la care Rusia poate să consimță.

«Dacă guvernul român nu va rămânea mulțumit, și va face să între trupele sale în Dobrogea înainte d'a se stabili o înțelegere prealabilă asupra acestui punct, consecințele ce vor urma vor cădea asupra-î; căci Rusia nu va îngădui nici cea mai mică atingere drepturilor ceî sunt recunoscute prin tractatul din Berlin. Mai de preferat ar fi o convenție specială.

Guvernul român respunde la această notă în ziua de 3 Noiembrie, că, «România nu poate să se angajeze d'a încheia o convenție specială cu Rusia într'această privință, mai nainte d'a fi Dobrogea ocupată de trupele române, însă e dispusă ca să întindă drepturile acordate trupelor ruse prin convenția de la 4 Aprilie, și în provincia de peste Dunăre».

Rușii erau supărați pe noi și ne căutaî din nou gâlcévă, nu pentru că aveau motive ca să fie îngrijurați de comunicația lor cu Bul-

garia prin Dobrogea, ci pentru că comisiunea mixtă de delimitare dintre Dobrogea și Bulgaria dăduse României înălțimea fortificată numită Arab-Tabia, care e la o depărtare abia de 800 metri de porțile orașului Silistra și îi domină toate întăririle sale, și această cedare ne fusese acordată în unanimitate de voturi minus unul, adică al delegatului rus. Mai erau supărați și pentru alt ce-va. Generalul Olsuvieff mai nainte d'a se reînturna în Rusia, a fost nevoit să mărturisască M. Sale că a descoperit în intendența și administrația imperială nise hoții colosale, c'a fost silit să vină pe nimic galetele fabricate pentru cai, pe cari caii nu vrea să le mănânce, și cari au costat mai multe milioane, că le-a vândut de po-mană numai ca brichete de ars ca să scape de ele, și a dat în judecată un mare număr de intendenți și de furnisori, între care și pe vestitul Warșavski. Asemenea s'au supărat pentru că delegații români au comunicat comisiunii Europene că n'au putut să găsească un cap bun de pod bun și un loc de comunicație sigură între cele două maluri, de cât numai în pôlele Silistrei, și la o distanță de 800 metri de marginea sa, la Chiciu, în dreptul Călărașilor, căci mai jos locul era mlăștinos.

Din norocire guvernul din Petersburg înțelegând că nu va do-bândi mai mult de cât aceea ce i s'a oferit, ca să scape de o nouă luptă de tenacitate care n'avea nici o rațiune d'a reîncepe, fu nevoit să cedeze, să priimască punctul de vedere al României, să consimță a se mulțumi numai cu declarația că dispozițiile convenției de la 4 Aprilie se vor întinde și asupra Dobrogei, să renunțe d'a mai încheia o nouă convențiune și să anunțe pe D-I Kogălniceanu că guvernul român era liber să ocupe Dobrogea. În ziua de 6 Noembrie Baron Stuart veni la palat și comunică M. Sale această dispozițiune imperială, dar nu se putu d'a nu face noi reserve în privința chestiunei aplicării convenției de la 4 Aprilie. A doua zi discută aceiași chestiune în decurs de mai bine de două ore cu D-I Kogălniceanu, și făcu recurs la toate chichițele și clinciurile posibile ca să mai amâne predarea acestei provincii în mânele guvernului Român. Iacă și trei la mână !

Intrarea Dobrogei în stăpânirea României.

În fine fu hotărîtă și ziua în care să aibă loc ocuparea Dobrogei de către trupele Române și predarea sa de către Comisarul rus în mâinele Comisarului român. Ziua alésă fu ziua de 15 Noembrie și Comisarul priimitor fu tot D-I Nicu Catargiu care abandonase Basarabia în mâinele Rușilor. Mai nainte d'acea dată, în ziua de 9 Noembrie, M. Sa Domnul inspectă trupele care aveaă să efectueze ocuparea acestei provincii, și tot în aceiași zi Ministru de resbel licenția trupele din regimentul 11 de dorobanți din Dobrogea, făcu în locu-î alt regiment, al 17-lea, cu trupe din Mehedintți, trimise trupele licențiate pe la vetrele lor, iar stégul regimentului îl depuse la arsenal. Pe când M. Sa era preopat de ideia aducerei la îndeplinire a încorporării la România a Dobrogei care ne da un port pe mare, D-I G. Chițu, a cărui sănătate avea nevoie de ore-care menagiamente, se retrase din Minister în ziua de 31 Octombrie și D-I I. C. Brătianu luă interimul ministerului Cultelor și al Instrucțiunei publice până la complectarea Ministerului.

În ziua de 10 Noembrie M. Sa presidă un consiliu de miniștri în care s'aă ficsat măsurile de luat pentru luarea în stăpânire a Dobrogei; tot atunci s'a hotărît ca D-I Kogălniceanu să comunice Baronului Stuart că România nu mai putea să aștepte, că luarea în posesiune a teritoriului acordat de Congresul din Berlin nu mai

putea să întârzie și că ocupațiunea sa trebuia să se efectueze mai înainte de deschiderea Corpurilor legiuitoare și mai înainte de încheierea unei convențiuni speciale care nu s'ar fi putut încheia fără consimțimentul parlamentului; în fine în ziua de 11 Noembrie iscăli regulamentul de administrație publică asupra organizării judecătorești și a competenței autorităților judecătorești din Dobrogea care se publică în *Monitor* în ziua de 12 Noembrie.

Într'acea zi de 12 Noembrie M. Sa priimi pe generalii ruși Cercasov și Nikitin care 'și luară congediū de la M. Sa, având a pleca chiar într'acea zi din Bucuresci, împreună cu întreg statul major al armatei de ocupațiune compus din 10 generali și mai mulți coloneli, spre a'și strămuta cuartierul general în Basarabia. Împreună cu acest stat major întréga linie de etapă se punea în mișcare și se apropia de Prut.

Tot într'acea zi pe sub séră sosi de la Livadia scirea că Împăratul a priimit propunerea română și c'a dat ordin autorităților ruse din Dobrogea ca să încredințeze administrația și paza acelei provincii în mânele Românilor. Asemeni de la D-I de Giers sosi baronului Stuart o telegramă în care dicea: «Ne având în vedere alt de cât stricta executare a tractatului din Berlin, fără nici un cuget ascuns, și suposind că de același cuget e animat și guvernul român, consimțim a priimi amendamentul propus de D-I Kogălniceanu, când chestiunea va fi regulată printr'un schimb de note. Informați pe Belozescovici că pôte să procedeze la remiterea Dobrogei».

În urma priimirei acestor sciri, M. Sa decise ca a doua zi să plece la Brăila ca intrarea în stăpânirea Dobrogei să se facă mai înainte de deschiderea Corpurilor legiuitoare. Mai înainte d'a pleca în ziua de 13 Noembrie merse de dimineță la palatul din capitală unde era așteptat de D-I I. Brătianu și împreună cu D-sa luă ultimele dispozițiuni pentru stabilirea oștilor și autorităților în Dobrogea. După aceia D-I Brătianu plecă înaintea M. Sale la Brăila. De îndată ce porni D-sa intră în cabinetul de lucru al M. Sale D-I Kogălniceanu, sosit într'adins de la Galați pentru acest scop, și împreună cu D-sa M. Sa hotărî termenii ce vor conține nota ce va adresa

Baronului Stuart privitoare la comunicația trupelor rusești prin Dobrogea, precum și proclamațiunea și ordinul de ți ce trebuia să fie publicate în ziua următoare.

După amiazi M. Sa lucră cu D-l Rosetti și subscrise decretul pentru numirea funcționarilor administrativi din noua provincie, care avea să fie împărțită în trei districte, și pe sub sēră priimi din noū pe D-l Kogălniceanu care ȳ citi nota ce trebuia să adreseze Baronului Stuart chiar într'acea ți, adică în prețuia luării Dobrogii în stăpânire, pe care M. Sa o aprobă, și la care Ministru Rusiei avea să răspundă prin o notă de confirmare. Iată în resumat conținutul ambelor note ce fură publicate în *Monitorul* de la 15 Noembre :

D-l Kogălniceanu în nota sa cu No. 16,877 din 13 Noembre ți-cea baronului Stuart, că era însărcinat să declare, că guvernul român e dispus să dea o satisfacere la propunerea făcută de guvernul imperial d'a încheia un aranjament privitor la trecerea armatei ruse prin Dobrogea, care să se subscie înaintea de intrarea trupelor române în acea provincie, dar că, după părerea guvernului princiar, stipulațiunile care regulădă astădi trecerea armatelor rusești prin România pot și trebuie să fie aplicate și în Dobrogea, în dispozițiunile ce privesc comunicațiunile trupelor imperiale, conform art. 22 din tractatul din Berlin. În baza acestei declarațiuni D-sa, în numele guvernului român, cere ca să se ia de către autoritățile imperiale măsuri imediate pentru transmiterea teritoriului Dobrogei autorităților române, și să se înlesnească luarea în imediată stăpânire a acelei provincii de către trupele române.

La această notă Baron Stuart răspunse în aceiași ți prin nota cu No. 1699, prin care declara în numele guvernului imperial că «găsind îndestulătoare și îndeplinind condițiile art. 22 din tractatul din Berlin, declarațiunea făcută de guvernul român prin nota de mai sus, privitoare la comunicația trupelor imperiale prin Dobrogea, pe care o asimilă și o supune la aceleași reguli ca și comunicația lor prin România, a invitat prin telegraf pe D-l Belotzer-covetz, guvernătorul rus din Tulcea, ca să procedeze imediat la remiterea Dobrogei în primirea autorităților princiare».

De îndată ce a primit această notă, M. Sa a scris decretul prin care D-l Nicu Catargiu, care a procedat la lăsarea Basarabiei în stăpânirea Ruşilor, era numit Comisar din partea guvernului român pentru a lua în primire Dobrogea din mâinile autorităţilor ruseşti, şi a servi drept intermediar între autorităţile române şi cele ruseşti.

După ce termină cu aceste lucrări pregătitoare M. Sa fu nevoit, în urma unor stăruitoare cereri, să priimască şi dimisia D-lui General A. Cernat din postul de Ministru de război; apoi pe la miezul-noptei şi pe un timp posomorit, porni pe jos spre mica gară de la Cotroceni şi se sui într'un tren special ce-l aştepta, zdrobit de oboseală şi înconjurat numai de o suită militară, şi drept odihnă pe-trecu o noapte de mers continuu şi de insomnie.

De aci încolo, pentru a fi un povestitor al evenimentelor cât se poate mai exact, dau cuvântul *Monitorului Oficial* şi reproduc tot ce s'a spus în numărul său de la 16 Noembrie despre aducerea la îndeplinire a ocupării Dobrogei. Mai întâiu reproduc proclamaţia, adresată de M. Sa poporului Dobrogean care s'a împărţit în dimineţa zilei de la 14 Noembrie în foi volante tipărite în turcesce, grecesce, bulgăresce, şi romândece, şi apoi reproducă în *Monitorul* de la 16 Noembrie. Iată textul său:

Locuitorilor Dobrogei,

Marile puteri europene, prin tratatul din Berlin, au unit ţera voastră cu România.

Noi nu intrăm în hotarele voastre, trase de Europa, ca cuceritori; dar, o sciiţi şi voi, mult sânge românesc s'a vărsat pentru desrobirea popoarelor din dreapta Dunărei.

Locuitorilor de ori-ce naţionalitate şi religione, Dobrogea, vechea posesiune a lui Mircea-cel-Bătrân şi a lui Stefan-cel-Mare, de astă-zi face parte din România. Voi de acum atârnaţi de un Stat, unde nu voinţa arbitrară, ci numai legea desbătută şi încuviinţată de naţiune hotărăscesc şi ocârmuesc. Cele mai sfinte şi mai scumpe bunuri ale omenirii: viaţa, onoarea şi proprietatea, sunt puse sub scutul unei constituţiuni pe care ne-o răvnesc multe naţiuni streine. Religionea voastră, familia voastră, pragul casei voastre vor fi apărate de legile noastre, şi nimeni nu le va putea lovi, fără a-şi priimi legiuita pedepsă.

Locuitorilor musulmani, dreptatea României nu cunoşce deosebire de neam şi de religione. Credinţa voastră, familia voastră, vor fi apărate de o potrivă ca

și ale creștinilor. Afacerile religiei și ale familiei vor fi pentru voi încredințate apărării muftiilor și judecătorilor aleși din neamul și legea voastră.

Și creștinii și musulmanii, priimiți dar cu încredere autoritățile române; ele vin cu anume însărcinare de a pune capăt dureróselor încercări prin care ați trecut, de a vindeca ranele resbelului, de a apăra persoana, averea și interesele voștre legiuite, în sfirșit de a vă desvolta buna stare morală și materială.

Armata română, care intră în Dobrogea, nu are altă chemare de cât de a menține ordinea și, model de disciplină, de a ocroti pacinica voastră viațuire.

Salutați dar cu iubire drapelul român, care va fi pentru voi drapelul libertății, drapelul dreptății și al păcii.

În curînd provincia voastră, pe calea constituțională, va primi o organizație definitivă, care va ținea sémă de trebuințele și de moravurile voștre, care va așeza pe temelii statornice pozițiunea voastră cetățenescă. Până atunci autoritățile române au ca întâia îndatorire de a cerceta și îndestula trebuințele voștre, de a îngriji de bunul vostru traiu, de a vă face a iubi țera la a căreia sórtă de acum este lipită și sórta voastră.

Ca întâia dovadă a părintescei Nóstre îngrijiri pentru voi, a dorinței Nóstre de a ușura greutățile voștre, Noi desființăm dijma de ori-ce natură pentru anul 1879. De la 1 Ianuarie 1880, ea va fi înlocuită prin o dare bănescă mai dréptă și mai ușórá pentru agricultori.

Emleacul (imposit pe capitalul imobiliar din orașe și sate), impositul pe venitul imobiliar din orașe, *temetuatul* (impositul de 3 la sută asupra lucrului agricultorilor și meșteșugarilor), impositul asupra chiriei cărciumelor, cafenelilor, băcăniilor, hanurilor, toate aceste se vor preface, de la 1 Ianuarie 1879, într'o dare bănescă mai ușórá și mai dréptă; iar *bedelul* (imposit pentru scutirea din armată), darea *entizab* (taxa de 2 și jumătate la sută pe vinđarea vitelor) și taxa pe mori se desființéză cu totul.

Și dar chiamând bine-cuvîntarea celui a-Tot-Puternic, în numele și cu învoirea Europei, Noi luăm astă-đi în stăpânire provincia Dobrogea, care devine și este țera română, și trămîțendu-vă domnesca Nóstră salutare, vă urăm ca acéstă đi să devie, pentru acéstă nouă parte a României, începutul unui viitor de pace și de înflorire, începutul bunului traiu și al înfrățirei între fiii aceleiași țeri.

Datu-s'a în Brăila, la 14 Noembre, anul grației 1878, și al 13-lea al Domniei Nóstre.

CAROL.

Președintele consiliului miniștrilor, ministru al agriculturii, comerțului și lucrărilor publice și ad-interim la culte și instrucțiune publică, **I. C. Brătianu.**

Ministrul afacerilor streine, **M. Kogălniceanu.**

Ministru de interné, **C. A. Rosetti.**

Ministrul financelor, **I. Cămpineanu.**

Ministrul justiției, **Eug. Stătescu.**

Iată tot după *Monitor* și reproducerea dării de sémă a trecerei armatei române pe teritoriul dobrogean :

«Marți, la 14 Noembre curent, la 12.20 dim. (adică la miezul nopței și ceva) M. S. R. Domnul, însoțit de D-niș inspector general Davila, colonelul-adjutant Fălcoianu din corpul de stat-major, adjutant locotenentul-colonel Filitis și D-niș prefecti ai poliției Capitalei și al districtului Ilfov, a pornit din Bucuresci pentru Brăila, spre a trece acolo în revistă trupele decise a trece în Dobrogea prin acel punct.

«Trenul princiar a sosit în gara Brăila la ora 9 dimineața, unde A. S. R. a fost întâmpinată de D-l ministru-președinte I. C. Brătianu, care pornise din Bucuresci cu trenul accelerat din ajun, de D-l general Angelescu, comandantul diviziunii destinată Dobrogei, toți comandanții superiori, autoritățile civile ale districtului, o companie de vânători cu musică și drapel, o companie din garda națională și un imens public care umpluse gara și împrejuririle ei, și care salută sosirea Măriei Sale cu urările cele mai frenetice și entusiaste.

«După trecerea pe d'innaintea trupelor de gardă, A. S. R. fu întâmpinată la intrarea în sala de recepțiune a gării, de D-l primar al orașului Brăila, care pronunță următorul discurs :

Măria Ta,

În numele cetățenilor Brăileni, salut cu respect venirea Măriei Văstre în cetatea noastră. Sosirea M. V. R. în mijlocul nostru, în împrejurări ca cele de față, ne procură mult dorita ocaziune de a Vă prezenta omagiile noastre și de a Vă exprima profundele simțiminte de devotament și recunoștință pentru virtuțile patriotice, bărbăția și înțelepciunea cu care ați condus armata în lupta pentru independența țerei.

Înaltele Văstre simțiminte, abnegațiunea cu care ați răspuns la sacrificii, ori de câte ori datorita către țeră Vi le-a cerut, durerea și fericirea ce ați împărtășit în tot-d'a-una cu noi, a întărit legăturile dintre națiune și M. V. R., ast-fel în cât Națiunea și Domnul fac astă-ți un singur corp, însușețit de o singură inimă. Țera se simte mândră că Providența Ți-a rezervat fericirea de a vedea că sub auspiciile M. V. R. a reînviat virtuțile străbune în inima fiilor săi, și că a reluat peste Dunăre calea străbătută de Divul Traian și de Mircea-cel-Mare, în fruntea legiunilor romane, pentru plantarea principiilor civilizațiunii printre popoli din Orientul Europei.

Trecând în posesiunea Dobrogei, unde urme neperitóre atestă că ea ne-a aparținut odată, România îndeplinesce astă-đi un act, nu de cucerire, ci de revendicare.

România are în acéstă parte a Orientului o mare misiune de îndeplinit. Continuând opera începută de străbunii săi, dar întreruptă de secolii de barbarie și de întuneric, România nu aspiră la altă victorie de cât la aceea a cuceririi morale, prin plantarea în inimile populațiunilor din Dobrogea, a simțimentelor și ideilor generóse ce caracterisă pe poporul român.

Drapelul său, triumfător pe câmpul de luptă, al independenței, pórtă cu sine devisa: *Justiție și Libertate*, fundamente ale tutului societăților civilisate. El va fálfai mândru și peste câmpiile Dobrogei și peste țărniț Mărei Negre, anunțând lumei din acea parte că o nouă eră i se deschide, eră de libertate și de prosperitate.

Bucuria noastră ar fi fost îndoiță, dacă am fi putut astă-đi să supunem și M. S. R. Dómnei omagiile nóstre sincere și să-I exprimăm profundele simțiminte de devotament și de recunoscință ce-I păstrăm pentru stăruințele fără pregece a depus la vindecarea și alinarea rănilor și suferințelor oștenilor noștri.

Să trăesci Măria Ta !

Să trăiască Măria Sa Dómna !

Să trăiască armata română !

«La care M. S. R. Domnul bine-voi a răspunde :

Sunt fórte simțitor de frumoșele cuvinte ce-Mi adresați în numele orașului Brăila, și vă mulțumesc. Am venit cu atât mai mare bucurie în mijlocul D-v. cu cât astă-đi se va împlini sub ochii voștri un mare act care va fi înscris în istoria noastră. Anexarea Dobrogei la România va deschide un nou isvor de înflorire scumpei nóstre țeri, și sunt convins că Brăila, prin importanța sa comercială, va lua ast-fel un mare avént de viață și prosperitate.

Vă mulțumesc și în numele Dómnei, pentru simțimintele de iubire ce-I exprimați. Ea scie tot ce damele din Brăila au făcut pentru răniți, și noi améndoi le mulțumim pentru patriotismul și abnegațiunea ce au arătat în acest mare resbel.

«După acésta, D-I președinte al comitetului permanent de Brăila pronunță următorul discurs :

Măria Ta,

Trecerea triumfală a armatei române în Dobrogea a procurat cetățenilor județului Brăila fericita ocașiune de a aduce Alteței Sale Regale omagiile lor de recunoscință și de devotament pentru faptul măreț al recunóscerei independenței României, ca fruct al victoriilor repurtate sub comanda marelui căpitan Carol I.

Suntem mândri priimind în mijlocul nostru cu vii aclamațiuni pe Alesul Națiunii încoronat de victoriile strălucite culese pe câmpul de onoare, și satisfăcuți de a vedea armata română trecând Dunărea în Dobrogea chiar în fața Ghecelului de unde, în anul trecut, se aruncau asupra căminelor noastre bombele inamicului.

Astă-qi acele bombe au dispărut, au amuțit prin virtutea militară a Alteței Sale Regale, căreia Providența i-a încredințat înalta misiune de a conduce Națiunea Română pe calea începută de Marele Traian și a asigura neamului românesc un viitor strălucit în Orientul Europei, sub glorioasa Domnie a Măriei Tale.

Să trăești Măria Ta!

Să trăiască Augusta Elisabeta Dómna!

Să trăiască România liberă și independentă!

«La care Măria Sa bine-voi a răspunde :

Vă mulțumesc pentru cuvintele bine simțite cu cari mă întâmpinați. Intăia bombă care a căzut în orașul Brăila a fost semnalul resbelului, și bateriile din Calafat au răspuns în aceeași qi. Prin luptele de peste Dunăre s'a întărit independența și mărirea Țerei; astăqi trecem Dunărea pentru a doua oară, însă în pace și liniște, spre a lua în posesiune o țară pe care armata, prin vitejia sa, a câștigat-o pe câmpiile Bulgariei.

«Cuvintele Măriei Sale fură priimate cu cele mai vii aclamațiuni de numerosul public ce asista ; după aceea A. S. R. încălecă și însoțit de statul-major și de populațiunea imensă care înconjura gara și care n'a încetat urările sale în tot parcursul, se îndreptă spre locul unde erau aședate trupele pe două linii.

«După trecerea în revistă s'a dat citire în corpuri următorului înalt Ordin de Ți, care fu salutat cu unanime urări :

Ostași !

Marile Puteri Europene, prin tractatul din Berlin, au unit cu România Dobrogea, posesiunea vechilor noștri Domni.

Astă-qi, voi puneți piciorul pe acest pământ care redevine fără română.

Voți nu intrați în Dobrogea ca cuceritori, ci intrați ca amici, ca frați ai unor locuitori cari de acum sunt concetățenii voștri.

Ostași ! In noua Românie, voi veți găsi o populațiune în cea mai mare parte română ! Dar veți găsi și locuitori de alt neam, de altă religione. Toți aceștia devenind membri ai Statului român, au dreptul de o potrivă la protecțiunea, la iubirea voastră.

Intre aceştia veţi afla şi populaţiuni musulmane a căroră religione, familie, moravuri se deosibesc de ale noastre. Eū cu dinadins v̄ recomand de a le respecta.

Fiţi in mijlocul nouilor voştri concetăţeni ceea-ce aţi fost până acum şi in timp de pace ca şi pe câmpul de onore, ceea-ce cu mândrie constat că v̄ recunosc astă-ţi Europa întrégă, adică model de bravură şi de disciplină, apărătorii drepturilor României şi innainte-mergătorii legalităţei şi civilisaţiune Europene.

Cale bună dară, ostaşilor, şi Dumneşeū să v̄ protégă!

Cugetările mele cele măi afectuose sunt nedespărţite de voi.

Să trăiască România!

Dat în Brăila, la 14 Noembre, anul 1878.

CAROL

«După acēsta M. S. R. Domnul se puse în capul trupelor şi le conduse împrejurul altarului divin instalat pe o movilă din apropiere, unde Eminenţa Sa părintele Melhisedek, episcopul Dunăreide-jos, înconjurat de un numeros cler, aşteptaū îmbrăcaţi in haîne sacerdotale, spre a oficia un Te-Deum şi a bine-cuvînta trupele ce urmaū a se pune în marş.

«După terminarea oficiului divin, A. S. R. trecu prin oraşul Brăila în capul trupelor, unde fu priimit cu buchete şi corone de flori, ce I se aruncaū şi I se presintaū în cale, şi unde populaţiunea Ū salută cu urările cele măi frenetice. In mijlocul oraşului M. S. R. priimi defileul trupelor, cari se îndreptară tôte către port, unde se făcuse pregătirile pentru imbarcarea şi transbordarea imediată. Acolo primăria oraşului ridicase un arc de triumf şi tôte bastimentele împodobite cu pavilionele tuturor ţerilor şi purtând în virful catartului principal pavilionul român, aşteptaū trecerea pe ţermul drept al Dunărei a armatei române.

«La ora 12 din ūi M. S. R. Domnul sosi în port; se urcă pe bastimentul *Ştefan-cel-Mare*, unde fu priimit de D-l ministru-prededinte, de Eminenţa Sa părintele Melhisedek, de autorităţile civile ale districtului, de notabili oraşului Brăila, de D-nii reprezentanţi ai Companiei austriace de navigaţiune pe Dunăre şi de D-l Foscolo, care a bine-voit a pune la dispoziţiunea guvernului măi multe bastimente pentru trecerea măi repede a trupelor în diferite puncte.

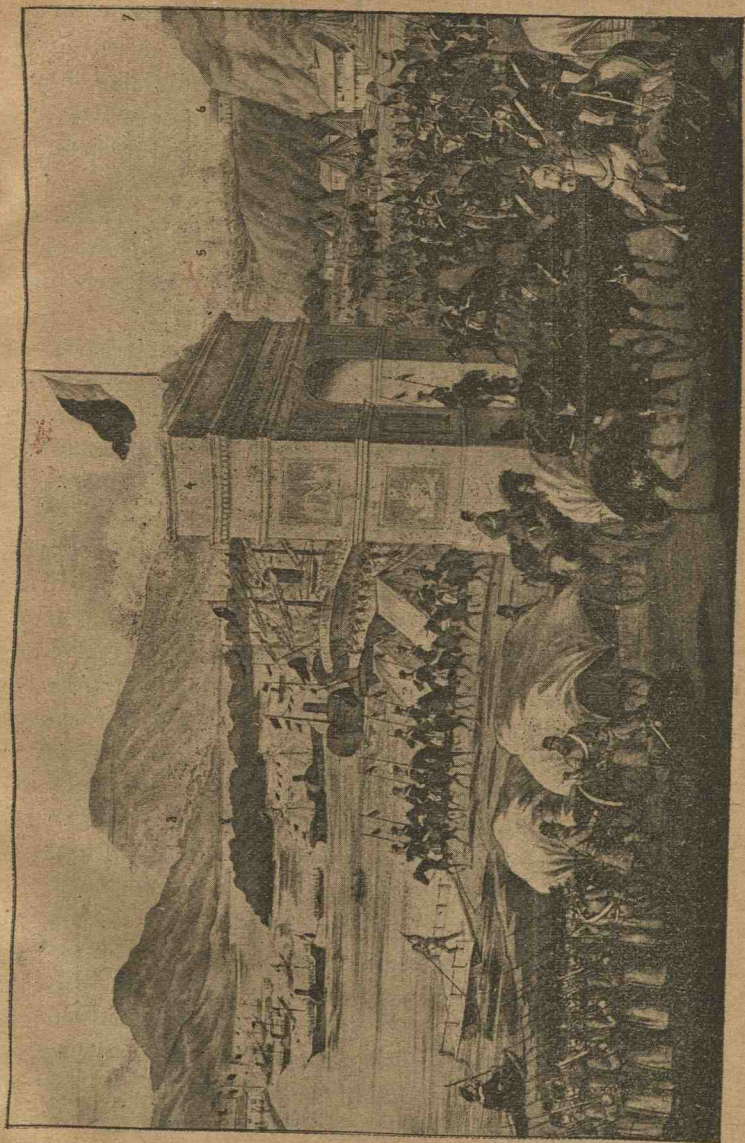
«Încă des de dimineță pavilionul român fâlfâia pe malul drept al Dunărei, unde se și instalase un biuroū telegrafic și unde un numeros public dobrogean : Musulmani, Bulgari și Români, cu tótă întunecimea și umeđela atmosferică acoperită de nori și cétă, așteptaū cu nerăbdare trecerea trupelor.

«M. S. R. Domnul asistă ast-fel la imbarcarea și transbordarea celor întâiū trupe ce treceaū în Dobrogea; la ora 1 după amēđi, un detașament de roșiori, o companie de vênători, o baterie de artilerie și regimentul 5 de infanterie de linie se aflaū trecuți pe malul drept și la acea oră bastimentul *Stefan-cel-Mare* se puse în mers către acel țerm. Ajuns acolo M. S. R., se scoborî din vapor, atinse cu piciorul sēū pămîntul dobrogean, urâ călătorie bună trupelor, cari, cu drapelele desfășurate și întonând imnul național, salutară cu cel mai viu entusiasm pe iubitul lor Suveran. După aceea E. S. episcopul Melhisedek dete bine-cuvântarea sa trupelor cari se puse îndată în marș spre Măcin.

«De acolo M. S. R. adresă o telegramă M. S. R. Dómnei, anunțând efectuarea trecerei trupelor, apoi reintră în vapor, și se reintorse în portul Brăila, unde fu priimit cu aclamările și felicitările unanime ale populațiunei, care aștepta nerăbdătoare pe mal.

«La ora 2¹/₄, A. S. R. se coborî din bastimentul militar, exprimând viū mulțumiri E. S. părintelui Melhisedek pentru sufletesca dragoste ce a bine-voit să arate armatei, D-lui primar și președintelui comitetului Brăila, pentru patriotica priimire ce a făcut Înnălțimei Sale și armatei, precum și D-lui Vrăbiescu, care ofe-rise locuința sa pentru priimirea A. S. R., și unde se și pregătise un dejun, pe care M. S. R. nu l'a putut onora, fiind ora înnaintată și trebuind a se înapoia, după itinerarul fixat mai dîinnainte la Bucurescī.

«Descinderea M. S. R. Domnului în portul Brăila a fost salutată cu 21 tunuri ce s'au tras de bastimentul *Ștefan-cel-mare*, și, în fine, la ora 2 și jumătate, Alteța Sa Regală, însoțită de D-l mini-stru-președinte și suita Sa, reluă trenul special care aștepta în port, și porni spre Bucurescī unde sosi, în deplină sănătate, la ora 8 și jumătate séra.

Trecerea oștilor române în Dobrogea în ziua de 14 Noembrie, anul 1878.

«În garele Buzău și Ploesci, M. S. R. Domnul fu întâmpinat de autoritățile civile și militare ale localității și de detașamente de dorobanți și de gardă națională cu musică și drapel. Garele împodobite cu arcuri de triumf și iluminate cu facle, erau pline de un numeros public, care aștepta spre a exprima patrioticele Sale felicitări, la care Alteța Sa Regală a bine-voit a răspunde prin mulțumirile cele mai simpatice.

«În gara București M. S. R. a fost întâmpinat de I. P. S. S. Mitropolitul Primat, de D-l Ministru de interne și de mai multe alte persoane de distincțiune, exprimând Înnălțimei Sale Regale cele mai căldurose și patriotice felicitări».

După ce am terminat cu darea oficială a descrierii serbarei, să redeschid cronică descrierii evenimentelor contemporane ce m'ă procurat cele mai detaliate și mai esacte amănunte ce ați citit până acum, și să urmez cu înșirarea faptelor petrecute d'aci înainte.

Din norocire luarea în primire a vechei moșteniri a lui Mircea cel mare și bătrân, s'a petrecut în liniște, fără nici un incident, și cu un entusiasm neașteptat de către întreaga populațiune atât creștină cât și musulmană. Comisiunea de recepțiune a sosit în Tulcea la 3 ore d. a. Totă populațiunea a eșit întru întâmpinarea sa. Guvernatorul Dobrogei, corpul consular, arhieriei, muftiul și rabinii, în fruntea a o mulțime de popor, cu tot clerul, cu crucei și evanghelii, cu coranuri sfinte și cu table ale legii, fie-care cu ce a avut mai sfânt după legea sa, toți i-a eșit înainte în port și i-a urat bună venire. D-l Catargiu le-a mulțumit la toți, în numele M. Sale Domnitorului și al țerei, și i-a asigurat în numele guvernului că misiunea României în noua sa provincie, va fi aceea a înfrățirii și a civilizațiunei.

Armata sosise încă de la 12 ore dimineața, și a intrat în oraș după sfințirea apei pe malul Dunărei. Pe strada numită pe atunci Bobaci, trupele au defilat pe d'înaintea generalului G. Angelescu cu stégurile împodobite cu cununii de flori, oferite de către Dómnenele din Tulcea și cu urări entusiaste din partea populațiunei. Din partea acestei populațiuni M. Sa primi o depeșă de omagiu scrisă de delegații coloniilor română, bulgară, grécă, rusă, musulmană

armenă, israelită și peste 500 alte semnături. Iată conținutul acestei depeși:

Tulcea, 11 Noembrie 1878.

Prea Înnălțate Dómnne,

Drapelul oșténului român, încununat de flori, fâlfâie acum mândru între noi. L-am salutat cu iubire și devotament, și inimile nóstre tresaltă de lacrimi de bucurie, căci în el vedem simbolul civilizațiunei pe care, Alteța Ta Regală, marele căpitan al vitezei Sale oști române, semenî în noua provincie Regală. De astă-đi înnaînte începe o viață nouă pentru noi. Vom privi dară cu încredere și iubire în viitor, uitând trecutul. Ridicăm rugi căldurose către A-Tot-Putintele pentru ca să bine-cuvinteze opera românismului dincóce de Dunăre și de-punem la piciórele Alteței Tale Regale simțimintele nóstre de iubire și fidelitate.

Dumneđeű să aibă în sânta sa pază pe Alteța Ta Regală!

Dumneđeű să protegeze pe duiósa Augusta nóstră Suveraná!

Dumneđeű să ție putere ostașului nostru!

Imediat după terminarea ceremoniei oficiale comisiunea de pre-dare și de recepțiune procedă imediat la îndeplinirea mandatului lor, ast-fel că la 16 Noembrie în Tulcea s'a terminat cu întréga pre-dare, și autoritățile române au luat în stăpânire posturile ocupate de Ruși și au început să funcționeze.

Cu acea ocađie, în virtutea statutului organisator al Dobrogei, publicat în *Monitorul* de la 15 Noembrie, noua provincie alipită României a fost împărțită în trei districte, între care *Tulcea* la care fu numit ca Prefect D-l G. M. Ghica, fostul comisar general român pe lângă trupele rusesci; *Constanța* la care fu numit ca prefect D-l Remus Opran, și *Silistra Nouă* la care fu numit ca prefect D-l Colonel T. Gherghel. Aceste decrete de numiri, precum și ale subprefecțiilor și ale celor alți funcționari mai mici fură publicate în *Monitorul* de la 19 Noembrie; iar Regulamentul pentru împărțirea și organizarea administrativă a Dobrogei fu sub-cris la 13 Noembrie și publicat în *Monitorul* de la 15 Noembrie 1878. Tot în aceiași đi fură publicate și decretele pentru deschiderea credetelor necesare pentru plata personalului administrativ financiar și judecătóresc.

Regulamentul de administrație publică asupra organizației judecătóresci, asupra competenței și asupra procedurii autorităților

judecătorească în Dobrogea se subscrise la 11 și se publică la 12 Noembrie; decretul pentru numirea personalului judecătorească se subscrise la 15 și se publică la 17 Noembrie; regulamentul pentru stabilirea și perceperea impozitelor în noua provincie se subscrise la 14 și se publică la 17 Noembrie; regulamentul pentru organizarea serviciului vamal, al casierielor și fixarea personalului administrației financiare se subscrise la 17 și se publică la 19 Noembrie; iar decretele pentru numirea personalului administrației financiare fură publicate în *Monitórele* de la 21, 26 și 28 Noembrie, când s'a terminat cu complectarea întregii organizații a noiei provincii române. Tot într'acele zile se numi și personalul vamal însărcinat cu paza frontierei d'a lungul Prutului.

Organizația ce dobândi Dobrogea din partea guvernului român, fu potrivită cu obiceiurile pământului, cu starea de lucruri, cu varietatea populației locale, cu usurile populației musulmane și cu nevoile locuitorilor. Religiunea mahomedană fu respectată și înconjurată de toate garanțiile unei funcționări regulate și ne turburate; asemenea și cea arménă, lipovenéscă, anabaptistă, israelită, etc. Intreținerea cultului musulman fu trecut în budgetul Statului și al comunelor; tribunalele religioase mahomedane pentru succesiuni, curatele și divorțuri fură menținute în conformitate cu dispozițiunile religiunii musulmane, iar dijma, odiósa dijma, fu desființată și înlocuită cu o dare anuală în bani cu începere de la Ianuarie 1880, adică cu o îngăduire de un an. Pentru a da cititorului o idee clară despre buna-voință ce guvernul a arătat și arată și acum noiei provincii române, vom publica în capitolul următor câte-va extracte din regulamentele de organizare administrativă, judecătorească și fiscală a Dobrogei.

În primele zile ale lunei Noembrie pe când nu se stabilise încă o înțelegere cu Rușii, mulțumită svonorilor imprăsciate de ei, totă lumea se aștepta ca luarea în stăpânire a acestei provincii să se facă cu óre-care dificultate, și prin învingerea unei opozițiuni crâncene, atât a Mahomedanilor cât și a Bulgarilor. Prevestitoriile de nenorociri spuneaă cu siguranță că, cu totă prezența unei numeroase garnisóne rusesce concentrată mai pretutindenți, trupele și au-

toritățile române aveau să fie priimate cu óre-care manifestații ostile, și chiar cu împușcături, mai cu sémă după ce trupele rusesci, în urma ordinului priimit, vor începe să evacueze orașele și șatele sale și să plece spre Rusia, unele pe mare și altele pe Dunăre. Din norocire nu s'a petrecut nimic d'asemenea natură, și atât armata cât și autoritățile civile române au fost priimate la sosirea lor de către populațiunea dobrogiotă atât creștină cât și musulmană cu flori, cu stîlpări și cu un entusiasm de nedescris.

În Constanța mai ales s'a petrecut ce-va cu totul extraordinar. Armata avënd a trece în Dobrogea de la Brăila pe la Măcin ca de acolo să se împrăscie treptat și metodic pretutindenî până la frontiera Bulgariei ce atunci se ficsa pe pămînt, autoritățile administrative, financiare și judecătorești plecară spre această localitate de la București până la Giurgiu cu drumul de fier, de la Giurgiu până la Cernavodă cu vaporul și de acolo până la marele port maritim iarășî cu drumul de fier. Funcționarii cari compuneau aceste autorități sosiră la noua lor destinațiune în ziua de 24 Noembre pe la 5½ ore séra fără de sgomot, singuri și neînsoțiți de armată; cu toate acestea ei fură priimiți în gară în mod spontanee, repet încă o dată nu numai de creștini, dar și de către musulmani, cu flori, cu coróne, cu strade pavoasate, cu arcuiri de triumf, cu iluminații splendide cu manifestații înflăcărare și cu un entusiasm necomandat. În gară ei fură priimiți cu muzici care cântau marșuri înviorătoare, cu strigăte entusiaste ale unei mulțimi ce încă nu se mai văduse într'acel orașiu, cu stéguri românesce nenumărate, cu miș de lampióne venețiane purtate de cetățeni și cu o iluminație splendidă care dură până târziu după miezul nopții. Colonia elenă fu inițiatórea acestei calde priimirî.

O mulțime neasemănat de mare, în frunte cu muzica și cu colonia elenă și cea arménă care se arătară mai entusiasmata ce toate, se formă într'un cortegiú imasant, care de la gară merse în piața principală, unde populațiunea ridicase un frumos arc de triumf, pe care figura potretul M. L. Domnului și diferitele inscripții patriotice. De acolo ea se duse la conacul Prefectului unde aclamă pe prefect; acolo miș de voci urară viața îndelungată M. S. Domnu-

lui și Dómnnei Românilor. De aci manifestanții merse pe la locuințele tuturor Consulilor asemeni frumos iluminate, unde asemeni făcură manifestații și în fine se preumblară pe străde până nóptea târziu, când se retrase pe la casele lor în cea mai deplină ordine.

Armata a sosit în Constanța în ziua de 25 Noembre la 2 ore d. a. compusă din batalionul 4 de vânători, având în frunte pe colonel A. Gorjan și Maior Ioanovicî. Ea a fost priimită de autorități și de întreaga populațiune cu pâne și sare, cu tedeum de mulțumire și cu entusiasism nemărginit, și a defilat pe strada principală înțesată de lume, în sunetul muziceî reg. al 4-lea de linie și a unor urale nesfârșite. După aceia a avut loc o manifestație impođantă și séra orașul a fost iluminat. A doua zi a sosit o baterie de artilerie, care asemeni a fost priimită cu urale nesfârșite.

În ziua în care autoritățile române intrară în stăpânirea județului Constanța, adică la 23 Noembrie, intrară și în stăpânirea celor alte județe, precum și a fie-căreia plăși și a fie-cărui orașiu în parte. La Tulcea s'a ridicat pretutindenî de către *tóte comunitățile frumoșe* arcuî de triumf, orașiuul întreg aű fost splendid iluminat și la 7 ore séra a avut o imođosantă retragere cu facle, în frunte cu muzicele regimentelor de infanterie și de roșiorî. Într'aceiași zi același lucru s'a petrecut și la Rasova unde se stabilise capitala județului Silistra nouă, județ care peste scurt timp a fost desființat ca inutil și încorporat cu județul Constanța. Asemenea și la Babadag unde delegații guvernului rus s'a retras și bandiera română s'a ridicat cu óre-care solemnitate, după un tedeum oficiat în *tóte bisericile și templele*, și la Hirșiova, și la Isaccea, și la Sulina, pretutindenî, și iarășî pretutindenî séra casele aű fost iluminate și populațiunea liniștită.

Ast-fel s'a terminat luarea Dobrogei în stăpânire de către România, ast-fel s'a terminat acest mare eveniment care va rămânea în veci memorabil, ast-fel s'a terminat epoca de luptă pe câmpul de onóre și pe arena diplomatică a dobândirei neatárnărei României.

Organisația administrativă, judecătorească și fiscală a Dobrogei.

Pentru ca să completez această dare de seamă privitoare la Dobrogea, dau mai la vale un resumat al organizației sale administrative, judecătorești și fiscale. În ceea ce privește partea administrativă noua provincie română s'a împărțit la început în trei județe care peste mai puțin de un an s'a redus la două, și anume : Tulcea, Kiustenge și Silistra nouă cu capitala Tulcea, Kiustenge și Rașova. Județul Tulcea s'a împărțit în patru plăși : Tulcea, Sulina, Măcin și Babadag, având fie-care ca reședință orașele cu aceleași nume ; județul Kiustenge s'a împărțit în trei plăși și anume : Kiustenge, Hârșova și Mangalia, având fie-care ca reședință tot orașele cu aceleași nume ; în fine județul Silistra nouă s'a împărțit în două plăși, și anume : Megidia și Silistra nouă, având ca reședințe orașele Megidia și Ostrov. Orașele Isaccea și Mahmudie s'a dat plășii Tulcea, orașul Kilia-Veché plășii Sulina, orașul Cernavoda plășii Megidie și orașul Ostrov plășii Silistra nouă. Când s'a desființat județul Silistra nouă tot teritoriul său s'a dat județului Kiustenge devenit de atunci județul Constanța.

În orașele Tulcea, Kiustenge și Rașova s'a numit câte un polițaiu de clasa I în orașele și târgurile Kilia, Mahmudie, Isaccea și Cernavoda câte un comisar de clasa II.

Fie-care oraş, târg, sat sau întrunire de mai multe cătune a format o comună administrată de către un primar numit de guvern şi asistat de un consiliu compus de patru persoane, locuitori stabiliţi într'însa, aleşi dintre consătenii lor. Primarul se alege de Prefect dintre cinci locuitori mai aleşi ai comunei. În comunele reşedinţe de judeţ, prefectul poate presida adunarea consiliului comunal ori de câte ori va găsi de cuviinţă. Primarul şi consiliul comunal sunt obligaţi să împace neînţelegerile dintre locuitorii comunei, să ia toate măsurile necesare pentru prosperitatea sa, să îngrijescă de şcoli şi biserici şi să acorde egală protecţiunea tuturor cultelor.

Prefecţilor din Dobrogea li s'aşa dat puteri ce-va mai mari de cât acelora din restul României. Ei în districtul lor sunt reprezentanţii guvernului; dênşii aş sub îngrijirea şi răspunderea lor ordinea publică şi garanţia proprietăţii, a onoarei şi a libertăţii individului şi ocrotirea tuturor cultelor.

Prefectul administreză după legile ţărei, dar în concordanţă cu obiceiurile locale; el va introduce legislaţiunea generală a ţărei cu prudenţă, tact şi băgare de seamă, lăsând timp populaţiei locale ca să se pătrundă de folósele noiei reforme; el e autorisat să nu aplice unele părţi din legi care ar fi în contradicţie cu deprinderile şi cu legislaţia locală. Menţinerea iubirei şi a înfrăţirei între diferite culte şi naţionalităţi prin respectarea datinelor şi dogmelor, fiecărui cult, va face prima sa preocupare; locuitorii Dobrogei, fiind consideraţi ca fii ai României, toţi se vor bucura de o potrivă de aceleaşi îngrijiri ş drepturi. Administratorii de plăşi în circumscripţia lor aş aceleaşi îndatoriri şi drepturi ca şi Prefectul. Poliţaiul administreză poliţia sub ordinele directe ale Prefectului în marginele legei şi conform cu obiceiurile locale.

În ceea ce privesce partea judecătorească, iată cele mai principale din dispoziţiile sale:

În fie-care comună rurală s'a înfiinţat câte o judecătorie de pace compusă din Primar şi doi juraţi aleşi de obştea locuitorilor pe termen de un an, dintre notabilii cei mai bătrâni. Ei aş cadere d'a împăca prigoniri de ori-ce natură şi ori-ce valóre, dar ne reuşind n'aş cadere d'a da vre-o hotărîre, şi numai daş la mâna re-

clamantului o carte că împăcaciunea nu s'a putut face, spre a porni proces la judecătoria de ocóle.

În fie-care oraș de reședință a unei sub-diviziї administrative se înființază câte un tribunal de ocol compus din un judecător, un supleant, un grefier și doi asesori aleși dintre notabilii orașului de reședință. Tribunalele de ocóle sunt competente a judeca toate afacerile civile și comerciale de orī-ce natură ar fi ele, în prima și ultima instanță până la 300 lei capital și 50 lei venit și cu apel până la orī-ce sumă; mai aũ cădere d'a judeca procese de contravențiunii și procese corecționale și a face acte de notariat.

Pe lângă aceste tribunale, în fie-care reședință a tribunalului de ocol se mai înființază câte o judecătorie mahometană, compusă din un hoge al localității și doi membri aleși de obștea locuitorilor mahometani, toți aceștia confirmați de către Ministerul Justiției, după recomandarea muftiului.

Aceste tribunale vor fi competente să judece, cu drept de apel respectiv, toate afacerile dintre mahometani relative la organizarea familiei, la puterea părintescă și maritală, la căsătorii și divorț, la tutelă și minoritate, și în general la toate cestiunile cari privesc constituirea familiei și drepturile ce decurg dintr'însa.

Ele vor judeca asemenea cestiunile de succesiunii ab-intestat sau testamentari și vor lichida aceste succesiunii după cererea părților.

Apelul contra sentințelor tribunalelor de ocóle și tribunalelor mahometane, atât în materie civilă și comercială, cât și în materie religioasă, va fi de 2 luni de la comunicarea hotărârei.

În fine în orașele Tulcea și Kiustenge se înființază câte un tribunal de apel compus fie-care dintr'un președinte, doi membri, un supleant, un prim-procuror, un procuror, un grefier și ajutor plus doi membri asesori aleși dintre notabilii cei mai marcați din fie-ce plasă.

Ele vor judeca în ultimă instanță a curții de apel toate apelurile făcute contra sentințelor pronunțate de tribunalele mahometane și de cele de ocóle, în prima instanță.

Ele vor judeca încă, în prima și ultima instanță, toate cauzele ce, după legile ordinare, sunt de competența curței juraților.

Decisiunile tribunalului de apel nu pot fi atacate de cât pe calea recursului de casație, în termenile și după formele prevădute de legile ordinare.

Procedura înaintea tribunalului de apel, în materie civilă, religioasă și comercială, va fi aceea a tribunalelor ordinare de județe și a procedurii codului comercial. Tóte afacerile dintre mahometani prevădute de art. 31 din acest regulament, se vor judeca de către autoritățile judecătorești competente, după legea musulmană.

Atribuțiunile primarului în privința actelor stărei civile se vor îndeplini, intru cât privesce pe mahometani, de către fie-care hoga al localității, care este obligat ca îndată să trimită extractul cuvenit primarului, pentru a se înscrie în registrele stărei civile.

În ceia-ce privesce partea fiscală, iată cele mai principale dispoziții regulamentare ce fură introduse în Dobrogea.

De o cam dată nu s'a introdus monopolul tutunului în noua provincie care a fost scutită vre-o trei ani de acéstă dare îndirectă, iar teritoriul său a fost considerat ca un teritoriū strein: impositul contribuțiunilor directe, impositul timbrului și al înregistrării, acela asupra bėuturilor spirtóse, licența cărciumelor, monopolul vinđării sărei, regimul vămilor și modul de percepere în vigóre în România s'aú aplicat și în Dobrogea.

Dijma, impositul pe capitalul imobiliar în orașe și sate, impositul pe venitul imobiliar în orașe, impositul de 3 la sută asupra lucrului agricultorilor și meșteșugarilor, asupra câștigului comercianților și fabricanților, impositul pentru scutirea din armată, impositul pe valórea locativă a cărciumelor, cafenelelor, băcăniilor, restaurantelor, taxa de $2\frac{1}{2}$ la sută pe vinđarea vitelor, taxele pe mori, pe debitele de tutunuri, și orice alte dări directe în vigóre către Stat, sunt și rămân desființate.

Toți locuitorii cari vor poseda acte de proprietate (tapi) în regulă, de la guvernul otoman, pentru cultură pe teritoriul Dobrogei, vor fi liberi ași cultiva pământul, scutiți de orice dare în cursul anului 1879.

Dreptul de a întreține și a pășuna oile, caprele și rămătorii pe domeniul Statului se va cumpěra obligatoriu, ca și pe trecut, de

către toți proprietarii, cu preț de 1 leu de cap de oie și capră și de 60 bani de cap de râmător.

Importatorii de oi, capre, râmători, aduși în Dobrogea pentru iernare, vor fi supuși la aceiași dare, ce se va percepe după instrucțiunii speciale prin biurourile vamale.

Până la 1 Ianuarie 1879 locuitorii au fost scutiți de orî-ce dare și de orî-ce taxă de timbru și înregistrare.

Mă opresc aci cu descrierea evenimentelor din al cincilea stadiu a marelui eveniment istoric și politic ce s'a numit: Răsboiul pentru neatârnairea României, și încheiul a cincea parte a acestei istorii care a devenit prea mare, prea voluminoasă. Cu toate acestea această epopee măreță care așteptă pana măiastră a unui Omer sau Virgiliu ca s'o descrie ast-fel cum merită, nu s'a sfârșit aci, de și ar fi trebuit să se închee imediat ce s'au adus la îndeplinire cele mai principale dispozițiuni ale tractatului din Berlin.

Intr'adevăr lupta cea mare, lupta cea nobilă, lupta cu paloșul, cu pușca și cu tunul, răsboiul leal, crunt dar fără de vicieșug pe câmpul cel larg al trântei vitejesci a încetat, dar în locul său a început lupta cea mică, lupta cea uricioasă, lupta cu condeiul, răsboiul șiret și prefăcut, dat pe câmpul cel strîmt al diplomației; acest soi de trântă care adesea face mai multe victime de cât cel d'ântei. Descrierea acestui nou răsboi ce a continuat fără întrerupere până ce România și-a redobândit și și-a încoronat deplina sa neatârnaire, indulgenții mei cititori o vor citi-o în partea VI a acestei scrieri.

FINELE PĂRȚII A V-a

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag.</u>
Cap. I. Pacea de la San-Stefano și consecințele sale	3
> II. Atitudinea României față de tratatul de la San-Stefano . . .	7
> III. Chestiunea Basarabiei.	18
> IV. Misiunea Contelui Ignatieff pe lângă M. Sa Domnitorul Ro-	
mâniei	34
> V. Atitudinea Corpurilor legiuitoare române față cu cererea ce-	
dărei Basarabiei	45
> VI. Lupta între opoziție și guvern, provocată de evenimentele po-	
litice, în sinul Corpurilor legiuitoare	59
> VII. Innăsprirea relațiilor dintre România și Rusia	70
> VIII. Furtuna care a provocat publicarea tratatului din San-Stefano	90
> IX. Amenințarea făcută de Rusia d'a desarma armata română . . .	111
> X. Concentrarea trupelor rusești în România	130
> XI. Interpelările în Cameră și Senat privitoare la atitudinea ostilă	
a Rusiei	139
> XII. Propunerea făcută de Rusia d'a încheia o nouă convenție mi-	
litară și urmările sale	149
> XIII. Concentrarea în munți a armatei române și inspecția ce i-a	
făcut M. Sa Domnul	165
> XIV. Sacrificarea Basarabiei în interesul păcii europene	182
> XV. Congresul din Berlin	201
> XVI. Darea Basarabiei Rușilor de către Congresul din Berlin . . .	222
> XVII. Hotărîrea luată de România d'a se supune Congresului . . .	238
> XVIII. Luarea Basarabiei în stăpânire de către Ruși	251
> XIX. Intrarea triumfală în Bucuresci a armatei române	268
> XX. Rușii scornesc neînțelegeri noi	287
> XXI. Intrarea Dobrogei în stăpânirea României	295
> XXII. Organizarea administrativă, judecătorească și fiscală a Dobrogei.	311